

Gmina
Lgota Wielka

STRATEGIA
ROZWOJU
GMINY LGOTA WIELKA

NA LATA
2024-2032

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp.....	4
2.	Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią	6
2.1.	Podstawowe dane dotyczące obszaru.....	6
2.1.1.	Położenie	6
2.1.2.	Powierzchnia	9
2.1.3.	Ludność	9
2.1.4.	Środowisko przyrodnicze.....	9
2.1.5.	Rys historyczny	24
2.1.6.	Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne.....	24
2.2.	Zagospodarowanie przestrzenne.....	26
2.2.1.	Infrastruktura techniczna	28
2.2.2.	Własność nieruchomości.....	31
2.2.3.	Stan obiektów dziedzictwa kulturowego.....	32
2.2.4.	Uwarunkowania ochrony środowiska	35
2.3.	Sfera społeczna	36
2.3.1.	Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze	36
2.3.2.	Warunki i jakość życia mieszkańców	49
2.3.3.	Oświata i edukacja	55
2.3.4.	Opieka zdrowotna.....	55
2.3.5.	Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	56
2.4.	Sfera gospodarcza	66
2.4.1.	Podmioty gospodarcze i rolnictwo	66
2.4.2.	Turystyka	74
2.5.	Analiza SWOT	77
2.6.	Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie	82
3.	Trendy rozwojowe.....	90
4.	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	95
4.1.	Ogólna charakterystyka struktury przestrzennej gminy	95
4.2.	Strefy planistyczne — fundament modelu przestrzennego.....	96
4.3.	Charakterystyka stref funkcjonalnych — jednostki funkcjonalno-przestrzenne	98
4.3.1.	Strefa osadniczo-usługowa — centra sołectkie.....	98
4.3.2.	Strefa produkcji rolniczej — dominujący komponent przestrzenny	98
4.3.3.	Strefa gospodarcza — potencjał inwestycyjny	99
4.3.4.	Strefa przyrodniczo-otwarta — fundament trwałego rozwoju.....	99
4.3.5.	Strefa dziedzictwa kulturowego	100
4.3.6.	Strefa górnicza — zasoby surowcowe	100
4.4.	System powiązań i infrastruktura	100
4.5.	Obszary strategicznej interwencji	101
4.6.	Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej	102

5.	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	102
5.1.	Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu	103
5.2.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	105
5.3.	Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów i potrzeby w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej	107
5.4.	Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego	107
5.5.	Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego	108
5.6.	Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej	108
5.7.	Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW.....	111
5.10.	Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i wymagających rekultywacji	113
6.	Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	113
6.1.	Cel strategiczny I — Wymiar społeczny	114
6.3.	Cel strategiczny III — Wymiar przestrzenny i infrastrukturalny.....	116
6.4.	Cel strategiczny IV — Wymiar klimatyczno-środowiskowy	118
6.5.	Powiązania między celami — logika interwencji	119
7.	Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.....	119
8.	Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	126
9.	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	130
10.	Źródła finansowania	136
11.	System wdrażania Strategii	138
12.	Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	140
12.1.	System monitorowania	140
12.2.	Sposób oceny.....	141
13.	Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	142

1. Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Lgota Wielka na lata 2024–2032 jest dokumentem kierunkowym, przygotowanym w oparciu o przepisy prawa krajowego oraz zasady kształtowania polityk publicznych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym. Kluczowe znaczenie ma ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, która określa zadania własne gminy i umocowuje władze samorządowe do programowania rozwoju. Dokument uwzględnia także ustawę z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, która definiuje system dokumentów strategicznych w Polsce oraz wymóg spójności i komplementarności działań na różnych poziomach zarządzania. W zakresie zabezpieczenia finansowego i możliwości montażu finansowego działań, strategia pozostaje w relacji z ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, w szczególności w kontekście Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) gminy.

Dokument odnosi się do unijnych zasad programowania polityki spójności, w tym do zasady partnerstwa i wielopoziomowego zarządzania oraz spójności z Umową Partnerstwa 2021–2027, a także do ram horyzontalnych takich jak Agenda 2030 i Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ. Strategia zachowuje zgodność z dokumentami wyższego rzędu, w tym z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, jak również z dokumentami sektorowymi (transport, energia, cyfryzacja, środowisko). W miarę potrzeb uwzględniono też powiązania z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., zwłaszcza w zakresie integracji działań społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych.

- Cel i znaczenie dokumentu

Strategia określa długoterminowy, spójny kierunek rozwoju Gminy Lgota Wielka w horyzoncie 2032 roku. Jej głównym celem jest wyznaczenie wizji, celów strategicznych i operacyjnych oraz priorytetów interwencji, które pozwolą wykorzystać potencjały gminy, odpowiedzieć na zidentyfikowane wyzwania i podnieść jakość życia mieszkańców. Dokument pełni funkcję kompasu dla władz samorządowych, jednostek organizacyjnych gminy, partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców—porządkuje działania inwestycyjne i miękkie, wskazuje oczekiwane rezultaty i mechanizmy ich osiągania.

Strategia ma znaczenie praktyczne: stanowi podstawę do przygotowywania projektów inwestycyjnych i społecznych, ukierunkowuje planowanie budżetu i WPF, wspiera pozyskiwanie środków zewnętrznych (w tym funduszy UE 2021–2027 i kolejnych perspektyw), a także porządkuje współpracę z partnerami lokalnymi i ponadlokalnymi. Jako dokument otwarty i aktualizowany umożliwia elastyczne reagowanie na zmiany uwarunkowań demograficznych, gospodarczych, technologicznych i klimatycznych, przy zachowaniu ciągłości celów długoterminowych.

- Zasady tworzenia strategii (partnerstwo, partycypacja, zgodność z dokumentami wyższego rzędu)

Proces tworzenia strategii oparto na zasadach: partnerstwa, partycypacji, przejrzystości, oparcia o dane oraz spójności wielopoziomowej. Zasada partnerstwa oznacza, że w prace włączono szerokie grono interesariuszy: mieszkańców (w tym młodzież i seniorów), radnych, sołtysów i rady sołeckie, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy (szkoły, instytucje kultury, OSP), organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców i rolników, a także partnerów z poziomu powiatu i województwa.

Zasada partycypacji przełożyła się na wykorzystanie różnorodnych form włączania: konsultacji publicznych (online i stacjonarnych), badań ankietowych, warsztatów strategicznych, wywiadów pogłębionych i stolików tematycznych. Dzięki temu cele i kierunki działań odpowiadają realnym potrzebom społeczności i zyskują społeczny mandat.

Zasada spójności z dokumentami wyższego rzędu była realizowana poprzez analizę zgodności z politykami unijnymi i krajowymi, dokumentami regionalnymi (Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, programy regionalne FEŁD 2021–2027) oraz dokumentami lokalnymi (projekt planu ogólnego, programy sektorowe). Zapewniono także uwzględnienie polityk horyzontalnych, takich jak równość szans i niedyskryminacja, dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, gospodarka o obiegu zamkniętym, digitalizacja usług publicznych i zasada „nie czyni znaczącej szkody” (DNSH).

- Metodologia prac nad strategią

Metodologia została zaprojektowana tak, aby połączyć rzetelność analityczną z szerokim udziałem społecznym i praktycznym ukierunkowaniem na wdrażanie. Obejmowała cztery komplementarne etapy:

1) Przygotowanie procesu i ram analitycznych.

Zdefiniowano cele procesu, harmonogram i plan komunikacji. Ustalono zakres terytorialny i tematyczny, zmapowano interesariuszy oraz zebrano wstępny katalog danych. Wybrano narzędzia analityczne: analiza trendów, analiza interesariuszy, drzewo problemów i celów, macierz logiczna interwencji, analiza SWOT/TOWS.

2) Diagnoza oparta na danych i wiedzy lokalnej.

Przeprowadzono pogłębioną diagnozę społeczno-gospodarczą, przestrzenną i środowiskową z wykorzystaniem danych statystycznych (m.in. GUS/BDL, rejestry gminne, PUP, CEIDG), opracowań branżowych, audytów infrastrukturalnych oraz analiz środowiskowo-klimatycznych. Równolegle zrealizowano komponent partycypacyjny: badania ankietowe, wywiady pogłębione, warsztaty. Diagnoza pozwoliła precyzyjnie zidentyfikować kluczowe wyzwania (np. demografia, dostępność usług publicznych, konkurencyjność gospodarki lokalnej, odporność klimatyczna) oraz potencjały (położenie, kapitał społeczny, zasoby środowiskowe, bazy gospodarcze).

3) Projektowanie wizji, celów i kierunków interwencji.

Na podstawie diagnozy opracowano wizję rozwoju gminy do 2032 r., a następnie zdefiniowano cele strategiczne i cele operacyjne wraz z kierunkami działań. Zastosowano logikę interwencji (wejścia–działania–produkty–rezultaty–oddziaływanie) oraz kryteria SMART dla wskaźników.

4) System wdrażania, monitoringu i ewaluacji.

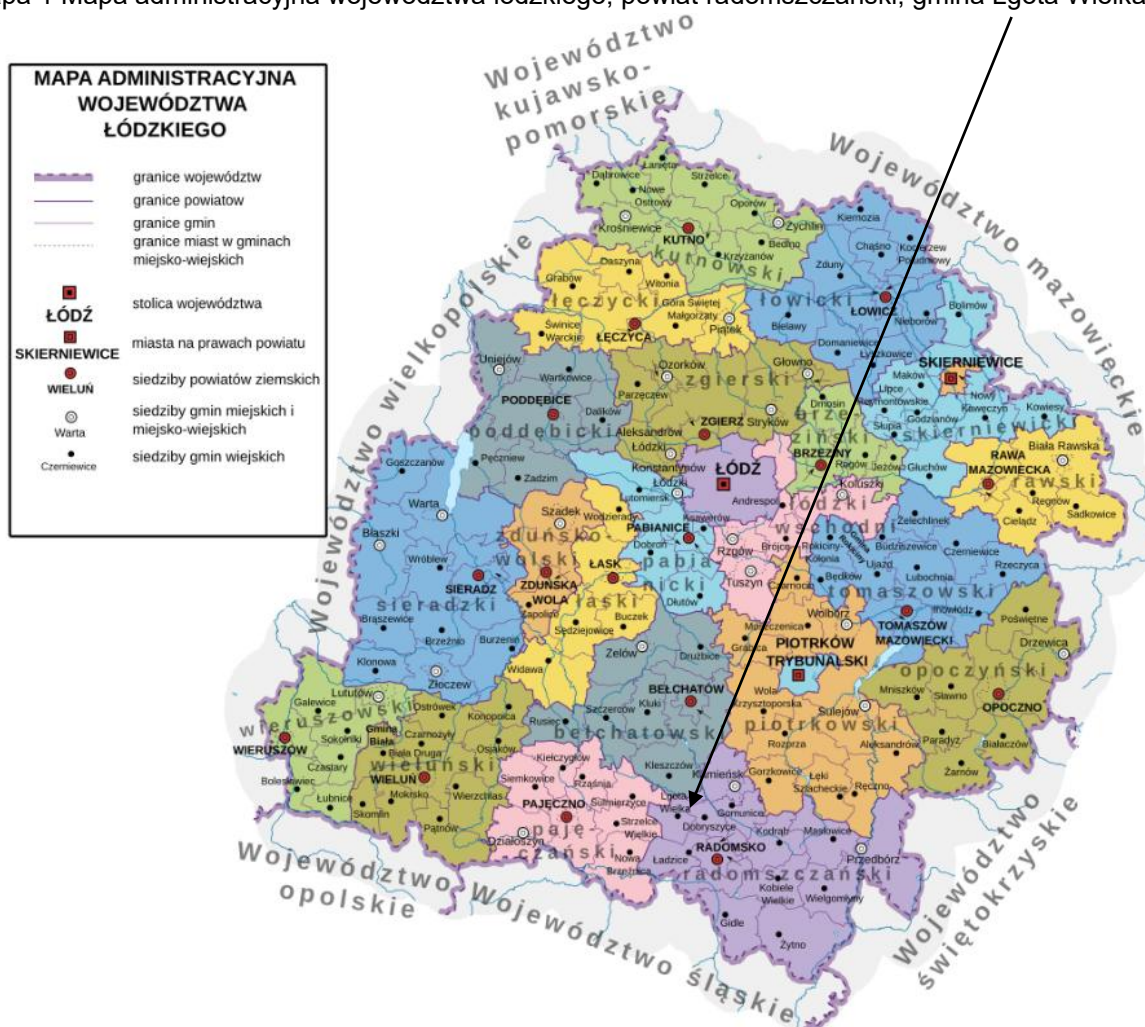
Opracowano mechanizmy zarządcze: role i odpowiedzialności jednostek organizacyjnych gminy, ścieżki decyzyjne, tryb koordynacji i raportowania. Zaprojektowano zestaw wskaźników monitorujących realizację strategii, cykl raportowania (roczne sprawozdania i przeglądy średniookresowe) oraz procedurę aktualizacji dokumentu w reakcji na nowe uwarunkowania. Wskazano też podejście do zarządzania ryzykiem (identyfikacja ryzyk, matryca ryzyka, działania zaradcze) oraz do zapewnienia zgodności z politykami horyzontalnymi (w tym DNSH, dostępność, równość szans).

2.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru

2.1.1. Położenie

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską położoną w centralnej Polsce, w województwie łódzkim, w północno-zachodniej części powiatu radomszczańskiego. Zajmuje obszar o powierzchni 63,1 km² i charakteryzuje się typowo rolniczym krajobrazem, w którym przeważają tereny użytkowane rolniczo oraz obszary leśne. Położenie gminy w obrębie Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej, będącej częścią Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, sprawia, że teren ma łagodnie pofałdowaną rzeźbę, z przewagą wysoczyzn i dolin rzecznych.

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego, powiat radomszczański, gmina Lgota Wielka

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

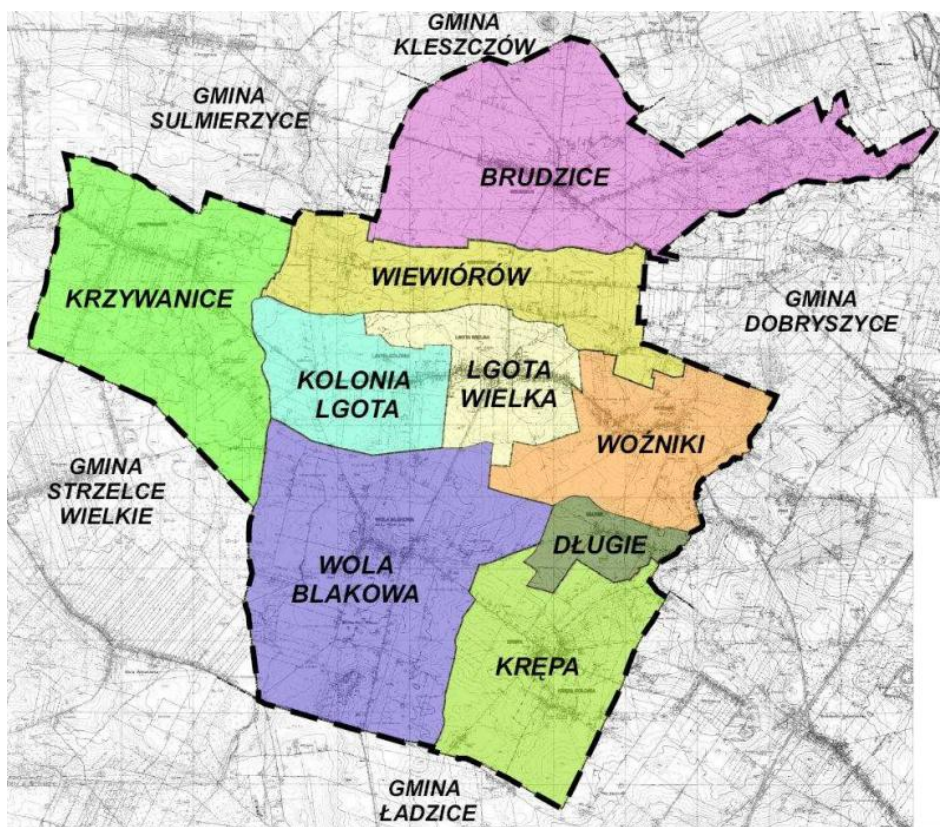
Pod względem administracyjnym gmina Lgota Wielka graniczy z gminami: Kleszczów, Kamieńsk, Dobryszce, Ładzice, Strzelce Wielkie, Sulmierzyce. Takie położenie determinuje liczne powiązania funkcjonalne i komunikacyjne, zarówno w zakresie obsługi mieszkańców, jak i rozwoju społeczno-gospodarczego.

Rysunek 1 Położenie gminy Lgota Wielka na mapie powiatu radomszczańskiego

Gmina składa się z 9 sołectw - Lgota Wielka (siedziba gminy), Wiewiórów, Kolonia Lgota, Krępa, Krzywanice, Długie, Wola Blakowa, Woźniki, Brudzice. Siedziba władz gminy zlokalizowana jest w miejscowości Lgota Wielka, w centralnej części gminy, co sprzyja równomiernej dostępności do urzędu i podstawowych usług publicznych.

Rysunek 2 Podział administracyjny gminy Lgota Wielka

Źródło: Raport o stanie gminy Lgota Wielka 2024

Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie ważnych ośrodków gospodarczych, takich jak Bełchatów, Radomsko czy Piotrków Trybunalski, stwarza korzystne warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego. Lgota Wielka znajduje się również w stosunkowo bliskiej odległości od aglomeracji łódzkiej, co wzmacnia jej powiązania regionalne. Dobrą dostępność komunikacyjną zapewnia droga krajowa nr 1 (trasa Gdańsk–Katowice, będąca częścią europejskiej trasy E75) przebiegająca przez pobliski Kamieńsk, a także linie kolejowe w sąsiednich gminach. Dogodne usytuowanie komunikacyjne przekłada się na atrakcyjność lokalizacyjną gminy, zarówno dla mieszkańców dojeżdżających do pracy, jak i potencjalnych inwestorów.

Położenie Gminy Lgota Wielka, choć posiada liczne atuty związane z dostępnością do terenów rolnych, walorami przyrodniczymi i bliskością lokalnych ośrodków gospodarczych, niesie ze sobą również istotne ograniczenia rozwojowe wynikające z niedostatecznej dostępności komunikacyjnej. Największym problemem w tym zakresie jest brak linii kolejowej, która łączyłaby gminę bezpośrednio z Łodzią – głównym miastem wojewódzkim i centrum życia społeczno-gospodarczego regionu. Brak takiego połączenia kolejowego ogranicza mobilność mieszkańców, którzy w dużej mierze uzależnieni są od transportu samochodowego lub komunikacji autobusowej, często niewystarczającej pod względem częstotliwości i dostosowania do potrzeb osób pracujących oraz uczących się. W konsekwencji gmina traci na atrakcyjności zarówno jako miejsce zamieszkania dla osób pracujących w Łodzi, jak i jako obszar potencjalnych inwestycji związanych z logistyką czy przemysłem lekkim, które wymagają sprawnych powiązań kolejowych.

Sytuację pogłębia zjawisko peryferyzacji, czyli postrzegania i faktycznego funkcjonowania gminy jako obszaru położonego na uboczu głównych procesów społeczno-gospodarczych. Brak infrastruktury transportowej wysokiej jakości, szczególnie w zakresie kolei i transportu zbiorowego, powoduje, że Gmina Lgota Wielka jest w mniejszym stopniu włączona w regionalne i krajowe sieci powiązań gospodarczych. Peryferyjność ta przekłada się na ograniczoną dostępność do wyższej jakości usług publicznych i specjalistycznych, szczególnie w obszarze ochrony zdrowia, edukacji wyższej czy kultury, które skupione są w większych miastach wojewódzkich.

Istotnym ograniczeniem jest również duża odległość od głównych ośrodków miejskich o randze wojewódzkiej. Do Łodzi, pełniącej funkcję stolicy regionu i kluczowego centrum metropolitalnego, dzieli gminę dystans około 90 kilometrów, co utrudnia codzienne dojazdy do pracy, szkół wyższych czy instytucji administracyjnych. Również inne miasta o znaczeniu ponadlokalnym, takie jak Częstochowa czy Kielce, są oddalone w stopniu, który ogranicza możliwość korzystania przez mieszkańców z ich zasobów w sposób bieżący. W rezultacie mieszkańcy często zmuszeni są do korzystania z oferty bliższych, ale mniejszych ośrodków, takich jak Bełchatów, Radomsko czy Piotrków Trybunalski, co ogranicza różnorodność i skalę dostępnych usług.

Brak kolei, peryferyzacja i znaczna odległość od miast wojewódzkich stanowią zatem barierę rozwojową, która w dłuższej perspektywie może prowadzić do nasilania się procesów depopulacji, odpływu młodych i mobilnych mieszkańców do większych ośrodków oraz ograniczania atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Dla lokalnej gospodarki oznacza to trudności w przyciąganiu inwestorów wymagających sprawnych powiązań transportowych i logistycznych, natomiast dla mieszkańców – ograniczoną dostępność do usług publicznych, edukacji i rynku pracy. W tym kontekście wyzwaniem dla Gminy Lgota Wielka staje się poszukiwanie rozwiązań kompensujących peryferyjne położenie, takich jak rozwój infrastruktury drogowej, wsparcie dla transportu autobusowego, rozwój usług cyfrowych i e-usług publicznych, a także wzmacnianie lokalnej oferty społeczno-gospodarczej, aby ograniczyć konieczność częstych migracji w kierunku większych miast.

Podsumowując, położenie geograficzne i administracyjne gminy Lgota Wielka stanowi jej istotny atut rozwojowy, zapewniający korzystne warunki dla rolnictwa, lokalnej przedsiębiorczości oraz rozwoju funkcji mieszkaniowych i rekreacyjnych, a jednocześnie wzmacniający powiązania z większymi ośrodkami miejskimi regionu.

2.1.2. Powierzchnia

Gmina Lgota Wielka zajmuje powierzchnię około 63,1 km², co czyni ją jednostką o średniej wielkości w skali powiatu radomszczańskiego i województwa łódzkiego. Teren gminy ma charakter typowo wiejski, o wyraźnym rolniczym krajobrazie, w którym dominują pola uprawne i użytki rolne stanowiące podstawę lokalnej gospodarki. Struktura przestrzenna gminy została ukształtowana przez wieloletnie procesy osadnicze, a jej obszar charakteryzuje się rozproszonym układem zabudowy, typowym dla gmin wiejskich w centralnej Polsce.

Powierzchnia gminy obejmuje 9 sołectw, z których największym pod względem znaczenia administracyjnego i organizacyjnego jest Lgota Wielka – siedziba władz gminy. Poszczególne sołectwa różnią się wielkością i charakterem użytkowania przestrzeni, przy czym niektóre koncentrują się na funkcjach rolniczych, inne pełnią rolę osadniczą lub usługową. Łącznie obszar gminy zamieszkuje nieco ponad 4 tysiące mieszkańców, co przekłada się na stosunkowo niską gęstość zaludnienia i znaczną ilość przestrzeni otwartej.

2.1.3. Ludność

Gmina Lgota Wielka liczy 4 125 mieszkańców, z czego 50,1% stanowią kobiety, a 49,9% mężczyźni. W ciągu ostatnich dwóch dekad, w latach 2002–2024, liczba ludności zmniejszyła się o 7,7%, co świadczy o niekorzystnych trendach demograficznych. Średni wiek mieszkańców wynosi 41,2 roku i jest niższy zarówno od średniej dla województwa łódzkiego, jak i nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców całej Polski, co wskazuje, że gmina charakteryzuje się stosunkowo młodą strukturą ludności.

W 2024 roku zawarto 20 małżeństw, co odpowiada 4,8 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest istotnie wyższy niż przeciętne wartości notowane w województwie łódzkim i w kraju. W tym samym okresie odnotowano 1,4 rozwodu na 1000 mieszkańców, co utrzymuje się na umiarkowanym poziomie. Struktura stanu cywilnego mieszkańców przedstawia się następująco: 26,3% osób pozostaje w stanie wolnym, 55,4% żyje w związkach małżeńskich, 6,8% jest po rozwodzie, a 10,6% stanowią wdowy i wdowcy.

Gmina zmagą się jednak z problemem ujemnego przyrostu naturalnego, który w 2023 roku wyniósł -36 osób, co odpowiada wskaźnikowi -8,59 na 1000 mieszkańców. W analizowanym okresie na świat przyszło 31 dzieci, w tym 41,9% dziewczynek i 58,1% chłopców. Średnia waga noworodków wyniosła 3339 gramów. Niepokojącym zjawiskiem jest niski współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń do liczby zgonów, który osiągnął wartość 0,50. Oznacza to, że na każde dwa zgony przypada tylko jedno urodzenie. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla województwa łódzkiego i znacząco niższy niż dla całej Polski, co wskazuje na pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa i ryzyko depopulacji w dłuższej perspektywie.

2.1.4. Środowisko przyrodnicze

Gleby i struktura gruntów

Na terenie Gminy Lgota Wielka dominują gleby pseudobielicowe, które wykształciły się z lekkich glin zwałowych oraz piasków leżących na tych glinach. Są to gleby typowe dla obszarów przejściowych między terenami o dobrych warunkach glebowych a obszarami o glebach bardziej ubogich. Z punktu widzenia rolnictwa charakteryzują się one średnimi właściwościami użytkowymi i wymagają stosowania odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, aby mogły być efektywnie wykorzystywane.

Pod względem bonitacji przeważają gleby średnich klas, głównie III i IV, w tym podklasy IVa i IVb.. Gleby klas III i IV, mimo że nie dorównują potencjałem produkcyjnym glebom najlepszym, stanowią wartościową bazę dla rolnictwa, szczególnie wtedy, gdy są odpowiednio użytkowane i pielęgnowane.

Najlepsze jakościowo gleby zlokalizowane są przede wszystkim w północnej, zachodniej i centralnej części gminy, co sprzyja lokalizacji upraw wymagających lepszych warunków glebowych właśnie w tych rejonach. W pozostałych częściach przeważają gleby cięższe i uboższe, w tym piaski i gliny lekkie, które stawiają większe wymagania w zakresie uprawy i wiążą się z wyższymi kosztami prowadzenia działalności rolniczej.

Struktura użytkowania gruntów w gminie ma charakter typowo wiejski. Dominują użytki rolne, wśród których największą część stanowią grunty orne użytkowane intensywnie. Wysoki udział gruntów rolnych jest charakterystyczny dla obszarów wiejskich i determinuje kierunki rozwoju gospodarczego gminy. Istotną rolę pełnią także użytki zielone – łąki i pastwiska, które choć zajmują mniejszą powierzchnię, są ważne zarówno dla produkcji zwierzęcej, jak i dla ochrony środowiska, retencji wodnej oraz zachowania bioróżnorodności.

W strukturze gruntów znajdują się również lasy i tereny zalesione, jednak ich udział nie jest znaczący. Ogranicza to potencjał wykorzystania zasobów leśnych jako alternatywnego źródła dochodu, np. poprzez gospodarkę leśną, przetwórstwo drewna czy rozwój turystyki leśnej. Mimo to obecne zalesienia pełnią istotną rolę środowiskową, chroniąc glebę przed erozją i wspierając pochłanianie dwutlenku węgla. Niewielką, lecz ważną część powierzchni gminy stanowią także grunty nieużytkowane rolniczo ani leśnie – tereny zabudowane, drogi, nieużytki czy obszary zdegradowane, które mogą zostać przeznaczone na cele rozwojowe, w tym inwestycje infrastrukturalne lub rekultywację.

Analizując mocne strony gleb gminy, należy wskazać obecność obszarów o glebach klasy III i IV, które przy odpowiednim użytkowaniu mogą być wykorzystywane w sposób produktywny. Dodatkowym atutem jest rozmieszczenie lepszych gleb w północnej, zachodniej i centralnej części gminy, co stwarza dogodne warunki do lokalizacji bardziej wymagających upraw. Użytki zielone stanowią z kolei cenny zasób wspierający produkcję zwierzęcą oraz działania proekologiczne.

Jednocześnie występują istotne ograniczenia, do których zaliczyć należy brak gleb najwyższej jakości (I i II klasy), co ogranicza możliwości rolnictwa intensywnego. Gleby pseudobielicowe, lekkie gliny i piaski wymagają intensywnych zabiegów agrotechnicznych, takich jak nawożenie, wapnowanie czy przeciwdziałanie erozji, co podnosi koszty produkcji. W niektórych częściach gminy dodatkowym utrudnieniem są niekorzystne stosunki wodne – gleby są mało zasobne w wodę, co zwiększa ryzyko suszy i niskiej retencji. Problemy mogą potęgować także czynniki zewnętrzne, w tym wpływ działalności górniczej w regionie związanej z eksploatacją węgla brunatnego, która oddziałuje na stosunki wodne i jakość gleb. Obecność leja depresyjnego związanego z kopalnią wpływa także na teren gminy, pogarszając warunki wodne i tym samym potencjał produkcyjny gruntów.

Surowce mineralne

Na terenie Gminy Lgota Wielka zidentyfikowano kilka złóż surowców mineralnych, które mogą mieć znaczenie dla lokalnej gospodarki, choć ich obecne wykorzystanie jest ograniczone. Najbardziej charakterystycznym zasobem są **piaski**, wśród których wyróżnia się złożo „Wola Blakowa I”. Złożo to zostało udokumentowane i posiada określone zasoby oraz potencjalną wydajność, co w przyszłości może stanowić podstawę dla działalności wydobywczej związanej z lokalnym rynkiem budowlanym.

Drugą kategorię zasobów stanowią **surowce ilaste wykorzystywane do produkcji ceramiki budowlanej**, występujące głównie w okolicach Wiewiórów. Materiały te mogą być przeznaczone do wyrobu cegieł, pustaków czy innych elementów ceramicznych, jednak obecnie ich eksploatacja jest w bardzo ograniczonym zakresie lub całkowicie zaniechana. Dokumenty powiatowe wskazują, że mimo

rozpoznania złóż iłów, w 2011 roku nie prowadzono żadnego wydobywania, a część zasobów pozostaje niewykorzystana.

Z trzech zidentyfikowanych złóż surowców mineralnych na terenie gminy – obejmujących piaski i ropy – część jest jedynie formalnie rozpoznana, lecz nie znajduje się w eksploatacji. Oznacza to, że choć potencjał surowcowy gminy jest udokumentowany, to nie został dotąd realnie włączony w gospodarkę lokalną.

Potencjał złóż wiąże się przede wszystkim z możliwością lokalnego wykorzystania piasków i surowców ilastych w produkcji materiałów budowlanych, a także w pracach drogowych i ziemnych. Atutem jest lokalizacja zasobów w obrębie gminy, co mogłoby obniżyć koszty transportu i zwiększyć opłacalność przedsięwzięć wydobywczych. Surowce te jako kopalinę pospolitą, są stosunkowo łatwe w eksploatacji i nie wymagają skomplikowanych technologii, co dodatkowo wzmacnia ich potencjał gospodarczy.

Z drugiej strony istnieje szereg ograniczeń, które utrudniają pełne wykorzystanie tych zasobów. Do najważniejszych należą brak aktualnej eksploatacji wielu złóż, niska opłacalność wynikająca z ograniczonych zasobów lub wysokich kosztów inwestycyjnych, a także bariery formalno-prawne związane z ochroną środowiska i planowaniem przestrzennym. Dodatkowo infrastruktura transportowa gminy, w tym brak linii kolejowej i ograniczony dostęp do sieci drogowej wyższego rzędu, może wpływać na rentowność potencjalnych inwestycji wydobywczych. Istotnym czynnikiem są także kwestie środowiskowe – eksploatacja wiąże się z ingerencją w glebę, wody gruntowe i krajobraz, a niekontrolowana może prowadzić do degradacji środowiska. Należy również uwzględnić możliwe konflikty z innymi sposobami użytkowania terenu, takimi jak rolnictwo, ochrona przyrody czy zabudowa mieszkaniowa, co dodatkowo ogranicza możliwości rozwoju sektora wydobywczego.

Zasoby wodne

Zgodnie z obowiązującą II aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz. U. z 2023 r., poz. 335) na terenie Gminy Lgota Wielka zlokalizowane są zlewnie jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych: Widawka od Kręcicy do ujścia (RW60001018299), Krasowa (RW60001518269), Dopływ spod Radziechowic (RW600015181572), Pisia (RW600015181589) oraz Kręcica (RW600015182149). W oparciu o obowiązujący Plan dla obszaru Odry w regionie wodnym Warty jednolite części wód powierzchniowych rzecznych: Widawka od Kręcicy do ujścia, Dopływ spod Radziechowic i Pisia charakteryzuje zły stan wód, dla pozostałych Krasowa i Kręcica nie określono stanu z uwagi na brak stanu chemicznego wód. Wszystkie jednolite rzeczne są zagrożone ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych. Dla jednolitych Widawka od Kręcicy do ujścia i Dopływ spod Radziechowic ustalono derogacje z art. 4 ust. 4 Ramowej Dyrektywy Wodnej polegające na odroczeniu w czasie terminu osiągnięcia celów środowiskowych. Ponadto dla jednolitych Dopływ spod Radziechowic oraz Pisia wprowadzono derogacje z art. 4 ust. 5 Ramowej Dyrektywy Wodnej polegające na złagodzeniu celów środowiskowych.

Z obszarem gminy nie są związane jednolite części wód powierzchniowych jeziornych.

W ramach analizowanego obszaru zidentyfikowano jednolite części wód podziemnych o kodach: GW600099 i GW600083. Jednolita PLGW600083 znajduje się w dobrym stanie chemicznym, ale słabym stanie ilościowym, dlatego ogólny stan jednolitej jest słaby. Z tego względu jednolita ta jest zagrożona ilościowo i posiada odstępstwo z art. 4 ust. 5 ze względu na stopień wykorzystania dostępnych zasobów. Zidentyfikowano dla niej presję ilościową z uwagi na pobory wód na potrzeby odwodnienia wyrobisk górniczych (KWB Bełchatów). Natomiast jednolitą GW600099 charakteryzuje dobry stan ogólny z uwagi na zarówno dobry stan chemiczny jak i dobry stan ilościowy. Biorąc powyższe pod uwagę jednolita ta jest niezagrożona i nie posiada derogacji. Zidentyfikowano także presję znaczącą jaką jest presja obszarowa rozproszona związana z rolnictwem, gospodarką komunalną lub przemysłem.

Naturalne zasoby wodne Gminy Lgota Wielka obejmują zarówno wody powierzchniowe, jak i wody podziemne, które pełnią istotną rolę w kształtowaniu warunków środowiskowych, przyrodniczych i gospodarczych gminy.

Wśród wód powierzchniowych głównym elementem systemu hydrologicznego jest zlewnia rzeki Widawka, która stanowi podstawowy ciąg wodny otoczenia gminy. Istotnym uzupełnieniem tego układu są doliny mniejszych rzek i cieków, w tym przede wszystkim rzeki Kręcica i jej dopływów, wraz z rozległymi terenami łąkowymi. Obszary te, dzięki swojej naturalnej funkcji, spełniają ważną rolę w retencji wód gruntowych i powierzchniowych, a jednocześnie stanowią korytarze ekologiczne zapewniające ciągłość przyrodniczą. Cieki, strumienie oraz zbiorniki wodne zostały ujęte w warstwach hydrologicznych dostępnych w dokumentach planistycznych i systemach informacji przestrzennej gminy, takich jak Geoportal czy SIP Gison. Udział wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni gminy jest jednak niewielki i stanowi jedynie ułamek procenta, co sprawia, że zasoby te mają ograniczone znaczenie dla całego bilansu wodnego, choć odgrywają dużą rolę lokalną w zakresie retencji i przyrody. Jeszcze większe znaczenie mają wody podziemne, które zapewniają podstawowe źródło zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną.

Gmina Lgota Wielka leży w obrębie jednolitej części wód podziemnych nr 83, co oznacza jej przynależność do dużego regionu hydrogeologicznego analizowanego pod względem jakości i ilości. W obrębie gminy występują cztery główne piętra wodonośne, w tym poziomy porowate rozwinięte w piaskach i żwirach osadów czwartorzędowych i neogeńskich, a także w skałach starszych. Charakteryzują się one znacznym zróżnicowaniem – najpłytsze warstwy wodonośne występują już na głębokości kilku do kilkudziesięciu metrów, podczas gdy głębsze poziomy mają charakter napięty i są trudniej dostępne. Pod względem składu chemicznego dominują wody wodorowęglanowo-wapniowe oraz wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe, co jest typowe dla obszarów o naturalnej, dobrej jakości hydrogeologicznej. W niektórych miejscach stwierdzono jednak obecność domieszek siarczanów i azotanów, co może świadczyć o wpływie działalności człowieka, w tym rolnictwa oraz zanieczyszczeń obszarowych.

Wyzwania związane z gospodarką wodami podziemnymi są szczególnie poważne, gdyż stan ilościowy JCWPd nr 83 oceniany jest jako słaby. Główne przyczyny tego stanu to działalność Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów, której system odwodnienia znacząco obniża poziomy wodonośne w całym regionie. Skutkiem jest powstanie rozległego leja depresji obejmującego znaczną część jednolitej części wód podziemnych, co prowadzi do pogorszenia warunków zasilania naturalnego i zmniejszenia zasobów wód podziemnych. Ponadto eksploatacja i pobór wody w niektórych warstwach przewyższają naturalne możliwości ich odnawiania się, co stanowi poważne zagrożenie dla stabilności systemu wodnego w dłuższej perspektywie.

Podsumowując, zasoby wodne Gminy Lgota Wielka są ograniczone, a ich racjonalne gospodarowanie stanowi jedno z kluczowych wyzwań rozwojowych. Wody powierzchniowe, choć skromne pod względem ilości, odgrywają znaczącą rolę w retencji i ochronie przyrody, natomiast wody podziemne, będące podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę, wymagają szczególnej ochrony przed nadmierną eksploatacją i degradacją jakościową.

Lasy i zadrzewienia

Lasy i zadrzewienia stanowią istotny element środowiska przyrodniczego Gminy Lgota Wielka, choć ich udział w powierzchni całkowitej gminy nie jest duży. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi niespełna 500 ha, co oznacza, że gmina charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem lesistości. Mimo to obszary leśne, zarówno będące w zarządzie Skarbu Państwa, jak i znajdujące się w rękach prywatnych właścicieli, pełnią niezwykle ważne funkcje środowiskowe, krajobrazowe i społeczne. Lasy gminy są ostoją bioróżnorodności, stanowią schronienie dla wielu gatunków roślin i zwierząt oraz są naturalnymi korytarzami ekologicznymi, które umożliwiają migrację i utrzymanie ciągłości przyrodniczej w skali lokalnej i regionalnej.

Równie istotnym elementem struktury przyrodniczej są zadrzewienia, które w Lgocie Wielkiej występują wzdłuż cieków wodnych, przy drogach, na granicach pól uprawnych oraz w pobliżu zabudowy wiejskiej. Ich rola jest wieloaspektowa – pełnią funkcję osłonową przed wiatrem, ograniczają erozję gleb,

poprawiają mikroklimat oraz stanowią naturalną barierę dla hałasu i zanieczyszczeń pochodzących z transportu i działalności gospodarczej. Zadrzewienia wzbogacają również krajobraz rolniczy, nadając mu większą różnorodność i atrakcyjność estetyczną. Dzięki nim krajobraz gminy nie jest monotony, lecz bardziej urozmaicony i przyjazny mieszkańcom.

Lasy i zadrzewienia odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu lokalnych stosunków wodnych, przeciwdziałając nadmiernemu spływowi powierzchniowemu i sprzyjając retencji wody w glebie. Stanowią również istotny czynnik łagodzący skutki zmian klimatu, magazynując dwutlenek węgla i wpływając na stabilizację warunków atmosferycznych. W skali lokalnej pełnią także funkcję rekreacyjną – sprzyjają aktywności mieszkańców, są miejscem spacerów i wypoczynku, a w dłuższej perspektywie mogą stanowić element rozwoju turystyki wiejskiej.

Mimo wielu atutów obecne zasoby leśne i zadrzewieniowe mają swoje ograniczenia. Przede wszystkim udział lasów w powierzchni gminy jest zbyt niski, aby skutecznie przeciwdziałać degradacji gleb, zmianom klimatycznym czy procesom stepowania krajobrazu. Dodatkowym problemem jest ich fragmentaryczny charakter – lasy i zadrzewienia występują często w postaci niewielkich kompleksów i pasów, które nie zapewniają wystarczającej ciągłości ekologicznej. W połączeniu z presją ze strony intensywnego rolnictwa i rozwoju zabudowy prowadzi to do ograniczenia ich roli w utrzymaniu równowagi przyrodniczej. Wyzwanie stanowi również zróżnicowana własność lasów – w przypadku lasów prywatnych gospodarka leśna bywa prowadzona w sposób nieuwzględniający aspektów ochronnych, co ogranicza potencjał ekologiczny i krajobrazowy.

W perspektywie strategicznej rozwój i ochrona zasobów leśnych oraz zadrzewień powinny stać się jednym z istotnych kierunków działań gminy. Należy dążyć do zwiększenia powierzchni lasów, zwłaszcza na gruntach marginalnych i narażonych na erozję, a także do wzmacniania istniejących pasów zadrzewień przy drogach i ciekach wodnych. Ważnym działaniem powinno być także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej z uwzględnieniem ochrony gatunkowej oraz odnowień, aby zapewnić trwałość i zdrowie drzewostanów. Z punktu widzenia rozwoju lokalnego istotne jest również promowanie społecznych i edukacyjnych aspektów związanych z lasami, w tym angażowanie mieszkańców w nasadzenia czy działania ochronne.

Choć Gmina Lgota Wielka nie dysponuje dużymi zasobami leśnymi, to lasy i zadrzewienia odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu środowiska przyrodniczego i jakości życia mieszkańców. Stanowią one naturalne bogactwo, którego ochrona i rozwój powinny być traktowane priorytetowo w kontekście zrównoważonego rozwoju gminy.

Fauna i flora

Na terenie Gminy Lgota Wielka występuje zróżnicowana mozaika siedlisk przyrodniczych, które sprzyjają zachowaniu bogactwa gatunkowego i różnorodności biologicznej. Do najważniejszych należą lasy i zadrzewienia, tereny podmokłe, zbiorniki wodne – zarówno płynące, takie jak ciek i rzeki, jak i stojące, w tym stawy i oczka wodne – a także doliny rzeczne z przyległymi łąkami. To właśnie te środowiska pełnią kluczową rolę ostoju dla wielu gatunków roślin i zwierząt oraz stanowią naturalne korytarze migracyjne, zapewniające ciągłość przyrodniczą i stabilność ekosystemów.

Flora gminy charakteryzuje się dużą różnorodnością, której podstawą jest roślinność leśna i zadrzewienia. Występują tu typowe gatunki drzew dla centralnej Polski, takie jak dęby, sosny, brzozy, klony czy jesiony, a także krzewy rosnące na obrzeżach lasów i wzdłuż pasów zadrzewień. Siedliska te są często uzupełniane przez drzewa i krzewy przydrożne, roślinność osłonową oraz gatunki spontanicznie pojawiające się w zadrzewieniach śródpolnych. Kolejną ważną kategorią są rośliny łąkowe i podmokłe, charakterystyczne dla dolin rzecznych i terenów wilgotnych. Spotyka się tu liczne gatunki traw i bylin, dobrze znoszących okresowe podtopienia, a także rośliny bagienne, takie jak pałki, turzyce czy sitowie, które odgrywają istotną rolę w utrzymaniu równowagi wodnej. Uzupełnieniem bogactwa flory jest roślinność wodna i przybrzeżna – rośliny zanurzone, pływające oraz gatunki

o systemach korzeniowych przystosowanych do życia w wodzie. Oprócz funkcji ekologicznych, stabilizują one brzegi zbiorników i cieków, filtrują wodę oraz tworzą siedliska niezbędne dla wielu gatunków zwierząt wodnych.

Równie bogata jest fauna Gminy Lgota Wielka, której obecność i zróżnicowanie są ściśle związane z mozaiką siedlisk. Szczególnie licznie reprezentowane są ptaki – zarówno gatunki wodne, jak i leśne. Cieki i stawy stanowią dla nich miejsca żerowania i lęgów, przyciągając kaczki, łabędzie, rybitwy, bekasy i inne gatunki związane z wodą i mokradłami. Z kolei lasy i zadrzewienia są miejscem życia ptaków śpiewających, drapieżnych oraz innych gatunków charakterystycznych dla środowisk leśnych. Obszary zadrzewione, doliny rzeczne i tereny podmokłe zapewniają również schronienie ssakom, wśród których spotkać można lisy, borsuki, zające, jeże oraz drobne gryzonie. W sąsiedztwie wód licznie występują płazy – rzekotki, żaby i ropuchy – oraz gady, takie jak jaszczurki i zaskrońce, które wykorzystują wilgotne środowiska jako miejsce rozrodu i żerowania. Nie mniej istotna jest fauna bezkręgową, szczególnie owady związane z siedliskami wodnymi i wilgotnymi – ważki, chruszciki czy muchówki, a także mięczaki i skorupiaki wodne. Organizmy te pełnią kluczową rolę w obiegu materii i są podstawowym ogniwem łańcuchów pokarmowych, stanowiąc pokarm dla wielu innych gatunków zwierząt.

Można więc stwierdzić, że fauna i flora Gminy Lgota Wielka tworzą bogaty i różnorodny system przyrodniczy, który ma ogromne znaczenie dla równowagi środowiskowej i jakości życia mieszkańców. Zachowanie i ochrona tych zasobów jest istotnym elementem strategii rozwoju gminy, szczególnie w kontekście wyzwań związanych ze zmianami klimatycznymi i presją działalności człowieka.

Kluczowym elementem ochrony i zachowania bioróżnorodności na terenie Gminy Lgota Wielka jest utrzymanie stabilnych populacji owadów zapylających. To właśnie one pełnią niezwykle istotną rolę w funkcjonowaniu lokalnych ekosystemów oraz w zapewnieniu ciągłości produkcji rolniczej. Zapyłacze – przede wszystkim pszczoły miodne, trzmiele, pszczoły samotnice, a także niektóre gatunki muchówek, chrząszczy i motyli – odpowiadają za proces zapylania większości roślin kwiatowych, w tym wielu gatunków uprawnych i dziko rosnących. Dzięki ich działalności możliwe jest nie tylko uzyskiwanie wysokich plonów w rolnictwie, ale również zachowanie różnorodności roślinności łąkowej, leśnej i przydrożnej, która stanowi podstawę dla dalszego funkcjonowania całego łańcucha pokarmowego.

W ostatnich latach obserwuje się jednak zjawisko spadku liczebności owadów zapylających, wynikające z kilku czynników. Do najważniejszych należą: intensyfikacja rolnictwa i stosowanie środków ochrony roślin, fragmentaryzacja siedlisk i zanikanie zadrzewień śródpolnych oraz miedz, a także zmiany klimatyczne prowadzące do wydłużających się okresów suszy i ograniczonej dostępności roślin kwitnących. Problem ten ma charakter globalny, jednak jego skutki odczuwalne są również w skali lokalnej, gdzie coraz częściej widoczny jest spadek liczby dzikich zapyłaczy i ich aktywności.

Dlatego tak ważne staje się podejmowanie działań ukierunkowanych na ochronę i wspieranie populacji owadów zapylających w Gminie Lgota Wielka. Kluczowe jest utrzymanie i rozwijanie naturalnych siedlisk – łąk kwiatowych, pasów kwiatowych na obrzeżach pól, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, które stanowią źródło pokarmu i miejsca schronienia dla zapyłaczy. Istotne jest również ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin oraz promowanie praktyk rolnictwa ekologicznego i integrowanego. Dodatkowym kierunkiem działań mogą być inicjatywy edukacyjne skierowane do mieszkańców, zachęcające do zakładania przydomowych ogródków kwiatowych, sadzenia roślin miododajnych czy budowania tzw. hoteli dla owadów.

Utrzymanie stabilnych populacji owadów zapylających jest nie tylko kwestią ochrony przyrody, ale także strategicznym elementem rozwoju gminy w wymiarze gospodarczym i społecznym. Zapyłacze decydują o bezpieczeństwie żywnościowym, stabilności ekosystemów i jakości środowiska życia mieszkańców. Dlatego ich ochrona powinna być jednym z priorytetów polityki środowiskowej i rozwojowej Gminy Lgota Wielka.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

W gminie Lgota Wielka:

- nie występują obszary objęte prawną ochroną przyrodniczą,
- nie występują pomniki przyrody

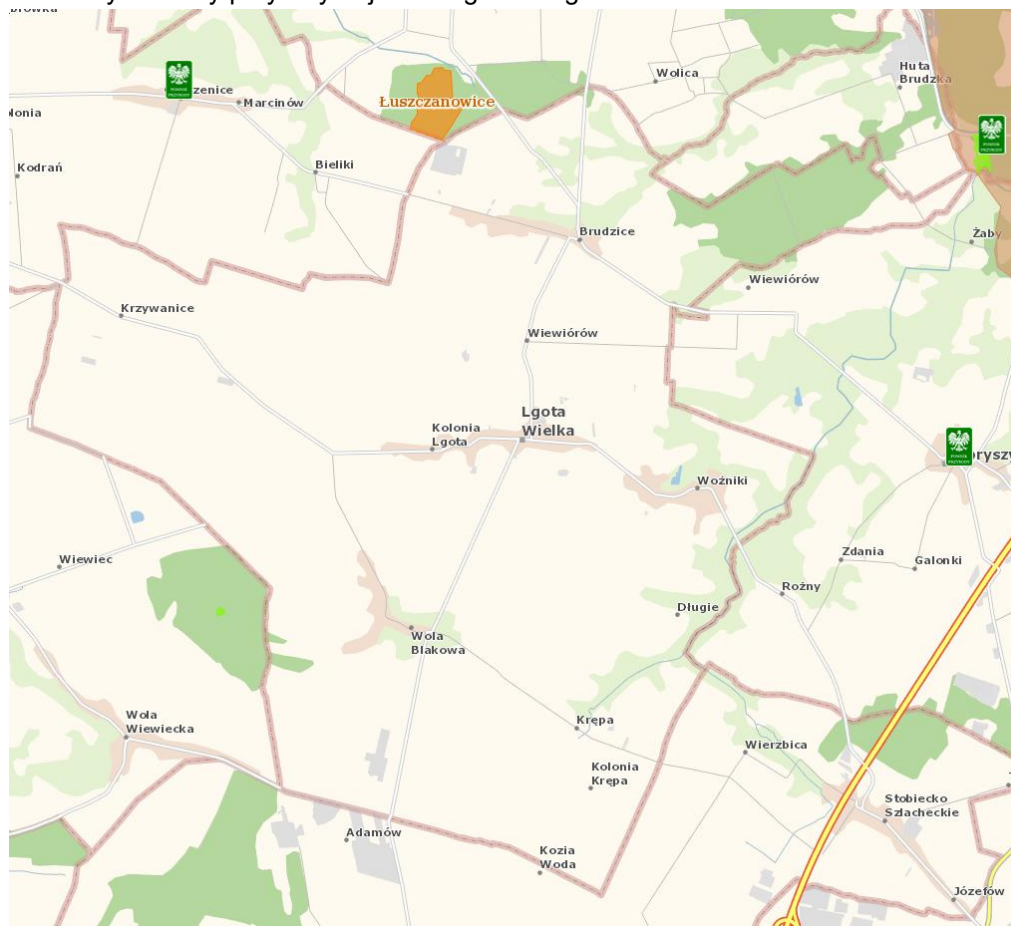
Najbliżej Gminy znajduje się Rezerwat Łuszczanowice. Rezerwat przyrody „Łuszczanowice” to leśny rezerwat fitocenotyczny, którego głównym zadaniem jest ochrona zbiorowisk leśnych charakterystycznych dla tego obszaru. Położony jest w województwie łódzkim, w powiecie bełchatowskim, na terenie gminy Kleszczów, w granicach administracyjnych Nadleśnictwa Bełchatów, Leśnictwa Łuszczanowice. Został powołany decyzją Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 19 kwietnia 1979 roku, a jego powierzchnia wynosi obecnie około 41,09 ha. W chwili powołania wskazywano nieco mniejszy obszar, jednak w wyniku kolejnych pomiarów i aktualizacji danych granice i powierzchnia rezerwatu zostały uściśnione.

Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie fragmentu lasu jodłowego naturalnego pochodzenia, który stanowi jeden z niewielu przykładów takich siedlisk w regionie, będących jednocześnie na granicy naturalnego zasięgu jodły. Na terenie rezerwatu rośnie starodrzew jodłowy, w którym najstarsze drzewa osiągają wiek przekraczający 100 lat. To czyni go miejscem szczególnie cennym pod względem przyrodniczym i naukowym. Dla rezerwatu opracowano plan ochrony obowiązujący na lata 2012–2032, zatwierdzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi, który określa zasady ochrony czynnej i wskazuje działania konieczne do zachowania jego walorów.

Rezerwat pełni również funkcję edukacyjną i popularyzatorską. Wytoczona została w nim ścieżka edukacyjno-leśna o długości około 1700 metrów, wyposażona w pięć przystanków i dziesięć tablic informacyjnych. Dzięki temu obszar ten stał się miejscem licznych zajęć dydaktycznych i edukacyjnych, adresowanych zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych zainteresowanych poznawaniem przyrody. Szata roślinna rezerwatu jest bogata i zróżnicowana, obejmuje typowe dla lasów mieszanych gatunki drzew, z dominującą jodłą oraz obecnością roślin rzadkich i chronionych. Spotkać tu można m.in. bluszcz pospolity, wawrzynek wilczyko czy szmaciaka gałęzistego. Wartością tego obszaru jest również fauna – rezerwat stanowi schronienie dla wielu gatunków ssaków, ptaków i bezkręgowców. Wśród nich odnotowano także gatunki migrujące, jak jenot, co świadczy o jego roli jako ważnego fragmentu korytarza ekologicznego w skali regionu.

Znaczenie rezerwatu Łuszczanowice wykracza poza granice administracyjne gminy Kleszczów, gdyż pełni on rolę istotnego punktu odniesienia także dla sąsiednich jednostek samorządowych, w tym dla Gminy Lgota Wielka. Walory tego obszaru – starodrzew jodłowy, bogactwo gatunkowe i funkcja edukacyjna – mogą stanowić inspirację do podejmowania działań ochronnych i edukacyjnych w Lgocie Wielkiej. Ścieżki dydaktyczne i rozwiązania edukacyjne zastosowane w rezerwacie mogą posłużyć jako wzór do tworzenia podobnych inicjatyw na terenie gminy, sprzyjających wzrostowi świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponadto rezerwat jest dowodem na to, że nawet stosunkowo niewielkie obszary leśne mogą mieć ogromne znaczenie dla ochrony gatunków i siedlisk oraz dla kształtowania sieci przyrodniczej regionu. W tym kontekście Łuszczanowice mogą być traktowane jako element komplementarny systemu ochrony przyrody w regionie, którego doświadczenia warto wykorzystać przy planowaniu strategii rozwoju Gminy Lgota Wielka.

Rysunek 3 Formy ochrony przyrody najbliższe gminie Lgota Wielka

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Tereny cenne przyrodniczo

Na terenie Gminy Lgota Wielka nie występują obecnie formalnie wyznaczone obszary chronione, takie jak rezerваты przyrody, parki krajobrazowe czy obszary Natura 2000. Nie oznacza to jednak, że gmina pozbawiona jest walorów środowiskowych – przeciwnie, można wskazać szereg przestrzeni, które ze względu na swoje cechy przyrodnicze i krajobrazowe mają istotną wartość i mogą być traktowane jako tereny cenne.

Do najważniejszych z nich należą doliny rzeczne wraz z przyległymi łąkami, zwłaszcza dolina rzeki Widawki i mniejszych cieków wodnych. Obszary te wyróżniają się bogactwem bioróżnorodności, pełnią funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych, sprzyjają retencji wodnej oraz chronią przed skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych. Cenne są również zadrzewienia śródpolne i przydrożne, a także pasy zieleni towarzyszące ciekom wodnym, które choć często mają charakter fragmentaryczny, odgrywają ważną rolę w utrzymaniu ciągłości przyrodniczej i stanowią miejsca bytowania wielu gatunków zwierząt. Istotnym elementem przyrodniczym gminy są także naturalne ciek wodne oraz drobne zbiorniki, takie jak stawy i oczka wodne, które stanowią siedlisko dla licznych gatunków roślin wodnych i przybrzeżnych oraz dla fauny związanej ze środowiskiem wodnym.

Wartość tych terenów wynika zarówno z ich znaczenia ekologicznego, jak i krajobrazowego. Pełnią one funkcję ostoi dla lokalnej flory i fauny, wspierają migrację gatunków oraz zwiększają odporność środowiska na presję antropogeniczną. Dlatego w strategii rozwoju gminy istotne będzie podjęcie działań na rzecz ich lepszego rozpoznania i ochrony. Konieczna jest inwentaryzacja przyrodnicza pozwalająca dokładnie określić występowanie cennych siedlisk i gatunków, a także rozważenie ustanowienia lokalnych form ochrony, takich jak użytki ekologiczne czy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Równocześnie w planowaniu przestrzennym powinno się uwzględniać potrzebę zachowania ciągłości korytarzy ekologicznych, ograniczania zabudowy w dolinach rzecznych oraz ochrony zadrzewień i małych zbiorników wodnych.

Utrzymanie i ochrona terenów cennych przyrodniczo w Gminie Lgota Wielka ma nie tylko wymiar ekologiczny, ale również społeczny i gospodarczy. Wzmacnia atrakcyjność krajobrazu, podnosi jakość życia mieszkańców i może stać się podstawą rozwoju działań edukacyjnych, rekreacyjnych i turystycznych. Dlatego ich rola powinna być szczególnie mocno podkreślona w dokumentach strategicznych gminy.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Gmina Lgota Wielka, położona w zachodniej części powiatu radomszczańskiego, charakteryzuje się typowo rolniczym profilem, gdzie rolnictwo stanowi podstawowe źródło utrzymania większości mieszkańców. Ta specyfika determinuje nie tylko strukturę krajobrazu, zdominowanego przez użytki rolne, ale również rodzaj i skalę presji antropogenicznej na poszczególne komponenty środowiska. Istotną cechą fizjograficzną gminy jest niski stopień zalesienia, co w kontekście postępujących zmian klimatycznych i problemów z bilansem wodnym stanowi dodatkowy czynnik ryzyka.

Analiza stanu środowiska naturalnego na terenie gminy nie może być jednak prowadzona w izolacji. Kluczowym uwarunkowaniem, które w sposób fundamentalny kształtuje warunki przyrodnicze, jest bezpośrednie sąsiedztwo i przytłaczający wpływ Kompleksu Energetycznego Bełchatów. Działalność Kopalni Węgla Brunatnego (KWB) oraz Elektrowni Bełchatów stanowi dominujący, wieloaspektowy czynnik stresogenny, który w sposób bezpośredni determinuje warunki hydrologiczne, a w konsekwencji wpływa na stan gleb, ekosystemów wodnych i od wód zależnych. Wpływ ten jest na tyle znaczący, że stanowi on główną oś analizy zagrożeń środowiskowych dla Gminy Lgota Wielka.

Stan i Zagrożenia dla Zasobów Wodnych

Zasoby wodne na terenie gminy poddane są ekstremalnej presji, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Skutki tej presji widoczne są w postępującej degradacji wód powierzchniowych oraz rosnącym zagrożeniu dla strategicznych zasobów wód podziemnych, stanowiących jedyne źródło zaopatrzenia ludności w wodę pitną.

Wody Powierzchniowe: Postępująca Degradacja Sieci Hydrologicznej

Główną osią hydrograficzną gminy w warunkach naturalnych byłaby rzeka Kręcica, dopływ Widawki, która przepływa skrajem jej terytorium. Należy jednak zaznaczyć, że jakość wód w większości rzek powiatu radomszczańskiego jest niska, co czyni je wysoce podatnymi na zanieczyszczenia, zwłaszcza przy niewielkich przepływach. Jednakże głównym czynnikiem degradacji sieci rzecznej nie jest presja zanieczyszczeniowa, lecz fizyczna zmiana warunków hydrologicznych.

Działalność odwadniająca KWB Bełchatów doprowadziła do uformowania się jednego z największych w Europie lejów depresji, który swoim zasięgiem obejmuje aż 79% powierzchni Gminy Lgota Wielka. Ten proces w sposób fundamentalny przekształcił regionalne warunki hydrodynamiczne, odwracając naturalne kierunki spływu wód podziemnych w stronę centrum odwadniania kopalni. Bezpośrednim i katastrofalnym, skutkiem tego zjawiska jest drastyczne obniżenie zasilania podziemnego cieków wodnych. Dokumentacja naukowa jednoznacznie wskazuje, że proces ten prowadzi do okresowego lub całkowitego zaniku wody w lokalnych rzekach. Wśród cieków, które zostały w ten sposób zdegradowane, wprost wymieniono **rzekę Kręcićę** (w profilu hydrologicznym Żaby) oraz **Ciek z Brudzie**, przepływający przez teren gminy¹. Oznacza to, że kluczowe elementy lokalnej sieci hydrologicznej zostały pozbawione wody w wyniku działalności przemysłowej, co prowadzi do całkowitej degradacji ekosystemów rzecznych, zaniku siedlisk dla fauny i flory oraz przzerwania ciągłości korytarzy ekologicznych.

¹ WPŁYW GŁĘBOKIEJ EKSPLOATACJI WĘGLA BRUNATNEGO NA ..., <https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-AGH5-0012-0054/c/Motyka.pdf>

Wody Podziemne: Presja Ilościowa i Jakościowa

Wody podziemne w regionie podlegają dwojakiej presji: bezprecedensowemu drenażowi ilościowemu oraz rosnącym zagrożeniom jakościowym, wynikającym zarówno z działalności człowieka, jak i ze zmian wywołanych przez drenaż.

Presja Ilościowa: Lej depresyjny KWB Bełchatów jest zdefiniowany jako główne zagrożenie dla zasobów wód podziemnych na całym obszarze oddziaływania². Jego zasięg, w zależności od etapu eksploatacji i warunków hydrogeologicznych, szacowany jest na 450 km² do blisko 900 km². W centralnej części leja obniżenie zwierciadła wody przekroczyło 250 metrów w stosunku do stanu pierwotnego³. Dla Gminy Lgota Wielka, znajdującej się w strefie bezpośredniego oddziaływania, oznacza to permanentny drenaż zasobów wód podziemnych, obniżenie ich poziomu i zmianę warunków zasilania.

Jakość Wód Podziemnych: W szerszym kontekście regionalnym, stan chemiczny wód podziemnych w województwie łódzkim jest oceniany w większości jako dobry. Badania monitoringowe z 2022 roku wykazały dobry stan chemiczny w 55 z 56 badanych punktów, przy czym większość z nich (38 punktów) klasyfikowała się w II klasie jakości. Ten pozornie optymistyczny obraz tła regionalnego nie oddaje jednak w pełni lokalnych zagrożeń jakościowych.

Kluczowym dowodem na istnienie poważnych zagrożeń jakościowych jest incydent z 11 sierpnia 2025 roku, kiedy to Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Radomsku oficjalnie poinformował o stwierdzeniu obecności **bakterii z grupy coli** w wodzie pochodzącej z urządzeń wodociągowych w miejscowościach Krępa i Wiewiórow⁴. Sytuacja kryzysowa wymagała natychmiastowej interwencji ze strony władz gminy, w tym uruchomienia awaryjnej dystrybucji wody butelkowanej do picia oraz wody do celów bytowych z beczkowozów roztawionych przy remizach OSP. Skala reakcji świadczy o powadze zagrożenia dla zdrowia publicznego. Incydent ten jednoznacznie wskazuje na istnienie dróg migracji zanieczyszczeń do ujęć wody pitnej. W gminach o charakterze rolniczym i rozproszonej zabudowie, głównymi potencjalnymi źródłami tego typu zanieczyszczeń są nieszczelne zbiorniki bezodpływowe na nieczystości ciekłe (szamba) oraz spływy obszarowe z pól nawożonych organicznie. Analiza obu tych zjawisk – presji ilościowej i jakościowej – prowadzi do wniosku o istnieniu niebezpiecznej synergii. Obniżenie poziomu wód podziemnych spowodowane przez lej depresyjny (zagrożenie ilościowe) drastycznie zmniejsza objętość wody w warstwach wodonośnych. To z kolei prowadzi do redukcji naturalnej zdolności tych warstw do samooczyszczania i rozcieńczania zanieczyszczeń. W tych warunkach nawet niewielkie, punktowe wycieki z nieszczelnych szamb (zagrożenie jakościowe), które w normalnych warunkach hydrogeologicznych mogłyby zostać zneutralizowane, stają się krytycznym zagrożeniem. Są one zdolne do skażenia całych ujęć wody pitnej, co zmaterializowało się w przypadku incydentu w Krępie i Wiewiórowie. Działalność kopalni nie tylko, więc pozbawia gminę części zasobów wodnych, ale również czyni pozostałe zasoby ekstremalnie podatnymi na zanieczyszczenie, tworząc destrukcyjne sprzężenie zwrotne.

Co więcej, fakt, że gmina jest w 100% zwodociągowana, co było działaniem kompensacyjnym za negatywny wpływ kopalni, tworzy pewien paradoks. Infrastruktura wodociągowa, która miała być rozwiązaniem problemu, sama w sobie nie gwarantuje bezpieczeństwa, jeśli źródła wody, z których czerpie, są zagrożone. Scentralizowany system, pobierający wodę z narażonej na skażenie warstwy wodonośnej, w przypadku awarii lub zanieczyszczenia ujęcia może stać się wektorem szybkiej dystrybucji skażonej wody do setek gospodarstw domowych. Stwarza to iluzję bezpieczeństwa, jeśli nie towarzyszy jej rygorystyczna ochrona stref zasilania ujęć, co w warunkach permanentnego stresu hydrogeologicznego wywołanego przez lej depresyjny jest zadaniem niezwykle trudnym.

² TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO 1 Załącznik do Uchwały Nr 1123/21 Zarządu Województwa Łódzkiego

³ ŻYWNOSĆ CZY WĘGIEL - Wpływ kopalń na sektor rolno-spożywczy w regionie Bełchatowa - Bełchatów 2050, https://belchatow2050.pl/wp-content/uploads/2020/08/raport_zywnosc-czy-wegiel-1.pdf

⁴ KOMUNIKAT W SPRAWIE DYTRYBUCJI WODY, <https://lgotawielka.pl/asp/komunikat-w-sprawie-dytrybucji-wody,4,artykul,1,627>

Tabela 1 : Kluczowe Zagrożenia dla Zasobów Wodnych w Gminie Lgota Wielka

Zagrożenie	Główne Przyczyny	Obserwowane Skutki i Dowody	Poziom Ryzyka
Drenaż i obniżenie poziomu wód podziemnych	Działalność odwadniająca KWB Bełchatów (lej depresyjny)	79% powierzchni gminy w zasięgu leja depresyjnego; obniżenie zwierciadła wody w regionie. ¹	Bardzo Wysoki
Zanik wód powierzchniowych	Obniżenie zasilania podziemnego cieków w wyniku działania leja depresyjnego	Okresowy lub całkowity zanik wody w rzece Kręcicy (profil Żaby) oraz w Cieku z Brudzie. ³	Bardzo Wysoki
Skażenie bakteriologiczne ujęć wody pitnej	Prawdopodobnie nieszczelna infrastruktura sanitarna (szamba); zmniejszona odporność warstw wodonośnych	Stwierdzenie obecności bakterii coli w wodociągach Krępa i Wiewiórow; konieczność dystrybucji wody butelkowanej. ⁷	Wysoki

Degradacja Pokrywy Glebowej i Roślinnej

Pokrywa glebowa i roślinna na terenie gminy jest poddana presji wynikającej z niekorzystnych warunków naturalnych, intensywnej działalności rolniczej oraz potęgowana przez zmiany klimatyczne i oddziaływanie hydrogeologiczne kopalni.

Gleby na terenie gminy charakteryzują się z natury niską jakością i przydatnością rolniczą. Dominują gleby pseudobielicowe, a kluczowym problemem ograniczającym ich żyzność jest silne zakwaszenie. Według danych dla powiatu radomszczańskiego, ponad 81% gleb to gleby bardzo kwaśne i kwaśne ($\text{pH} < 5.5$), co prowadzi do intensywnego wymywania składników odżywczych i ogranicza ich dostępność dla roślin. Stwierdzono również niedobory kluczowych makroelementów: potasu, fosforu i magnezu. Taka charakterystyka gleb czyni je wysoce podatnymi na suszę. Potwierdzają to dane dla całego województwa łódzkiego, gdzie w 115 na 177 gmin (w tym Lgota Wielka) łączny udział gleb podatnych i bardzo podatnych na suszę rolniczą przekracza 75% powierzchni użytków rolnych.

W gminie Lgota Wielka zidentyfikowano:

- III i IV stopień zagrożenia suszą atmosferyczną,
- III i IV stopień zagrożenia suszą rolniczą,
- II stopień zagrożenia suszą hydrologiczną,
- II i III stopień zagrożenia suszą hydrogeologiczną.

W łącznym zestawieniu Gmina Lgota Wielka klasyfikuje się jako obszar silnie zagrożony suszą (III stopień).

Wszelkie działania inwestycyjne należy realizować z uwzględnieniem zapisów m. in. planu zarządzania ryzykiem powodziowym i planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Sytuację pogarsza niska lesistość gminy. Brak zwartych kompleksów leśnych oraz niewystarczająca ilość zadrzewień śródpolnych negatywnie wpływa na lokalny bilans wodny, nie zapewnia skutecznej ochrony przed erozją wietrzną (która jest istotnym zagrożeniem w powiecie) i ogranicza bioróżnorodność.

W tych warunkach rolnictwo w Gminie Lgota Wielka staje w obliczu synergicznego, potrójnego zagrożenia, które można określić mianem "idealnej burzy" dla gleb. Są one poddawane presji:

1. **Od dołu:** poprzez drenaż wód podziemnych przez lej depresyjny, co prowadzi do obniżenia poziomu wód gruntowych i przesuszenia głębszych warstw profilu glebowego.
2. **Od wewnątrz:** ze względu na niską naturalną jakość, kwasowość i słabą strukturę, co ogranicza ich zdolność do magazynowania (retencji) wody opadowej i składników odżywczych.

3. **Od góry:** przez nasilające się susze atmosferyczne, będące skutkiem globalnych zmian klimatu, objawiających się wzrostem temperatury i spadkiem opadów w sezonie wegetacyjnym. Jednoczesne oddziaływanie tych trzech czynników tworzy kaskadę negatywnych skutków. Każdy z nich z osobna stanowi poważny problem, jednak ich połączenie prowadzi do multiplikacji, a nie sumowania się zagrożeń. Może to skutkować gwałtowną utratą produktywności rolniczej i postępującym procesem stepowania krajobrazu. W tym kontekście niska lesistość przestaje być jedynie statyczną cechą krajobrazu, a staje się aktywnym czynnikiem zwielokrotniającym ryzyko. Brak lasów oznacza brak naturalnych barier dla wiatru (co nasila erozję eoliczną na wysuszonych glebach), mniejszą retencję wody opadowej (co przyspiesza spływ powierzchniowy) oraz brak lokalnego, małego obiegu wody. Proces degradacji gleb i wysychania krajobrazu przebiega zatem znacznie szybciej i gwałtowniej, niż gdyby lesistość była wyższa.

Jakość Powietrza Atmosferycznego: Problem Niskiej Emisji

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza na terenie gminy, podobnie jak w wielu innych obszarach wiejskich w Polsce, jest tzw. "niska emisja". Pochodzi ona z procesów spalania paliw stałych w indywidualnych, często przestarzałych i nieefektywnych systemach grzewczych w budynkach jednorodzinnych. Emisja ta jest szczególnie dotkliwa w sezonie grzewczym, prowadząc do powstawania smogu.

Podstawowym narzędziem walki z tym zjawiskiem jest aktywny udział gminy w rządowym programie priorytetowym "Czyste Powietrze". W celu ułatwienia mieszkańcom dostępu do środków, w Urzędzie Gminy Lgota Wielka uruchomiono specjalny punkt konsultacyjno-informacyjny. Jego zadaniem jest udzielanie szczegółowych informacji o programie, a także świadczenie pomocy w przygotowaniu i składaniu wniosków o dofinansowanie oraz w późniejszym etapie rozliczania inwestycji. Program oferuje szerokie wsparcie finansowe, obejmujące wymianę starych źródeł ciepła na nowoczesne i ekologiczne (np. pompy ciepła, kotły gazowe), kompleksową termomodernizację budynków (ocieplenie przegród, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) oraz montaż instalacji odnawialnych źródeł energii, takich jak mikroinstalacje fotowoltaiczne.

Potencjał do modernizacji na terenie gminy jest znaczny – zidentyfikowano 1 273 budynki mieszkalne, które kwalifikują się do skorzystania z programu. Chociaż chwilowe pomiary jakości powietrza z sierpnia 2025 roku wskazywały na stan "Bardzo dobry" (stężenie pyłu PM₁₀ na poziomie 18.73 µg/m³), należy podkreślić, że jest to odczyt pozasezonowy, który nie odzwierciedla realnego problemu zanieczyszczeń występujących zimą.

Warto zauważyć, że program "Czyste Powietrze", choć postrzegany głównie jako narzędzie mitygacji, czyli walki ze smogiem, pełni również niezwykle istotną funkcję adaptacyjną. Jego drugi filar – termomodernizacja – jest w rzeczywistości potężnym narzędziem adaptacji do skutków zmian klimatu. Lepsza izolacja termiczna budynków nie tylko zmniejsza zapotrzebowanie na energię do ogrzewania zimą, ale również skutecznie chroni wnętrza przed przegrzewaniem podczas letnich fal upałów, które stają się coraz częstsze i intensywniejsze. Zwiększa to komfort i bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców, a także redukuje potencjalne zapotrzebowanie na energię elektryczną do klimatyzacji. Promowanie programu powinno zatem uwypuklać nie tylko korzyści zimowe (niższe rachunki, czystsze powietrze), ale także letnie (chłód, komfort, bezpieczeństwo), co czyni go kluczowym elementem lokalnej strategii adaptacyjnej.

Ponadlokalne Uwarunkowania i Presje Środowiskowe

Stan środowiska w Gminie Lgota Wielka jest determinowany nie tylko przez lokalne czynniki, ale również przez procesy o skali regionalnej i globalnej, w których kluczową rolę odgrywa Kompleks Energetyczny Bełchatów oraz postępujące zmiany klimatu.

Zintegrowany Wpływ Kompleksu Energetycznego Bełchatów

Wpływ kompleksu Bełchatów na środowisko gminy jest wieloaspektowy i wykracza daleko poza omówiony wcześniej lej depresyjny.

- **Emisje do atmosfery:** Mimo znaczących inwestycji proekologicznych, które w latach 1990-2023 doprowadziły do redukcji emisji dwutlenku siarki o 93%, tlenków azotu o 66% i pyłów o 99%, Elektrownia Bełchatów pozostaje największym pojedynczym emitentem dwutlenku węgla (CO₂) w Unii Europejskiej. W 2020 roku jej emisja wyniosła 30,1 mln ton CO₂. Stanowi to bezpośredni wkład w globalne zmiany klimatu, których negatywne skutki, takie jak susze, rykoszetem uderzają w region i samą gminę.
- **Gospodarka wodna:** Nowoczesne bloki energetyczne elektrowni zużywają ogromne ilości wody, szacowane na około 10 mln m³ rocznie na jeden blok, głównie na potrzeby uzupełniania strat wody w wyniku parowania w chłodniach kominowych. Chociaż operator elektrowni deklaruje brak zagrożenia dla środowiska wodnego dzięki stosowaniu zamkniętych obiegów technologicznych⁵, to intensywne parowanie z chłodni stanowi realną i permanentną stratę wody z lokalnego bilansu hydrologicznego, dodatkowo obciążając region już dotknięty deficytem wody.
- **Gospodarka odpadami:** W procesie spalania węgla elektrownia produkuje setki tysięcy ton odpadów paleniskowych rocznie (ok. 723 tys. ton popiołów i żużli z nowego bloku). Odpady te muszą być bezpiecznie zagospodarowane i składowane, co stanowi kolejne obciążenie dla krajobrazu i środowiska, czego przykładem jest składowisko "Bagno-Lubień".⁶

Wrażliwość Gminy na Zmiany Klimatu

Gmina Lgota Wielka, ze względu na swój rolniczy charakter i już istniejące problemy wodne, jest szczególnie wrażliwa na postępujące zmiany klimatu. Prognozy dla Europy Środkowej wskazują na dalsze wydłużanie się okresu wegetacyjnego, który już teraz jest o około 10 dni dłuższy niż 30 lat temu. Przewiduje się dalszy wzrost średnich temperatur, co z jednej strony przyspieszy terminy siewów i zbiorów, ale z drugiej strony przyniesie fundamentalną, niekorzystną zmianę w rozkładzie opadów: więcej opadów zimą (zwiększając ryzyko lokalnych podtopień) i coraz mniejsze sumy opadów w kluczowym dla rolnictwa okresie letnim.

Deficyt wody w miesiącach letnich będzie najpoważniejszym wyzwaniem dla lokalnego rolnictwa. Zmiany klimatyczne niosą ze sobą również nowe zagrożenia, takie jak pojawianie się dotychczas nieistotnych gospodarczo szkodników, np. stonki kukurydzianej.

Analiza tych dwóch ponadlokalnych presji – działalności Kompleksu Bełchatów i zmian klimatu – ujawnia istnienie zamkniętego, destrukcyjnego cyklu. Działalność Elektrowni Bełchatów, poprzez gigantyczne emisje CO₂, jest istotną przyczyną globalnych zmian klimatu. Te globalne zmiany manifestują się na poziomie regionalnym w postaci coraz częstszych i głębszych susz atmosferycznych i rolniczych, dotykających całe województwo łódzkie. Jednocześnie, działalność Kopalni Bełchatów, poprzez lej depresyjny, w sposób bezpośredni i drastyczny osusza ten sam region na poziomie lokalnym, powodując suszę hydrogeologiczną. Gmina Lgota Wielka znajduje się w epicentrum obu tych procesów, doświadczając jednocześnie skutków globalnych (emisje CO₂ prowadzące do suszy klimatycznej) i lokalnych (drenaż wód prowadzący do suszy hydrogeologicznej). Działalność tego samego podmiotu przemysłowego jest więc zarówno przyczyną problemu na skalę globalną, jak i potężnym wzmacniaczem jego skutków na skalę lokalną.

Gospodarka Odpadami Komunalnymi: Stan Obecny i Wyzwania

System gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Lgota Wielka opiera się na obowiązujących przepisach krajowych. Wdrożono selektywną zbiórkę odpadów "u źródła", w podziale na pięć

⁵ Ochrona środowiska - Oddział Elektrownia Bełchatów, otwierano: września 16, 2025,

<https://elbelchatow.pgegiek.pl/ochrona-srodowiska>

⁶ Czynniki rozwoju leja depresyjnego w rejonie KWB „Bełchatów” SA,

https://wes.up.poznan.pl/sites/default/files/dokumenty_wkw/Jo%C5%84czyk%C2%20I.%3B%20Szczepli%C5%84ski%C2%20J.%202004%20Czynniki%20rozwoju%20leja%20depresyjnego%20w%20rejonie%20KWB%20E2%80%9EBe%C5%82chat%C3%B3w.pdf

podstawowych frakcji: papier (pojemnik niebieski), szkło (zielony), metale i tworzywa sztuczne (żółty), bioodpady oraz odpady zmieszane. Odbiór odpadów od mieszkańców odbywa się cyklicznie, zgodnie z ustalonym harmonogramem. Podmiotem odpowiedzialnym za organizację i nadzór nad całym systemem jest Urząd Gminy.

System finansowania opiera się na opłatach ponoszonych przez właścicieli nieruchomości, których wysokość jest uzależniona od liczby mieszkańców danego gospodarstwa. Prawo lokalne wprowadza mechanizm motywacyjny w postaci zróżnicowanych stawek: niższa opłata obowiązuje mieszkańców prowadzących prawidłową segregację, natomiast w przypadku jej braku naliczana jest opłata podwyższona, która może być od dwóch do czterech razy wyższa.

Pomimo funkcjonującego systemu, wyzwaniem pozostają problemy zidentyfikowane na poziomie całego powiatu, które z dużym prawdopodobieństwem występują również na terenie gminy. Należą do nich przede wszystkim nielegalne miejsca składowania odpadów, tzw. "dzikie wysypiska" oraz niewłaściwe postępowanie z odpadami niebezpiecznymi. Szczególnym zagrożeniem jest azbest, pochodzący głównie z demontażu starych pokryć dachowych z eternitu, który wymaga specjalistycznego trybu unieszkodliwiania.

Tabela 2. Zmieszane odpady zebrane z obszaru gminy Lgota Wielka w latach 2016–2024

Kategoria odpadów	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ogółem [t]	596,66	667,70	619,70	781,24	764,68	729,58	630,16	525,88	574,16
Ogółem na 1 mieszkańca [kg]	138,2	155,1	143,9	182,5	181,0	172,4	149,7	125,4	139,2
Z gospodarstw domowych [t]	529,40	594,34	570,80	738,70	676,08	622,00	521,92	433,28	482,58
Z gosp. dom. na 1 mieszkańca [kg]	122,6	138,1	132,6	172,6	160,0	146,9	124,0	103,3	117,0
Z innych źródeł* [t]	—	73,36	48,90	42,54	88,60	107,58	108,24	92,60	91,58
* Inne źródła: usługi komunalne, handel, mały biznes, biura i instytucje. Znak '—' — brak danych (zmiana metodologii raportowania GUS).									
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.									

Strategiczne Kierunki Działań i Rekomendacje

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę stanu środowiska, zidentyfikowane zagrożenia oraz ich wzajemne powiązania, sformułowano następujące strategiczne kierunki działań i rekomendacje dla Gminy Lgota Wielka. Ich celem jest zarówno mitygacja istniejących problemów, jak i budowanie odporności (rezyliencji) lokalnego systemu przyrodniczo-społecznego na przyszłe wyzwania.

Adaptacja do Deficytu Wody i Zmian Klimatu

- **Rozwój małej retencji:** Należy pilnie wdrożyć gminny program wsparcia (finansowego i doradczego) dla budowy obiektów małej retencji, takich jak przydomowe zbiorniki na deszczówkę, oczka wodne czy małe stawy. Równolegle należy promować i wspierać tworzenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, które zwiększają retencję krajobrazową, spowalniają spływ powierzchniowy i poprawiają lokalny mikroklimat.

- **Ochrona jakości wód podziemnych:** W odpowiedzi na udokumentowane ryzyko skażenia ujęć wody, konieczne jest wdrożenie obligatoryjnego, gminnego programu inwentaryzacji i okresowej kontroli szczelności przydomowych zbiorników bezodpływowych (szamb). Program ten powinien być połączony z systemem dofinansowania do ich modernizacji, wymiany na szczelne modele lub budowy indywidualnych, przydomowych oczyszczalni ścieków.
- **Wsparcie dla zrównoważonego rolnictwa:** Gmina powinna aktywnie promować, poprzez szkolenia i doradztwo rolnicze, praktyki agrotechniczne oszczędzające wodę i poprawiające jej retencję w glebie (np. uprawa bezorkowa, rolnictwo regeneratywne, stosowanie poplonów). Należy również wspierać rolników w doborze gatunków i odmian roślin uprawnych, które charakteryzują się większą odpornością na suszę.

Ochrona i Rekultywacja Gleb

- **Gminny program wapnowania:** W odpowiedzi na zdiagnozowany problem silnego zakwaszenia gleb, kluczowe jest stworzenie gminnego programu wsparcia (finansowego, logistycznego) dla rolników w zakresie wapnowania. Działanie to jest fundamentalne dla poprawy struktury gleby, jej zdolności retencyjnej oraz zwiększenia przyswajalności składników odżywczych, co przełoży się na lepsze plony i większą odporność na suszę.
- **Strategia zwiększania lesistości:** Należy opracować i konsekwentnie wdrażać długofalową strategię zwiększania lesistości i zadrzewień na terenie gminy. Działania te powinny być skoncentrowane w pierwszej kolejności na gruntach o najniższej przydatności rolniczej, skarpach i obszarach zagrożonych erozją, w celu poprawy bilansu wodnego i ochrony gleb.

Przyspieszenie Poprawy Jakości Powietrza

- **Intensyfikacja programu "Czyste Powietrze":** Należy zintensyfikować działania informacyjne i edukacyjne dotyczące programu "Czyste Powietrze", aby dotrzeć do jak największej liczby właścicieli budynków kwalifikujących się do wsparcia. W komunikacji należy aktywnie podkreślać podwójne korzyści płynące z termomodernizacji – nie tylko jako sposobu na obniżenie rachunków za ogrzewanie i walkę ze smogiem, ale również jako skutecznego narzędzia adaptacji do letnich fal upałów.

Tabela 3 Macierz Zagrożeń Środowiskowych i Proponowanych Działań Naprawczych

Zdiagnozowane Zagrożenie	Kluczowe Przyczyny	Proponowane Działania Strategiczne	Podmioty Odpowiedzialne
Postępująca susza rolnicza i hydrogeologiczna	Lej depresyjny KWB Bełchatów, zmiany klimatu, niska lesistość, niska retencja gleb	Gminny program małej retencji i zadrzewień; promocja zrównoważonego rolnictwa	Urząd Gminy, Rolnicy, Nadleśnictwo, Ośrodek Doradztwa Rolniczego
Wysokie ryzyko skażenia wód pitnych	Nieszczelne szamba; obniżona odporność hydrogeologiczna spowodowana lejem depresyjnym	Program inwentaryzacji, kontroli i modernizacji szamb; budowa przydomowych oczyszczalni	Urząd Gminy, Mieszkańcy, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
Niska jakość i degradacja gleb	Naturalne zakwaszenie, niedobory składników pokarmowych, erozja,	Gminny program wsparcia wapnowania; strategia zwiększania	Urząd Gminy, Rolnicy, Ośrodek Doradztwa Rolniczego

	niewłaściwa agrotechnika	lesistości; doradztwo rolnicze	
Zanieczyszczenie powietrza z "niskiej emisji"	Spalanie paliw stałych w przestarzałych kotłach grzewczych; niska efektywność energetyczna budynków	Intensyfikacja doradztwa i promocji programu "Czyste Powietrze", ze szczególnym uwzględnieniem korzyści z termomodernizacji	Urząd Gminy (Punkt Konsultacyjny), Mieszkańcy
Negatywny wpływ KWB Bełchatów	Drenaż wód, emisje CO ₂ , zużycie wody, produkcja odpadów	Ustanowienie niezależnego monitoringu; renegotjacja kompensat i dochodzenie roszczeń; aktywny udział w planowaniu transformacji	Urząd Gminy, Starostwo Powiatowe, Samorząd Województwa

2.1.5. Rys historyczny

Historia osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Lgota Wielka sięga korzeniami średniowiecza i jest ściśle związana z procesami kolonizacyjnymi prowadzonymi na prawie polskim. Początki miejscowości datuje się na drugą połowę XIII wieku, kiedy to pierwsi osadnicy przybyli na te tereny, wówczas gęsto porośnięte lasem. Kluczową rolę w zagospodarowaniu tego obszaru odegrała instytucja prawna znana jako "wolnizna" lub "lgota" (od słowa "ulga"). Zgodnie z jej zasadami, osadnicy, którzy podjęli się trudnego zadania karczunku lasu i założenia osady, byli na określony czas zwalniani z obowiązku płacenia czynszów i świadczenia robocizny na rzecz właściciela ziemskiego. Pierwsza zachowana wzmianka pisana, która jednoznacznie potwierdza istnienie miejscowości, pochodzi z 1386 roku. Została ona odnotowana w aktach ziemskich sieradzkich i wspomina o osobie identyfikowanej jako *Iacus de Lgota*. W kolejnych stuleciach Lgota Wielka funkcjonowała jako wieś o charakterze szlacheckim. Przynależność do prywatnych właścicieli ziemskich miała fundamentalne znaczenie dla jej rozwoju, w szczególności dla powstania i utrzymania lokalnej parafii, która stała się centrum życia religijnego i społecznego.

2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne

Dziedzictwo kulturowe gminy Lgota Wielka jest nierozzerwalnie związane z historią parafii rzymskokatolickiej pw. św. Klemensa, która przez wieki stanowiła oś życia lokalnej społeczności.

Kościół Parafialny

Zgodnie z obowiązującym w średniowieczu prawem patronatu, obowiązek ufundowania świątyni spoczywał na dziedzicu wsi. W przypadku Lgoty Wielkiej moment ten datuje się na rok 1354. Pierwsza wzmianka o istnieniu kościoła parafialnego pochodzi z 1462 roku i znajduje się w aktach konsystorza gnieźnieńskiego. Pierwotna świątynia, wzniesiona z drewna, na przestrzeni wieków była wielokrotnie

przebudowywana i odnawiana, co było odpowiedzią zarówno na zmieniające się potrzeby, jak i na zniszczenia, m.in. te spowodowane potężną wichurą w 1738 roku. W jego wnętrzu znajdują się cenne elementy wyposażenia, w tym pochodzący z połowy XVI wieku obraz Matki Bożej Różańcowej, który w lokalnej tradycji uznawany jest za słynący łaskami.

Kościół w Krępie

Początki dziejów parafii Krępa sięgają czasów średniowiecza. Według ustaleń prof. Stanisława Mariana Zajączkowskiego pierwszą pisemną wzmiankę o miejscowości Krępa można datować na 1211 r. Wówczas to w bulli papieża Innocentego III została wymieniona wieś *Crampa*, wchodząca w skład uposażenia klasztoru sióstr norbertanek w Busku. W miejscu zniszczonej pierwszej świątyni wybudowano nowy kościół z drewna. Około 1638 r. przeszedł on gruntowny remont, podczas którego prawdopodobnie dobudowano do niego kaplicę. Poprzednia świątynia popadła w tak dużą ruinę, że musiano ją rozebrać. W tym samym roku, z fundacji Macieja Stankiewicza, wystawiono nowy, jednonawowy kościół z drewna, który stoi do dziś (został konsekrowany w 1769 r.).

Kościół w Brudzicach

Parafia św. Maksymiliana Marii Kolbego w Brudzicach to parafia rzymskokatolicka, znajdująca się w archidiecezji częstochowskiej, w dekanacie Sulmierzyce, erygowana w 1989 roku. W latach 1981–1989 staraniem księdza Mirosława Przybyłowicza, proboszcza parafii w Lgocie Wielkiej, do której Brudzice wówczas należały, został pobudowany kościół, który początkowo miał pełnić funkcję punktu filialnego. Został on poświęcony 24 marca 1988 przez biskupa Stanisława Nowaka. Kamień węgielny został poświęcony przez Jana Pawła II podczas wizyty na Jasnej Górze. Parafię erygował biskup Stanisław Nowak 18 czerwca 1989 roku wyłączając jej teren z parafii Lgota Wielka. Kościół nie posiada wielkiej wartości historycznej ale posiada ciekawą bryłę, typową dla lat osiemdziesiątych XX wieku.

Krypta Kościelna i Cmentarze

Historia pochówków w Lgocie Wielkiej jest świadectwem ewolucji zwyczajów pogrzebowych. Początkowo zmarłych grzebano na cmentarzu zlokalizowanym wokół kościoła. Jednak dla osób o szczególnym statusie – duchownych, fundatorów oraz członków znamienitych rodów szlacheckich – miejscem spoczynku były krypty znajdujące się pod posadzką świątyni. Zwyczaj ten praktykowano aż do końca XIX wieku. W 1984 roku, podczas prac remontowych mających na celu wzmocnienie fundamentów kościoła, dokonano niezwykłego odkrycia. Pod starą podłogą odnaleziono liczne, dobrze zachowane trumny datowane na przełom XVIII i XIX wieku. W celu ich zabezpieczenia i godnego upamiętnienia wybudowano nową, murowaną kryptę pod prezbiterium, do której przeniesiono 40 historycznych trumien, tworząc unikalne w skali regionu mauzoleum.

Kaplica w Woli Blakowej

Ważnym elementem dziedzictwa parafii jest również filialna kaplica pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Woli Blakowej. Jej budowa, zrealizowana w latach 80. XX wieku z inicjatywy mieszkańców i ówczesnego proboszcza, stanowi przykład niezwykle mobilizacji społecznej. Powstała ona w odpowiedzi na realne potrzeby duszpasterskie i katechetyczne lokalnej społeczności, stając się symbolem jej zaangażowania i jedności.

Kaplica w Krzywanicach

Kaplica w Krzywanicach stanowi ważny punkt życia religijnego i integracji mieszkańców, wzmacniając lokalną tożsamość oraz więzi społeczne w gminie Lgota Wielka. Jej obecność sprzyja podtrzymywaniu tradycji, aktywności wspólnotowej i dostępności funkcji sakralnych w przestrzeni wiejskiej.

Archiwum Parafialne

Parafia w Lgocie Wielkiej jest w posiadaniu bogatego archiwum, którego historia sięga czterech stuleci. Mimo że na przestrzeni dziejów zbiory te uległy znacznym stratom, zwłaszcza w wyniku pożaru po 1876 roku oraz w okresie II wojny światowej, zachowane dokumenty stanowią bezcenne źródło wiedzy o historii regionu. Wśród ocalałych archiwaliów znajdują się m.in. księgi metrykalne prowadzone od

XVIII wieku, które pozwalają na odtworzenie genealogii lokalnych rodów i analizę procesów demograficznych.

Tożsamość Lokalna i Dziedzictwo Niematerialne

Dogłębna analiza dostępnych materiałów historycznych prowadzi do wniosku, że historia Lgoty Wielkiej jest w istocie historią jej parafii. Kościół przez wieki pełnił funkcję nie tylko centrum życia religijnego, ale był również instytucjonalną i społeczną osią gminy. Był ośrodkiem, wokół którego koncentrowała się władza (poprzez prawo patronatu szlacheckiego), krystalizowała się kultura i budowała lokalna tożsamość. Ścisły związek losów lokalnej elity z instytucją kościelną, widoczny chociażby w praktyce pochówków w kryptach, potwierdza tę centralną rolę. Co istotne, ta historyczna rola zdaje się być kontynuowana we współczesnych realiach. Przykład budowy kaplicy w Woli Blakowej pokazuje, że inicjatywy o charakterze religijnym wciąż posiadają potencjał mobilizowania społeczności do wspólnego, oddolnego działania. Oznacza to, że dziedzictwo i tożsamość gminy Lgota Wielka opierają się na trwałym fundamencie religijno-kulturowym, co powinno być uwzględniane w planowaniu wszelkich działań mających na celu integrację i aktywizację mieszkańców.

Na terenie Gminy Lgota Wielka działa szeroka sieć organizacji pozarządowych, które w znaczący sposób przyczyniają się do rozwoju lokalnej wspólnoty oraz integracji mieszkańców. Najważniejszą rolę odgrywają tu Koła Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia społeczne, Ochotnicze Straże Pożarne oraz kluby sportowe. Obecnie w gminie funkcjonuje siedem Kół Gospodyń Wiejskich wpisanych do Krajowego Rejestru, które nie tylko pielęgnują lokalne tradycje i kulinaria, lecz także aktywnie uczestniczą w inicjatywach kulturalnych i społecznych, organizując spotkania, wydarzenia oraz współtworząc gminne uroczystości. Obok nich działają także stowarzyszenia, takie jak „Dobra Strona Rolnictwa”, Stowarzyszenie Integracji Społecznej „Razem” w Kolonii Lgocie czy Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Nasza Krępa”, które koncentrują się na rozwoju wsi, wsparciu seniorów i promocji lokalnych inicjatyw.

Istotne znaczenie mają również jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, które poza podstawową działalnością ratowniczo-gaśniczą pełnią funkcję animatorów życia społeczno-kulturalnego, organizując festyny, bale i wydarzenia sportowe. Dwie jednostki – w Lgocie Wielkiej i Krzywanicach – włączone są w Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, co dodatkowo podkreśla ich rolę w systemie bezpieczeństwa. Według stanu za 2025 r. zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej realizowały dwa kluby: LKS Piast Gmina Lgota Wielka oraz LZS Victoria» Woźniki.

Samorząd gminy od lat wspiera lokalne NGO, zarówno poprzez współpracę finansową, obejmującą m.in. otwarte konkursy ofert, dotacje na realizację zadań publicznych czy zlecanie usług społecznych, jak i pozafinansową, polegającą na doradztwie, udostępnianiu lokali oraz wspólnej realizacji inicjatyw. W 2024 roku przyjęto „Program współpracy Gminy Lgota Wielka z organizacjami pozarządowymi”, którego celem jest budowanie partnerstwa między samorządem a NGO, wzmacnianie aktywności społecznej oraz racjonalne wykorzystanie środków publicznych.

Organizacje pozarządowe w gminie nie tylko odpowiadają za realizację zadań publicznych w zakresie kultury, sportu i pomocy społecznej, lecz także integrują mieszkańców i wzmacniają lokalną tożsamość. Dzięki ich aktywności możliwe jest kultywowanie tradycji, wspieranie seniorów, rozwój młodzieży oraz promocja zdrowego stylu życia. Współdziałanie samorządu i organizacji stanowi fundament rozwoju społeczności lokalnej, a bogata oferta wydarzeń kulturalnych i sportowych jest najlepszym dowodem na ich istotne znaczenie w życiu gminy.

2.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską położoną w centralnej Polsce, w województwie łódzkim, w północno-zachodniej części powiatu radomszczańskiego. Zajmuje obszar o powierzchni 63,1 km² i

charakteryzuje się typowo rolniczym krajobrazem, w którym przeważają tereny użytkowane rolniczo oraz obszary leśne.

Gmina Lgota Wielka posiada przestrzeń o wyraźnie rolniczym charakterze, której układ i sposób zagospodarowania wynikają zarówno z tradycji użytkowania ziemi, jak i ze współczesnych procesów społeczno-gospodarczych. Struktura przestrzenna gminy jest stosunkowo jednorodna, a jej dominantą pozostają użytki rolne, obejmujące pola uprawne, łąki i pastwiska. To właśnie one zajmują zdecydowaną większość powierzchni, nadając krajobrazowi gminy typowo wiejski charakter, który jest istotnym elementem jej tożsamości. Pola uprawne tworzą rozległe kompleksy, rozdzielone pasami dróg, zadrzewień śródpolnych oraz zabudową zagrodową.

Układ osadniczy gminy jest rozproszony i równomiernie rozmieszczony. Wsie stanowią lokalne centra społeczne, w których skupiają się podstawowe usługi publiczne, placówki oświatowe i instytucje kultury. Zabudowa ma w przeważającej mierze charakter jednorodzinny i zagrodowy, co podkreśla tradycyjny, wiejski styl przestrzeni. W ostatnich latach dostrzegalny jest jednak wzrost udziału terenów przeznaczonych na działalność gospodarczą – usługi, drobną produkcję i logistykę – co wskazuje na proces stopniowej dywersyfikacji funkcji przestrzeni.

W planach przestrzennych gminy wyodrębniono kilka zasadniczych stref funkcjonalnych. Największą powierzchnię zajmują tereny rolnicze, pełniące funkcję zarówno produkcyjną, jak i przyrodniczo-krajobrazową. Wokół istniejących wsi wyznaczono tereny wielofunkcyjne, w których dopuszcza się rozwój zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej oraz usługowej. Pojawiają się również wyznaczone obszary pod działalność produkcyjną, szczególnie w miejscach dogodnie skomunikowanych z drogami powiatowymi. Ważnym elementem struktury przestrzennej są tereny zielone, w tym lasy, zadrzewienia śródpolne oraz doliny rzeczne. Pełnią one funkcję przyrodniczą i ekologiczną, a ich ochrona została zapisana w dokumentach planistycznych.

Istotnym czynnikiem kształtującym zagospodarowanie przestrzenne są elementy środowiska przyrodniczego. Najważniejszym ciekim wodnym jest rzeka Kręcica, dopływ Widawki, której dolina wraz z dopływami i rowami melioracyjnymi tworzy ważny system przyrodniczy. Obszary te charakteryzują się podwyższoną wartością przyrodniczą i wymagają ochrony przed nadmiernym przekształceniem. Ponadto w gminie występują tereny zmeliorowane, które wymagają szczególnego podejścia w zakresie planowania zabudowy i użytkowania gruntów – z jednej strony zapewniają one możliwość prowadzenia rolnictwa, z drugiej ograniczają potencjał inwestycyjny ze względu na warunki wodno-gruntowe.

Komunikacyjnie gmina jest dobrze powiązana z otoczeniem poprzez sieć dróg powiatowych, które zapewniają dostęp do głównych ośrodków regionu. Lgota Wielka znajduje się około 12 km od Radomska, 25 km od Bełchatowa, 45 km od Piotrkowa Trybunalskiego i 55 km od Częstochowy, natomiast od stolicy województwa – Łodzi – dzieli ją około 90 km. Takie położenie, choć wiąże się z peryferyjnym usytuowaniem w stosunku do większych ośrodków miejskich, umożliwia jednak sprawne dojazdy i wspiera integrację gospodarczą oraz społeczną z otaczającym regionem.

W kontekście planowania przestrzennego gmina stoi przed wyzwaniem pogodzenia rozwoju gospodarczego z koniecznością zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Ustalenia dokumentów planistycznych podkreślają potrzebę ochrony ładu przestrzennego, racjonalnego gospodarowania gruntami oraz zachowania odpowiedniego udziału powierzchni biologicznie czynnej. Ważnym kierunkiem jest również wzmacnianie funkcji usługowej i rekreacyjnej, szczególnie w centrach miejscowości, co sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców.

W ramach planu ogólnego gminy wyznaczono 12 stref funkcjonalnych, które obejmują m.in. tereny wielofunkcyjne z zabudową zagrodową, strefy otwarte (rolnicze i przyrodnicze), tereny produkcyjne oraz obszary przeznaczone na cele usługowe i komunikacyjne. Ustalenia planu zakładają zachowanie ładu przestrzennego, ochronę krajobrazu oraz zapewnienie minimalnego udziału powierzchni biologicznie czynnej, co ma kluczowe znaczenie dla utrzymania równowagi ekologicznej i jakości życia mieszkańców.

Zagospodarowanie przestrzenne gminy Lgota Wielka łączy tradycyjną funkcję rolniczą z rozwijającymi się funkcjami gospodarczymi i usługowymi. Uwarunkowania środowiskowe oraz potrzeba ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych stanowią ważne wyznaczniki kształtowania przestrzeni, a równocześnie rozwój infrastruktury drogowej i planowe wyznaczanie stref funkcjonalnych wspierają proces zrównoważonego rozwoju gminy.

2.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna stanowi zbiór kluczowych urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, które są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki oraz zaspokajania fundamentalnych potrzeb społecznych na danym terytorium. Jej stan, stopień nowoczesności oraz planowany rozwój są bezpośrednimi determinantami potencjału inwestycyjnego, możliwości wzrostu gospodarczego oraz, co najważniejsze, jakości życia mieszkańców. W Gminie Lgota Wielka, podobnie jak w innych jednostkach samorządu terytorialnego, infrastruktura techniczna jest systemem nerwowym i krwionośnym, którego sprawność warunkuje codzienne funkcjonowanie i perspektywy na przyszłość. Analiza tego systemu, obejmująca infrastrukturę transportu, energetyczną, wodno-kanalizacyjną, gospodarki odpadami oraz łączności, pozwala na zdiagnozowanie zarówno mocnych stron, jak i wyzwań stojących przed lokalną społecznością.

Polityka rozwojowa Gminy Lgota Wielka w obszarze infrastruktury jest prowadzona w sposób świadomy i strategiczny, co znajduje odzwierciedlenie w kluczowych dokumentach planistycznych.

Plan ogólny wyznacza ramy dla przyszłych inwestycji i decyzji przestrzennych. Analiza wskazuje, że gmina prowadzi aktywną politykę modernizacyjną, systematycznie dążąc do poprawy standardów technicznych i adaptacji do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i technologicznych. Kluczowym elementem tej strategii jest skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, zarówno z funduszy rządowych, jak i unijnych, co pozwala na realizację kapitałochłonnych projektów bez nadmiernego obciążania budżetu gminy. Niniejszy rozdział przedstawia szczegółową diagnozę stanu istniejącego oraz kierunków rozwoju poszczególnych komponentów infrastruktury technicznej Gminy Lgota Wielka.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

Sprawny i dobrze zorganizowany system transportu są podstawą mobilności mieszkańców, warunkiem rozwoju gospodarczego oraz czynnikiem integracji gminy z otoczeniem regionalnym. W Gminie Lgota Wielka system ten opiera się na sieci dróg publicznych różnych kategorii oraz na transporcie zbiorowym, zapewniającym połączenia z kluczowymi ośrodkami w powiecie i województwie.

Sieć Drogowa:

Układ drogowy na terenie gminy ma charakter hierarchiczny i składa się z dróg powiatowych oraz gminnych, które pełnią zróżnicowane funkcje – od tranzytowych po obsługę lokalnego ruchu.

Mobilność Zrównoważona i Publiczna

Gmina Lgota Wielka aktywnie wpisuje się w nowoczesne trendy rozwoju transportu, promując zrównoważoną mobilność i zapewniając mieszkańcom dostęp do komunikacji publicznej.

Transport Rowerowy

Rozwój infrastruktury rowerowej jest traktowany nie tylko jako odpowiedź na lokalne potrzeby rekreacyjne, ale również jako element szerszej, regionalnej strategii turystycznej. Przez teren gminy przebiega fragment projektowanego, ponadlokalnego szlaku rowerowego o dużym znaczeniu – Magistrali Rowerowej Północ-Południe (N-S). Ponadto, zakłada się budowę lokalnych ścieżek rowerowych, które uzupełnią ten układ. Włączenie się w projekt o randze co najmniej wojewódzkiej,

jakim jest Magistrała N-S, jest działaniem świadczącym o dalekowzrocznej wizji rozwoju. Pozycjonuje to Gminę Lgota Wielka na mapie turystyki aktywnej regionu łódzkiego, otwierając potencjał dla rozwoju usług komplementarnych, takich jak agroturystyka, mała gastronomia czy punkty obsługi rowerzystów. Inwestycja w infrastrukturę rowerową staje się w tym kontekście nie tylko narzędziem poprawy jakości życia mieszkańców, ale również instrumentem budowania marki turystycznej gminy i stymulowania lokalnej przedsiębiorczości.

Transport Zbiorowy

Dostępność transportu publicznego jest fundamentalnym czynnikiem przeciwdziałającym wykluczeniu komunikacyjnemu, szczególnie na obszarach wiejskich. Mieszkańcy Gminy Lgota Wielka mają zapewniony dostęp do wielopoziomowego systemu komunikacji zbiorowej, który obejmuje:

- **Połączenia regionalne PKS:** Gmina posiada bezpośrednie połączenia autobusowe z kluczowymi miastami regionu, takimi jak Radomsko, Bełchatów, Pajęczno, Sulmierzyce, a nawet z centrami wojewódzkimi – Łodzią i Częstochową. Zapewnia to możliwość dojazdu do pracy, szkół ponadpodstawowych i wyższych oraz specjalistycznych usług.
- Obsługę transportową mieszkańców, obok połączeń realizowanych przez PKS, uzupełniają kursy prywatnego przewoźnika Mustang, zwiększające dostępność komunikacyjną gminy i możliwości dojazdu do sąsiednich ośrodków

Tak rozbudowana oferta transportu publicznego stanowi istotny atut gminy, zapewniając jej mieszkańcom mobilność i dostęp do szerszego rynku pracy oraz usług publicznych zlokalizowanych w ośrodkach miejskich.

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Energia elektryczna

Sektor energetyczny w Gminie Lgota Wielka przechodzi dynamiczną transformację, której celem jest zwiększenie efektywności, obniżenie kosztów oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. Działania te obejmują zarówno modernizację infrastruktury publicznej, jak i bezprecedensowe wsparcie dla indywidualnych gospodarstw domowych.

Zaopatrzenie gminy w energię elektryczną realizowane jest za pośrednictwem magistralnych napowietrznych linii średniego napięcia 15 kV, wyprowadzonych ze stacji 110/15kV „Radomsko – Młodzowy” i „Rogowiec Stary”. Istniejący system zasilania jest w stanie zaspokoić bieżące zapotrzebowanie, jednak dokumenty planistyczne słusznie wskazują, że dynamiczny rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz podłączanie nowych odbiorców, zwłaszcza o dużym poborze mocy (np. pompy ciepła), może w przyszłości wymagać rozbudowy i modernizacji sieci 15 kV. Przez teren gminy przebiega również linia wysokiego napięcia 220 kV wraz ze strefą ochronną, co należy uwzględniać w planowaniu przestrzennym.

Oświetlenie uliczne

Gmina Lgota Wielka realizowała strategiczny projekt pn. „Modernizacja infrastruktury oświetleniowej na terenie Gminy Lgota Wielka”, który jest modelowym przykładem efektywnego wykorzystania funduszy zewnętrznych do osiągnięcia wielopoziomowych korzyści. Inwestycja, dofinansowana w ramach rządowego programu „Rozświetlamy Polskę”, zakłada wymianę 442 starych, nieenergooszczędnych opraw oświetleniowych na nowoczesne oprawy w technologii LED. Całkowity koszt zadania wynosi 839 800,00 zł, z czego aż 671 840,00 zł (blisko 80%) stanowi dofinansowanie zewnętrzne. W rezultacie, projekt modernizacji oświetlenia nie jest jedynie wydatkiem, lecz strategiczną inwestycją, która uwalnia znaczące środki w budżecie gminy. Te zaoszczędzone fundusze mogą być następnie reinwestowane w inne potrzeby społeczności lub stanowić wkład własny do kolejnych projektów rozwojowych.

Ciepłownictwo

W gminie Lgota Wielka nie występuje sieć ciepłownicza. Gospodarstwa domowe korzystają z własnych systemów grzewczych. Budynki mieszkalne jednorodzinne, budynki użyteczności publicznej oraz

podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego ogrzewane są za pomocą indywidualnych kotłowni spalających głównie węgiel, olej opałowy oraz drewno, funkcjonują również piece na pellet, piece gazowe, a także pompy ciepła powietrzne i gruntowe. Powszechne stosowanie węgla kamiennego wynika z jego dość atrakcyjnej ceny w stosunku do innych paliw oferowanych na rynku oraz wysokiej dostępności na rynku. W większości mieszkańcy posiadają piece CO na paliwa stałe – węgiel i koks. Z uwagi na ochronę środowiska, taka sytuacja nie jest korzystna. Biorąc pod uwagę względy środowiskowe istotne jest, aby w miarę możliwości dokonywano modernizacji kotłowni i przechodzić na paliwa płynne (olej opałowy, gaz). Ze względu na typowo rolniczy charakter obszaru Gminy, znaczne rozproszenie zabudowy oraz stosunkowo niewielkie zapotrzebowanie na ciepło, realizacja przedsięwzięcia związanego z uruchomieniem przedsiębiorstwa ciepłowniczego obsługującego mieszkańców, byłaby bardzo kosztowna i najprawdopodobniej ekonomicznie nieuzasadniona.

Zaopatrzenie w gaz

Sieć gazowa na terenie gminy ma ograniczony zasięg i występuje w miejscowości Brudzice. Pozostałe miejscowości nie są objęte dystrybucyjną siecią gazową, dlatego gospodarstwa domowe korzystają głównie z indywidualnych źródeł ciepła.

Dokumenty strategiczne uzależniają przyszłą gazyfikację gminy od realizacji inwestycji o charakterze ponadregionalnym, która pozostaje poza bezpośrednią kontrolą samorządu. Chodzi o planowaną przez Polską Spółkę Gazownictwa (krajowego operatora sieci dystrybucyjnej) budowę magistralnego gazociągu wysokiego ciśnienia na trasie Wieluń – Pajęczno – Radomsko – Przedbórz. Dopiero od tej magistrali możliwe byłoby poprowadzenie odgałęzień w kierunku miejscowości na terenie gminy.

Ta strategiczna zależność od zewnętrznego, długoterminowego i niepewnego co do harmonogramu projektu mogłaby prowadzić do stagnacji i pasywnego oczekiwania. Jednak w przypadku Gminy Lgota Wielka stała się ona nieoczekiwanym katalizatorem innowacji. Władze gminy, świadome, że mieszkańcy ponoszą wysokie koszty ogrzewania i emitują zanieczyszczenia tu i teraz, nie czekając na tradycyjne rozwiązanie, podjęły działania alternatywne. Wykorzystując dostępne, ogromne środki z funduszy unijnych przeznaczone na transformację energetyczną, zainicjowano masowy program wsparcia dla indywidualnych, odnawialnych źródeł energii. W ten sposób gmina przekuła swoje strategiczne uzależnienie w szansę na skok technologiczny, w dużej mierze omijając etap gazyfikacji i przechodząc bezpośrednio do zdecentralizowanych, nowoczesnych i ekologicznych technologii grzewczych.

INFRASTRUKTURA WODNOKANALIZACYJNA

Gmina Lgota Wielka jest w całości zwodociągowana. Wydajność eksploatowanych ujęć wody jest oceniana jako wystarczająca do zaspokojenia obecnych i przyszłych potrzeb mieszkańców. W związku z tym, działania strategiczne gminy w tym obszarze koncentrują się nie na rozbudowie, a na modernizacji i wymianie istniejącej, częściowo wyeksploatowanej sieci wodociągowej. Celem tych działań jest zwiększenie niezawodności systemu, obniżenie awaryjności oraz redukcja strat wody, co jest zgodne z zasadami racjonalnego gospodarowania zasobami.

Infrastruktura kanalizacyjna gminy jest dobrze rozwinięta i systematycznie uzupełniana. Z instalacji kanalizacyjnej korzysta około 89% ludności, co stanowi wysoki wskaźnik jak na gminę wiejską. Wszystkie ścieki z systemu zbiorczego trafiają do Gminnej Oczyszczalni Ścieków zlokalizowanej w Lgocie Wielkiej, której przepustowość wynosi 554 m³/dobę.

Gmina przyjęła pragmatyczną i ekonomicznie uzasadnioną strategię dla obszarów o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa tradycyjnej sieci kanalizacyjnej byłaby nieefektywna kosztowo. Na tych terenach dopuszcza się alternatywne, indywidualne systemy oczyszczania ścieków. Mieszkańcy mogą instalować przydomowe oczyszczalnie ścieków (pod warunkiem, że nie zagraża to jakości wód podziemnych) lub budować szczelne zbiorniki bezodpływowe (tzw. szamba), z których nieczystości są regularnie wywożone do punktu zlewnego. Takie podejście pozwala na zrównoważenie celów ekologicznych z realiami ekonomicznymi i geograficznymi, zapewniając rozwiązanie problemu gospodarki ściekowej na całym obszarze gminy.

INFRASTRUKTURA ZWIĄZANA Z GOSPODARKĄ ODPADAMI

Nowoczesny i kompleksowy system gospodarki odpadami jest kluczowym elementem ochrony środowiska i dbałości o estetykę przestrzeni publicznej. Gmina Lgota Wielka wdrożyła dojrzały system, który jest zgodny z krajowymi i europejskimi standardami. W 2024 roku odbiór odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych oraz z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) realizowało konsorcjum firm FCC Polska Sp. z o.o. Opłatą za gospodarowanie odpadami objęto 1190 nieruchomości, na których faktycznie zamieszkiwało 3726 osób, przy czym liczba zameldowanych była wyższa i wynosiła 4145. Różnica ta wynikała głównie z migracji w celach edukacyjnych i zawodowych. Niezwykle ważnym uzupełnieniem systemu odbioru odpadów z posesji jest funkcjonujący na terenie gminy Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Umożliwia on mieszkańcom bezpłatne i legalne pozbycie się szerokiej gamy odpadów problematycznych, które nie mogą być umieszczane w przydomowych pojemnikach. Działanie PSZOK jest dowodem na dojrzałość i kompletność gminnego systemu, który zapewnia rozwiązanie dla całego strumienia odpadów komunalnych, a nie tylko jego najprostszej części. Efektywne funkcjonowanie punktu zapobiega powstawaniu dzikich wysypisk i zanieczyszczaniu środowiska, zwłaszcza lasów i terenów otwartych. Lokalizacją PSZOK to ul. Strażacka 39, 97-565 Lgota Wielka (na terenie Oczyszczalni Ścieków).

INFRASTRUKTURA ŁĄCZNOŚCI

W dobie gospodarki opartej na wiedzy, pracy zdalnej i e-usług, dostęp do szybkiego i niezawodnego Internetu przestał być luksusem, a stał się kluczowym elementem infrastruktury technicznej, równie ważnym jak drogi czy sieć energetyczna. Gmina Lgota Wielka wyróżnia się na tle wielu obszarów wiejskich w Polsce doskonałym dostępem do nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej. Na jej terenie działa konkurencyjny rynek dostawców usług internetowych, którzy oferują mieszkańcom dostęp do najnowocześniejszej technologii światłowodowej. Oferowane prędkości przesyła danych sięgają nawet 1 Gb/s, co stawia gminę na równi z dobrze skomunikowanymi cyfrowo obszarami miejskimi. Dostępność tak wysokiej jakości infrastruktury cyfrowej jest strategicznym atutem, który może skutecznie przeciwdziałać negatywnym skutkom geograficznego oddalenia od dużych ośrodków miejskich i niwelować zjawisko peryferyjności. Tradycyjne wady lokalizacji wiejskiej, takie jak duża odległość od miejsc pracy, specjalistycznych usług czy ośrodków kultury, mogą być w znacznym stopniu zrekomensowane przez cyfrową łączność. Stabilny i szybki Internet światłowodowy:

- Umożliwia mieszkańcom podjęcie pracy zdalnej w firmach zlokalizowanych w dowolnym miejscu na świecie, bez konieczności codziennych dojazdów czy przeprowadzki. Pozwala to na zatrzymanie w gminie cennego kapitału ludzkiego.
- Stwarza warunki do prowadzenia nowoczesnych, cyfrowych form działalności gospodarczej, takich jak e-commerce, usługi online, programowanie czy projektowanie graficzne.
- Zapewnia dostęp do edukacji na odległość (e-learning), telemedycyny oraz szerokiej gamy usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (e-administracja).
- Podnosi jakość życia, dając dostęp do cyfrowej rozrywki, kultury i informacji na poziomie nieodbiegającym od standardów miejskich.

W tym kontekście, infrastruktura cyfrowa w Gminie Lgota Wielka nie jest jedynie dodatkiem, ale fundamentalnym zasobem, który może być podstawą jej przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego i czynnikiem budującym jej odporność na negatywne trendy demograficzne.

2.2.2. Własność nieruchomości

Gmina Lgota Wielka jest właścicielem wszystkich obiektów użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną.

Zdecydowana większość gruntów w gminie stanowi własność prywatną.

2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo kulturowe Gminy Lgota Wielka stanowi istotny element tożsamości lokalnej oraz świadectwo bogatej historii tego obszaru. Najbardziej wartościowe obiekty to zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych, zabytki ruchome, a także liczne obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne. Wartość tych obiektów wyraża się nie tylko w ich walorach artystycznych i historycznych, ale także w roli, jaką pełnią dla integracji społeczności lokalnej i kształtowania krajobrazu kulturowego.

Na terenie gminy znajdują się dwa kluczowe obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa łódzkiego:

1. **Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie** – wybudowany w 1760 r., decyzja nr 732 z dnia 27.12.1967 r.
2. **Kościół parafialny pw. św. Klemensa w Lgocie Wielkiej** – wybudowany w 1767 r., decyzja nr 737 z dnia 27.12.1967 r.

Obiekty te reprezentują architekturę drewnianą XVIII wieku, o cechach jednonawowych kościołów wiejskich, z zachowanym w dużej mierze historycznym otoczeniem. Są nie tylko zabytkami o wysokiej wartości artystycznej, lecz także miejscami istotnymi dla życia religijnego i społecznego mieszkańców.

Fotografia 1. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie

Fotografia 2. Kościół św. Klemensa w Lgocie Wielkiej

Zabytki ruchome

W gminie znajduje się również 22 zabytki ruchome wpisane do rejestru, w tym elementy wyposażenia i wystroju wnętrz kościołów oraz kapliczek w Lgocie Wielkiej. Przedmioty te mają szczególną wartość historyczną i artystyczną, dokumentując lokalną religijność oraz tradycje rzemiosła artystycznego.

Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z Zarządzeniem Wójta Nr 0050.1.5.2015 z dnia 16 stycznia 2015 r., ze zmianami wprowadzonymi w latach 2020, 2022 i 2023, prowadzona jest Gminna Ewidencja Zabytków. Aktualnie obejmuje ona **35 obiektów**, w tym kapliczki, krzyże przydrożne, budynki mieszkalne i gospodarcze, ogrodzenia, a także kościoły wraz z elementami ich otoczenia. Ewidencja ta jest istotnym narzędziem ochrony lokalnego krajobrazu kulturowego, a jej celem jest dokumentacja oraz zapewnienie możliwości odpowiedniego zarządzania tym zasobem.

Tabela 4 Obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Lokalizacja / adres	Obiekt	Uwagi
1	Brudzice	ul. Łódzka przy nr 15a, dz. 257	Krzyż	—
2	Brudzice	ul. Plac 3 Maja naprzeciw nr 11, dz. 620/3	Krzyż	współczesna kopia starego krzyża
3	Brudzice	ul. Radomszczańska przy nr 7, dz. 687/1	Krzyż	—
4	Brudzice	ul. Radomszczańska 40	Budynek mieszkalny	budynek nie istnieje
5	Brudzice	ul. Wieluńska przy nr 1, dz. 967	Kapliczka	—
6	Brudzice	ul. Wieluńska 26	Budynek mieszkalny	—
7	Brudzice	ul. Wieluńska 32	Budynek mieszkalny	budynek nie istnieje
8	Brudzice	ul. Wieluńska 66	Budynek mieszkalny	—

Lp.	Miejscowość	Lokalizacja / adres	Obiekt	Uwagi
9	Długie	przy nr 58, dz. 119	Kapliczka	—
10	Krępa	nr 2, dz. 31	Kościół par. pw. św. Urszuli	wpisany do rejestru zabytków 27.12.1967 r., nr 732
11	Kolonia Krępa	nr 2, dz. 31	Ogrodzenie kościoła pw. św. Urszuli	—
12	Kolonia Krępa	dz. 31	Figura św. Stanisława przy kościele pw. św. Urszuli	—
13	Kolonia Krępa	dz. 33	Dzwonnica I przy kościele pw. św. Urszuli	—
14	Kolonia Krępa	dz. 33	Dzwonnica II – kaplica przy kościele pw. św. Urszuli	—
15	Kolonia Krępa	dz. 97	Cmentarz rzymsko-katolicki	—
16	Kolonia Krępa	dz. 97	Ogrodzenie cmentarza rzymsko-katolickiego	—
17	Krzywanice	naprzeciw nr 18, dz. 7	Krzyż	—
18	Krzywanice	nr 2	Budynek (d. dwór, nieużytkowany)	—
19	Krzywanice	przy nr 70, dz. 296	Krzyż	—
20	Krzywanice	nr 142	Świetlica wiejska, dawna szkoła	po remoncie utrata cech stylowych
21	Lgota Wielka	—	Układ przestrzenny – ulicówka	układ ruralistyczny
22	Lgota Wielka	ul. Cmentarna, dz. 319	Cmentarz rzymsko-katolicki	—
23	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska przy nr 68, dz. 161/12	Kapliczka	—
24	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska przy nr 116, dz. 115	Kapliczka	—
25	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska 118	Dawna szkoła, budynek nieużytkowany	budynek nie istnieje
26	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska, dz. 253	Dzwonnica przy kościele pw. św. Klemensa	—
27	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska, dz. 253	Kościół par. pw. św. Klemensa	wpisany do rejestru zabytków 27.12.1967 r., nr 737
28	Wola Blakowa	—	Układ przestrzenny – widlica	wymaga ponownej kwerendy
29	Wola Blakowa	dz. 319	Krzyż	—
30	Wola Blakowa	dz. 384	Krzyż	—
31	Wola Blakowa	przy nr 243, dz. 426	Kapliczka	—
32	Woźniki	naprzeciw nr 125, dz. 647/2	Krzyż	—
33	Woźniki	nr 79	Budynek mieszkalno-gospodarczy	—
34	Woźniki	nr 80	Budynki gospodarcze	—
35	Woźniki	przy nr 141, dz. 279/1	Kapliczka	—

Źródło: Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lgota Wielka na lata 2023 – 2026, aktualizacja dotycząca obiektów wpisanych do rejestru zabytków pochodzi z Wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. łódzkiego (stan na dzień: 01.04.2026) https://www.wuoz-lodz.pl/files/docs/rejestr_zabytkow_wojewodz3.pdf

Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy odnotowano również liczne stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków, które świadczą o obecności dawnych osad i aktywności ludzkiej w tym rejonie już od epoki kamienia. Zabytki te objęte są ochroną na mocy przepisów krajowych, a ich szczegółowe badania mogą dostarczyć cennej wiedzy o historii regionu.

Ocena stanu dziedzictwa

Stan zachowania zabytków w gminie należy określić jako zróżnicowany. Najcenniejsze obiekty – kościoły wpisane do rejestru – utrzymywane są w stosunkowo dobrym stanie dzięki działaniom parafii i wsparciu instytucji publicznych, jednak wymagają stałej konserwacji i zabezpieczenia przed degradacją. Z kolei część obiektów ujętych w gminnej ewidencji, zwłaszcza krzyże i kapliczki przydrożne, narażona jest na zniszczenia wynikające z warunków atmosferycznych i naturalnego zużycia materiałów.

Dziedzictwo kulturowe Gminy Lgota Wielka, mimo swojej skromnej liczby, ma ogromne znaczenie dla kształtowania lokalnej tożsamości, budowania więzi społecznych oraz rozwoju turystyki kulturowej. Zachowanie tego zasobu wymaga zintegrowanych działań obejmujących ochronę konserwatorską, wsparcie finansowe oraz szeroką edukację mieszkańców w zakresie wartości i znaczenia lokalnych zabytków.

2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Środowisko naturalne Gminy Lgota Wielka, obejmujące wody powierzchniowe i podziemne, gleby, lasy, zadrzewienia oraz cenne siedliska przyrodnicze, stanowi jeden z najważniejszych czynników determinujących kierunki rozwoju przestrzennego i gospodarczego gminy. Ochrona tych zasobów jest niezbędna dla zachowania równowagi ekologicznej, jakości życia mieszkańców oraz długofalowych możliwości rozwojowych. Uwarunkowania ochrony środowiska wynikają zarówno z uwarunkowań lokalnych, jak i zobowiązań krajowych oraz unijnych.

Na terenie gminy szczególnie istotne znaczenie mają zasoby wodne – powierzchniowe i podziemne – będące częścią zlewni rzeki Widawki oraz jednolitej części wód podziemnych nr 83 (JCWPd). Odwodnienia prowadzone przez Kopalnię Węgla Brunatnego Bełchatów mają istotny wpływ na stosunki wodne i stan ilościowy zasobów wodnych, co wymaga podejmowania działań w kierunku retencji, racjonalnego gospodarowania wodą oraz ochrony gleb przed degradacją i przesuszeniem. Jednocześnie doliny rzeczne, łąki i obszary podmokłe stanowią kluczowe korytarze ekologiczne oraz miejsca retencji naturalnej, które wspierają bioróżnorodność i powinny podlegać szczególnej ochronie. Gleby gminy, w większości należące do klas bonitacyjnych III i IV, pełnią istotną funkcję rolniczą, ale są wrażliwe na procesy degradacyjne, takie jak erozja wodna i wietrzna, utrata próchnicy czy nadmierna chemizacja. W związku z tym konieczne jest promowanie dobrych praktyk rolniczych oraz stosowanie zasad zrównoważonej gospodarki rolnej. Dodatkowym wyzwaniem są oddziaływania związane z eksploatacją surowców mineralnych, które mogą wpływać na stosunki wodne i jakość gleb, a tym samym wymagają starannego nadzoru i kompensacji środowiskowej.

W strukturze przyrodniczej gminy istotną rolę odgrywają lasy i zadrzewienia śródpolne, które stanowią ostoje bioróżnorodności, pełnią funkcję ochronną i krajobrazową oraz wspierają procesy retencji wodnej i ochrony gleb. Występowanie roślinności podmokłej i wodnej, a także obecność bogatego świata fauny – w tym owadów zapylających, ptaków wodnych i leśnych, płazów i ssaków – podkreślają konieczność działań nakierowanych na utrzymanie naturalnych siedlisk i przeciwdziałanie ich fragmentacji.

Na uwarunkowania ochrony środowiska wpływają również zidentyfikowane formy ochrony przyrody, w tym najbliższy Gminie Lgota Wielka rezerwat „Łuszczanowice” oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków przyrody. Chociaż gmina nie posiada własnych rezerwatów, jej przestrzeń jest częścią systemu ekologicznego regionu, w którym utrzymanie ciągłości korytarzy ekologicznych ma kluczowe znaczenie dla zachowania bioróżnorodności.

W zakresie jakości powietrza głównym zagrożeniem pozostaje niska emisja pochodząca z indywidualnych źródeł ciepła oraz transportu, co wymaga konsekwentnych działań w kierunku modernizacji systemów grzewczych, zwiększenia efektywności energetycznej budynków oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii. Wpływ na jakość środowiska mają także kwestie gospodarki odpadami, wymagające utrzymania wysokiego poziomu selektywnej zbiórki i recyklingu oraz ograniczania ilości odpadów zmieszanych.

2.3. Sfera społeczna

2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

Gmina Lgota Wielka liczyła na koniec 2024 roku 4 098 mieszkańców. Punkt wyjścia w roku 2016 wynosił 4 306 osób, co oznacza skumulowany ubytek 208 osób w ciągu ośmiu lat analizy — spadek o 4,8%. Trajektoria demograficzna nie jest jednak liniowa: obserwuje się dwa krótkotrwałe epizody zatrzymania trendu lub nieznacznego wzrostu. W roku 2017 odnotowano symboliczny przyrost z 4 306 do 4 308 osób, a w roku 2021 — z 4 219 do 4 229 osób. Oba te momenty mają odmienne wyjaśnienie: rok 2017 był ogólnokrajowym rokiem poprawy dzietności po wdrożeniu programu 500+, natomiast rok 2021 wpisuje się w pandemiczny fenomen powrotu części mieszczan do środowisk wiejskich. Istotne jest jednak to, że od roku 2022 depopulacja wyraźnie przyspieszyła: z 4 195 (2022) przez 4 145 (2023) do 4 098 (2024), co oznacza utratę 97 osób tylko w ciągu ostatnich dwóch lat.

To przyspieszenie jest niepokojące, bo może świadczyć o wchodzeniu procesu depopulacji w bardziej dynamiczną fazę, wynikającą z wyczerpywania się potencjału demograficznego — kurczące się kohorty rocznikowe osób w wieku rozrodczym produkują coraz mniej urodzeń, a jednocześnie osiąganie wieku emerytalnego przez liczniejsze roczniki powojenne zwiększa liczbę zgonów. Jeśli tempo ubytku z lat 2023–2024 się utrzyma, gmina przekroczy granicę 4 000 mieszkańców już przed rokiem 2030.

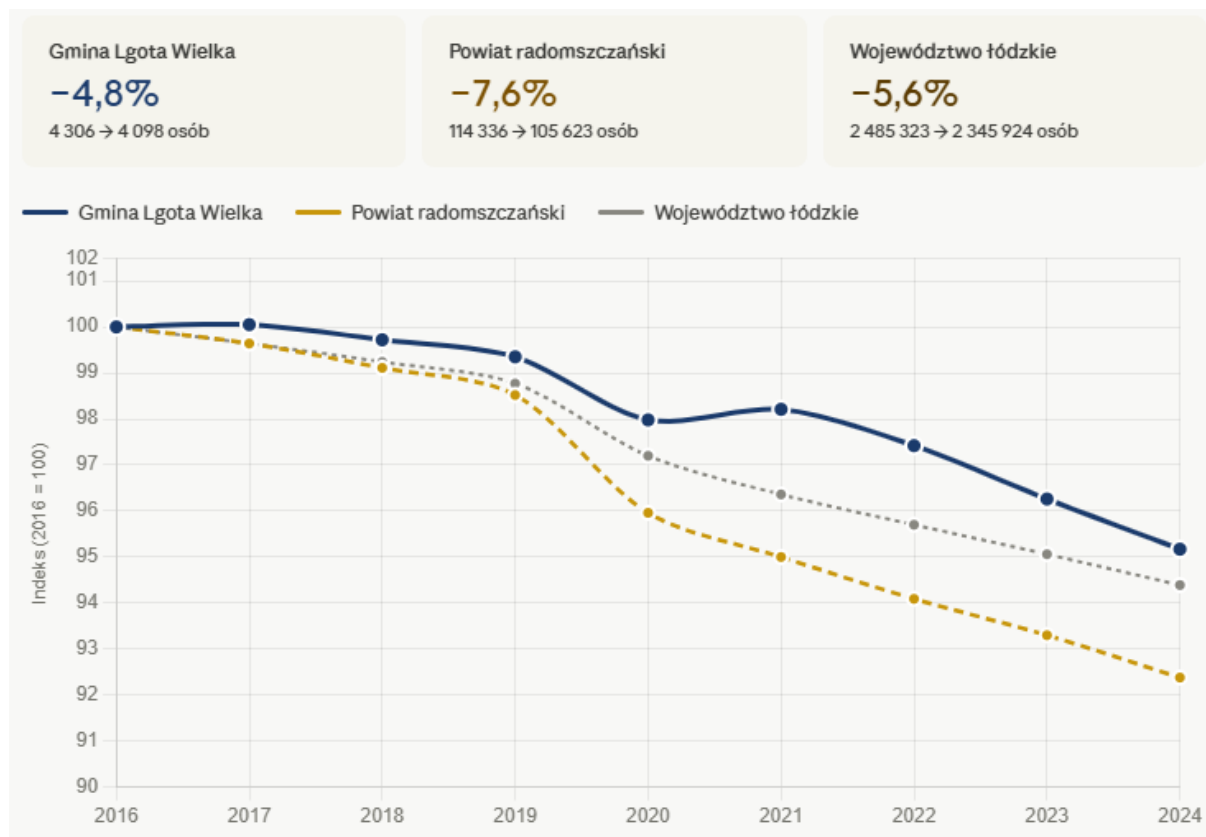
Na tle powiatu radomszczańskiego gmina Lgota Wielka prezentuje się relatywnie korzystnie — jej tempo depopulacji (-4,8%) jest wolniejsze niż większości sąsiadów. Radomsko (miasto) straciło 4 171 mieszkańców (-9,0%), Kamieńsk 500 osób (-8,3%), Kodrąb 382 (-8,3%), Wielgomłyny 455 (-9,7%), a Gidle 490 (-7,9%). Jedynym wyjątkiem są Dobryszycy, które zanotowały wzrost o 219 osób (+5,0%) — jedyna gmina z całego powiatu rosnąca przez cały badany okres. Fenomen Dobryszycy wyjaśnia ich lokalizacja: gmina sąsiaduje bezpośrednio z Radomskiem i korzysta z suburbanizacji związanej z rozwojem strefy podmiejskiej miasta powiatowego. Fakt, że Lgota Wielka osiąga relatywnie umiarkowaną depopulację pomimo braku podobnych mechanizmów sprawczych, może wskazywać na pewien potencjał atrakcyjności osiedleńczej, który jednak nie jest wystarczający, by zahamować ubytek.

Tabela 5. Dynamika liczby ludności w latach 2016–2024 — analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	2 485 323	2 476 315	2 466 322	2 454 779	2 415 816	2 394 946	2 378 483	2 362 519	2 345 924
Powiat radomski	114 336	113 923	113 315	112 644	109 713	108 615	107 575	106 671	105 623
Radomsko	46 583	46 409	46 087	45 843	44 605	43 958	43 417	42 973	42 412
Dobryczyce	4 402	4 393	4 454	4 502	4 574	4 581	4 579	4 596	4 621
Gidle	6 196	6 151	6 127	6 062	5 882	5 800	5 768	5 737	5 706
Gomunice	5 896	5 902	5 861	5 860	5 748	5 684	5 665	5 641	5 606
Kamieńsk	6 010	5 977	5 912	5 877	5 711	5 679	5 596	5 539	5 510
Kobiele Wielkie	4 451	4 449	4 449	4 444	4 280	4 283	4 252	4 240	4 194
Kodrąb	4 603	4 575	4 571	4 514	4 398	4 359	4 330	4 265	4 221
Lgota Wielka	4 306	4 308	4 294	4 278	4 219	4 229	4 195	4 145	4 098
Ładzice	4 800	4 809	4 784	4 757	4 709	4 690	4 648	4 597	4 578
Masłowice	4 218	4 183	4 193	4 161	3 989	3 956	3 906	3 875	3 854
Przedbórz	7 263	7 262	7 217	7 122	6 809	6 709	6 647	6 569	6 437
Radomsko (gmina)	5 668	5 636	5 616	5 582	5 446	5 452	5 407	5 419	5 408
Wielgomłynny	4 698	4 670	4 596	4 546	4 432	4 386	4 339	4 287	4 243
Żytno	5 242	5 199	5 154	5 096	4 911	4 849	4 826	4 788	4 735
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.									

Źródło: GUS BDL. Opracowanie własne.

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności 2016–2024 (rok 2016 = 100%). Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych.

Dane o ruchu naturalnym Gminy Lgota Wielka w latach 2016–2024 tworzą jeden z najważniejszych diagnostycznie zestawów informacji w całej analizie statystycznej. Są one kluczowe nie tylko jako wskaźnik bieżącej kondycji demograficznej, lecz przede wszystkim jako sygnał przyszłych trajektorii — bo dzisiejsze urodzenia to jutrzejsi mieszkańcy, podatnicy i pracownicy gminy, a dzisiejsze zgony kształtują zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i socjalne. Łączny bilans biologiczny za lata 2016–2024 wynosi -106 osób: 390 urodzeń żywych wobec 496 zgonów.

Dynamika urodzeń wykazuje wyraźną zmienność przy tendencji malejącej w średnim terminie. Najwyższa liczba urodzeń żywych w całym badanym horyzoncie to 58 w roku 2017 — efekt charakterystyczny dla całej Polski, gdzie wdrożenie programu Rodzina 500+ od 1 kwietnia 2016 r. wywołało falę przyspieszeń i realizacji odłożonych decyzji prokreacyjnych. Rok 2017 był w skali kraju rokiem z najwyższymi urodzeniami od ponad dekady, a gmina Lgota Wielka nie stanowi wyjątku. Po tym szczycie następuje stopniowy powrót do niższych poziomów: 51 (2018), 49 (2019), a następnie spadek do 37 w roku 2020 — co może być efektem niepewności pandemicznej skłaniającej do odkładania decyzji o dziecku. Zaskakujące jest odbicie do 54 urodzeń w 2021 r. — być może odroczone urodzenia z czasu lockdownów zrealizowały się właśnie wtedy. Rok 2023 przyniósł historyczne minimum w całym horyzoncie: zaledwie 31 urodzeń żywych. Rok 2024 powrócił do poziomu z roku bazowego — 34 urodzenia — co jest pewną stabilizacją, choć nie poprawą.

Tabela 6. Ruch naturalny w gminie Lgota Wielka w latach 2016–2024

Wskaźnik ruchu naturalnego [os.]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Urodzenia żywe	34	58	51	49	37	54	42	31	34
Zgony ogółem	45	50	49	59	59	59	62	67	46
Przyrost naturalny	-11	8	2	-10	-22	-5	-20	-36	-12
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.									

Długookresowy trend spadkowy liczby urodzeń ma fundamentalne uwarunkowanie strukturalne, które będzie się pogłębiać niezależnie od polityki socjalnej: kurczą się kohorty rocznikowe kobiet w wieku rozrodczym (20–35 lat). Kobiety urodzone w latach 1989–2004 — latach wyżu echo po wyżu lat 60. — były relatywnie liczną grupą; kobiety wchodzące w wiek rozrodczy po 2010 r. to już echo niżu lat 90., kiedy dzietność w Polsce drastycznie spadła. Ta demograficzna matematyka oznacza, że nawet przy wzroście dzietności per capita (współczynnika TFR) bezwzględna liczba urodzeń w gminie może dalej maleć przez kolejne 15–20 lat.

Dane o zgonach pokazują trend równie wyraźny, lecz o odwrotnym znaku — konsekwentny wzrost z wyjątkiem roku 2024. Liczba zgonów wyniosła 45 w roku 2016, by systematycznie rosnąć do 50 (2017), 59 (lata 2019–2021), 62 (2022) i dramatycznego szczytu 67 w roku 2023 — najwyższego poziomu w całej analizowanej serii. Wzrost ten jest nieuchronnym efektem starzenia się populacji: coraz liczniejsze roczniki powojenne (urodzeni w latach 1945–1960) wchodzi w wiek, w którym śmiertelność jest najwyższa. Zjawisko to będzie nasilać się przez kolejne dwie dekady, gdyż te roczniki są wyjątkowo liczne.

Rok 2024 przynosi zaskakującą i znaczącą korektę — liczbę zgonów na poziomie zaledwie 46, tj. niemal tyle samo co w roku bazowym 2016. Ten dramatyczny spadek (o 21 zgonów, tj. -31% rok do roku) jest na tyle gwałtowny, że wymaga ostrożnej interpretacji. Możliwe wyjaśnienia obejmują: losową zmienność w małej populacji (przy śmiertelności rzędu 45–67 rocznie jeden rok skrajny nie jest anomalią statystyczną), rzeczywistą zmianę (np. dobra zima i dobra opieka zdrowotna), ale też opóźnienia w rejestracji zgonów z przełomu lat. Jeden rok danych nie powinien być podstawą do wyciągania daleko idących wniosków strukturalnych.

Najważniejszym i najtrudniejszym do zinterpretowania rokiem jest rok 2023: 31 urodzeń i 67 zgonów dają przyrost naturalny -36 — wartość bezwzględną, która sprawia, że w ciągu jednego roku gmina straciła biologicznie więcej mieszkańców niż w jakimkolwiek innym roku. Stosunek zgonów do urodzeń wynoszący 2,16:1 oznacza, że na każde narodziny przypadają ponad dwie śmierci. Gdyby nie napływ migracyjny — a w 2023 r. saldo migracji wyniosło -23 — łączny ubytek ludności wyniósłby 59 osób, czyli prawie 1,4% populacji w jednym roku.

Analiza łączna bilansu biologicznego za cały okres (390 urodzeń wobec 496 zgonów, wynik -106) ujawnia dwa podokresy o diametralnie różnym charakterze. Lata 2017–2018 przyniosły łączny przyrost naturalny +10 osób — jedyne lata z demograficznym oddechem. Wszystkie pozostałe siedem lat to deficyt biologiczny, ze skumulowanym ubytkiem -116 osób. Historycznie korzystna proporcja wieku poprodukcyjnego do produkcyjnego (współczynnik obciążenia demograficznego 36,0 — najniższy lub jeden z najniższych w powiecie) będzie w nadchodzących latach systematycznie się pogarszać, co bezpośrednio przełoży się na wzrost liczby zgonów i dalszy deficyt biologiczny.

Z perspektywy Strategii Rozwoju kluczowe jest zrozumienie, że ruch naturalny jest elementem w dużej mierze egzogenicznym wobec polityki gminnej — gmina może wspierać decyzje prokreacyjne przez ulgi, programy osłonowe, dostępność żłobka i przedszkola, lecz nie może bezpośrednio sterować liczbą urodzeń czy

zgonów. Realnym polem interwencji jest migracja — zatrzymanie odpływu mieszkańców w wieku produkcyjnym i przyciągnięcie nowych rodzin z zewnątrz. Każda rodzina z dziećmi, która osiedli się w gminie, to bezpośrednie wzmocnienie kohorty urodzeń w kolejnych latach.

Łączny bilans biologiczny 2016–2024 wynosi -106 osób. Rekordowy rok 2023 (-36 przyrost naturalny) jest dramatycznym sygnałem ostrzegawczym. Struktura demograficzna gminy — malejące roczniki kobiet w wieku rozrodczym i rosnące roczniki seniorskie — przesądza, że deficyt biologiczny będzie trwały. Strategia powinna odpowiedzieć: tworzeniem żłobka i przedszkola (brakujące usługi), programem osłonowym dla rodzin z dziećmi, aktywną polityką przyciągania młodych rodzin z zewnątrz oraz inwestycjami wzmacniającymi lokalny rynek pracy dla obojga rodziców.

Tabela 7. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2016-2024 - analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	-6,15	-7,67	-6,37	-5,90	-6,45
Powiat radomski	-4,43	-3,44	-3,69	-3,89	-7,12	-8,04	-8,00	-6,51	-6,95
Radomsko	-4,14	-3,47	-3,76	-4,29	-7,54	-9,63	-8,19	-6,36	-7,58
Dobryszyc	-3,41	-2,72	1,13	3,35	-4,34	-3,49	-6,99	-4,80	-0,43
Gidle	-5,80	-4,70	-4,72	-9,19	-10,11	-11,32	-11,61	-7,85	-9,10
Gomunice	-5,60	-1,86	-2,04	-1,37	-4,52	-10,49	-4,40	-4,08	-7,31
Kamieńsk	-5,28	-3,01	-7,92	-1,53	-6,28	-4,73	-8,50	-5,76	-5,25
Kobiele Wielkie	-4,70	-2,25	0,23	-2,03	-9,26	-4,20	-7,49	-4,71	-5,92
Kodrąb	-4,79	-1,96	-5,70	-5,93	-8,85	-6,87	-9,29	-3,95	-7,32
Lgota Wielka	-2,55	1,86	0,46	-2,34	-5,21	-1,18	-4,75	-8,59	-2,91
Ładzice	-7,68	-3,97	-7,31	-4,20	-3,62	-7,00	-10,11	-11,03	-8,72
Masłowice	-4,04	-7,18	-2,16	-3,35	-5,51	-6,28	-7,36	-4,11	-5,17
Przedbórz	-2,06	-2,48	-0,41	-3,20	-7,45	-10,97	-5,26	-8,18	-10,76
Radomsko (gmina)	-3,92	-2,83	-3,73	-1,78	-5,49	-4,41	-7,01	-3,71	-3,51
Wielgomłyn	-2,56	-2,99	-2,38	-6,78	-5,16	-6,35	-9,87	-8,12	-9,14
Żytno	-7,79	-10,18	-11,61	-7,78	-12,25	-9,40	-10,40	-10,67	-7,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.

Tabela prezentuje jeden z najważniejszych syntetycznych wskaźników ruchu naturalnego — przyrost naturalny na 1000 ludności — w ujęciu porównawczym dla całego powiatu radomszczańskiego, województwa łódzkiego i gminy Lgota Wielka. Wskaźnik ten, będący różnicą między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, jest probierzem biologicznej dynamiki populacji: wartości ujemne oznaczają, że gmina traci mieszkańców wskutek samego bilansu urodzeń i zgonów, niezależnie od migracji.

Pierwsza i najistotniejsza obserwacja dotycząca Lgoty Wielkiej polega na tym, że gmina jest jednym z tylko dwóch podmiotów w całym powiecie — obok gminy Radomsko — które odnotowały dodatni przyrost naturalny w więcej niż jednym roku analizowanego okresu. Lgota Wielka osiągnęła wskaźnik +1,86 w roku 2017 i +0,46 w roku 2018. Dla porównania: absolutnie żadna inna gmina wiejska powiatu — z wyjątkiem Dobryszyc (2018: +1,13 i 2019: +3,35) — nie zanotowała dodatnich wartości. Oznacza to, że społeczność Lgoty Wielkiej utrzymała w tych dwóch latach demograficzną równowagę biologiczną, która większości sąsiadów była w tym czasie nieosiągalna.

Rok 2020 przyniósł dramatyczne pogłębienie deficytu biologicznego we wszystkich jednostkach — efekt pandemii COVID-19, która z jednej strony ograniczyła urodzenia (niepewność, odkładanie decyzji prokreacyjnych), z drugiej zaś zwiększyła śmiertelność bezpośrednio i pośrednio poprzez przeciążenie służby zdrowia. Lgota Wielka osiągnęła w tym roku -5,21 — wartość gorsza niż typowe lata przedpandemiczne (-2,55 w 2016), lecz wyraźnie lepsza od Gidli (-10,11), Kodrąb (-8,85) czy Kobieli Wielkich (-9,26). Rok 2021 przyniósł dla całego powiatu tylko częściowe odbicie — Lgota Wielka z wynikiem -1,18 należy do nielicznych gmin z wyraźnie złagodzoną wartością.

Dramatycznym rokiem w historii demograficznej Lgoty Wielkiej okazał się rok 2023 — wskaźnik -8,59 jest zdecydowanie najgorszym w całym analizowanym horyzoncie dla tej gminy. Wynika to z jednoczesnego minimalnego poziomu urodzeń (31) i rekordowej liczby zgonów (67). W kontekście porównawczym wartość ta plasuje Lgotę Wielką pomiędzy Kodrąbem (-3,95) a Ładzicami (-11,03), przy czym warto podkreślić, że z perspektywy wieloletniej jest to wynik jednorazowy — rok 2024 przyniósł znaczące odbicie do -2,91, co znowu czyni Lgotę Wielką jednym z lepiej wypadających podmiotów powiatu. Rok 2024 to dla gminy drugi najlepszy wynik wśród wszystkich gmin wiejskich powiatu — gorszy jedynie od gminy Dobryszyc (-0,43).

W ujęciu średniookresowym (średnia z lat 2016–2024) Lgota Wielka wypada znacznie korzystniej niż większość sąsiadów. Średnia dla gminy wynosi około -3,5, podczas gdy średnia dla całego powiatu oscyluje wokół -5,5 do -6,5. Najdramatyczniejsze średnioterminowe wartości notują Żytno (średnia około -9,3), Ładzice (-7,5) i Gidle (-7,9). Najlepsze są Dobryszyc (-2,1 ze względu na wysokie saldo migracji młodych rodzin). Ta relatywna przewaga Lgoty Wielkiej nad sąsiednimi gminami wiejskimi jest zasobem strategicznym — świadczy o stosunkowo młodszej strukturze wiekowej i większej liczbie kobiet w wieku rozrodczym niż u sąsiadów.

Lgota Wielka należy do najlepiej prezentujących się gmin powiatu pod względem przyrostu naturalnego — wynik 2024 (-2,91) jest drugim najlepszym wśród gmin wiejskich. Pozytywna relatywna pozycja wynika ze stosunkowo młodszej struktury demograficznej. Jednak strukturalny trend jest jednoznacznie negatywny i bez aktywnej polityki prorodzinnej (żłobek, przedszkole, wsparcie finansowe rodzin) będzie się pogłębiał. Rok 2023 (-8,59) pokazuje, jak szybko sytuacja może się pogorszyć. Strategia powinna zawierać konkretne instrumenty zatrzymania i przyciągania młodych rodzin.

Tabela 8. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w latach 2016-2024

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	37,0	38,5	39,9	41,3	42,7	43,5	44,4	45,4	46,2
Powiat radomszczański	35,2	36,3	37,4	38,5	41,0	41,8	42,7	43,8	44,9
Radomsko	38,4	40,0	41,7	43,1	45,3	46,4	47,3	48,9	50,3
Dobryczyce	27,5	28,2	28,3	29,0	29,6	30,1	30,2	30,8	31,3
Gidle	34,7	35,7	37,0	38,3	41,9	43,2	43,2	44,7	46,5
Gomunice	32,5	33,6	34,4	35,7	38,0	38,4	39,4	40,9	41,9
Kamieński	30,4	31,1	31,7	32,9	35,7	36,8	37,9	39,0	40,2
Kobiele Wielkie	31,1	31,7	32,1	33,1	35,0	36,4	37,9	39,0	39,1
Kodrąb	35,1	35,3	35,0	35,5	38,4	38,8	38,8	39,9	41,3
Lgota Wielka	30,9	31,2	31,9	32,3	32,9	33,9	34,8	35,1	36,0
Ładzice	33,0	33,9	34,8	35,4	37,1	37,1	36,8	37,2	37,4
Masłowice	36,0	36,8	38,2	39,3	43,8	45,6	46,4	46,7	47,4
Przedbórz	32,5	33,4	34,5	35,9	40,5	41,5	43,7	45,1	45,5
Radomsko (gmina)	31,3	31,8	32,2	33,0	35,0	35,1	35,1	36,5	37,3
Wielgomłyn	34,7	34,8	36,0	36,4	38,0	37,8	38,8	39,5	39,5
Żytno	40,7	42,4	42,9	44,2	49,1	50,4	51,4	52,1	54,0
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.									

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi — definiowany jako liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym — jest jednym z najważniejszych wskaźników strukturalnej kondycji demograficznej gminy. Im wyższa jego wartość, tym większy ciężar ekonomiczny i społeczny spoczywa na aktywnych zawodowo mieszkańcach, którzy swoimi składkami i podatkami finansują system emerytalny, służbę zdrowia i opiekę społeczną. Wartości poniżej 35 uznawane są za korzystne, 35–45 za sferę przejściową, a powyżej 45 za sytuację wymagającą pilnej interwencji.

Dane dla Lgoty Wielkiej są najlepszą wiadomością w całym materiale statystycznym: współczynnik 30,9 w roku 2016 i 36,0 w roku 2024 oznacza, że gmina należy konsekwentnie do najmłodszych demograficznie jednostek w całym powiecie radomszczańskim. Przez cały analizowany okres Lgota Wielka zajmuje drugie lub trzecie miejsce w rankingu najniższych wartości — lepiej wypadają jedynie

Dobryszycy (31,3 w 2024), które jednak korzystają z intensywnego napływu młodych rodzin z Radomska.

Dla porównania: Żytno osiąga w 2024 roku wartość 54,0 — oznacza to, że na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypada aż 54 osoby w wieku emerytalnym. Radomsko (miasto) osiąga 50,3, Masłowice 47,4, Gidle 46,5, Przedbórz 45,5. Na tle tych wartości wynik Lgoty Wielkiej (36,0) jest wyjątkowo korzystny i świadczy o tym, że społeczność lokalna zachowuje relatywnie proporcjonalną strukturę wiekową.

Dynamika wskaźnika w czasie jest również diagnostycznie ważna. Lgota Wielka odnotowała wzrost o 5,1 punktu w ciągu ośmiu lat (z 30,9 do 36,0) — tempo znacznie wolniejsze niż większość sąsiadów. Przedbórz wzrósł o 13,0 pkt, Radomsko-miasto o 11,9 pkt, Gidle o 11,8 pkt, Gomunice o 9,4 pkt. Dobryszczyce jako jedyna gmina odnotowały minimalny wzrost (3,8 pkt) — efekt stale napływających młodych rodzin. Wolne tempo starzenia się Lgoty Wielkiej w stosunku do sąsiadów jest dodatkowym argumentem potwierdzającym relatywnie korzystną strukturę wiekową społeczności lokalnej.

Z perspektywy Strategii kluczowe jest pytanie: jak długo ten przywilej demograficzny może się utrzymać? Odpowiedź jest jednoznaczna — pod warunkiem zahamowania odpływu migracyjnego osób w wieku produkcyjnym i ewentualnego przyciągnięcia nowych rodzin. Jeśli odpływ się utrzyma, współczynnik będzie rósł szybciej, bo mianownik (osoby produkcyjne) będzie malał, podczas gdy licznik (seniorzy) będzie rósł z przyczyn biologicznych. Jeśli natomiast udałoby się przyciągnąć choćby kilkadziesiąt młodych rodzin rocznie — wzorem Dobryszyc — gmina mogłaby utrzymać współczynnik poniżej 40 przez całą dekadę realizacji Strategii.

Lgota Wielka jest demograficznie najmłodszym lub jednym z najmłodszych gmin wiejskich powiatu radomszczańskiego. Współczynnik obciążenia 36,0 (2024) jest o ponad 18 punktów niższy od Żytnia i o ponad 11 punktów niższy od średniej powiatu. To strategiczny kapitał demograficzny — ale nieodnawialny bez aktywnych działań. Zahamowanie odpływu osób w wieku produkcyjnym i aktywna polityka przyciągania młodych rodzin to absolutny priorytet dla utrzymania tej przewagi.

Tabela 9. Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Lgota Wielka w latach 2016-2024

Kategoria migracji	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ruch wewnętrzny									
Zameldowania	44	38	34	32	56	53	40	50	45
Wymeldowania	56	52	58	54	47	39	51	71	72
Saldo migracji wewnętrznych	-12	-14	-24	-22	9	14	-11	-21	-27
Ruch zagraniczny									
Zameldowania	0	0	1	0	0	0	1	1	0
Wymeldowania	0	2	1	0	2	0	0	3	1
Saldo migracji zagranicznych	0	-2	0	0	-2	0	1	-2	-1
Migracje ogólnie									

Kategoria migracji	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zameldowania	44	38	35	32	56	53	41	51	45
Wymeldowania	56	54	59	54	49	39	51	74	73
Saldo migracji ogólnie	-12	-16	-24	-22	7	14	-10	-23	-28
<i>Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.</i>									

Tabela wyżej przedstawia **szczegółowy obraz ruchów migracyjnych** w gminie Lgota Wielka w podziale na migracje wewnętrzne (krajowe) i zagraniczne, z wyszczególnieniem zameldowań, wymeldowań i sald. Dane te pozwalają na precyzyjne zidentyfikowanie skali i kierunków odpływu ludności, a także na identyfikację przyczyn periodycznych zmian w dynamice migracji.

Migracje zagraniczne mają w przypadku Lgoty Wielkiej marginalne znaczenie — saldo zagraniczne oscyluje między -2 a +1 rocznie, a w większości lat wynosi zero. Jest to zjawisko typowe dla gmin o dominacji rolniczej i ograniczonym odsetku osób z wyższym wykształceniem i znajomością języków obcych — tradycyjna społeczność wiejska migruje przede wszystkim do krajowych ośrodków miejskich, nie za granicę.

Migracje wewnętrzne są natomiast głównym motorem demograficznych zmian. Saldo migracji wewnętrznych było ujemne przez siedem z dziewięciu analizowanych lat, z wyjątkiem roku 2020 (+9) i 2021 (+14). Pandemiczny epizod dodatniego salda wewnętrznego jest zjawiskiem dobrze udokumentowanym w całej Polsce: lockdown i praca zdalna skłoniła część mieszkańców miast do przeniesienia się lub powrotu do wsi, a gminy wiejskie w odległości 10–30 km od miast powiatowych skorzystały na tym efekcie nieproporcjonalnie. Lgota Wielka, leżąca 12 km od Radomska, znalazła się w orbicie tego zjawiska — i zarejestrowała w roku 2021 aż **53 zameldowania** przy zaledwie **39 wymeldowaniach**.

Powrót do ujemnego salda po 2021 roku nastąpił gwałtownie i trwa bez przerwania. Rok 2023 przyniósł saldo **-23** (51 zameldowań wobec 74 wymeldowań), a 2024 — najgorszy wynik w całej historii: **-28** (45 zameldowań wobec 73 wymeldowań). Co szczególnie niepokoi: o ile liczba zameldowań pozostaje względnie stabilna (38–56 rocznie), o tyle liczba wymeldowań wyraźnie wzrosła — z 52–58 w latach 2016–2018 do 71–74 w 2023–2024. Wzrost wymeldowań przy stabilnym napływie to klasyczny sygnał rosnącego niezadowolenia z warunków życia i zwiększającej się atrakcyjności ośrodków zewnętrznych w stosunku do gminy.

Diagnostycznie ważne jest również pytanie: kto wymeldowuje się z gminy? Choć dane BDL nie pozwalają na identyfikację grup wiekowych w strukturze migracji, można z dużym prawdopodobieństwem założyć — na podstawie ogólnopolskich wzorców — że emigranci z gmin wiejskich to w przeważającej części osoby młode (18–35 lat) wyjeżdżające do szkół, pracy lub za partnerem życiowym. Każda taka osoba to nie tylko utrata jednego podatnika i wyborcy, lecz również potencjalnego rodzica — a więc bezpośrednia strata demograficzna w wymiarze biologicznym.

Odpływ migracyjny intensyfikuje się — rok 2024 to rekordowe 73 wymeldowania i saldo **-28**. Pandemiczny epizod napływu (2020–2021) okazał się przejściowy. Gmina musi zidentyfikować konkretne czynniki odpychające mieszkańców (brak miejsc pracy, ograniczona oferta kulturalna i rekreacyjna, dostęp do usług) i adresować je kolejnymi kierunkami działań Strategii. Optymalne byłoby również monitorowanie wieku migrujących — jeśli odpływają głównie osoby 20–35 lat, jest to sygnał alarmowy wymagający natychmiastowej interwencji w obszarze rynku pracy i jakości życia.

Tabela 10. Saldo migracji ogólnie na 1000 ludności w latach 2016-2024 - analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	-0,57	-0,72	-0,75	-1,02	-0,69	-0,89	-0,66	-0,76	-0,59
Powiat radomszczański	-2,28	-2,08	-2,23	-2,33	-2,04	-1,98	-1,73	-2,90	-2,38
Radomsko	-4,25	-3,41	-3,39	-2,87	-3,52	-5,00	-3,96	-4,05	-3,61
Dobryczyce	2,50	5,66	15,37	8,04	-1,08	6,75	5,46	7,20	1,52
Gidle	-0,64	-1,46	0,65	-0,66	-3,88	-3,26	5,89	-0,52	2,62
Gomunice	-0,51	1,35	-3,40	3,07	2,61	-0,87	2,29	-4,08	-1,43
Kamieńsk	-2,48	-4,68	-4,72	-5,27	-0,17	0,35	-5,31	-4,14	1,63
Kobiele Wielkie	0,45	-2,03	-0,45	1,58	-3,24	5,36	0,70	0,71	-2,61
Kodrąb	-0,65	-1,75	2,41	-3,52	-0,91	-0,23	-5,81	-8,13	-4,72
Lgota Wielka	-2,78	-3,72	-5,57	-5,14	1,66	3,31	-2,38	-5,49	-6,79
Ładzice	4,15	0,42	1,88	-1,89	2,77	1,91	0,43	-1,08	4,58
Masłowice	-1,66	-4,31	-2,88	-1,20	-3,76	-0,50	-3,30	-4,36	-1,55
Przedbórz	-3,98	-0,83	-4,14	-10,02	-5,11	-5,63	-5,26	-5,46	-7,69
Radomsko (gmina)	3,21	-0,18	-2,31	-2,32	0,37	4,41	-1,11	1,67	-1,85
Wielgomłynny	-4,48	-5,33	-11,89	-5,91	-3,14	-2,72	-0,23	-3,71	0,23
Żytno	-3,61	1,15	-0,77	1,36	1,43	-4,29	6,03	0,21	-3,99
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL), stan na 31 XII każdego roku.									

Tabela wyżej wzbogaca obraz migracyjny o wymiar porównawczy — umożliwia zestawienie wskaźnika salda migracji Lgoty Wielkiej z wartościami dla powiatu, województwa i wszystkich sąsiadujących gmin. Przeliczenie na 1000 ludności eliminuje efekt skali i pozwala na bezpośrednią, miarodajną komparację jednostek o bardzo różnej wielkości populacji.

Wynik roku 2024 dla Lgoty Wielkiej to -6,79 na 1000 ludności — wartość znacznie gorsza niż średnia powiatu (-2,38) i spośród gmin powiatu gorsza jedynie od Przedborza (-7,69) i Kodrąba (-4,72). Jest to skok dramatyczny w stosunku do roku 2022 (-2,38) i absolutna różnica w stosunku do lat pandemicznych 2020–2021 (+1,66 i +3,31). Zestawienie tych wartości z danymi dla Dobrychyc (+1,52 w 2024), Gidli (+2,62) czy Ładzie (+4,58) ujawnia przepaść między gminami atrakcyjnymi osiedleńczo a tracącymi mieszkańców.

Analiza wieloletnia ujawnia dwie wyraźne fazy. W latach 2016–2019 saldo Lgoty Wielkiej oscylowało w granicach od -2,78 do -5,57 — wartości ujemne, lecz w okolicach średniej powiatowej lub powyżej niej. W latach 2020–2021 nastąpiło krótkotrwałe odwrócenie trendu — wyniki +1,66 i +3,31 były wyrazem pandemicznego napływu. Od roku 2022 nastąpiło gwałtowne pogorszenie: -2,38 (2022), -5,49 (2023) i rekordowe -6,79 (2024). Szybkość tego pogorszenia — z +3,31 do -6,79 w trzech latach — jest zjawiskiem alarmującym i sugeruje, że czynniki strukturalne (brak pracy, ograniczona infrastruktura) dominują nad efektem pandemicznym.

Porównanie z innymi gminami powiatu przynosi kilka kluczowych obserwacji. Dobryszycy notują w całym analizowanym okresie saldo migracji wyraźnie dodatnie — wyjątkiem jest jedynie rok 2020 (-1,08). Rekordowe +15,37 w roku 2018 oznacza, że w tym roku na każde 1000 mieszkańców przybyło 15 nowych osób netto — przy populacji około 4450 to ponad 68 osób w jednym roku. Ten fenomen Dobryszyc jest całkowicie zdeterminowany lokalizacją przy drodze krajowej i w bezpośredniej bliskości Radomska — jest to klasyczna gmina podmiejska z rozwijającym się budownictwem jednorodzinny. Lgota Wielka, odległością 12 km od Radomska, nie korzysta na suburbanizacji w takim samym stopniu — brak drogi krajowej przez gminę jest tu czynnikiem decydującym.

Gidle, kolejna gmina z wartościami często dodatnimi (2022: +5,89; 2024: +2,62), częściowo korzysta z bliskości infrastruktury drogi krajowej 91. Ładzice z saldem +4,58 w 2024 roku to gmina z wyjątkowo rozwiniętymi strefami budownictwa indywidualnego i dobrym dostępem do Radomska. Wspólnym mianownikiem wszystkich gmin o dodatnim saldzie migracji jest dobra dostępność komunikacyjna, bliskość centrum miejskiego i dostępność tanich gruntów pod budowę domu. Dwie z trzech tych cech charakteryzują również Lgotę Wielką — brakuje jedynie drogi krajowej lub wojewódzkiej polepszającej dostępność komunikacyjną.

Saldo migracji w Lgocie Wielkiej w roku 2024 (-6,79/1000) jest jednym z najgorszych w powiecie i wyraźnie gorsze od średniej powiatowej (-2,38). Porównanie z Dobryszycami (+1,52) ujawnia, że główną barierą dla napływu jest dostępność komunikacyjna (brak drogi krajowej/wojewódzkiej) — czynnik, na który gmina ma ograniczony wpływ. W tej sytuacji Strategia powinna się skupić na czynnikach, na które gmina może wpływać: jakości oferty społecznej, kulturalnej i sportowej, tworzeniu lokalnych miejsc pracy, przyciąganiu inwestorów i aktywnej komunikacji z potencjalnymi nowymi mieszkańcami (m.in. osobami powracającymi ze studiów i z miast).

Tabela 11. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym — Lgota Wielka 2016-2024

Ekonomiczna grupa wieku	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
W wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)	783	785	762	763	776	789	793	793	768
W wieku produkcyjnym (18-59/64 lata)	2 692	2 686	2 677	2 657	2 590	2 570	2 523	2 481	2 448
W wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	831	837	855	858	853	870	879	871	882
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela dostarcza kluczowych danych o **absolutnej liczbie osób w trzech ekonomicznych grupach wiekowych** gminy Lgota Wielka w całym badanym horyzoncie 2016–2024. Jest to jeden z najważniejszych zestawów danych diagnostycznych, ponieważ bezwzględne liczby — w odróżnieniu od udziałowych — pozwalają ocenić skalę zmian i ich bezpośrednie finansowe konsekwencje dla budżetu gminy.

Najważniejszym i najbardziej niepokojącym trendem jest **dramatyczny, konsekwentny spadek liczby osób w wieku produkcyjnym** — z 2 692 w roku 2016 do 2 448 w roku 2024. Ubytek 244 osób w ciągu ośmiu lat oznacza kurczenie się bazy podatkowej gminy (podatek PIT), zmniejszenie zasobów lokalnego rynku pracy i rosnące relatywne obciążenie malejącej grupy aktywnych zawodowo. Tempo spadku nie było równomierne: w latach 2016–2019 wynosiło ok. 10–15 osób rocznie, by od roku 2020 przyspieszyć do **40–60 osób rocznie**. To wyraźne przyspieszenie odpowiada napływowi starszych roczników wyżów powojennych do grupy poprodukcyjnej i jednocześnie przejściu młodych kohort niżej lat 90. w wiek produkcyjny — pierwsze z tych zjawisk jest bardziej masowe niż drugie, stąd netto ujemna dynamika.

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła z 831 (2016) do 882 (2024) — przyrost 51 osób w ośmiu latach (+6,1%). Wzrost jest powolniejszy niż w sąsiadujących gminach powiatu, co potwierdza relatywnie młodszą strukturę demograficzną Lgoty Wielkiej. Należy jednak podkreślić, że ten wzrost jest nieuchronny i będzie się kontynuował przez kolejne 15–20 lat, gdy przez próg emerytury będzie przechodzić pokolenie tzw. *baby boomers* urodzonych w latach 1955–1969.

Najbardziej zaskakująca jest dynamika **grupy przedprodukcyjnej (0–17 lat)**. Oczekiwany monotoniczny spadek nie wystąpił — zamiast tego obserwujemy wyraźne fluktuacje: wzrost z 783 (2016) do 793 (2022–2023), a następnie spadek do 768 (2024). Wzrost liczby dzieci w gminie w latach 2018–2023 jest paradoksalnym zjawiskiem na tle ogólnie depopulacyjnego trendu. Możliwym wyjaśnieniem jest napływ młodych rodzin z dziećmi z Radomska w czasie pandemii (2020–2021), które miały już dzieci w momencie przeprowadzki, ale nie zdecydowały się na dalsze rodzenie w nowym miejscu. Niezależnie od przyczyny, **liczba 768 dzieci w 2024 roku** jest niemal identyczna jak w roku 2016 (783) — to zaskakująco korzystny wynik, biorąc pod uwagę ogólny 5-procentowy ubytek populacji.

Porównując bezwzględne liczby z udziałami procentowymi z Tabeli dalej: udział grupy przedprodukcyjnej wynosi 18,7% przy absolutnej liczbie 768 — co oznacza, że ta stosunkowo wysoka frakcja jest efektem zarówno wyższej niż u sąsiadów liczby dzieci, jak i mniejszej całkowitej populacji (mianownik również zmalał). Oznacza to, że gmina niejako czerpie **demograficzną rentę** z historycznie wyższej dzietności — a wychowywane właśnie dzieci staną się jutrzejszymi podatnikami i rodzicami.

Ubytek 244 osób w wieku produkcyjnym (2016–2024) to najważniejszy negatywny sygnał — bezpośrednie uszczuplenie bazy PIT i zasobów rynku pracy. Przyspieszenie trendu od 2020 r. (40–60 osób/rok) wymaga pilnej odpowiedzi: tworzenia lokalnych miejsc pracy, zatrzymywania absolwentów i przyciągania nowych rodzin. Pozytywnym zaskoczeniem jest względna stabilność grupy przedprodukcyjnej (768 w 2024 vs 783 w 2016) — dowód na to, że gmina zachowuje pewną atrakcyjność dla rodzin z dziećmi, którą należy wzmacniać.

Tabela 12. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogólnie w 2024 r. — analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	W wieku przedprodukcyjnym [%]	W wieku produkcyjnym [%]	W wieku poprodukcyjnym [%]
ŁÓDZKIE	16,9	56,8	26,3
Powiat radomszczański	16,7	57,5	25,8
Radomsko	15,4	56,3	28,3

Jednostka terytorialna	W wieku przedprodukcyjnym [%]	W wieku produkcyjnym [%]	W wieku poprodukcyjnym [%]
Dobryszyc	21,1	60,1	18,8
Gidle	16,1	57,3	26,6
Gomunice	17,6	58,0	24,3
Kamieński	17,5	58,9	23,6
Kobiele Wielkie	17,6	59,3	23,2
Kodrąb	17,1	58,7	24,2
Lgota Wielka	18,7	59,7	21,5
Ładzice	17,8	59,8	22,4
Masłowice	18,2	55,5	26,3
Przedbórz	16,8	57,2	26,0
Radomsko (gmina)	17,8	59,9	22,4
Wielgomłyn	17,2	59,4	23,4
Żytno	14,8	55,3	29,9
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).			

Tabela prezentuje **udziałowy obraz struktury demograficznej całego powiatu radomszczańskiego** i tła referencyjnego w jednym roku — 2024 — co pozwala na jednoznaczną, pozbawioną efektu skali komparację położenia demograficznego Lgoty Wielkiej na tle sąsiadów. Jest to jeden z najsilniejszych argumentów dla tezy o demograficznej przewadze gminy.

Lgota Wielka osiąga w 2024 roku następujące wartości: **18,7%** w wieku przedprodukcyjnym, **59,7%** w wieku produkcyjnym i **21,5%** w wieku poprodukcyjnym. Porównanie tych trzech liczb ze średnimi referencyjnymi jest uderzające. Udział dzieci i młodzieży (18,7%) jest najwyższy wśród wszystkich gmin wiejskich powiatu — przewyższa Dobryszyc jedynie nieznacznie (21,1%, lecz ta gmina korzysta z intensywnego napływu młodych rodzin z Radomska). Wśród gmin wiejskich bez efektu suburbanizacji, Lgota Wielka jest bezwzględnym liderem. Dla porównania Żytno osiąga jedynie 14,8% — o 3,9 punktu procentowego mniej.

Udział osób w wieku produkcyjnym w Lgocie Wielkiej (**59,7%**) jest również wysoki — drugi lub trzeci wynik wśród wszystkich jednostek powiatu, ustępując jedynie gminie Radomsko (59,9%) i Ładzice (59,8%). Ten wysoki udział grupy produkcyjnej to bezpośrednia konsekwencja dobrze zachowanej struktury wiekowej — stosunkowo nieliczne kohorty seniorów i stosunkowo liczne dzieci dają w wyniku duży udział środka. Dla budżetu gminy wysoki udział grupy produkcyjnej oznacza większy udział w podatku PIT i niższą relatywną konieczność finansowania usług senioralnych.

Najniższy udział wieku poprodukcyjnego (**21,5%**) jest pochodną obu powyższych — jeśli dzieci i aktywni zawodowo mają wysoki udział, seniorzy muszą mieć niższy. Ale nie jest to jedynie efekt matematyczny: w sposób absolutny liczba seniorów Lgoty Wielkiej rośnie (831 w 2016, 882 w 2024), lecz wolniej niż u sąsiadów. Zestawienie z Żytmem (29,9%), Radomskiem-miastem (28,3%) i Masłowicami (26,3%) ujawnia przepaść strukturalną. Gminy te będą w nadchodzącej dekadzie wydawać nieproporcjonalnie więcej na usługi senioralne, opiekę i służbę zdrowia, podczas gdy Lgota Wielka — jeśli zachowa tę relatywną przewagę — będzie miała więcej przestrzeni fiskalnej na inwestycje.

Kluczowe pytanie strategiczne: jak długo Lgota Wielka może utrzymać tę strukturalną przewagę? Odpowiedź zależy od bilansu dwóch procesów: nieuchronnego biologicznego starzenia (osoby wchodzące w wiek poprodukcyjny są co roku liczniejsze) i ewentualnego napływu młodych rodzin z zewnątrz (który może kompensować lub nawet odwrócić trend). Przy obecnym tempie negatywnego salda migracyjnego (-28 w 2024) i ujemnym przyroście naturalnym, udział poprodukcyjnych będzie rosł o 0,6–0,8 pp. rocznie — co może doprowadzić do przekroczenia granicy 25% już około roku 2028–2030, jeśli nie zostaną wdrożone skuteczne działania.

Lgota Wielka ma najkorzystniejszą strukturę wiekową wśród gmin wiejskich powiatu — **18,7%** przedprodukcyjnych (max w powiecie) i **21,5%** poprodukcyjnych (drugi najniższy wynik). To kapitał strategiczny, który stopnieje bez aktywnej interwencji. Priorytetem Strategii powinno być zatrzymanie i przyciągnięcie rodzin z dziećmi przez: dostępność żłobka i przedszkola, wysokiej jakości szkoły, lokalne miejsca pracy dla obojga rodziców i atrakcyjne przestrzenie rekreacyjne.

2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

Instytucje sprawujące funkcje administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy Lgota Wielka znajdują się w Radomsku. Podobnie odnosi się to do innych obiektów o funkcjach użyteczności publicznej, w szczególności służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego, kultury, sportu, turystyki i wypoczynku, bankowości, handlu i bezpieczeństwa publicznego.

Zabudowa, charakterystyka zasobów mieszkaniowych

W gminie przeważają wsie rzędówki o polach prostopadłe bądź skośnie położonych po jednej lub obu stronach drogi. Charakter zabudowy i formy architektoniczne są różnorodne nawet w bezpośrednim sąsiedztwie. W strukturze mieszkaniowej gminy dominuje zabudowa jednorodzinna i zagrodowa. Zabudowa wielorodzinna występuje jednak w ograniczonej skali w miejscowościach Krzywanice, Brudzice, Woźniki i Lgota Wielka. Jej udział nie zmienia zasadniczo wiejskiego charakteru zasobu mieszkaniowego, ale powinien być uwzględniany w diagnozie i polityce remontowej.

Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe w 2024 roku — analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Przeciętna pow. użytkowa 1 mieszkania [m2]	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę [m2]	Mieszkania na 1000 mieszkańców
ŁÓDZKIE	72,1	33,2	461,1
Powiat radomszczański	79,7	34,1	428,3
Radomsko	70,0	33,6	479,6
Dobryszyc	99,4	34,5	347,5

Jednostka terytorialna	Przeciętna pow. użytkowa 1 mieszkania [m ²]	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę [m ²]	Mieszkania na 1000 mieszkańców
Gidle	81,3	35,2	433,4
Gomunice	81,3	34,0	418,5
Kamieńsk	86,0	35,8	416,9
Kobiele Wielkie	96,7	33,9	350,7
Kodrąb	87,9	32,5	369,6
Lgota Wielka	99,2	33,1	334,1
Ładzice	92,8	32,5	350,2
Masłowice	88,3	34,4	389,5
Przedbórz	80,0	36,2	452,2
Radomsko (gmina)	95,9	34,0	355,0
Wielgomłynny	90,3	35,2	389,3
Żytno	77,5	35,8	462,3
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).			

Tabela wyżej zestawia trzy kluczowe **wskaźniki zasobów mieszkaniowych** dla wszystkich jednostek powiatu w roku 2024. Dane te pozwalają ocenić standard i charakter zasobów lokalowych gminy na tle sąsiedztwa i prowincji, a ich interpretacja ma bezpośrednie implikacje dla polityki przestrzennej i energetycznej Strategii.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Lgocie Wielkiej wyniosła w 2024 roku **99,2 m²** — wynik blisko psychologicznej granicy 100 m² i praktycznie najwyższy w całym powiecie. Jedyną jednostką z wyższym wynikiem są Dobryszycy (99,4 m²), również gmina o dominującej zabudowie jednorodzinnej. Dla porównania: średnia powiatu to 79,7 m², województwa łódzkiego 72,1 m², a Radomsko-miasto zaledwie 70,0 m². Tak wysoki metraż jest cechą charakterystyczną wiejskiej zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej: domy budowane przez właścicieli dla własnych rodzin są konsekwentnie obszerniejsze niż mieszkania wielorodzinne budowane przez deweloperów czy spółdzielnie pod wynajem lub sprzedaż.

Przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę (**33,1 m²**) jest bliska średniej powiatowej (34,1 m²) i nieco poniżej średniej województwa (33,2 m²). Wynik ten jest paradoksalnie niższy niż oczekiwany na tle wyjątkowo dużych mieszkań — powodem jest relatywnie niska liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (**334,1**), co oznacza, że większe mieszkania są rozkładane na średnią liczbę osób. Innymi słowy: domy są duże, ale mieszka w nich kilka pokoleń rodziny lub kilkoro dzieci, co podwyższa średnią liczbę osób na lokal. Wskaźnik 334,1 mieszkań na 1000 ludności jest jednym z najniższych w powiecie — niżej plasują się jedynie Dobryszycy (347,5) wśród gmin wiejskich. W Radomsku

(mieście) jest aż 479,6 na 1000 ludności, w Żytnie 462,3 — tam wielka liczba lokali wynika z udziału budownictwa wielorodzinnego i zamieszkiwania w mniejszych gospodarstwach domowych.

Niski wskaźnik mieszkań na 1000 ludności jest pozornym problemem, który w rzeczywistości jest pochodną charakteru zabudowy, a nie deficytu lokali. W gminie Lgota Wielka niemal nie istnieje budownictwo wielorodzinne (bloki, kamienice) — każde gospodarstwo domowe zajmuje odrębny budynek jednorodzinny lub zagrodowy. Średnia liczba osób na lokal jest w konsekwencji wyższa niż w miastach, co niżej wycenia wskaźnik mieszkań/1000 ludności bez świadczenia o gorszej sytuacji mieszkaniowej.

Z perspektywy Strategii i polityki energetycznej kluczowe jest to, że tak duże i stare (wiele budynków z lat 1960–1990) mieszkania są potencjalnie wysokoemisyjne i energochłonne. Domy o powierzchni 99 m² ogrzewane starymi piecami na paliwa stałe **zużywają znacznie więcej energii** niż nowoczesne budynki pasywne — a jeśli 20% z nich nie posiada centralnego ogrzewania, są również źródłem niskiej emisji pyłów i CO₂. Transformacja energetyczna tych dużych zasobów mieszkaniowych — termomodernizacja, wymiana źródeł ciepła — to jedno z kosztowniejszych, lecz koniecznych zadań wskazanych w Celu IV Strategii.

Lgota Wielka ma jedno z największych mieszkań w powiecie (**99,2 m²** — drugie miejsce), co jest atutem życiowym, lecz wyzwaniem energetycznym. Duże, często stare budynki jednorodzinne wymagają termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła.

Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w gminie Lgota Wielka w latach 2016-2024

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Przeciętna pow. użytkowa 1 mieszkania [m ²]	97,9	98,1	98,3	98,3	98,3	98,4	98,6	98,8	99,2
Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę [m²]	29,8	30,1	30,4	30,5	31,3	31,4	31,9	32,5	33,1
<i>Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).</i>									

Tabela prezentuje **dynamikę dwóch wskaźników mieszkaniowych** Lgoty Wielkiej w całym analizowanym horyzoncie ośmiu lat. Chociaż tabela jest prosta i zawiera jedynie dwa szeregi czasowe, kryje ona w sobie kilka diagnostycznie cennych obserwacji.

Pierwsza i najbardziej oczywista obserwacja to konsekwentny, równomierny wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania — z 97,9 m² w 2016 roku do 99,2 m² w 2024 roku. Przyrost wynosi 1,3 m² przez osiem lat, co daje średnie tempo wzrostu około 0,16 m² rocznie. Ta **ciągła progresja** odzwierciedla sukcesywne rozbudowy, nadbudowy i modernizacje istniejącego zasobu mieszkaniowego. W gminie wiejskiej o dominującym budownictwie jednorodzinnym właściciele nieruchomości regularnie inwestują w powiększenie metrażu: dobudówki, lukarny, zabudowy tarasów. Wzrost o 1,3 m² w zasobie kilkuset budynków oznacza w praktyce kilkanaście-kilkadziesiąt większych przebudów rocznie — proces ciągły, lecz o niskim jednostkowym efekcie.

Drugi wskaźnik — przeciętna powierzchnia na 1 osobę — wzrósł wyraźnie bardziej: z 29,8 m² (2016) do 33,1 m² (2024), czyli o 3,3 m² w ośmiu latach. Ten wzrost jest złożeniem dwóch efektów: wspomnianego powolnego zwiększania się łącznego metrażu zasobów **oraz** kurczenia się liczby mieszkańców. Jeśli metraż zasobu nie zmieniłby się wcale, a liczba ludności spada z 4306 do 4098

(o 208 osób), wskaźnik *per capita* wzrósłby już tylko z tego powodu o około 0,7 m² (z 29,8 do ok. 30,5). Pozostała część wzrostu (do 33,1) jest efektem rzeczywistego powiększenia metrażu zasobu. Oznacza to, że przynajmniej połowa wzrostu wskaźnika jest wskaźnikiem demograficznej depopulacji, a nie poprawy warunków mieszkaniowych.

Interesujący jest również aspekt międzypokoleniowy. W 2016 roku średnia 29,8 m² na osobę sugerowała pewien niedobór przestrzeni — poniżej europejskiego standardu WTO i WHO uznającego 30 m²/osobę za minimum godziwe. Przekroczenie tej granicy w roku 2019 (30,5 m²) i jej systematyczne powiększanie wskazuje na rosnący komfort przestrzenny mieszkańców. Do 2032 roku — przy utrzymaniu obecnych tendencji — wskaźnik może osiągnąć 36–38 m²/osobę, co odpowiada standardom zachodnioeuropejskim. Rosnące wskaźniki powierzchniowe (99,2 m²/mieszkanie i 33,1 m²/osobę w 2024 r.) są zewnętrzną oznaką poprawy materialnej Lgoty Wielkiej, lecz część tego wzrostu wynika z depopulacji — mniej ludzi w tym samym zasobie budynków. Strategia powinna dążyć do wzrostu wskaźnika *per capita* poprzez przyciąganie nowych mieszkańców (a nie jedynie przez dalszy ubytek populacji), co oznacza, że sukces Strategii demograficznej będzie niejako widoczny w stabilizacji lub spowolnieniu wzrostu wskaźnika pow./osobę.

Tabela 15. Mieszkania wyposażone w instalacje — % ogółu mieszkań w gminie Lgota Wielka 2016-2024

Instalacja	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Wodociąg [%]	95,5	95,5	95,6	95,6	95,0	95,0	95,1	95,1	95,1
Ustęp splukiwany [%]	84,8	84,8	84,9	84,9	89,2	89,3	89,3	89,4	89,4
Łazienka [%]	81,4	81,5	81,6	81,6	85,5	85,5	85,6	85,7	85,8
Centralne ogrzewanie [%]	68,5	68,7	68,9	68,9	79,5	79,6	79,7	79,8	79,9
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej dokumentuje **stopień wyposażenia zasobu mieszkaniowego** gminy Lgota Wielka w cztery podstawowe instalacje sanitarne i grzewcze w całym badanym horyzoncie. Jest to jeden z najbardziej praktycznych zestawów danych w całym materiale statystycznym — bezpośrednio opisuje warunki sanitarne i energetyczne codziennego życia mieszkańców oraz wskazuje obszary wymagające interwencji publicznej.

Wskaźnik zwodociągowania (95,1% w 2024 r.) jest stabilny przez cały analizowany okres i praktycznie nie ulega zmianom. Drobne wahania — ze szczytowego 95,6% (2018) do 95,0% (2020–2021) — mieszczą się w granicach błędu statystycznego i mogą wynikać z korekt ewidencyjnych. Interpretacja jest jednoznaczna: gmina jest praktycznie w pełni zwodociągowana — dwa sprawne ujęcia wód podziemnych (Kolonia Krępa i Wiewiórów) zapewniają wodę pitną wszystkim gospodarstwom. Nieliczne budynki niezводociągowane (ok. 5%) to prawdopodobnie odległe, słabo zamieszkane zabudowania lub zagrody z własnymi studniami, które z powodów ekonomicznych lub technicznych nie będą podłączane do sieci.

Wskaźniki wyposażenia w **ustęp splukiwany (89,4%)** i **łazienkę (85,8%)** rosną w całym badanym okresie, lecz z wyraźnym skokiem między rokiem 2019 (84,9% i 81,6%) a 2020 (89,2% i 85,5%). Wzrost o około 4–4,5 pp. w jednym roku jest zbyt wysoki, aby być tylko efektem rzeczywistych inwestycji mieszkaniowych — prawdopodobnie wynika ze zmiany metodologii inwentaryzacji zasobu lub aktualizacji danych katastralnych. Niezależnie od przyczyny technicznej, wyniki z roku 2020 są uznawane za bardziej reprezentatywne, a ich stabilność w latach 2020–2024 potwierdza ich wiarygodność.

Absolutnie najważniejszym i diagnostycznie najbardziej znaczącym szeregiem w całej Tabeli jest **wskaźnik centralnego ogrzewania**. Wzrósł on z 68,5% w roku 2016 do **79,9%** w roku 2024 — łączny przyrost o 11,4 pp. w ośmiu latach, przy czym niemal cały ten wzrost (10,6 pp.) zaszedł jednorazowo między rokiem 2019 (68,9%) a 2020 (79,5%). Tak dramatyczny skok w jednym roku jest fizycznie niemożliwy jako efekt samych inwestycji — nie można wyposażyć w centralne ogrzewanie kilkuset budynków w ciągu jednego roku. Wy tłumaczenie jest więc metodologiczne: najprawdopodobniej w roku 2020 GUS zmienił definicję centralnego ogrzewania lub sposób inwentaryzacji, doliczając do tej kategorii budynki z ogrzewaniem etażowym, pompami ciepła lub pelletem, które wcześniej nie były tak klasyfikowane. Mimo tej technicznej niepewności, wynik 79,9% jest wiarygodny jako stan na 2024 rok i oznacza, że **co piąty budynek (ok. 20%)** wciąż korzysta z przestarzałych, często wysokoemisyjnych źródeł ciepła: pieców kaflowych, kuchenek węglowych lub kaloryferów elektrycznych.

Te 20% budynków bez centralnego ogrzewania są priorytetowymi adresatami programu „Czyste Powietrze” i innych instrumentów wspierających wymianę źródeł ciepła. Są to również budynki o najwyższym śladzie węglowym i najwyższych kosztach ogrzewania na 1 m² ogrzewanej powierzchni — właściciele **ponoszą** szczególnie **wysokie** rachunki za opał, co przy cenach węgla po 2022 roku stało się poważnym obciążeniem budżetów domowych. Jednocześnie te same budynki nie posiadają zwykle odpowiedniej izolacji termicznej — co czyni termomodernizację warunkiem wstępnym efektywnej wymiany źródła ciepła.

Wskaźnik CO wzrósł o 11,4 pp. (z 68,5% do 79,9%), lecz **20,1% budynków** nadal pozbawione jest centralnego ogrzewania. Są to priorytetowi beneficjenci programu „Czyste Powietrze” — gmina powinna utrzymać aktywny punkt konsultacyjny, prowadzić inwentaryzację przestarzałych pieców i kierować wsparcie do najtrudniejszych przypadków (najuboższe rodziny, najstarsze budynki). Osiągnięcie 90% wyposażenia w CO do roku 2032 powinno być konkretnym wskaźnikiem monitoringowym Celu IV Strategii (redukcja niskiej emisji).

Sport i rekreacja

Gmina w miarę możliwości doposaża placówki oświatowe w infrastrukturę sportową. Nowoczesne boiska pozwalają na bezpieczne uprawianie wielu dyscyplin, co jest utrudnione przez brak profesjonalnych nawierzchni. Gmina w 2024 r. nie posiadała żadnego boiska wielofunkcyjnego, czynnego kortu czy też pełnowymiarowej hali sportowej. Dodatkowo, gmina systematycznie doposaża sołectwa w infrastrukturę o mniejszej skali, korzystając z programów takich jak „Sołectwo na plus”. Przykładem jest miejscowość Krzywianice, gdzie doposażono siłownię zewnętrzną za kwotę 15 000 zł oraz Wiewiórów, gdzie stworzono miejsce integracji i rekreacji „Wspólnie i aktywnie”. W sołectwie Długie mieszkańcy mają dostęp do stołów do tenisa stołowego i bilarda, co sprzyja organizacji lokalnych zawodów i integruje społeczność w okresie jesienno-zimowym. Kluby sportowe i organizacja życia sportowego.

Dominującym podmiotem w sferze sportu kwalifikowanego jest Ludowy Zespół Sportowy (LZS) „Start” Lgota Wielka, odgrywający istotną rolę w popularyzacji aktywności fizycznej oraz szkoleniu sportowym dzieci i młodzieży. W sezonie 2024/2025 klub odnotował spadek do klasy A, do czego przyczyniły się m.in. niewystarczająca infrastruktura sportowa oraz ograniczone możliwości finansowania jego

działalności ze środków budżetu gminy. Dzięki ponownemu wsparciu finansowemu Gminy Lgota Wielka planowany jest powrót zespołu do klasy okręgowej od sezonu 2026/2027.

W celu poprawy warunków prowadzenia działalności sportowej gmina złożyła również wnioski o dofinansowanie budowy kompleksu sportowego typu „Orlik” oraz boiska sportowego. Realizację tych inwestycji przewiduje się w 2027 roku. Rozbudowa infrastruktury stworzy lepsze warunki do treningów i organizacji rozgrywek, wzmocni zaplecze LZS „Start” Lgota Wielka oraz zwiększy dostęp mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży, do nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury sportowej.

Warto zwrócić uwagę na rolę świetlic wiejskich jako miejsc wspierających sport amatorski: Wola Blakowa dysponuje salą gimnastyczną, w której odbywają się regularne rozgrywki w piłkę siatkową i halową. W Woli Blakowej znajduje się również boisko. Brudzice wykorzystują świetlicową salę sportową do zajęć ogólnorozwojowych dla najmłodszych. Krępa i Brudzice posiadają unikalne w skali gminy boiska do piłki plażowej, które cieszą się dużą popularnością w okresie letnim.. Strategia gminy Lgota Wielka musi uwzględniać sąsiedztwo dużych ośrodków rekreacyjnych, które oddziałują na mieszkańców. W odległości 10 km znajduje się Góra Kamieńsk, będąca centrum sportów zimowych i rowerowych w regionie łódzkim. Bliskość Kleszczowa z Aquaparkiem Solpark oraz Bełchatowa z krytym lodowiskiem stwarza dla mieszkańców Lgoty Wielkiej szerokie możliwości rekreacyjne, jednak wymusza na gminie tworzenie własnej, unikalnej oferty lokalnej, aby zapobiegać odpływowi aktywności społecznej poza jej granice⁷.

Bezpieczeństwo publiczne

Stabilny rozwój gminy nie jest możliwy bez zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom. System ten w Lgocie Wielkiej opiera się na ścisłej współpracy z Policją, prężnie działających jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej oraz nowoczesnych systemach ostrzegania ludności.

Bezpośredni nadzór nad bezpieczeństwem sprawuje Posterunek Policji w Lgocie Wielkiej, mieszczący się przy ul. Radomszczańskiej 60. Jednostka ta, operuje w strukturze Komendy Powiatowej Policji w Radomsku.

Kluczowym elementem policyjnej obecności są dzielnicowi, którzy pełnią funkcję łączników między służbą a społecznością lokalną. Dzielnicowi są dostępni pod numerami telefonów służbowych oraz adresami e-mail, co ułatwia zgłaszanie problemów o charakterze lokalnym⁸.

Jednostki OSP w gminie Lgota Wielka są fundamentem systemu ratowniczego, reagując na pożary, wypadki drogowe oraz skutki gwałtownych zjawisk pogodowych. Główna jednostka znajduje się w Lgocie Wielkiej przy ul. Radomszczańskiej 79. OSP w Woli Blakowej i Woźnikach również wykazują dużą aktywność, nie tylko w sferze ratowniczej, ale i kulturalnej, organizując m.in. obchody Dnia Strażaka. Gmina wspiera te organizacje finansowo, przeznaczając środki na utrzymanie gotowości bojowej oraz zadania publiczne, które w 2023 roku wyniosły łącznie ponad 73 tysiące złotych dla organizacji pozarządowych⁹.

Gmina dysponuje nowoczesnymi narzędziami informowania mieszkańców o zagrożeniach. System SMS jest wykorzystywany do dystrybucji ostrzeżeń meteorologicznych (przy zagrożeniu co najmniej II stopnia), co pozwala mieszkańcom na odpowiednie zabezpieczenie mienia. Regularnie przeprowadzane są również głośne próby syren alarmowych w ramach Systemu Wykrywania i Alarmowania, co miało miejsce m.in. 1 sierpnia 2023 r.. W sferze planistycznej gmina na bieżąco aktualizuje bazę sił i środków w aplikacji ARCUS oraz przeprowadza treningi stałego dyżuru Wójta Gminy, co przygotowuje administrację do działania w warunkach kryzysowych lub stanów nadzwyczajnych.

⁷ Raport o stanie gminy Lgota Wielka 2023, 2024

⁸ <https://radomsko.policja.gov.pl/era/kontakt/posterunek-policji-w-lgocie-wi/75586,Posterunek-Policji-w-Lgocie-Wielkiej.html>

⁹ Raport o stanie gminy Lgota Wielka 2023

2.3.3. Oświata i edukacja

System oświaty w gminie Lgota Wielka jest zorganizowany w sposób mający na celu zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia dla dzieci i młodzieży ze wszystkich sołectw. Według stanu na koniec 2023 roku, struktura organizacyjna oświaty obejmuje sześć jednostek edukacyjnych, z których kluczowe znaczenie mają dwie publiczne szkoły podstawowe oraz przedszkole samorządowe. Placówki te pełnią nie tylko funkcję dydaktyczną, ale stanowią również centra życia społecznego w swoich miejscowościach.

Infrastruktura oświatowa i procesy modernizacyjne

Głównym wyzwaniem, przed którym stanęła gmina w ostatnich latach, była konieczność dostosowania budynków użyteczności publicznej do współczesnych standardów efektywności energetycznej. Analiza raportu o stanie gminy za rok 2024 wskazuje na bezprecedensowy poziom inwestycji w tym obszarze, co jest możliwe dzięki skutecznemu pozyskiwaniu środków z funduszy zewnętrznych, w tym z Rządowego Funduszu Polski Ład.

Nazwa placówki oświatowej	Lokalizacja	Zrealizowane inwestycje (2023-2025)
Publiczna Szkoła Podstawowa	Wola Blakowa	Termomodernizacja, budowa boiska
Przedszkole Samorządowe	Lgota Wielka	Bieżące utrzymanie i doposażenie infrastruktury

W kontekście globalnych trendów energetycznych, gmina Lgota Wielka stawia na samowystarczalność, czego dowodem jest zaplanowana instalacja odnawialnych źródeł energii w szkole w Lgocie Wielkiej. System o mocy blisko 50 kW wraz z dedykowanym magazynem energii o pojemności 30 kWh pozwoli na optymalizację zużycia energii elektrycznej i minimalizację strat przesyłowych.

Rola bibliotek i świetlic w procesie edukacji nieformalnej

Edukacja w gminie Lgota Wielka nie kończy się na murach szkolnych. Istotnym ogniwem systemu jest Gminna Biblioteka Publiczna w Lgocie Wielkiej, zlokalizowana przy ul. Szkolnej 3. Instytucja ta zapewnia dostęp do literatury, czytelni oraz coraz częściej usług cyfrowych, co jest kluczowe dla wyrównywania szans edukacyjnych mieszkańców w każdym wieku. Biblioteka, współpracując ze szkołami, tworzy przestrzeń do rozwoju kompetencji kluczowych, wykraczających poza standardowy program nauczania. Uzupełnieniem oferty edukacyjno-kulturalnej jest sieć dziewięciu świetlic wiejskich, które działają w sołectwach: Lgota Wielka, Woźniki, Krępa, Długie, Wola Blakowa, Wiewiórow, Brudzice, Krzywance oraz Kolonia Lgota. Świetlice te pełnią rolę lokalnych centrów kultury, w których realizowane są programy edukacji obywatelskiej oraz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W strukturze strategicznej gminy te placówki są traktowane jako kluczowe narzędzie integracji społecznej i budowania tożsamości lokalnej.

2.3.4. Opieka zdrowotna

Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego jest jednym z priorytetów strategicznych Gminy Lgota Wielka. System ten opiera się na Samodzielnym Publicznym Gminnym Ośrodku Zdrowia, sieci aptek oraz zaawansowanych programach profilaktycznych skierowanych do grup ryzyka.

Placówka przy ul. Rolniczej 1 w Lgocie Wielkiej jest centralnym punktem systemu opieki zdrowotnej. Ośrodek zapewnia szeroki zakres usług w ramach Podstawowej Opieki Zdrowotnej, a także specjalistyczne gabinety, co w gminach wiejskich jest standardem wykraczającym poza minimum ustawowe. SPOGOZ pod kierownictwem Anetty Świdorskiej (specjalisty medycyny rodzinnej i pediatrii) pełni również rolę diagnostyczną dzięki pracowni EKG oraz punktowi pobrania materiałów do badań

laboratoryjnych. Tak szeroka oferta pozwala na szybką diagnostykę i leczenie większości schorzeń na poziomie lokalnym, co jest szczególnie istotne dla osób starszych i rodzin z małymi dziećmi¹⁰.

Mieszkańcy gminy mają zapewniony dostęp do produktów leczniczych dzięki punktom aptecznym zlokalizowanym w samej Lgocie Wielkiej. Głównym punktem jest DOZ Punkt Apteczny „Dbam o Zdrowie” przy ul. Radomszczańskiej 58, czynny od poniedziałku do soboty. Dodatkowo, w bliskiej odległości funkcjonuje apteka „Koniczynka” co zwiększa konkurencyjność i dostępność leków. W przypadku konieczności skorzystania z aptek całodobowych lub o szerszym asortymencie, mieszkańcy korzystają z placówek w Radomsku (ok. 10 km) lub Kleszczowie (6,9 km).

Programy profilaktyczne i wsparcie społeczne

Gmina Lgota Wielka realizuje bardzo aktywną politykę w zakresie profilaktyki uzależnień. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022–2025 jest fundamentem działań interwencyjnych. W 2023 roku w gminnym punkcie konsultacyjnym odbyło się 115 spotkań, a pomoc terapeutyczną uzyskało kilkudziesięciu mieszkańców, z których 25 podjęło leczenie stacjonarne w ośrodkach w Warcie czy Parzymiechach¹¹.

Ważnym elementem systemu jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami realizowane przez Środowiskowy Dom Samopomocy w Krępie. Gmina dba również o najuboższych poprzez program „Posiłek w szkole i w domu”, finansując zasiłki celowe na zakup posiłku lub żywności dla kilkudziesięciu rodzin rocznie, a także finansując posiłki dla dzieci w szkole. Program zakłada zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym zjedzenie gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. Takie rozwiązanie daje bowiem większą kontrolę nad jakością kupowanych produktów, z których przygotowywane są posiłki oraz nad procesem ich przygotowywania. Działania te są koordynowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej przy ul. Radomszczańskiej 60.

2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Usługi społeczne w gminie Lgota Wielka przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym.

Tabela 16. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej — Lgota Wielka 2016-2024

Kryterium dochodowe	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ogólnie	105	91	97	88	88	75	68	60	66
Poniżej kryterium dochodowego	64	49	43	39	40	35	38	32	25
Powyżej kryterium dochodowego	41	42	54	49	48	40	30	28	41
<i>Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).</i>									

¹⁰ <https://bip.lgotawielka.pl/?bip=1&cid=45&bsc=N>

¹¹ Raport o stanie gminy Lgota Wielka za rok 2023.

Tabela prezentuje **liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej** w Gminie Lgota Wielka w podziale na dwie kategorie kryterium dochodowego. Dane te — odczytywane razem z tabelą dotyczącą indywidualnych beneficjentów — tworzą pełen obraz zakresu i charakteru ubóstwa w gminie.

Łączna liczba gospodarstw korzystających z pomocy obniżyła się ze **105** w roku 2016 do minimum **60** w roku 2023 — redukcja o 43% przez siedem lat. Rok 2024 przyniósł nieznaczny wzrost do 66, który warto obserwować, lecz który nie niweluje imponującej długookresowej poprawy. Trend ten odpowiada ogólnopolskiej poprawie warunków materialnych rodzin związanej z rozwojem rynku pracy, wzrostem płac minimalnych i programami transferów społecznych (500+, dobry start).

Szczególnie diagnostycznie cenna jest dynamika podziału na kategorie dochodowe. Liczba gospodarstw poniżej kryterium dochodowego — czyli najtrudniej sytuowanych, kwalifikujących się do pomocy finansowej — obniżyła się z 64 (2016) do minimum **25 (2024)**. Jest to niemal trzykrotna redukcja w ciągu ośmiu lat, świadcząca o realnej poprawie sytuacji materialnej najuboższych rodzin gminy. Liczba gospodarstw powyżej kryterium — tych, które kwalifikują się do pomocy niepieniężnej lub wsparcia w szczególnych sytuacjach życiowych, mimo nieprzekraczania progu ubóstwa finansowego — wykazuje większą zmienność. Skok z 30 (2022) do **41 (2024)** może odzwierciedlać wzrost zapotrzebowania na niefinansowe formy wsparcia w warunkach inflacji i rosnących kosztów życia po 2022 roku.

Rok 2022 wyróżnia się anomalią w sekcji „powyżej kryterium dochodowego”: aż **54 gospodarstwa** — rekordowa wartość w całej serii — przy jednocześnie niskiej liczbie poniżej kryterium (38). Ten wzrost wśród lepiej sytuowanych może być efektem rozszerzenia katalogu usług pomocy społecznej lub zwiększonej świadomości dostępnych form wsparcia wśród mieszkańców, a nie pogorszeniem ich sytuacji materialnej.

Redukcja liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy o **43% (2016–2023)** jest jednym z najsilniejszych pozytywnych sygnałów w całym materiale statystycznym. Wzrost w 2024 roku wymaga monitorowania — jeśli utrzyma, może świadczyć o narastających skutkach inflacji w najsłabszych gospodarstwach. Strategia powinna utrzymać aktywną sieć wsparcia GOPS i zapewnić dostępność usług opiekuńczych dla seniorów i rodzin z niepełnosprawnościami.

Tabela 17. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej — Lgota Wielka 2016-2024

Kryterium dochodowe	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ogólnie	304	242	231	192	178	144	118	97	136
Poniżej kryterium dochodowego	181	125	105	79	72	58	64	45	45
Powyżej kryterium dochodowego	123	117	126	113	106	86	54	52	91
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej pokazuje **indywidualnych beneficjentów pomocy społecznej**, co pozwala ocenić rzeczywistą skalę oddziaływania systemu wsparcia. Średnio na jedno korzystające gospodarstwo

domowe przypadały w 2016 roku około 3 osoby (304 osoby na 105 gospodarstw), podczas gdy w 2024 roku relacja ta wynosi ok. **2,1 osoby/gospodarstwo** (136 osób na 66 gospodarstw). Ta zmiana proporcji świadczy o tym, że wśród beneficjentów rośnie udział jednoosobowych lub małoosobowych gospodarstw — typowo seniorów samotnie zamieszkujących — kosztem małżeństw ze współzamieszkującymi rodzinami z dziećmi. **Ogólna liczba osób** korzystających z pomocy obniżyła się z 304 (2016) do historycznego minimum 97 (2023) — niezwykle, niemal trzykrotna redukcja. Wzrost w 2024 roku do **136 osób** zasługuje na uwagę: jest to skok aż o 40% rok do roku, wyraźniejszy niż w przypadku liczby gospodarstw. Możliwe wyjaśnienia obejmują włączenie nowych grup do systemu, reagowanie na inflację lub faktyczne pogorszenie sytuacji części mieszkańców.

Kategoria powyżej kryterium dochodowego wykazuje wyraźną zmienność: od 54 (2022) do 52 (2023) — z wyższymi wartościami w pozostałych latach. Ta część beneficjentów to osoby wymagające wsparcia niepieniężnego — usług opiekuńczych, pomocy pracownika socjalnego, posiłków - mimo że ich dochody nie kwalifikują ich do zasiłków. Wzrost tej kategorii w 2024 roku (z 52 do 91) jest alarmujący i może świadczyć o narastającym zapotrzebowaniu na niepieniężną pomoc socjalną, zwłaszcza wśród seniorów z rosnącymi potrzebami opiekuńczymi.

Redukcja ogólnej liczby beneficjentów z 304 do 97 (2016–2023) to wieloletni sukces systemu pomocy społecznej gminy. Skok do **136** w 2024 roku — szczególnie wyraźny wzrost kategorii powyżej kryterium (**52→91**) — sygnalizuje narastające potrzeby opiekuńcze, prawdopodobnie związane ze starzeniem się populacji.

Tabela 18. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności — analiza porównawcza 2016-2024

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	639	563	533	452	402	355	332	336	313
Powiat radomski	864	770	696	628	556	501	473	457	445
Radomsko	655	606	525	453	449	425	381	377	380
Dobryczyce	981	831	750	703	627	608	594	593	509
Gidle	762	553	428	432	416	374	376	377	404
Gomunice	607	509	440	435	348	264	275	261	189
Kamieńsk	629	505	468	433	313	321	331	313	320
Kobiele Wielkie	1 208	1 091	1 097	984	889	765	672	662	666
Kodrąb	788	696	640	578	427	293	218	174	187
Lgota Wielka	704	562	537	449	421	340	280	231	330
Ładzice	804	752	829	738	622	588	669	660	610

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Masłowice	1 455	1 368	1 075	1 028	834	739	797	634	716
Przedbórz	1 718	1 553	1 425	1 341	1 215	1 026	1 003	930	867
Radomsko (gmina)	973	813	783	667	529	454	334	376	346
Wielgomłyny	1 087	1 001	1 014	1 011	825	762	712	645	586
Żytno	1 289	1 187	1 059	879	680	650	690	732	621
<i>Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).</i>									

Tabela wyżej przenosi obraz ubóstwa w wymiar **porównawczy**, eliminując efekt skali i pozwalając na bezpośrednie zestawienie Lgoty Wielkiej z 15 innymi jednostkami powiatu i poziomami referencyjnymi. Wskaźnik beneficjentów pomocy społecznej na 10 000 ludności jest powszechnie uznawanym miernikiem natężenia ubóstwa i wykluczenia społecznego na danym obszarze.

Lgota Wielka osiągnęła w 2024 roku wskaźnik **330** — wartość poniżej średniej powiatowej (445) i zbliżona do średniej wojewódzkiej (313). Na tle gmin powiatu wynik jest umiarkowanie korzystny — gminy o najniższych wskaźnikach to Gomunice (189), Kodrąb (187) i Kamieńsk (320). Lgota Wielka z wynikiem 330 należy do drugiego kwartyła, co świadczy o przeciętnym natężeniu ubóstwa wśród gmin wiejskich powiatu.

Szukający jest kontrast z niektórymi gminami powiatu. Przedbórz osiąga w 2024 roku wskaźnik **867** — oznacza to, że na co 12. mieszkańca tej gminy korzysta z pomocy społecznej. Masłowice (716), Wielgomłyny (586), Żytno (621) i Ładzice (610) również mają wielokrotnie wyższe wskaźniki. Zróżnicowanie to jest ogromne i trudne do wytłumaczenia samym poziomem dochodów — w grę wchodzi również historia instytucjonalna, aktywność pracowników socjalnych, świadomość uprawnień i specyfika struktury społeczno-ekonomicznej.

Dynamika wskaźnika dla Lgoty Wielkiej w całym horyzoncie jest jednoznacznie pozytywna: z 704 (2016) do 231 (2023) — redukcja o niemal **67%**, szybsza niż średnia dla powiatu (redukcja o ok. 48%). Rok 2024 przyniósł wzrost do 330, lecz jest to nadal trzecia część poziomu wyjściowego z 2016 roku.

Wskaźnik **330/10 tys.** w 2024 roku plasuje Lgotę Wielką poniżej średniej powiatu (445) — korzystna pozycja. Dynamika poprawy w latach 2016–2023 (-67%) jest lepsza od średniej powiatowej, co świadczy o skuteczności lokalnej polityki społecznej. Wzrost w 2024 r. wymaga obserwacji — jeśli jest efektem starzenia się i rosnącej potrzeby usług opiekuńczych (nie pogorszenia statusu materialnego), odpowiedzią jest rozbudowa oferty senioralnej, nie intensyfikacja pomocy finansowej.

Tabela 19. Wydatki z budżetu gminy Lgota Wielka w roku 2024 (w zł)

Dział klasyfikacji budżetowej	Wydatki [zł]
OGOLNIE — wszystkie działy	41 514 654,97
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	614 148,86
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię el., gaz i wodę	541 156,92
Dział 600 - Transport i łączność	16 112 500,17
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	283 674,01
Dział 710 - Działalność usługowa	47 959,99
Dział 750 - Administracja publiczna	4 409 381,21
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy	159 569,21
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	276 484,00
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	389 342,43
Dział 801 - Oświata i wychowanie	9 579 059,84
Dział 851 - Ochrona zdrowia	114 807,00
Dział 852 - Pomoc społeczna	2 934 602,82
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	12 646,39
Dział 855 - Rodzina	1 882 260,95
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3 456 587,47
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	573 858,60
Dział 926 - Kultura fizyczna	126 615,10
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).	

Tabela prezentuje pełną strukturę wydatków budżetu Gminy Lgota Wielka w roku 2024 w podziale na działy klasyfikacji budżetowej. Łączna kwota **41 514 654,97 zł** stanowi niemal 2,5-krotność wydatków z roku 2016 (16 647 890,60 zł) — świadectwo dynamicznego wzrostu aktywności finansowej gminy, napędzanego głównie przez programy zewnętrzne (RFPL, FEL).

Absolutnie dominuje **Dział 600 — Transport i łączność**: 16 112 500,17 zł, co stanowi aż **38,8%** całego budżetu gminy. Tak wysoki udział jest bezpośrednim wynikiem intensywnego programu modernizacji infrastruktury drogowej i komunalnej, współfinansowanego z Rządowego Funduszu Polski Ład. Innymi słowy: w roku 2024 niemal 40 groszy z każdej złotówki wydanej przez gminę trafiło na drogi, przejścia

podziemne i komunikację. To wartość niespotykana wysoka na tle ogólnokrajowym i świadczy o prorozwojowym, inwestycyjnym charakterze polityki finansowej Lgoty Wielkiej.

Na drugiej pozycji jest **Dział 801 — Oświata i wychowanie**: 9 579 059,84 zł (**23,1%** budżetu). Ta kwota jest w dużej mierze wydatkiem sztywnym — głównie wynagrodzenia nauczycieli, które są narzucone przepisami Karty Nauczyciela i uchwałą w oparciu o wielkość subwencji oświatowej. Dział 750 (Administracja publiczna) pochłaniał 4 409 381,21 zł (10,6%), Dział 900 (Gospodarka komunalna i środowisko) 3 456 587,47 zł (8,3%), Dział 852 (Pomoc społeczna) 2 934 602,82 zł (7,1%), a Dział 855 (Rodzina) 1 882 260,95 zł (4,5%).

Rażącą dysproporcją jest poziom wydatków na kulturę i sport: Dział 921 (Kultura i ochrona dziedzictwa) 573 858,60 zł (1,4%) i Dział 926 (Kultura fizyczna) 126 615,10 zł (0,3%) — razem ledwie **1,7%** budżetu, mniej niż sama obsługa długu publicznego (389 342,43 zł, 0,9%). Na tle planowanych inwestycji Strategii — hala sportowa, GOKiS, boiska, rekreacja — ta niska baza wydatków kulturalnych i sportowych jest dzisiaj zrozumiała (brak obiektów = brak wydatków bieżących), lecz po ich wybudowaniu gmina będzie musiała znacząco zwiększyć koszty utrzymania i prowadzenia nowej infrastruktury.

Budżet 2024 ujawnia dwa kluczowe fakty:

1. **Prorozwojowy charakter gminy — 38,8%** na transport to świadectwo priorytetu inwestycji infrastrukturalnych.
2. **Dramatycznie niski udział kultury i sportu (1,7%)** — co po realizacji Strategii będzie wymagało radykalnej zmiany proporcji. Planowane wydatki na utrzymanie hali sportowej, GOKiS i obiektów rekreacyjnych mogą dorównywać łącznym dzisiejszym wydatkom na kulturę i sport już w pierwszym roku po oddaniu do użytkowania.

Tabela 20. Udział wydatków na pomoc społeczną (działy 852+853) w budżetach gminy Lgota Wielka 2016-2024

Rok	Wydatki ogólnie [zł]	Suma działy 852+853 [zł]	Udział w budżecie [%]
2016	16 647 890,60	5 316 752,14	31,94%
2017	19 828 370,50	1 282 093,72	6,47%
2018	22 364 937,55	1 359 405,62	6,08%
2019	24 955 516,80	1 474 733,26	5,91%
2020	24 698 454,94	1 549 230,59	6,27%
2021	28 942 610,39	1 669 892,92	5,77%
2022	30 591 051,36	6 250 814,05	20,43%
2023	37 440 668,90	2 816 773,97	7,52%
2024	41 514 654,97	2 934 602,82	7,07%
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).			

Tabela wyżej śledzi w czasie jeden **syntetyczny wskaźnik — udział wydatków na pomoc społeczną** (działy 852 i 853) w budżecie gminy ogólnie — który pozwala ocenić, w jakim stopniu koszty wsparcia społecznego obciążają lokalne finanse publiczne. Wskaźnik ten jest szczególnie ważny w kontekście ograniczoności budżetu gminy i wyboru między wydatkami inwestycyjnymi a konsumpcyjnymi.

W latach 2017–2024 wskaźnik utrzymuje się w przedziale 5,77–7,52%, z jednym wyjątkiem: rok 2022 (**20,43%**). Rok 2022 był szczególny z kilku powodów: Polska przyjęła ogromną liczbę uchodźców z Ukrainy (marzec–grudzień 2022), dla których wypłacono wielomiesięczne świadczenia pomocowe — część tych wydatków mogła być klasyfikowana w dziale 852. Równocześnie inflacja i kryzys energetyczny spowodowały wzrost liczby beneficjentów i kwot pomocy materialnej. Co istotne, w latach 2022 – 2023 gmina zrealizowała szereg dodatkowych zadań zleconych w działach 852 i 853:

W 2022 roku realizowano:

- Dodatek węglowy - 3.429.000,00 zł. plus koszty obsługi;
- Dodatek osłonowy - 465.283,58 zł plus koszty obsługi;
- Dodatek dla gospodarstw domowych – 296.000,00 zł plus koszty obsługi;
- Pomoc przyznawana w związku z konfliktem zbrojnym na terenie Ukrainy - 10.500,00 zł.;
- Świadczenia dla osób, które zapewniły zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy - 101.200,00 zł.

W 2023 roku realizowano:

- Dodatek węglowy - 639 000,00 zł. plus koszty obsługi;
- Dodatek elektryczny - 3.000,00 zł.

W roku 2024 wskaźnik **7,07%** plasuje Lgotę Wielką w absolutnie typowym zakresie dla polskich gmin wiejskich (6–8%) i jest to wartość zrównoważona — niezbyt wysoka (gmina nie jest beneficjentem nadmiernego wsparcia społecznego), lecz wystarczająca do utrzymania sieci GOPS i realizacji usług społecznych. W 2024 roku realizowano dodatkowo:

- Dodatek osłonowy - 131.257,95 zł. plus koszty obsługi;
- Bon Energetyczny - 147.742,39 zł. plus koszty obsługi.

Tabela 21. Udział wydatków na pomoc społeczną (852+853) w 2024 r. — analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Wydatki ogólnie [zł]	Suma 852+853 [zł]	Udział [%]
ŁÓDZKIE	21 296 552 086,95	1 390 690 556,27	6,53%
Powiat radomszczański	915 355 201,43	71 920 918,21	7,86%
Radomsko	307 507 425,18	38 651 700,19	12,57%
Dobryczyce	34 587 230,36	1 537 925,70	4,45%
Gidle	48 189 259,92	3 079 271,50	6,39%
Gomunice	66 450 811,25	1 955 277,78	2,94%
Kamieńsk	90 667 614,96	2 450 888,02	2,70%
Kobiele Wielkie	27 799 419,95	2 092 611,05	7,53%

Jednostka terytorialna	Wydatki ogólnie [zł]	Suma 852+853 [zł]	Udział [%]
Kodrąb	37 120 472,47	1 897 855,22	5,11%
Lgota Wielka	41 514 654,97	2 934 602,82	7,07%
Ładzice	42 363 097,93	2 596 146,69	6,13%
Masłowice	34 348 910,43	2 622 231,66	7,63%
Przedbórz	56 634 891,42	4 525 550,39	7,99%
Radomsko (gmina)	49 342 816,28	2 419 463,72	4,90%
Wielgomłynny	41 528 529,33	2 389 546,86	5,75%
Żytno	37 300 066,98	2 767 846,61	7,42%
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).			

Tabela przenosi analizę wskaźnika **udziału pomocy społecznej w budżecie** w wymiar porównawczy dla roku 2024, zestawiając Lgotę Wielką ze wszystkimi gminami powiatu i poziomami referencyjnymi. Pozwala to ocenić, czy gmina wydaje na pomoc społeczną proporcjonalnie więcej czy mniej niż jej sąsiedzi i jakie są tego konsekwencje.

Lgota Wielka z wynikiem **7,07%** plasuje się dokładnie w środku stawki powiatu i poniżej średniej powiatowej (7,86%). Wynik ten jest wyższy od średniej wojewódzkiej (6,53%) i od kilku gmin (Gomunice 2,94%, Kamieńsk 2,70%, Kodrąb 5,11%, Dobryszyc 4,45%), lecz niższy od Radomska-miasta (12,57%), Przedborza (7,99%), Masłowic (7,63%) i Kobieli Wielkich (7,53%).

Ekstremalny wynik Radomska - miasta (12,57%) wynika ze specyfiki miast: wyższe bezrobocie strukturalne, większy udział osób samotnych i bezdomnych, mniejsze sieci wsparcia rodzinnego, wyższe koszty życia przy niskich świadczeniach. To klasyczny efekt miejskiego ubóstwa strukturalnego, **nieporównywalny** z sielsko-społecznościowym charakterem pomocy społecznej w gminie Lgota Wielka. Niskie wskaźniki Gomunic (2,94%) i Kamieńska (2,70%) są zaskakujące na tle ich poziomu bezrobocia — możliwe, że są to gminy o wysokiej aktywności pracowników socjalnych kierujących beneficjentów do pomocy krajowej, nie własnej.

Zróźnicowanie budżetowe w tabeli — od 27,8 mln zł (Kobiele Wielkie) do 307,5 mln zł (Radomsko) — ukazuje ogromne rozpiętości między gminą miejską a wiejską. Przy takim rozciągu budżetu absolutna wartość wydatków na pomoc społeczną (2,93 mln zł dla Lgoty Wielkiej) jest niemal identyczna jak u gmin o zbliżonym potencjale budżetowym (Ładzice 2,60 mln, Wielgomłynny 2,39 mln, Żytno 2,77 mln). Wskazuje to na to, że pewien budżet pomocy społecznej jest w pewnym sensie stałym kosztem każdej gminy wiejskiej, niezależnie od jej aspiracji i sytuacji demograficznej.

Lgota Wielka wydaje **7,07%** budżetu na pomoc społeczną — typowe, średnie pozycjonowanie w powiecie. Nie ma tu ani niepokojącego przeciążenia systemu, ani niedoinwestowania. Obserwować należy dynamikę tej wartości w kolejnych latach — wzrost powyżej 9–10% byłby sygnałem strukturalnego problemu społecznego wymagającego interwencji strategicznej.

Tabela 22. Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Lgota Wielka w latach 2016-2024

Kategoria	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba bezrobotnych zarejestrowanych [osoby]									
Ogólnie	118	86	78	57	62	56	59	57	52
Mężczyźni	42	31	26	22	19	21	20	16	15
Kobiety	76	55	52	35	43	35	39	41	37
Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym [%]									
Ogólnie [%]	4,4	3,2	2,9	2,1	2,4	2,2	2,3	2,3	2,1
Mężczyźni [%]	2,9	2,1	1,8	1,5	1,3	1,5	1,4	1,2	1,1
Kobiety [%]	6,1%	4,5%	4,3%	2,9%	3,7%	3,0%	3,4%	3,7%	3,3%
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej dostarcza **szczegółowego obrazu bezrobocia rejestrowanego** w Gminie Lgota Wielka w podziale na płeć i w dwóch wymiarach: bezwzględnej liczby bezrobotnych oraz ich udziału w populacji w wieku produkcyjnym. Jest to jeden z najbardziej kluczowych zestawów danych dla oceny kondycji lokalnego rynku pracy.

Ogólna liczba bezrobotnych zarejestrowanych zmniejszyła się ze **118 (2016)** do historycznego minimum **52 (2024)** — redukcja o 56% w ciągu ośmiu lat, niemal dwukrotna poprawa. Dynamika tej poprawy jest zgodna z ogólnopolskim trendem: lata 2016–2019 przyniosły najszybszy spadek (z 118 do 57, -52%), rok 2020 — pandemia — przyniósł odwrotną korektę do 62, po czym nastąpiło szybkie odbicie i kontynuacja trendu spadkowego aż do 52 w roku 2024. Wskaźnik udziału bezrobotnych w populacji produkcyjnej spadł z 4,4% (2016) do **2,1% (2024)** — wartości identycznej jak w rekordowym roku 2019, a więc powrót do przedpandemicznego minimum.

Absolutnie kluczowym i wymagającym szczegółowej analizy zjawiskiem jest silna i trwała **feminizacja bezrobocia**. W całym analizowanym horyzoncie kobiety stanowią 64–71% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych. W roku 2024: 37 kobiet wobec 15 mężczyzn, czyli **71,2%** — przekraczając szerokim łukiem proporcje populacji w grupach wiekowych. Wskaźnik bezrobocia kobiet (3,3% populacji kobiet w wieku produkcyjnym) jest trzykrotnie wyższy od wskaźnika dla mężczyzn (1,1%). Ta strukturalna nierównowaga jest trwała i nie zmniejsza się wraz z ogólną poprawą rynku pracy: w 2016 roku kobiety stanowiły 64% bezrobotnych, w 2024 — 71%, czyli przepaść rośnie.

Wyjaśnienie feminizacji bezrobocia na obszarach wiejskich ma kilka warstw. Lokalny rynek pracy w gminie Lgota Wielka oferuje przede wszystkim miejsca pracy tradycyjnie postrzegane jako męskie: rolnictwo, budownictwo, transport, gospodarka komunalna. Dla kobiet z wykształceniem nierolniczym dostępne są głównie stanowiska w handlu, edukacji, opiece zdrowotnej i usługach — a te są skoncentrowane w Radomsku lub innych miastach, wymagając codziennych dojazdów. Macierzyństwo, ograniczona dostępność opieki nad dziećmi (brak żłobka w gminie) i oczekiwania kulturowe dotyczące roli kobiety jako opiekunki rodziny dodatkowo ograniczają aktywność zawodową kobiet na terenach wiejskich.

Bezrobocie ogólne na historycznym minimum (**2,1%**) jest optymistyczne, lecz feminizacja bezrobocia (**71% kobiet**) jest strukturalnym problemem, którego rynek sam nie rozwiąże. Strategia musi tworzyć warunki dla zatrudnienia kobiet: dostępność żłobka i przedszkola (kluczowy warunek powrotu matek na rynek pracy), przyciąganie inwestorów z branż o większym udziale miejsc pracy dla kobiet (usługi, handel, przetwórstwo lekkie), dofinansowanie kształcenia ustawicznego i przekwalifikowania zawodowego kobiet.

Tabela 23. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności produkcyjnej [%] — analiza porównawcza 2016-2024

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	6,0	4,9	4,5	4,1	4,8	4,4	4,0	3,9	4,0
Powiat radomszczański	5,8	4,6	3,9	3,4	4,0	3,2	3,1	3,3	3,3
Radomsko	5,9	4,6	4,0	3,5	3,9	3,1	3,6	3,7	3,7
Dobryszyc	4,8	3,5	2,9	2,3	2,8	2,2	2,4	2,3	2,7
Gidle	5,9	4,8	3,6	3,1	4,1	3,0	3,5	3,7	4,0
Gomunice	5,2	4,3	4,1	3,4	4,0	2,7	3,0	3,1	3,6
Kamieńsk	5,0	3,8	3,1	2,1	2,8	2,4	2,0	2,4	2,3
Kobiele Wielkie	5,2	3,6	3,1	2,8	3,1	2,3	2,5	2,3	2,3
Kodrąb	5,3	3,9	3,0	2,6	3,1	2,6	2,5	3,0	2,9
Lgota Wielka	4,4	3,2	2,9	2,1	2,4	2,2	2,3	2,3	2,1
Ładzice	5,4	4,3	3,4	2,7	3,0	2,4	2,2	3,5	3,2
Masłowice	7,8	6,4	5,8	6,0	6,1	5,7	3,5	3,3	3,6
Przedbórz	9,2	8,4	7,3	7,1	8,4	7,6	3,2	3,2	2,8
Radomsko (gmina)	5,2	3,9	3,6	2,9	3,4	2,1	3,2	3,4	2,7
Wielgomłyn	4,1	3,5	3,0	2,4	3,1	3,0	2,7	3,1	3,5
Żytno	6,1	4,8	3,9	3,4	3,9	3,8	3,4	4,0	3,7
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej pokazuje **analizę bezrobocia w wymiarze porównawczym** dla całego powiatu radomszczańskiego, pozwalając precyzyjnie ocenić, jak rynek pracy Lgoty Wielkiej wygląda na tle

sąsiadów. Dane te są kluczowe dla rozróżnienia między bezrobociem strukturalnym (dotykającym całego regionu) a bezrobociem specyficznym dla danej gminy.

Lgota Wielka osiągnęła w 2024 roku wskaźnik bezrobocia rejestrowanego **2,1%** — jeden z najniższych w całym powiecie. Wśród gmin wiejskich gorsze są jedynie Kamieńsk (2,3%) i Kobiele Wielkie (2,3%) — ale z innym profilem rynku pracy (bliskość stref przemysłowych około Bełchatowa). Na tle gmin powiatu Lgota Wielka zajmuje korzystną pozycję, wyraźnie lepszą od średniej powiatowej (3,3%) i średniej województwa (4,0%).

Zaskakujący jest wynik Przedborza w roku 2024 (2,8%) — jeszcze w roku 2021 ta gmina miała najwyższe bezrobocie w całym powiecie (7,6%). Ten dramatyczny 5-punktowy spadek w ciągu trzech lat nie może być jedynie wynikiem tworzenia nowych miejsc pracy — prawdopodobnie odzwierciedla intensywny odpływ migracyjny osób długookresowo bezrobotnych, które wyjeżdżając, znikają ze statystyk bezrobocia lokalnego.

Masłowice i Gidle (oba na poziomie 3,5 - 4%) to gminy o chronicznie wyższym bezrobociu przez cały analizowany okres. Wysoki poziom w Masłowicach (powyżej 5 - 6% do 2021 roku) jest efektem oddalenia od centrów przemysłowych i rolniczo-leśnego profilu, który oferuje sezonową, niestabilną pracę. Gidle z wynikiem **4,0%** w 2024 roku — pomimo korzystnego położenia przy drodze krajowej — mają strukturalny problem z bazą pracodawców.

Porównanie Lgoty Wielkiej (2,1%) z Dobryszycami (2,7%) wskazuje na pewien paradoks: mimo podobnego czy nawet lepszego wskaźnika bezrobocia, Lgota traci znacznie więcej mieszkańców przez migrację niż Dobryszycy. Oznacza to, że wyjazdy z Lgoty nie są powodowane brakiem pracy w samej gminie, lecz poszukiwaniem lepszej pracy i wyższych dochodów w miastach — to **migracja aspiracyjna, nie desperacyjna**. Jest to diagnoza ważna: zatrzymanie takiej migracji wymaga nie tyle tworzenia jakichkolwiek miejsc pracy, ile tworzenia pracy atrakcyjnej dochodowo i perspektywicznie.

Lgota Wielka z bezrobociem **2,1%** jest wśród najlepiej wypadających gmin powiatu. Lecz niskie bezrobocie rejestrowane przy jednocześnie silnym odpływie migracyjnym wskazuje na aspiracyjny charakter emigracji: mieszkańcy wyjeżdżają nie dlatego, że nie mają pracy, lecz dlatego, że praca dostępna w gminie i okolicach nie odpowiada ich kwalifikacjom i oczekiwaniom dochodowym. Ponadto, należy zauważyć, że w gminie nadal pozostają mieszkańcy, którzy są bezrobotni, jednak nie są z różnych względów zarejestrowani. Strategia musi tworzyć miejsca pracy atrakcyjne dochodowo — nie tylko jakiekolwiek — przez przyciąganie inwestorów oferujących wyższe wynagrodzenia, rozwijanie stref SP i wspieranie firm z branż o wyższej wartości dodanej.

2.4. Sfera gospodarcza

2.4.1. Podmioty gospodarcze i rolnictwo

Gmina wiejska Lgota Wielka, położona w powiecie radomszczańskim, w województwie łódzkim, stanowi specyficzny organizm społeczno-gospodarczy o wyraźnie zarysowanym profilu rolniczym. Pod względem wielkości obszaru gmina zajmuje 2042. pozycję w ogólnokrajowym rankingu. Obszary zielone i leśne zajmują marginalną część terytorium – udział powierzchni terenów zieleni w powierzchni ogółem wynosi zaledwie 0,41% (685. lokata w kraju), natomiast lesistość kształtuje się na poziomie 8,2% (2065. miejsce w kraju), przy czym dane katastralne wskazują na jedynie 6% użytków leśnych. Zasób gruntów komunalnych gminy według ewidencji Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii wynosi 156 ha, co plasuje jednostkę na 2082. pozycji w Polsce.

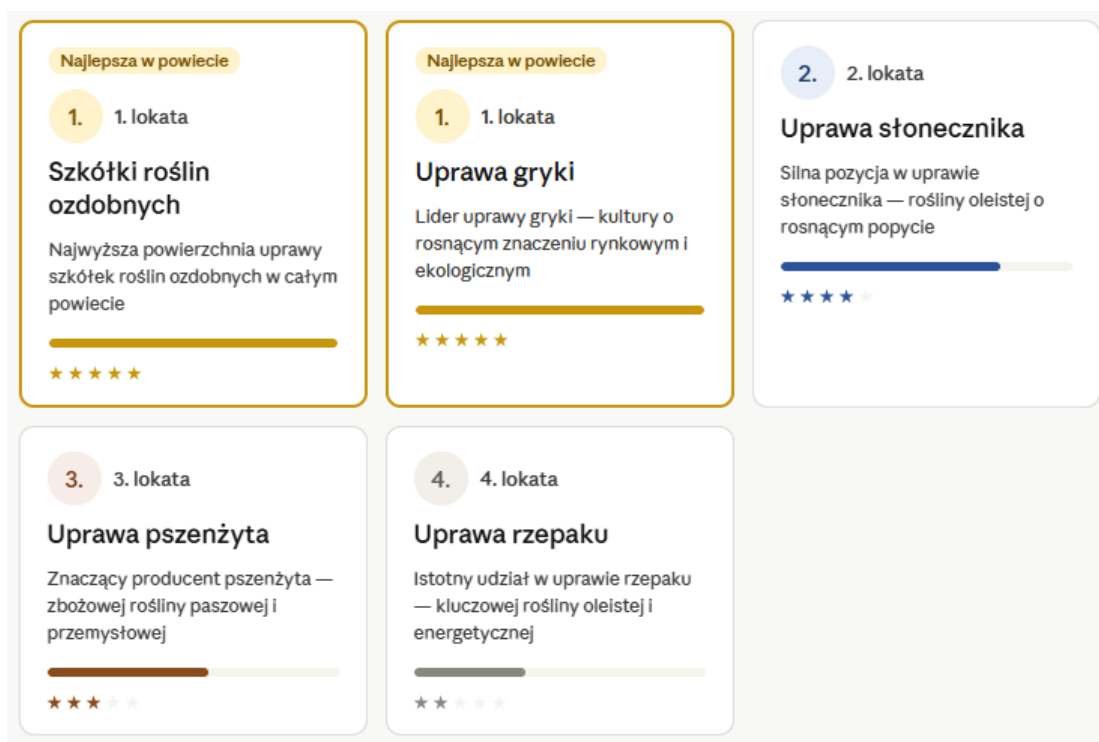
Analiza struktury sektorowej wykazuje silną koncentrację w tradycyjnych działach gospodarki, takich jak przemysł i budownictwo, które łącznie generują ponad 35% ogółu podmiotów gospodarczych.

Dominacja ta wynika z bliskości rynków przemysłowych w sąsiednich gminach oraz regionalnej specjalizacji budowlano-montażowej.

Mimo dynamicznego rozwoju przedsiębiorstw usługowych, to rolnictwo pozostaje wiodącą dziedziną lokalnej gospodarki, determinującą strukturę użytkowania ziemi oraz tożsamość przestrzenną gminy. Gmina charakteryzuje się mało urozmaiconym krajobrazem, w którym rozległe obszary upraw otaczają zwarte zespoły osadnicze. Użytki rolne stanowią od 85% do 89% powierzchni gminy. Całkowity obszar gruntów rolnych wynosi 5369 ha. Uprawy w gminie Lgota Wielka obejmują nieco ponad 67,4% całego obszaru, co stanowi najwyższy wskaźnik w powiecie radomszczańskim (średnia dla powiatu wynosi 39%, a dla województwa łódzkiego 51,4%).

Struktura agrarna gminy cechuje się silnym rozdrobnieniem. Gospodarstwa małe, o powierzchni od 1 do 5 ha, stanowią około 70% ogółu gospodarstw, a średnia wielkość gospodarstwa wynosi zaledwie 4,5 ha. Większość rolników prowadzi produkcję mieszaną – roślinną i zwierzęcą jednocześnie.

Z powodu małej średniej powierzchni gospodarstw (4,5 ha), rolnicy w Lgocie Wielkiej z powodzeniem poszukują nisz rynkowych o wyższej dochodowości. Gmina wykazuje unikalną strukturę upraw, wyraźnie dystansując pozostałe jednostki powiatu radomszczańskiego.

Szkółkarstwo roślin ozdobnych oraz uprawy gryki i słonecznika stanowią kluczową przewagę komparatywną lokalnego rolnictwa, pozwalającą na generowanie wyższych dochodów z hektara niż w przypadku upraw tradycyjnych¹².

¹² Analiza zmian w strukturze agrarnej oraz monitorowanie zmian w sposobie użytkowania gruntów i ich bonitacji, wraz z ustaleniami planu urzędzeniowo-rolnego dla obszaru gminy Lgota Wielka. Łódź, listopad 2024

Tabela 24. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Lgota Wielka wg sekcji PKD 2007 w latach 2016-2024

Sekcja PKD 2007 / kategoria	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ogólnie	301	309	313	321	329	349	359	368	369
Sekcja A — Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	7	8	8	7	7	7	8	6	6
Sekcja B — Górnictwo i wydobywanie	1	2	2	2	2	3	3	5	5
Sekcja C — Przetwórstwo przemysłowe	54	54	54	58	59	60	60	57	54
Sekcja D — Wytwarzanie energii elektrycznej	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sekcja E — Dostawa wody, gosp. ściekami i odpadami	1	1	1	0	0	0	0	1	1
Sekcja F — Budownictwo	38	44	48	55	57	59	63	69	72
Sekcja G — Handel hurtowy i detaliczny	92	90	84	81	83	85	89	91	87
Sekcja H — Transport i gospodarka magazynowa	32	33	35	34	33	37	37	37	36
Sekcja I — Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	6	5	4	4	5	6	6	7	8
Sekcja J — Informacja i komunikacja	3	3	3	3	3	5	4	3	4
Sekcja K — Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2	3	2	2	2	2	2	3	3
Sekcja L — Obsługa rynku nieruchomości	0	1	1	3	3	3	2	2	2
Sekcja M — Działalność profesjonalna i techniczna	15	15	15	13	12	16	16	17	16
Sekcja N — Usługi administrowania i wspierające	2	3	4	4	3	6	8	10	8
Sekcja O — Administracja publiczna i obrona	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Sekcja P — Edukacja	7	6	6	5	6	6	7	7	8
Sekcja Q — Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9	10	11	10	12	13	12	13	12

Sekcja PKD 2007 / kategoria	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sekcja R — Kultura, rozrywka i rekreacja	4	4	4	5	6	5	5	5	6
Sekcje S, T — Pozostała działalność usługowa	20	19	23	27	27	27	28	27	33
Sekcja U — Organizacje eksterytorialne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej jest jednym z najważniejszych zestawów danych o strukturze i dynamice lokalnej gospodarki gminy Lgota Wielka. Prezentuje ona liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON w podziale na wszystkie sekcje klasyfikacji PKD 2007 — dając wyjątkowo szczegółowy obraz, w jakich branżach i sektorach aktywność gospodarcza rośnie, a w jakich zanika.

Łączna liczba podmiotów wzrosła z 301 w roku 2016 do 369 w roku 2024 — przyrost o 68 podmiotów (+22,6%) w ciągu ośmiu lat. Tempo wzrostu jest miarowe i konsekwentne: żaden rok nie przyniósł spadku łącznej liczby podmiotów. Pandemia roku 2020 nie spowolniła wzrostu — wręcz przeciwnie, rok 2020 przyniósł wzrost z 321 do 329 podmiotów, a lata 2020-2022 to okres najszybszego wzrostu w całej serii (+30 podmiotów w trzech latach). Odporność lokalnej przedsiębiorczości na pandemię jest zjawiskiem godnym uwagi i może wynikać z dominacji małych firm usługowych i handlowych, które łatwiej adaptowały się do nowych warunków niż duże zakłady przemysłowe.

Najważniejszą i diagnostycznie najbardziej uderzającą zmianą w strukturze sektorowej jest dynamiczny wzrost Sekcji F — Budownictwo: z 38 podmiotów w 2016 roku do 72 w 2024 roku, czyli przyrost o 89,5% — niemal podwojenie liczby firm budowlanych w ośmiu latach. Jest to zdecydowanie najszybciej rosnąca sekcja całej lokalnej gospodarki i oddaje ogólnokrajowy boom budowlany: wzrost cen nieruchomości i intensywna aktywność inwestycyjna samorządów (drogi, kanalizacja, budynki) stworzył silny popyt na usługi budowlane. Wiele z tych firm to jednoosobowe działalności gospodarcze lub małe spółki świadczące usługi podwykonawcze dla większych wykonawców. Wzrost liczby firm budowlanych w gminie jest zarazem pozytywnym sygnałem aktywności inwestycyjnej i ostrzeżeniem — firmy te są silnie procykliczne i w razie spowolnienia inwestycji publicznych mogą masowo zawieszać działalność.

Handel hurtowy i detaliczny (Sekcja G) jest historycznie dominującą sekcją — 92 podmioty w 2016 roku. Jednak ta sekcja wykazuje powolny trend spadkowy: z 92 (2016) przez minima 81-83 (2018-2020) do 87 (2024). Nieznaczne odbicie od 2020 roku nie odwróciło trendu. Wy tłumaczenie jest strukturalne: tradycyjny handel detaliczny w małych miejscowościach przegrywa z dyskontami, sklepami wielkopowierzchniowymi i e-commerce. Zamykanie lokalnych sklepów spożywczych i przemysłowych to ogólnopolskie zjawisko, w pełni widoczne w Lgocie Wielkiej. Jednak względne utrzymanie liczby podmiotów (87 w 2024 vs 92 w 2016 — to tylko 5 podmiotów mniej) świadczy o pewnej odporności — część sklepów przeszła do segmentu specjalistycznego lub gastronomicznego.

Przetwórstwo przemysłowe (Sekcja C) utrzymuje się na stabilnym poziomie 54-60 podmiotów z lekką zmiennością. To dobre zjawisko — brak dramatycznych spadków świadczy o tym, że lokalna wytwórczość nie ulega deindustrializacji. Dominacja sekcji G i C w strukturze podmiotowej potwierdza typ gminy: wiejski, usługowo-handlowy, z solidnym komponentem rzemiosła i drobnej wytwórczości.

Godne uwagi rosnące sekcje to Sekcja N (Usługi administrowania i wspierające): z 2 podmiotów w 2016 do 8-10 w latach 2022-2024 — pięciokrotny wzrost; Sekcja I (Gastronomia i zakwaterowanie): z 6 do 8 podmiotów; Sekcja B (Górnictwo): z 1 do 5. Wzrost górnictwa może być efektem rejestracji firm

świadczących usługi dla sektora energetycznego w okolicach Bełchatowa. Sekcja S/T (Pozostała działalność usługowa) wzrosła z 20 do 33 podmiotów (+65%) — dobry sygnał, sugerujący dywersyfikację usług osobistych i konsumenckich.

Tabela 25. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Lgota Wielka wg sektora i formy prawnej 2016-2024

Kategoria	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Podmioty ogólnie	301	309	313	321	329	349	359	368	369
Sektor publiczny									
Sektor publiczny — ogólnie	11	11	11	10	10	10	10	10	10
Państw. i samorząd. jednostki budżetowe	8	8	8	7	7	7	7	7	7
Sektor prywatny									
Sektor prywatny — ogólnie	290	298	302	311	319	339	349	358	359
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	248	256	256	264	271	290	298	306	305
Spółki handlowe	9	9	10	9	9	10	10	11	12
Fundacje	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	14	14	14	14	15	15	15	16	16
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela powyżej analizuje strukturę własnościową i prawną podmiotów gospodarczych gminy, pozwalając ocenić, jak dojrzały jest lokalny ekosystem przedsiębiorczości i w jakim kierunku ewoluuje. Jest to informacja o jakości, nie tylko ilości, lokalnej aktywności gospodarczej.

Sektor publiczny jest trwale mały i stabilny: 10-11 podmiotów przez cały analizowany okres, z czego 7-8 to państwowe i samorządowe jednostki budżetowe (szkoły, ośrodki, urząd gminy). Ta stabilność jest naturalna — sektor publiczny nie rośnie ani nie kurczy się w drodze rynkowej, lecz wyłącznie przez decyzje administracyjne. Niezmienne 10 podmiotów publicznych przez cały horyzont 2016-2024 oznacza brak nowych inwestycji w infrastrukturę instytucji publicznych lub prywatyzacji — typowy obraz dla gminy wiejskiej o ustabilizowanej sieci usług publicznych.

Sektor prywatny rośnie z 290 podmiotów (2016) do 359 (2024) — wzrost o 69 podmiotów, +23,8%. Dominującą formą są zdecydowanie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą dalej JDG): 248 w 2016 roku, 305 w 2024 roku — wzrost o 57 podmiotów (+23%). Udział JDG w sektorze prywatnym wynosi stale ok. 85-86%, co jest wartością typową dla gmin wiejskich, lecz wskazuje na atomizację i mikroskalę lokalnej przedsiębiorczości. JDG to w zdecydowanej większości jednoosobowe

firmy — nie tworzą zatrudnienia dla innych, nie akumulują kapitału i są podatne na zakończenie działalności z powodów zdrowotnych, rodzinnych lub braku następcy.

Spółki handlowe — forma prawna świadcząca o wyższym poziomie instytucjonalizacji i zwykle o zatrudnieniu pracowników — wzrosły z 9 (2016) do 12 (2024). Jest to wzrost absolutnie marginalny (+3 podmioty w ośmiu latach) i rozczarowujący w kontekście ogólnego wzrostu o 68 podmiotów. Oznacza to, że niemal cały przyrost pochodzi z rejestracji nowych JDG — a nie z powstawania firm zdolnych do zatrudnienia i wzrostu. Stowarzyszenia i organizacje społeczne (16 podmiotów w 2024) są względnie stabilne, co świadczy o umiarkowanym, ale konsekwentnym kapitale społecznym gminy.

96,2% podmiotów sektora prywatnego to osoby fizyczne — JDG. To struktura silnie atomistyczna: duże możliwości samozatrudnienia, lecz niemal żadna zdolność do tworzenia miejsc pracy. Wzrost spółek handlowych z 9 do zaledwie 12 w ośmiu latach to sygnał alarmowy — gminie brakuje mechanizmów zachęcających mikroprzedsiębiorców do formalizacji i wzrostu. Strategia powinna zawierać instrumenty wsparcia dla przekształcania JDG w spółki i tworzenia lokalnych spółdzielni lub grup producenckich.

Tabela 26. Poziom aktywizacji gospodarczej — podmioty REGON na 10 tys. ludności — analiza porównawcza 2016-2024

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ŁÓDZKIE	979	993	1 004	1 036	1 082	1 126	1 166	1 200	1 236
Powiat radomszczański	794	806	831	866	915	952	989	1 017	1 052
Radomsko	996	1 004	1 028	1 059	1 112	1 152	1 188	1 222	1 264
Dobryczyce	820	833	840	880	909	950	996	1 038	1 054
Gidle	731	736	792	830	865	898	934	959	988
Gomunice	583	593	616	652	712	730	754	762	790
Kamieńsk	566	586	614	616	651	710	776	798	826
Kobiele Wielkie	741	789	800	842	909	943	981	1 007	1 054
Kodrąb	606	623	650	716	753	794	829	837	834
Lgota Wielka	699	717	729	750	780	825	856	888	900
Ładzice	677	703	771	786	837	868	880	916	976
Masłowice	477	490	484	526	584	622	686	681	716
Przedbórz	807	799	819	886	946	966	1 006	1 052	1 087
Radomsko (gmina)	789	795	810	855	896	939	995	1 030	1 078
Wielgomłynny	536	574	598	636	663	723	742	767	808

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Żytno	424	433	456	496	546	575	584	587	619
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).									

Tabela wyżej jest kluczowym dokumentem porównawczym aktywności gospodarczej — wskaźnik podmiotów REGON na 10 000 ludności eliminuje efekt bezwzględnej liczby mieszkańców i pozwala na bezpośrednie porównanie gęstości przedsiębiorczości między jednostkami o bardzo różnej wielkości. Jest to miara strukturalna, wskazująca na klimat dla biznesu i kulturę przedsiębiorczości danego obszaru.

Lgota Wielka osiągnęła w 2024 roku wartość 900 podmiotów na 10 000 ludności — wzrost z 699 w roku 2016 (+28,8% w ciągu ośmiu lat). To imponująca dynamika w wartościach bezwzględnych, lecz w zestawieniu porównawczym wynik 900 plasuje gminę wyraźnie poniżej średniej powiatowej (1 052) i województwa łódzkiego (1 236). W rankingu gmin powiatu wynik Lgoty Wielkiej jest szósty od końca, wyprzedzając jedynie Gomunice (790), Wielgomłyny (808), Kamieńsk (826), Masłowice (716) i Żytno (619). Liderami są Radomsko-miasto (1 264), Przedbórz (1 087), Kobbie Wielkie (1 054), Dobryszycy (1 054) i gmina Radomsko (1 078).

Luka między Lgotą Wielką a liderami jest wyraźna i wymaga wyjaśnienia. Najważniejszym czynnikiem jest brak dróg krajowych i wojewódzkich na terenie gminy — lokalizacja przy takim szlaku jest niezwykle silnym stymulatorem aktywności gospodarczej (stacje benzynowe, hotele, restauracje, usługi transportowe, logistyka). Radomsko jako miasto powiatowe jest naturalnym centrum usług, administracji i handlu. Przedbórz, choć depopulacyjny, ma relatywnie wielu podmiotów, bo historycznie był centrum handlowym subregionu. Dobryszycy z wynikiem 1 054 zawdzięczają go bliskości Radomska i charakterowi podmiejskiemu — firmy rejestrowane przez nowych mieszkańców pracujących w mieście.

Pozytywną cechą Lgoty Wielkiej jest wyraźnie wyższe tempo wzrostu wskaźnika niż u większości sąsiadów. W ciągu ośmiu lat wskaźnik wzrósł o 201 jednostek (+28,8%) — szybciej niż Radomsko-miasto (+268, +26,9%), porównywalnie z Kamieńskiem (+260, +45,9% — ale z niskiej bazy), i wyraźnie szybciej niż Żytno (+195, +46%) czy Gomunice (+207, +35,5%). Tempo wzrostu wskazuje, że gmina ma dynamiczny, choć wciąż relatywnie niski poziom startowy aktywności gospodarczej.

Warte podkreślenia jest to, że wskaźnik na 10 000 ludności rośnie zarówno przez wzrost liczby firm, jak i przez spadek populacji — mianownik maleje. Dla Lgoty Wielkiej populacja zmniejszyła się z 4 306 do 4 098 osób (-4,8%), więc część wzrostu wskaźnika jest efektem demograficznym, nierzeczywistym wzrostem przedsiębiorczości. Gdyby populacja pozostała na poziomie 2016, wskaźnik 2024 wynosiłby ok. 857 (zamiast 900) — wciąż wzrost, ale o nieco mniej imponujący.

Lgota Wielka osiąga 900 podmiotów/10 tys. — poniżej średniej powiatowej (1 052) i wojewódzkiej (1 236). Dystans do liderów wynika strukturalnie z braku dróg krajowych, oddalenia od centrum miejskiego i dominacji rolnictwa. Tempo wzrostu (+28,8% od 2016) jest jednak solidne. Strategia powinna koncentrować się na tworzeniu warunków infrastrukturalnych (strefy SP, dostęp do mediów) i promocyjnych (obsługa inwestora) umożliwiających przyspieszenie tempa rejestracji podmiotów, ze szczególnym naciskiem na branże niezależne od dostępności drogowej: usługi cyfrowe, przetwórstwo spożywcze, agroturystyka.

Tabela 27. Saldo liczby firm w latach 2021-2024 — analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Podmioty 2021	Podmioty 2024	Nowe firmy 2021-2024	Przyrost %
ŁÓDZKIE	269 581	290 013	20 432	7,58%
Powiat radomszczański	10 344	11 116	772	7,46%
Radomsko	5 062	5 362	300	5,93%
Dobryszyc	435	487	52	11,95%
Gidle	521	564	43	8,25%
Gomunice	415	443	28	6,75%
Kamieńsk	403	455	52	12,90%
Kobiele Wielkie	404	442	38	9,41%
Kodrąb	346	352	6	1,73%
Lgota Wielka	349	369	20	5,73%
Ładzice	407	447	40	9,83%
Masłowice	246	276	30	12,20%
Przedbórz	648	700	52	8,02%
Radomsko (gmina)	512	583	71	13,87%
Wielgomłyn	317	343	26	8,20%
Żytno	279	293	14	5,02%
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych (BDL).				

Tabela dostarcza syntetycznego obrazu dynamiki przedsiębiorczości w krótkim, trzyletnim horyzoncie 2021-2024 — obejmującym okres wychodzenia z pandemii, inflacji, kryzysu energetycznego i normalizacji gospodarczej. Porównanie liczby nowo powstałych firm i tempa przyrostu procentowego między jednostkami powiatu pozwala ocenić, które gminy najsilniej reaktywowały aktywność gospodarczą po pandemii.

Lgota Wielka zarejestrowała w latach 2021-2024 przyrost netto 20 nowych podmiotów (z 349 do 369), co odpowiada wzrostowi procentowemu 5,73%. Jest to wynik poniżej średniej powiatowej (7,46%) i zdecydowanie poniżej liderów wzrostu: gminy Radomsko (13,87%), Kamieńsk (12,90%), Masłowice (12,20%) i Dobryszyc (11,95%). Jediną gminą, która wypadła gorzej od Lgoty Wielkiej, jest Żytno (5,02%) i Kodrąb (1,73% — niemal stagnacja). Wynik 5,73% jest zatem w dolnej ćwiartce stawki, co może wskazywać na słabszą reaktywność lokalnej przedsiębiorczości na popandemiczne ożywienie gospodarcze.

Dramatyczny kontrast stanowi gmina Radomsko z przyrostem 13,87% i aż 71 nowymi podmiotami w zaledwie trzy lata. Gmina ta korzysta z bliskości stref przemysłowych Bełchatowa i Radomska, dobrej dostępności komunikacyjnej i aktywnej polityki inwestycyjnej, która przyciągnęła nowych mieszkańców i przedsiębiorców. Kamieńsk z 12,90% ma podobne uwarunkowania — leży przy drodze krajowej i korzysta z sąsiedztwa KWB Bełchatów. Masłowice z 12,20% wyróżniają się na tle swojej historycznie wysokiej stopy bezrobocia i niskiego wskaźnika REGON — ich szybki wzrost w tym okresie może odzwierciedlać inicjatywy lokalne lub jednorazowy efekt programu wsparcia.

Lgota Wielka ma zatem solidny, długoterminowy trend wzrostu (+28,8% w ośmiu latach), ale relatywnie wolną reaktywność na krótkoterminowe impulsy gospodarcze (+5,73% w trzylatce). Może to sugerować, że lokalna gospodarka jest stabilna strukturalnie, lecz brakuje jej dynamicznego komponentu innowacyjno-usługowego, który szybko odpowiada na zmieniające się warunki rynkowe. Dominacja JDG (96,2% podmiotów) sprzyja stabilności, ale ogranicza dynamizm.

Warto zauważyć, że absolutna liczba nowych podmiotów (20 w trzy lata) jest statystyką całkowitą — obejmuje zarówno nowe rejestracje, jak i wykreślenia. Faktyczna liczba nowo zarejestrowanych firm była prawdopodobnie wyższa (30-40), lecz część z nich zakończyła działalność, dając saldo netto +20. W polskiej rzeczywistości wskaźnik przeżywalności firm po 5 latach wynosi ok. 45-55% — co oznacza, że część firm zarejestrowanych w 2021 roku nie dotrwa do końca dekady. Strategia powinna zatem koncentrować się nie tylko na tworzeniu nowych firm, ale przede wszystkim na wspieraniu przeżywalności istniejących — przez doradztwo, szkolenia i dostęp do finansowania.

2.4.2. Turystyka

Współczesne modele zarządzania rozwojem terytorialnym na poziomie samorządowym wskazują, że obszary o dominującej funkcji rolniczej stoją przed historyczną koniecznością dywersyfikacji swojej bazy ekonomicznej. Gmina Lgota Wielka, zlokalizowana w powiecie radomszczańskim w województwie łódzkim, stanowi klasyczny i wysoce reprezentatywny przykład jednostki samorządu terytorialnego, w której tradycyjna gospodarka rolna przenika się z rosnącym zapotrzebowaniem na rekreację i turystykę bliskiego zasięgu. Terytorium gminy, obejmujące powierzchnię dokładnie 63,08 kilometra kwadratowego, stwarza unikalne środowisko do implementacji innowacyjnych rozwiązań z zakresu turystyki zrównoważonej, opartych na umiejętnym wykorzystaniu istniejących zasobów naturalnych oraz antropogenicznych.

Z perspektywy analizy przestrzennej oraz geografii ekonomicznej, absolutnie kluczowym atutem gminy Lgota Wielka jest jej dogodne położenie geograficzne i wysoka dostępność komunikacyjna w makroregionie centralnej Polski. Jednostka ta zlokalizowana jest w odległości zaledwie około 13 kilometrów na północny zachód od Radomska, pełniącego funkcję lokalnego bieguna wzrostu oraz 72 kilometrów na południe od Łodzi, będącej głównym ośrodkiem metropolitalnym województwa. Powyższa metryka dystansu ma fundamentalne znaczenie dla szacowania popytu oraz potencjału turystycznego. Bliskość dużej aglomeracji łódzkiej oraz ośrodka subregionalnego pozycjonuje Lgotę Wielką jako naturalne zaplecze rekreacyjne i docelowe miejsce wypoczynku weekendowego dla mieszkańców silnie zurbanizowanych obszarów.

Zjawisko to wpisuje się w globalny trend ucieczki od zgiełku miejskiego (znany w literaturze przedmiotu jako zjawisko *urban escape*), gdzie współcześni turyści poszukują środowisk półwiejskich, charakteryzujących się spokojem, łagodnym krajobrazem, brakiem smogu akustycznego i możliwością nieskrępowanego uprawiania turystyki aktywnej. Strategiczne położenie gminy sprawia, że znajduje się ona w optymalnej izochronie dojazdu (poniżej jednej godziny podróży samochodem dla kilkuset tysięcy

potencjalnych odbiorców z aglomeracji łódzkiej i okolic), co jest kluczowym parametrem decydującym o wyborze destynacji na krótkie wyjazdy typu *city break* czy weekendowe wycieczki rowerowe¹³.

Przestrzeń gminy Lgota Wielka charakteryzuje się zdecydowaną dominacją funkcji rolniczej, co znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w strukturze użytkowania gruntów, gdzie niemal 85% terytorium stanowią użytki rolne. Taka alokacja przestrzeni determinuje nie tylko podstawowy profil gospodarczy regionu, ale również narzuca specyficzne, rygorystyczne uwarunkowania dla planowania strategicznego w sektorze turystyki i rekreacji. Gmina charakteryzuje się stosunkowo mało urozmaiconym, nizinnym krajobrazem, w którym dominującą formą wizualną są rozległe, otwarte agrocenozy otaczające poszczególne zespoły osadnicze.

Krajobraz zdominowany przez użytki rolne wymaga zastosowania odmiennych paradygmatów rozwoju w porównaniu do obszarów o wysokiej lesistości czy gęstej, górskiej sieci hydrograficznej. Wymusza to poszukiwanie niszowych produktów turystycznych, które potrafią przekuć tę krajobrazową homogeniczność w rynkowy atut – oferując przestrzeń, rozległe horyzonty i niezakłóconą ciszę. Należy jednak zauważyć, że w przestrzeni tej występują istotne enklawy o wysokiej bioróżnorodności. Największe zwarte kompleksy leśne zlokalizowane są w północno-wschodnim oraz południowo-zachodnim fragmencie gminy. Ponadto, mniejsze, ale równie cenne ekologicznie enklawy leśne występują w południowo-wschodnim fragmencie terytorium samorządowego, w rejonie wsi Krępa i Długie. Te izolowane wyspy leśne pełnią nie tylko fundamentalną funkcję ekologiczną, służąc jako korytarze migracyjne dla lokalnej fauny, ale również funkcję estetyczną i mikroklimatyczną, oferując turystom i rowerzystom naturalnie zacienione miejsca odpoczynku w otwartym krajobrazie rolniczym. Zrównoważony rozwój bazy turystycznej w tak ukształtowanym środowisku wymaga bezwzględnie powiązania narzędzi planowania przestrzennego z ochroną środowiska. Analiza dokumentów planistycznych wskazuje na występowanie obszarów, gdzie naturalny krajobraz uległ znacznie większemu przekształceniu w wyniku działalności ludzkiej – zjawisko to jest zauważalne na stosunkowo niewielkim obszarze w okolicy wsi Wola Blakowa. Stanowi to kluczowe wyzwanie strategiczne: z jednej strony samorząd musi dążyć do aktywizacji gospodarczej poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej, z drugiej zaś konieczna jest kategoryczna ochrona lokalnych układów ekologicznych przed nadmierną antropopresją.

Wszelkie nowe inwestycje kubaturowe, w tym potencjalne obiekty agroturystyczne czy mała infrastruktura obsługi ruchu turystycznego, powinny opierać się na systematycznym uzupełnianiu już istniejących układów osadniczych. Z punktu widzenia dbałości o środowisko i krajobraz, skupienie nowej zabudowy wzdłuż istniejących, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną lokalnych ciągów drogowych pozwala na drastyczną minimalizację zjawiska fragmentacji siedlisk przyrodniczych. Ponadto, strategicznym wymogiem środowiskowym w procesie wydawania decyzji o warunkach zabudowy dla obiektów usług turystycznych jest zachowanie odpowiednich buforów odległościowych od dróg charakteryzujących się największym natężeniem ruchu samochodowego. Taki bufor jest warunkiem niezbędnym do zagwarantowania utrzymania dopuszczalnych poziomów hałasu na terenach o funkcjach rekreacyjnych, co jest fundamentem budowy marki turystycznej opartej na regeneracji sił psychofizycznych.

Rozwój nowoczesnej infrastruktury przeznaczonej do uprawiania turystyki aktywnej, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki rowerowej (cykloturystyki), stanowi obecnie najbardziej zaawansowany i najwyżej oceniany na zewnątrz element oferty turystycznej gminy Lgota Wielka. Obszar ten, poprzez niezwykle umiejętne wykorzystanie swoich umiarkowanych predyspozycji topograficznych, wyewoluował w rozpoznawalny węzeł turystyki rowerowej w centralnej Polsce. Świadczy o tym wyjątkowo pozytywna weryfikacja rynkowa: sieć wytyczonych tras na terenie gminy oceniana jest przez specjalistyczną, międzynarodową społeczność cyklistów (zrzeszoną wokół wiodącej platformy nawigacyjnej Komoot) na bardzo wysokim poziomie 4,6 gwiazdki na 5 możliwych, przy miarodajnej próbie badawczej przekraczającej 150 szczegółowych, oddolnych recenzji. Taki wynik to obiektywny

¹³ <https://www.komoot.com/pl-pl/guide/2622020/trasy-rowerowe-woko-lgoty-wielkiej>

dowód empiryczny na to, że gmina Lgota Wielka dysponuje wysoce dojrzałym produktem turystycznym o ponadprzeciętnym poziomie użyteczności i satysfakcji użytkownika. Jazda rowerem turystycznym w granicach administracyjnych gminy Lgota Wielka oferuje bardzo bogate i zróżnicowane doświadczenia krajobrazowe. Zapewnia ona spokojne przejażdżki przez tereny rolnicze i zalesione, łącząc wydzielone i bezpieczne ścieżki rowerowe z drogami leśnymi oraz otwartymi terenami o charakterze wiejskim. Przestrzeń zapewnia unikalną mieszankę środowisk naturalnych i półmiejskich, co czyni ją odpowiednią dla bardzo szerokiego spektrum preferencji rowerowych i sprzętowych.

Zasoby dziedzictwa kulturowego i historycznego stanowią fundament budowy głębokiej tożsamości terytorialnej i są narzędziem niezbędnym do kreowania narracji o destynacji (tzw. *storytellingu* turystycznego). Gmina Lgota Wielka dysponuje wysoce specyficznymi dla rolniczych obszarów centralnej Polski walorami kulturowymi. Obok środowiska naturalnego, region ten oferuje głęboki wgląd w lokalne dziedzictwo, przede wszystkim poprzez rzadkie już dziś, zachowane obiekty architektury drewnianej, w tym zabytkowe kościoły i historyczne budynki. Ochrona oraz ekspozycja tych kruchych zasobów w gminie Lgota Wielka jest procesem ustrukturyzowanym i regulowanym prawnie. Odbywa się to poprzez wewnętrzne polityki samorządowe, których głównym filarem jest "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lgota Wielka na lata 2023-2026" (przyjęty w grudniu 2023 roku i na bieżąco monitorowany). Posiadanie tak rzetelnie przygotowanego i zaktualizowanego dokumentu polityki publicznej jest kwestią o znaczeniu priorytetowym.

Nie można projektować skutecznej strategii w zakresie turystyki kulturowej czy dziedzictwa w całkowitym oderwaniu od kapitału społecznego. To lokalna społeczność jest ostatecznym nośnikiem, kreatorem i animatorem wszelkiej kultury. Siła i rezyliencja społeczna gminy Lgota Wielka opiera się w znacznej mierze na zaangażowaniu oddolnym, które realizowane jest poprzez formalne organizacje pozarządowe i zrzeszenia pasjonatów.

Władze samorządowe aktywnie uczestniczą w stymulowaniu tego sektora, dystrybuując środki budżetowe na cele pożytku publicznego. Zgodnie z raportami, w samym roku 2021 na realizację zadań publicznych zleczanych organizacjom pozarządowym wydatkowano z budżetu Gminy Lgota Wielka łączną kwotę w wysokości 100 000,00 zł. Wsparcie to trafia do bardzo szerokiego gremium interesariuszy, od organizacji trzeźwościowych i terapeutycznych (w gminie prężnie działa m.in. 4 osobowa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz organizowane są mitingi grupy AA zrzeszające regularnie kilkanaście osób), po kluczowe dla rekreacji środowiska sportowe – w tym dotacje dla lokalnych Ludowych Zespołów Sportowych (Kluby LZS), co sprzyja rozwojowi kultury fizycznej na terenach wiejskich i tworzy naturalne kadry animatorów do obsługi infrastruktury turystycznej. Prowadzone są również międzypokoleniowe projekty integrujące społeczeństwo, takie jak cykle spotkań dedykowane seniorom (osoby w wieku 60+) oraz młodzieży (13+), koordynowane m.in. przez Stowarzyszenie Integracji Społecznej "RAZEM". Włączenie młodzieży jest kluczowe dla zahamowania migracji do miast, a aktywizacja seniorów pozwala na ocalenie kompetencji rzemieślniczych i kulinarnych¹⁴.

Szczególnym i najbardziej perspektywicznym fenomenem społecznym o gigantycznym znaczeniu dla rozwoju komercyjnej turystyki kulinarnej i rękodzielniczej jest gęsta sieć Kół Gospodyń Wiejskich (KGW). W gminie funkcjonują aktywne jednostki KGW, które są terytorialnie zakorzenione niemal we wszystkich kluczowych i największych zespołach osadniczych gminy, ze szczególnym uwzględnieniem takich miejscowości jak: sama Lgota Wielka, Wiewiórów, Brudzice, Krzywanice, Krępa, Długie, Wola Blakowa. Te lokalne instytuty stanowią niezwykle cenne, żywe repozytorium niepisanej wiedzy o regionalnych tradycjach kulinarnych, obrzędowości, pieśniach ludowych oraz zapomnianym rzemiośle. Z punktu widzenia projektowania zrównoważonego łańcucha wartości w turystyce ekonomicznej, Koła Gospodyń Wiejskich muszą zostać strategicznie włączone jako główni dostawcy autentycznych usług gastronomicznych i tzw. produktów lokalnych. Zgodnie z literaturą i instytucjonalną definicją, produkt lokalny to wyrób wytworzony w sposób niemasowy, przyjazny środowisku i oparty na lokalnych

¹⁴ Raport o stanie gminy Lgota Wielka za rok 2021.

surowcach, z którym silnie identyfikuje się lokalna społeczność. Wytwarzanie regionalnej żywności przez KGW w Lgocie Wielkiej, Wiewiórowie, Brudzicach czy Woli Blakowej i jej sprzedaż w trakcie zawodów wędkarskich czy podczas wydarzeń plenerowych jest mechanizmem o najwyższej celowości ekonomicznej. Pozwala on na zjawisko retencji finansowej – to znaczy na skuteczne zatrzymanie kapitału pozostawionego przez turystę bezpośrednio w portfelach mieszkańców, generując dla nich dodatkowy, pozarolniczy dochód i zapobiegając niekorzystnemu wyciekowi zysków z turystyki poza granice gminy.

2.5. Analiza SWOT

Analiza SWOT (ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) stanowi syntetyczne podsumowanie diagnozy społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Lgota Wielka oraz wnioski z analizy trendów zewnętrznych. Zgodnie z wytycznymi Poradnika praktycznego do opracowania strategii rozwoju gminy (MFIPR, Warszawa 2021) oraz metodologią zalecaną przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, analiza SWOT identyfikuje czynniki wewnętrzne — silne i słabe strony gminy, zależne od jej decyzji i polityki — oraz czynniki zewnętrzne — szanse i zagrożenia, wynikające z otoczenia i niezależne od działań samorządu. Wyniki analizy SWOT stanowiły kluczową podstawę do formułowania celów strategicznych i kierunków działań niniejszej Strategii, zawartych w rozdziałach 6. i 7.

Czynniki wewnętrzne — mocne i słabe strony — opisują aktualny stan gminy na podstawie danych ze sfery społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej, zdiagnozowanych w niniejszej Strategii z wykorzystaniem danych Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych, stan na 31 XII 2024 r.) i materiałów własnych Urzędu Gminy. Czynniki zewnętrzne — szanse i zagrożenia — wywodzą się z analizy trendów globalnych i regionalnych opisanych w rozdziale dotyczącym trendów rozwojowych, w tym zmian demograficznych, klimatycznych, technologicznych, geopolitycznych i polityki unijnej. Poniższe zestawienie uwzględnia cztery sfery tematyczne: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-infrastrukturalną oraz środowiskową i klimatyczną.

Nazwa SWOT to akronim utworzony z pierwszych liter wyrazów:

S strengths (silne/ mocne strony, atuty)	W weaknesses (słabe strony)
O opportunities (szanse)	T threats (zagrożenia)

Poniżej przedstawiono analizę SWOT dla gminy Lgota Wielka w podziale na najbardziej istotne dziedziny.

SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Bliskość Radomska (12 km, siedziba powiatu) i Bełchatowa (25 km) z rynkami pracy i usług; dostęp do specjalistycznej infrastruktury miejskiej – Silnie zakorzenione więzi kulturowe, głęboka świadomość dziedzictwa historycznego i kulturowego; – Przynależność gminy do organizacji i stowarzyszeń, funkcjonowanie stowarzyszeń na obszarze gminy; – Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej; – Zmniejszenie się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej; – Utrudniony dostęp do narkotyków; – Coraz większa aktywność fizyczna mieszkańców; – Zmniejszająca się liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych – Dobre warunki mieszkaniowe; – Korzystanie z dofinansowań ze środków zewnętrznych;	– Zmniejszająca się liczba ludności; – Ujemny przyrost naturalny; – Ujemne saldo migracji; – Wzrost udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności; – Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; – Problem ubóstwa i marginalizacji osób ubogich oraz niepełnosprawnych; – Występowanie problemu patologii społecznych; – Niewystarczające środki na pomoc dla osób potrzebujących; – Zbyt małe możliwości rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji zawodowych; – Ostatnim dostępnym szczeblem kształcenia jest poziom podstawowy; – Brak pracy dla osób wykształconych, spełniających ich ambicje i wykorzystującej wiedzę i umiejętności;

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Brak zakładów przemysłowych generujących znaczną emisję zanieczyszczeń; niskie zanieczyszczenie gleb – atut dla produkcji ekologicznej – Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; – Uchwalone nowe instrumenty planistyczne – Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka (marzec 2026 r.), kompleksowo obejmujący 12 stref planistycznych dla całego obszaru gminy	– Zanieczyszczenie powietrza, pochodzące głównie z niskiej emisji; – Niski wskaźnik lesistości (7,8%) – ograniczone możliwości retencji wodnej i bioróżnorodności; niska odporność na susze – Słaba świadomość ekologiczna społeczeństwa; – Możliwość występowania suszy;

TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Aktywne organizacje społeczne – dwa kluby sportowe, sześć remiz OSP, koła gospodyń wiejskich – Działalność Świetlic Wiejskich; – Dobrze rozwinięta i dostępna dla mieszkańców infrastruktura sportowa; – Działalność Gminnego Centrum Kultury, Rekreacji i Biblioteki Publicznej – Aktywna działalność gminy w organizacji wydarzeń kulturalnych; – Bogata historia i tradycja regionu; – Funkcjonowanie klubów sportowych; – Działalność różnych organizacji i zrzeszeń; – Występowanie obiektów zabytkowych; – Realizacja projektów podnoszących walory turystyczne gminy, zwiększanie atrakcyjności gminy dla mieszkańców (np. rewitalizacja terenu po byłej Gminnej Spółdzielni);	– Niewystarczający poziom rozwinięcia bazy sportowej i rekreacyjnej, w tym ścieżek rowerowych oraz infrastruktury służącej rozwojowi elektromobilności; – Niewystarczająca promocja Gminy; – Niska atrakcyjność przyrodniczo-turystyczna obszaru gminy;

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych; – Zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy w ostatnich latach – do roku 2019; – Zwiększająca się świadomość, co do możliwości wykorzystania funduszy unijnych; – Wysoki wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej (PEAI); – Aktywna działalność gminy w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na rozwój gminy; – Wysoka aktywność inwestycyjna gminy	– Emigracja ludności do większych miast – zwłaszcza osób młodych; – Niska innowacyjność; – Stosunkowo niski poziom wykształcenia zawodowego rolników; – Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych - trudności w dostosowaniu się do potrzeb lokalnego rynku pracy; – Rozdrobnienie gospodarstw rolniczych, a przy tym niska ich dochodowość; – Niewielki udział gospodarstw nowoczesnych; – Niski udział upraw ekologicznych w ogóle produkcji rolniczej; – słabe klasy gleb; – Brak pracy dla ludzi młodych i wykształconych;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– 100% zwodociągowanie gminy; dwa sprawne ujęcia wód podziemnych (Kolonia Krępa, Wiewiórow) zasilające GZWP nr 408 – Niecka Miechowska – rozwinięta i sukcesywnie rozbudowywana sieć kanalizacji sanitarnej – Prawidłowo rozwinięta sieć połączeń drogowych; – Działania inwestycyjne w zakresie poprawy stanu technicznego dróg; – Rozbudowywana sieć światłowodowa – Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna; – Coraz więcej funkcjonujących na obszarze gminy odnawialnych źródeł energii; gmina stara się, aby takich źródeł było jak najwięcej; – Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej; – Funkcjonowanie segregacji odpadów u źródła; – Funkcjonowanie przydomowych oczyszczalni ścieków;	– Brak dróg krajowych i wojewódzkich na terenie gminy – komunikacja wyłącznie przez drogi powiatowe klasy zbiorczej; ograniczone powiązania z siecią autostradową – Niski udział sieci gazowej – Braki w infrastrukturze sprzyjającej rozwojowi elektromobilności oraz brak ścieżek rowerowych; – Korzystanie przez część mieszkańców ze zbiorników bezodpływowych, spośród których część jest w niedostatecznym stanie technicznym;

EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Dostęp do bazy kultury, bogate tradycje i historia; – Dobra baza szkolnictwa; – Wykorzystywanie funduszy unijnych dla realizacji projektów społecznych; – Dysponowanie przez szkolnictwo w gminie kadrą i bazą dydaktyczną zapewniającą właściwy rozwój uczniów;	– Stosunkowo niski poziom wykształcenia ludności; – Zbyt mała liczba osób posiadających wykształcenie w kierunku rolno- spożywczym, które ułatwiłoby zoptymalizowanie i unowocześnienie pracy gospodarstw rolniczych; – Nierówny dostęp do kształcenia; – Marginalizacja dzieci i młodzieży, a także osób starszych o niższym statusie społecznym;

POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Współpraca międzyinstytucjonalna dla rozwiązywania problemów sfery społecznych w gminie; – Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; – Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej; – Zmniejszanie się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej; – Funkcjonowanie gminnych programów służących społeczeństwu, np. dotyczących problemów alkoholowych i narkotyków; – Działalność jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej; – Działalność Środowiskowego Domu Samopomocy	– Problem ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu, niepełnosprawności; – Niekorzystna sytuacja osób niepełnosprawnych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą; – Zagrożenie izolacją społeczną i samotnością osób starszych; – Możliwe wykluczenie osób z niepełnosprawnościami; – Coraz większe zagrożenia dla zdrowia młodych ludzi, wynikające ze zmiany stylu życia; – Niedostateczne środki finansowe na realizację zadań i zaspakajanie potrzeb społeczeństwa korzystającego z pomocy społecznej; – Narastanie zjawiska wyuczonej bezradności; – Zwiększenie problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach; – Występowanie czynników zwiększających ryzyko nasilenia zjawiska uzależnień - ubóstwo, bezrobocie;

SZANSE	ZAGROŻENIA
– Przynależność do rozwijającego się województwa; – Transformacja energetyczna i rosnące ceny energii – szansa na lokalizację dużych instalacji OZE (farma fotowoltaiczna, elektrownia wiatrowa) generujących dochody podatkowe dla gminy – Wykorzystanie walorów przyrody, szczególnie w kierunku rozwoju turystyki; – Trendy nearshoringowe i przenoszenie produkcji z Azji do Europy Środkowej – szansa na przyciąganie inwestorów do stref gospodarczych SP (przetwórstwo rolno-spożywcze, logistyka, lekka wytwórczość) – Rosnący popyt na żywność ekologiczną i produkty lokalne – szansa dla lgockich rolników na budowę krótkich łańcuchów dostaw i wyższe marże – Sąsiedztwo z gminą Kleszczów – jedną z najbogatszych gmin w Polsce, centrum przemysłu energetycznego – potencjalne synergii inwestycyjne, rynek zbytu dla produktów i usług – Aktywna polityka rządowa w zakresie infrastruktury drogowej (RFPL, PGID) i cyfryzacji (KPO Polska Szerokopasmowa) – finansowanie inwestycji priorytetowych dla gminy – Dynamiczny rozwój rolnictwa precyzyjnego i cyfryzacji rolnictwa – szansa na wzrost efektywności lokalnych gospodarstw i obniżenie kosztów produkcji – Możliwość powołania klastra energii lub spółdzielni energetycznej integrującej lokalnych producentów i odbiorców OZE – obniżenie kosztów energii dla mieszkańców i przedsiębiorców	– Postępujące zjawisko zaniku więzi społecznych; – Postępujące wyludnianie obszarów wiejskich – prognoza GUS zakłada dalszy spadek liczby ludności gminy do ok. 3 663 osób w 2043 r., co obniży bazę podatkową i popyt na usługi – Zmiany klimatyczne – nasilające się susze, ekstremalne zjawiska pogodowe (nawałnice, grady, podtopienia lokalne) i wzrost temperatur zagrażają produkcji rolnej i infrastrukturze – Niedobory wód gruntowych – postępujące obniżenie poziomu wód w GZWP nr 408 (Niecka Miechowska) może zagrozić bezpieczeństwu wodnemu gminy – Oddziaływanie górnictwa odkrywkowego KWB Bełchatów (tereny górnicze na obszarze gminy) – ryzyko szkód górniczych, drgań sejsmicznych i wpływu na stosunki wodne – Inflacja kosztów budowlanych i energii – wzrost kosztów realizacji inwestycji infrastrukturalnych przekraczający możliwości budżetu gminy – Nasilająca się konkurencja o kadry – odpływ wykwalifikowanych pracowników (w tym nauczycieli, pracowników służby zdrowia) do większych ośrodków oferujących wyższe wynagrodzenia – Rosnące koszty obsługi długu publicznego i ograniczona przestrzeń fiskalna – presja na ograniczenie wydatków inwestycyjnych w przypadku pogorszenia koniunktury lub zmian systemowych (reforma finansów samorządowych) – Turbulencje geopolityczne (sąsiedztwo konfliktu ukraińsko-rosyjskiego) – ryzyko wzrostu cen energii, surowców i zakłóceń łańcuchów dostaw – Zmiany przepisów prawa planistycznego, środowiskowego i podatkowego generujące nowe

SZANSE	ZAGROŻENIA
– Program Czyste Powietrze i instrumenty wsparcia termomodernizacji – szansa na radykalne ograniczenie niskiej emisji i obniżenie kosztów ogrzewania – Wzrost popularności turystyki wiejskiej, agroturystyki i aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu – szansa na uruchomienie nowego kierunku działalności lokalnych gospodarstw – Dostępność programu Stop Suszy (NFOŚiGW) i środków WFOŚiGW na małą retencję – finansowanie pilnych inwestycji wodnych – Rosnące zainteresowanie lokalizacją biogazowni rolniczych w ramach polityki transformacji energetycznej i wsparcia rolnictwa niskoemisyjnego (NFOŚiGW, KPO)	– obowiązki i koszty dla gminy – Silna konkurencja ze strony sąsiednich gmin aktywnie przygotowujących tereny inwestycyjne i oferujących preferencje podatkowe – ryzyko utraty potencjalnych inwestorów – Automatyzacja i robotyzacja – ryzyko utraty miejsc pracy przez mieszkańców gminy zatrudnionych przy pracach fizycznych i prostych usługach; wzrost bezrobocia technologicznego – Niestabilność systemu finansowania oświaty – ryzyko wzrostu niedofinansowania subwencją oświatową przy rosnących kosztach wynagrodzeń nauczycieli

Pogłębiona analiza relacji zachodzących między poszczególnymi czynnikami SWOT — prowadzona metodą TOWS, w której odpowiadamy na pytanie, czy zidentyfikowane szanse mogą zneutralizować słabości gminy i czy mocne strony pozwolą na ich pełne wykorzystanie — prowadzi do identyfikacji czterech kluczowych wyzwań strategicznych, które legły u podstaw przyjętych celów strategicznych.

Kluczowe wyzwania strategiczne Gminy Lgota Wielka do 2032 roku	
Wyzwanie 1 Demografia i jakość życia	Odływ młodych mieszkańców i starzenie się populacji w połączeniu z ograniczoną ofertą usług publicznych i rynku pracy tworzy błędne koło wyludniania. Odpowiedzią jest inwestycja w jakość życia (edukacja, kultura, sport, usługi senioralne) i tworzenie lokalnych miejsc pracy atrakcyjnych dla osób w wieku produkcyjnym. Cel strategiczny I i II.
Wyzwanie 2 Gospodarka i zatrudnienie	Dominacja mikroprzedsiębiorstw o ograniczonej absorpcji pracowników i brak dużych zakładów pracy powodują, że mieszkańcy dojeżdżają do pracy poza gminę. Przygotowanie uzbrojonych stref inwestycyjnych, wsparcie biogazownictwa i rolnictwa ekologicznego oraz realizacja potencjału OZE mogą stworzyć nowe źródła dochodu dla gminy i mieszkańców. Cel strategiczny II i IV.
Wyzwanie 3 Infrastruktura i dostępność	Punktowe uzupełnienie sieci kanalizacji sanitarnej, utrzymanie i modernizacja infrastruktury drogowej oraz dalszy rozwój sieci szerokopasmowych są warunkami podnoszenia jakości życia i atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Cel strategiczny III.
Wyzwanie 4 Klimat i środowisko	Zmiany klimatyczne i susze zagrażają produkcji rolnej i bezpieczeństwu wodnemu gminy, podczas gdy transformacja energetyczna stwarza szansę na nowe dochody z OZE. Realizacja programu małej retencji, instalacji OZE i termomodernizacji pozwoli jednocześnie chronić zasoby środowiskowe i generować oszczędności budżetowe. Cel strategiczny IV.

Analiza SWOT potwierdza, że Gmina Lgota Wielka dysponuje solidnymi fundamentami — stabilnym rolnictwem, rosnącą aktywnością gospodarczą i prorozwojowym budżetem — lecz musi zdecydowanie odpowiedzieć na wyzwania demograficzne, infrastrukturalne i klimatyczne, by zachować swój potencjał i atrakcyjność jako miejsca do życia i prowadzenia działalności.

2.6. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie

Identyfikacja najważniejszych problemów stanowi syntetyczny wniosek z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Lgota Wielka, uzupełniony o wyniki analizy SWOT. Jest to obligatoryjny element strategii rozwoju gminy zgodnie z art. 10a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zidentyfikowane problemy stanowiły bezpośrednią podstawę do formułowania celów strategicznych i kierunków działań opisanych w dalszych częściach niniejszej Strategii. Problemy usystematyzowano w czterech sferach tematycznych: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-infrastrukturalnej oraz środowiskowej i klimatycznej. Każdemu z nich przypisano priorytet — kluczowy, wysoki lub średni — odzwierciedlający stopień pilności interwencji i skalę negatywnych skutków dla gminy w przypadku zaniechania działań naprawczych.

I. Sfera społeczna

PROBLEM 1 [Sfera społeczna]

Depopulacja i niekorzystne trendy demograficzne

PRIORYTET
KLUCZOWY

Liczba ludności Gminy Lgota Wielka systematycznie maleje — z ok. 4 390 osób w 2010 r. do ok. 4 100 osób w roku 2024, co oznacza ubytek ponad 290 osób w ciągu 14 lat. Ujemny przyrost naturalny oraz ujemne lub zbliżone do zera saldo migracji wskazują, że odpływ ludności nie zostaje skompensowany przez napływ nowych mieszkańców. Wskaźnik dzietności w powiecie radomszczańskim utrzymuje się znacznie poniżej progu prostej zastępowalności pokoleń (2,1), oscylując wokół wartości 1,2–1,3.

Szczególnie niepokojący jest odpływ osób młodych (18–34 lata) do większych ośrodków miejskich — Radomska, Łodzi, Bełchatowa — w poszukiwaniu pracy, wyższej edukacji i wyższego standardu życia. Prognoza GUS zakłada dalszy spadek liczby mieszkańców do ok. 3 663 osób w roku 2043, co oznacza kurczenie się bazy podatkowej, malejący popyt na usługi lokalne i rosnące obciążenie demograficzne — coraz mniej osób w wieku produkcyjnym będzie utrzymywać rosnącą liczbę seniorów.

Problem depopulacji jest zarówno skutkiem, jak i przyczyną innych problemów: niskiej aktywności gospodarczej, ograniczonej oferty usług, braku atrakcyjnych miejsc pracy i trudności z utrzymaniem infrastruktury społecznej na właściwym poziomie. Wymaga on skoordynowanej odpowiedzi w kilku obszarach jednocześnie: jakości życia, rynku pracy, edukacji i budownictwa mieszkaniowego.

PROBLEM 2 [Sfera społeczna]

Starzenie się społeczeństwa i rosnące potrzeby opiekuńcze

PRIORYTET
KLUCZOWY

Udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności gminy systematycznie wzrasta, co jest zjawiskiem obserwowanym w całej Polsce, lecz na obszarach wiejskich o odpływie migracyjnym zachodzi znacznie szybciej niż w miastach. Oznacza to rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, zdrowotne i społeczne dla seniorów, których finansowanie jest coraz trudniejsze

przy kurczących się wpływach podatkowych i ograniczonej liczbie osób czynnych zawodowo.

Na terenie gminy funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy w Krępie — jeden z kluczowych zasobów opieki społecznej — jednak jego obecna infrastruktura i zakres usług wymagają rozbudowy. Brakuje systemu usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania i opieki wytchnieniowej dla rodzin sprawujących opiekę nieformalną. Brak Klubu Seniora utrudnia aktywizację i integrację społeczną osób starszych, co zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego i pogorszenia kondycji zdrowotnej tej grupy.

Problem starzenia się populacji będzie się nasilał niezależnie od podjętych działań — jednak ich jakość i zakres zdecydują o tym, czy starzejąca się wspólnota lokalna zachowa wysoką jakość życia i aktywność społeczną, czy też popadnie w izolację i uzależnienie od nieformalnych form opieki.

PROBLEM 3 [Sfera społeczna]

Ograniczona dostępność i jakość usług edukacyjnych

PRIORYTET
WYSOKI

Gmina utrzymuje dwie szkoły podstawowe przy wskaźniku skolaryzacji 81,8% — wartości wymagającej poprawy. Malejąca liczba uczniów wynikająca z trendów demograficznych zwiększa jednostkowy koszt kształcenia i stawia pod znakiem zapytania ekonomiczną zasadność utrzymania wszystkich trzech placówek w długim horyzoncie, podczas gdy ich zamknięcie pogorszyłoby dostępność edukacji i przyspieszyło depopulację.

Stan techniczny i wyposażenie budynków szkolnych są zróżnicowany. Podjęto już termomodernizację szkoły w Lgocie Wielkiej, lecz pozostałe budynki wymagają dalszych inwestycji. Niedobory w zakresie pracowni komputerowych, dostępu do Internetu oraz nowoczesnych pomocy dydaktycznych ograniczają możliwość kształcenia kompetencji cyfrowych i technicznych, które na rynku pracy mają kluczowe znaczenie. Brak doradztwa zawodowego i słabe powiązanie szkolnictwa z lokalnym rynkiem pracy skutkuje tym, że absolwenci nie mają motywacji do pozostania w gminie.

Najbliższa szkoła ponadpodstawowa z profilem rolniczym mieści się w Dobryszycach, lecz dostępność transportowa nie zawsze jest zadowalająca.

PROBLEM 4 [Sfera społeczna]

Niedostateczna oferta kulturalna, sportowa i rekreacyjna

PRIORYTET
WYSOKI

Oferta kulturalna i rekreacyjna gminy jest nieadekwatna do oczekiwań mieszkańców, szczególnie osób młodych i rodzin z dziećmi. Brak atrakcyjnych przestrzeni spotkań, niedostatecznie wyposażone obiekty sportowe i rzadka oferta kulturalna są wymieniane jako istotne powody rozważania wyjazdu z gminy, na co wskazały badania ankietowe przeprowadzone w ramach przygotowania niniejszej Strategii.

Na terenie gminy działają dwa kluby sportowe i cztery boiska piłkarskie, lecz brakuje siłowni plenerowych i wielofunkcyjnych placów aktywności w większości sołectw. Remizy OSP i świetlice wiejskie wymagają modernizacji, by mogły pełnić funkcję realnych centrów aktywności lokalnej. Gminna Biblioteka

Publiczna działa aktywnie, lecz mieści się w budynku szkolnym i nie posiada autonomicznego lokalu dostosowanego do nowoczesnych funkcji centrum edukacyjno-kulturalnego.

Niedoinwestowanie sfery kultury i rekreacji jest nie tylko problemem jakości życia, lecz również barierą dla atrakcyjności gminy jako miejsca do zamieszkania i dla rozwoju turystyki wiejskiej oraz agroturystyki.

II. Sfera gospodarcza

PROBLEM 5 [Sfera gospodarcza]

Słabość lokalnego rynku pracy i odpływ zarobkowy

PRIORYTET

KLUCZOWY

Gmina Lgota Wielka pozbawiona jest dużych zakładów pracy generujących stabilne zatrudnienie dla mieszkańców. Sektor gospodarczy zdominowany jest przez mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0–9 osób (96,2% ogółu podmiotów REGON), które ze względu na swoją skalę nie są w stanie wchłonąć większej liczby pracowników. W rezultacie znaczna część mieszkańców w wieku produkcyjnym dojeżdża do pracy do Radomska, Bełchatowa i innych pobliskich ośrodków miejskich, co obciąża domowe budżety kosztami dojazdu i ogranicza czas dostępny dla życia społecznego i rodzinnego.

Wskaźnik podmiotów REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (ok. 1 486 w 2024 r.) plasuje Lgotę Wielką poniżej poziomu gmin miejskich powiatu radomszczańskiego. Brak stref inwestycyjnych kompleksowo przygotowanych i uzbrojonych w media sprawia, że potencjalni inwestorzy zewnętrzni — mimo sprzyjającego klimatu (nearshoring, reindustrializacja) — nie mają gdzie zainwestować bez ponoszenia ryzyka infrastrukturalnego. Plan Ogólny wyznacza 10 stref gospodarczych (SP), jednak żadna z nich nie jest dotąd w pełni uzbrojona i objęta MPZP.

PROBLEM 6 [Sfera gospodarcza]

Niska konkurencyjność i rozdrobnienie rolnictwa

PRIORYTET

WYSOKI

Rolnictwo pozostaje dominującą funkcją gminy (88,2% powierzchni to użytki rolne), lecz struktura agrarna jest archaiczna: dominują małe i średnie gospodarstwa o areale do 5 ha, które ze względu na skalę produkcji mają trudności z rentownym funkcjonowaniem na konkurencyjnym rynku. Gleby w przeważającej części należą do klas bonitacyjnych IV–V, co ogranicza możliwości intensywnej produkcji i zmusza do stosowania kosztownych środków produkcji.

Rolnicy gminy w zdecydowanej większości nie korzystają z doradztwa rolniczego i nie aplikują o dostępne formy wsparcia (rolnictwo ekologiczne, modernizacja gospodarstw, grupy producentów). Brak krótkich łańcuchów dostaw żywności i

systemu sprzedaży bezpośredniej sprawia, że rolnicy sprzedają produkty do pośredników po niskich cenach skupu, pozbawiając się wyższej marży możliwej przy sprzedaży do konsumenta końcowego. Potencjał biogazownictwa rolniczego, wyznaczony strefą 2SR w Planie Ogólnym, pozostaje niewykorzystany.

Zmiana klimatu nasila problem niedoborów wody i suszy, który zagraża produkcji rolnej gminy. Brak nawodnień i systemów małej retencji sprawia, że w suchych sezonach plony są znacznie niższe od potencjalnych, generując straty ekonomiczne dla rolników.

PROBLEM 7 [Sfera gospodarcza]

Ograniczona aktywność gospodarcza i brak wsparcia dla przedsiębiorczości

PRIORYTET
ŚREDNI

Pomimo pozytywnej dynamiki rejestracji podmiotów w rejestrze REGON (wzrost o 47% od 2009 r.), aktywność gospodarcza gminy w ujęciu per capita pozostaje na relatywnie niskim poziomie. Mieszkańcy prowadzący działalność gospodarczą działają w warunkach ograniczonego dostępu do instrumentów wsparcia (doradztwo, szkolenia, finansowanie) ze względu na brak lokalnych instytucji otoczenia biznesu.

Potencjał turystyczny i agroturystyczny gminy — zabytkowe kościoły z XVIII w., spokojny krajobraz rolniczy, bliskość Radomska — pozostaje praktycznie niewykorzystany. Brak oznakowanych szlaków turystycznych, platformy promocji produktów lokalnych i zorganizowanego systemu sprzedaży bezpośredniej sprawia, że lokalne walory nie przekładają się na dochody mieszkańców. Brak współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami i rolnikami wyklucza efekty synergii, które mogłyby wynikać z sieciowania i wspólnych projektów.

III. Sfera przestrzenna i infrastrukturalna

PROBLEM 8 [Sfera przestrzenna]

Dalsza rozbudowa i optymalizacja sieci kanalizacji sanitarnej

PRIORYTET
ŚREDNI

Gmina dysponuje rozwiniętą siecią, a interwencja dotyczy uzupełniania brakujących odcinków, zwiększania liczby przyłączy i efektywnego wykorzystania istniejącej oczyszczalni.

Lokalne braki w dostępie do zbiorczej kanalizacji sanitarnej oraz korzystanie z indywidualnych zbiorników bezodpływowych mogą zwiększać ryzyko zanieczyszczenia wód gruntowych, szczególnie w przypadku niewłaściwej eksploatacji lub nieszczelności tych urządzeń.

Brak dostępu do kanalizacji na pojedynczych obszarach może ograniczać możliwość lokalizacji inwestycji wymagających pełnego uzbrojenia terenu.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego wskazuje dostosowanie kanalizacji do wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG jako inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym dla gminy Lgota Wielka, co nadaje temu problemowi szczególną rangę instytucjonalną.

PROBLEM 9 [Sfera przestrzenna]

Utrzymanie wysokiego standardu dróg i poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego

PRIORYTET

ŚREDNI

Sieć dróg gminy Lgota Wielka opiera się wyłącznie na drogach powiatowych klasy zbiorczej — gmina nie posiada dróg krajowych ani wojewódzkich zapewniających bezpośrednie połączenie z siecią autostradową lub ekspresową. Pięć dróg powiatowych (nr 3947E, 1921E, 3509E, 3927E, 3915E) stanowi jedyny system komunikacyjny zewnętrzny, a jakość i stan techniczny ich nawierzchni decyduje o dostępności gminy dla mieszkańców, inwestorów i służb ratowniczych.

Drogi gminne znajdują się w bardzo dobrym stanie technicznym i są wyposażone w infrastrukturę dla pieszych. Wyzwaniem strategicznym jest utrzymanie osiągniętego standardu, bieżące remonty, poprawa odwodnienia, oświetlenia i oznakowania oraz współpraca z powiatem przy modernizacji dróg powiatowych

PROBLEM 10 [Sfera przestrzenna]

Wykluczenie cyfrowe i niedobory infrastruktury szerokopasmowej

PRIORYTET

ŚREDNI

Na terenie gminy Lgota Wielka dostępna jest infrastruktura szerokopasmowa, w tym sieć światłowodowa, umożliwiającą mieszkańcom korzystanie z pracy zdalnej, e-nauki, telemedycyny oraz elektronicznych usług publicznych. Dalsze działania powinny koncentrować się na utrzymaniu wysokiej jakości połączeń, punktowym uzupełnianiu zasięgu oraz rozwijaniu kompetencji cyfrowych mieszkańców, przedsiębiorców i rolników.

PROBLEM 11 [Sfera przestrzenna]

Braki w zagospodarowaniu przestrzeni publicznych i ładzie przestrzennym

PRIORYTET

ŚREDNI

Przestrzenie publiczne w sołectwach są wyposażone m.in. w oświetlenie, wiaty przystankowe i tablice informacyjne. Kierunek interwencji obejmuje ich utrzymanie, modernizację, wymianę zużytych elementów oraz punktowe uzupełnianie wyposażenia tam, gdzie wykaże to inwentaryzacja.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują tylko ok. 46,7% powierzchni gminy, a wejście w życie Planu Ogólnego (od 30 VI 2026 r.) wymaga opracowania nowych MPZP dla obszarów kluczowych inwestycji — stref SP i stref OZE. Brak tych dokumentów opóźni i skomplikuje realizację największych projektów strategicznych.

IV. Sfera środowiskowa i klimatyczna

PROBLEM 12 [Sfera środowiskowa]

Nasilające się susze i deficyt wód gruntowych

PRIORYTET
KLUCZOWY

Zmiany klimatyczne powodują nasilenie i wydłużanie się epizodów suszy atmosferycznej i glebowej, które mają bezpośredni i dotkliwy wpływ na produkcję rolniczą — dominującą funkcję gospodarczą gminy. Województwo łódzkie i powiat radomszczański należą do obszarów o największej podatności na susze w Polsce. Deficyt opadów w miesiącach wegetacyjnych regularnie ogranicza plony roślin uprawnych, ze szczególną szkodliwością dla upraw pszenicy, rzepaku i zbóż jarych na dominujących w gminie glebach klasy IV–V.

Niska retencja wodna gminy — wynikająca z małego udziału lasów (7,8%), braku naturalnych zbiorników śródpolnych i intensywnego odwodnienia melioracyjnego — powoduje, że woda opadowa szybko odpływa z terenu gminy, zamiast zasilać wody gruntowe. Postępujące obniżenie poziomu wód gruntowych zagraża funkcjonowaniu ujęć wód podziemnych zaopatrujących 100% mieszkańców gminy. Projekt retencji wodnej zrealizowany przez gminę w poprzednim okresie jest krokiem we właściwym kierunku, lecz skala problemu wymaga daleko idących, systemowych inwestycji.

PROBLEM 13 [Sfera środowiskowa]

Niska emisja, ograniczona sieć gazowa i wysokie koszty ogrzewania

PRIORYTET
WYSOKI

Sieć gazowa występuje w miejscowości Brudzice, natomiast w pozostałej części gminy ogrzewanie opiera się głównie na indywidualnych źródłach ciepła. W zimowym sezonie grzewczym lokalne kotłownie na paliwa stałe emitują znaczne ilości zanieczyszczeń pyłowych (PM_{2,5}, PM₁₀) i benzo[a]pirenu, pogarszając jakość powietrza i stanowiąc zagrożenie dla zdrowia mieszkańców.

Wysokie i niestabilne ceny paliw kopalnych generują rosnące koszty ogrzewania dla gospodarstw domowych. Brak sieci gazowej wyklucza prosty scenariusz dekarbonizacji oparty na gazie ziemnym jako paliwie przejściowym. Alternatywą jest bezpośrednie przejście na pompy ciepła, ogrzewanie elektryczne z OZE i biomasę certyfikowanej jakości — jednak wymaga to wsparcia inwestycyjnego dla mieszkańców w postaci programów dofinansowania (Czyste Powietrze, FEK 2021–2027).

PROBLEM 14 [Sfera środowiskowa]**Obecność azbestu w zabudowie i jego niekompletna likwidacja****PRIORYTET
WYSOKI**

Na terenie gminy Lgota Wielka nadal znajdować się mogą budynki mieszkalne i gospodarcze z pokryciami i elementami zawierającymi azbest — materiał uznany za substancję rakotwórczą, zakazaną do stosowania w Polsce od 1997 roku. Gmina realizuje program usuwania azbestu we współpracy z WFOŚiGW w Łodzi, lecz dotychczasowy zakres realizacji nie obejmuje jeszcze wszystkich obiektów. Zagrożenie zdrowotne związane z degradacją wyrobów azbestowych narasta wraz z ich starzeniem się.

Dokończenie programu do roku 2032 wymaga systematycznych corocznych nakładów i aktywnej akcji informacyjnej zachęcającej właścicieli nieruchomości do uczestnictwa w programie. Dalsze opóźnienia mogą zwiększyć ryzyko uwolnienia włókien azbestowych do środowiska w wyniku degradacji pokryć dachowych.

PROBLEM 15 [Sfera środowiskowa]**Oddziaływanie terenów górniczych i ryzyka geotechniczne****PRIORYTET
ŚREDNI**

Na terenie gminy Lgota Wielka ustanowione zostały tereny górnicze dla złóż Bełchatów – Pole Bełchatów i Bełchatów – Pole Szczerców, co oznacza, że część obszaru gminy zlokalizowana jest w zasięgu oddziaływania eksploatacji górniczej prowadzonej przez Kopalnię Węgla Brunatnego Bełchatów. Oddziaływanie to obejmuje: możliwe drgania sejsmiczne, wstrząsy i osiadania gruntu wynikające z działalności strzałowej, a także wpływ leja depresyjnego kopalni na stosunki wodne — znaczące obniżenie poziomu wód gruntowych w zasięgu odwodnienia kopalni.

Transformacja energetyczna i planowane stopniowe ograniczanie eksploatacji KWB Bełchatów w perspektywie kolejnych dekad jest z jednej strony zmniejszeniem tego zagrożenia, z drugiej jednak może oznaczać lokalne skutki gospodarcze (utrata miejsc pracy w regionie, mniejszy popyt na usługi). Tereny po eksploatacji złóż własnych gminy (Wola Blakowa I) wymagają rekultywacji.

Poniższa tabela syntetycznie zestawia wszystkie 15 zidentyfikowanych problemów wraz z ich sferą tematyczną, priorytetem i powiązaniem z celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka na lata 2024–2032.

Nr	Problem	Sfera	Priorytet	Cel strategiczny
P1	Depopulacja i niekorzystne trendy demograficzne	Spoleczna	KLUCZOWY	Cel I i II
P2	Starzenie się społeczeństwa i rosnące potrzeby opieki.	Spoleczna	KLUCZOWY	Cel I
P3	Ograniczona dostępność i jakość usług edukacyjnych	Spoleczna	WYSOKI	Cel I
P4	Niedostateczna oferta kulturalna, sportowa i rekreacji.	Spoleczna	WYSOKI	Cel I
P5	Słabość lokalnego rynku pracy i odpływ zarobkowy	Gospodarcza	KLUCZOWY	Cel II
P6	Niska konkurencyjność i rozdrobnienie rolnictwa	Gospodarcza	WYSOKI	Cel II
P7	Ograniczona aktywność gospodarcza i brak wsparcia	Gospodarcza	ŚREDNI	Cel II
P8	Dalsza rozbudowa i optymalizacja sieci kanalizacji sanitarnej	Przestrzenna	ŚREDNI	Cel III
P9	Utrzymanie wysokiego standardu dróg i poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego	Przestrzenna	ŚREDNI	Cel III
P10	Wykluczenie cyfrowe i brak sieci szerokopasmowej	Przestrzenna	WYSOKI	Cel III
P11	Braki w zagospodarowaniu przestrzeni publicznych	Przestrzenna	ŚREDNI	Cel III
P12	Nasilające się susze i deficyt wód gruntowych	Środowiskowa	KLUCZOWY	Cel IV
P13	Niska emisja i wysokie koszty ogrzewania	Środowiskowa	WYSOKI	Cel IV
P14	Obecność azbestu w zabudowie	Środowiskowa	WYSOKI	Cel IV
P15	Oddziaływanie terenów górniczych	Środowiskowa	ŚREDNI	Cel IV

Spośród 15 zidentyfikowanych problemów 5 posiada priorytet kluczowy (P1, P2, P5, P8, P12), wymagający pilnej i kompleksowej interwencji w pierwszej połowie okresu realizacji Strategii. Pozostałe 7 problemów posiada priorytet wysoki, a 3 — priorytet średni. Cztery problemy kluczowe koncentrują się w sferach: społecznej (demografia, opieka), gospodarczej (rynek pracy) i infrastrukturalnej (kanalizacja) oraz środowiskowej (susze), co potwierdza wielowymiarowość wyzwań stojących przed Gminą Lgota Wielka.

3. Trendy rozwojowe

Realizacja niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka musi być nierozzerwalnie skorelowana z głębokimi i wielowymiarowymi trendami rozwojowymi obserwowanymi zarówno w skali globalnej, jak i europejskiej oraz krajowej. Otoczenie zewnętrzne gminy zmienia się w tempie dotąd niespotykanym, a siły sprawcze tych zmian mają charakter strukturalny i długofalowy — nie przemijają wraz ze zmianą koniunktury, lecz fundamentalnie przekształcają warunki, w jakich funkcjonować będą lokalne społeczności przez kolejne dekady. Lgota Wielka jako gmina wiejska zlokalizowana w województwie łódzkim, w powiecie radomszczańskim, jest częścią szerszego ekosystemu społeczno-gospodarczego i nie może planować swojego rozwoju w oderwaniu od sił kształtujących świat zewnętrzny. Wnikliwe rozpoznanie tych trendów stanowi fundament właściwego wyznaczenia celów strategicznych oraz adekwatnych kierunków działań na kolejną dekadę.

Wiek XXI okazał się epoką nawrotu wielkich napięć geopolitycznych, które od lat 90. XX wieku wydawały się należeć do przeszłości. Agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 roku przyniosła zasadniczy przełom w postrzeganiu bezpieczeństwa na kontynencie europejskim i zmusiła zarówno rządy krajowe, jak i samorządy lokalne do przewartościowania priorytetów. Polska jako państwo frontowe Sojuszu Północnoatlantyckiego, przeznacza rosnące środki na obronność, co przekłada się zarówno na zwiększone potrzeby w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej, jak i na nowe impulsy inwestycyjne w wybranych regionach kraju. Konflikty zbrojne toczące się w bezpośrednim sąsiedztwie Europy — nie tylko na Ukrainie, lecz także na Bliskim Wschodzie — powodują niestabilność globalnych łańcuchów dostaw, wzrost kosztów ubezpieczeń transportowych i presję na ceny surowców strategicznych.

Destabilizacja geopolityczna pociąga za sobą zjawisko określane jako nearshoring lub friendshoring — przenoszenie produkcji z krajów odległych lub politycznie ryzykownych do państw bliskich geograficznie i politycznie. Polska, a szerzej Europa Środkowa, staje się coraz atrakcyjniejsza jako lokalizacja dla zakładów produkcyjnych dotąd usytuowanych w Azji Wschodniej. Dla gminy wiejskiej takiej jak Lgota Wielka oznacza to potencjalną szansę na przyciąganie inwestycji w przetwórstwo rolno-spożywcze, logistykę czy drobną wytwórczość, pod warunkiem odpowiedniego przygotowania terenów inwestycyjnych i infrastruktury drogowej. Równocześnie rosnące nakłady na obronność w skali ogólnopolskiej ograniczają przestrzeń fiskalną dla wydatków rozwojowych, co wymaga od samorządów zwiększonej aktywności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, w tym funduszy europejskich.

Rozpad dotychczasowego ładu wolnohandlowego i nasilanie się protekcjonizmu — widoczne w polityce celnej Stanów Zjednoczonych, Chin i Unii Europejskiej — prowadzą do fragmentacji globalnej gospodarki na rywalizujące bloki. Unia Europejska odpowiada na te wyzwania kolejnymi inicjatywami przemysłowymi: European Chips Act, Critical Raw Materials Act, Net-Zero Industry Act, które mają na celu odbudowę strategicznych zdolności produkcyjnych Europy. Polska staje się beneficjentem tych procesów jako kraj dysponujący wykwalifikowaną siłą roboczą, stosunkowo niskimi kosztami pracy i dobrą lokalizacją tranzytową. Gmina Lgota Wielka powinna aktywnie śledzić te tendencje i kształtować politykę przestrzenną w sposób umożliwiający absorpcję nowych inwestycji.

Europejska polityka klimatyczno-energetyczna, wyrażona w Europejskim Zielonym Ładzie i pakiecie „Fit for 55”, wyznacza obowiązujące ramy transformacji sektora energetycznego na całym kontynencie. Jej konsekwencje dla gmin wiejskich są daleko idące i dotyczą zarówno kosztów energii, jak i możliwości jej lokalnej produkcji. Odejście od paliw kopalnych — węgla, gazu ziemnego, paliw płynnych — nie dokona się z dnia na dzień, lecz stanowi determinantę strukturalną, której gminy nie mogą ignorować przy planowaniu wieloletnich inwestycji. Polska dokonuje przyspieszenia w rozwoju odnawialnych źródeł energii: moce zainstalowane w fotowoltaice przekroczyły już kilkanaście gigawatów, a energetyka wiatrowa zarówno onshore, jak i offshore przeżywa intensywny rozwój.

Rosyjska agresja na Ukrainę ujawniła dramatycznie uzależnienie Europy od dostaw rosyjskich surowców energetycznych i przyspieszyła dywersyfikację źródeł zaopatrzenia w gaz — przez rozbudowę terminali LNG, uruchomienie Baltic Pipe i rozbudowę interkonektorów gazowych. Ceny energii elektrycznej i gazu ziemnego, które w latach 2022–2023 osiągnęły historyczne maksima, spowodowały falę wzrostu kosztów ogrzewania dla gospodarstw domowych i kosztów produkcji dla przedsiębiorstw. Choć od tamtego czasu nastąpiła pewna stabilizacja, rynki energetyczne pozostają podatne na wstrząsy geopolityczne, a długookresowy trend wskazuje na rosnące koszty energii ze źródeł konwencjonalnych wobec coraz tańszej energii ze źródeł odnawialnych. Dla mieszkańców Lgoty Wielkiej, w znacznej mierze ogrzewających domy indywidualnym paliwem stałym lub gazem, oznacza to poważne wyzwanie finansowe i zdrowotne, na które gmina powinna odpowiedzieć programami wsparcia termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła.

Rynek paliw ciekłych poddany jest równocześnie dwóm sprzecznym presjom: krótkookresowej zmienności cen ropy naftowej, wynikającej z decyzji kartelu OPEC+ oraz napięć geopolitycznych, i długookresowego trendu schyłkowego, napędzanego przez elektryfikację transportu. Pik popytu na ropę naftową prognozowany jest przez Międzynarodową Agencję Energetyczną na drugą połowę obecnej dekady. Dla rolników korzystających z maszyn na paliwo wysokoprężne, dla lokalnych przewoźników i dla mieszkańców dojeżdżających do pracy samochodem — a tych w gminie wiejskiej jest zdecydowana większość — wahania cen paliw mają bezpośredni wpływ na koszty życia i prowadzenia działalności. Gmina powinna zatem wspierać rozwój lokalnej produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, tworzenie spółdzielni energetycznych i klastrów energii, co pozwoli na uniezależnienie się od zewnętrznych rynków energetycznych i obniżenie kosztów dla mieszkańców.

Zmiany klimatu stanowią bez wątpienia najpoważniejsze długookresowe wyzwanie cywilizacyjne XXI wieku i wywierają coraz silniejszy, namacalny wpływ na warunki życia i gospodarkę gminy Lgota Wielka. Globalna średnia temperatura powierzchni Ziemi przekroczyła już próg 1,1°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej, a rok 2023 był najcieplejszym w historii instrumentalnych pomiarów. Ograniczenie ocieplenia do 1,5°C, przyjęte jako cel Porozumienia Paryskiego z 2015 roku, wymaga radykalnej redukcji emisji gazów cieplarnianych w ciągu najbliższych kilku lat — a realizacja tego celu jest przez wiodących klimatologów oceniana jako coraz mniej realna. Oznacza to, że skutki zmian klimatu będą się nasilać i gmina musi planować zarówno łagodzenie ich przyczyn (mitygacja), jak i przystosowanie się do nowych warunków (adaptacja).

Województwo łódzkie i powiat radomszczkański w szczególności doświadczają już wyraźnych zmian klimatycznych. Susze atmosferyczne i glebowe stają się coraz częstsze i głębsze, co ma bezpośredni wpływ na plony rolnicze — a rolnictwo pozostaje ważnym składnikiem lokalnej gospodarki i tożsamości Lgoty Wielkiej. Według danych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, w Polsce wydłuża się sezon wegetacyjny, ale jednocześnie rośnie ryzyko przymrozków wiosennych po przedwczesnym ruszeniu wegetacji i fal upałów latem, które mogą zniszczyć plony. Niedobory wody w glebie, obserwowane coraz częściej w miesiącach letnich, zmuszają rolników do przemyślenia stosowanych upraw i metod agrotechnicznych. Maleje rezerwa wód gruntowych zasilających lokalne ujęcia wody pitnej, co w perspektywie wieloletniej może zagrażać bezpieczeństwu wodnemu gminy.

Równocześnie nasilają się ekstremalne zjawiska pogodowe: nawałnice, grady o niespotykanej dotąd intensywności, lokalne podtopienia wywołane gwałtownymi opadami przekraczającymi pojemność retencyjną gruntu i lokalnych cieków wodnych. Infrastruktura gminna — drogi, mosty, przepusty, systemy odwodnienia — wymaga dostosowania do nowych norm hydrologicznych. Wzrost temperatury sprzyja również ekspansji inwazyjnych gatunków roślin i zwierząt oraz nowym chorobom wektorowym. Skutki zmian klimatu mają wymiar finansowy, społeczny i zdrowotny, co czyni adaptację klimatyczną nie opcjonalnym dodatkiem do strategii, lecz jej integralnym elementem. Unia Europejska wymaga wprost, aby nowe strategie rozwoju uwzględniały wymiar klimatyczno-środowiskowy — jest to zapisane *expressis verbis* w ustawie o samorządzie gminnym po nowelizacji z 2020 roku. Gmina Lgota Wielka powinna zatem inwestować w małą retencję wodną, zalesienia, zielono-niebieską infrastrukturę w przestrzeni publicznej, a także wspierać rolników w przejściu na uprawy bardziej odporne na suszę.

Zmiana klimatu ma również wymiar energetyczny: rosnące zapotrzebowanie na chłodzenie latem generuje nowe szczyty poboru energii elektrycznej, które mogą przeciążać lokalną infrastrukturę dystrybucyjną. Gminy wiejskie, zasilane często poprzez długie linie średniego napięcia, są szczególnie podatne na przeciążenia i awarie. Inwestycje w lokalne mikrosieci energetyczne, magazyny energii i rozproszone OZE stają się zatem nie tylko kwestią ekonomiczną, lecz bezpieczeństwa dostaw energii. Jednocześnie transformacja energetyczna otwiera dla Lgoty Wielkiej — gminy z dominującą funkcją rolniczą i znacznym arealem gruntów — realną szansę na partycypację w produkcji energii ze źródeł odnawialnych: fotowoltaice gruntowej, biogazowniach rolniczych i biomasie energetycznej, które mogą stanowić dodatkowe źródło dochodu dla rolników i budżetu gminy.

Starzenie się społeczeństwa jest jednym z najpewniejszych i najbardziej przełomowych trendów demograficznych cywilizacji zachodniej, w tym polskiej. Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego, udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogóle ludności Polski wzrośnie z około 18% w roku 2020 do ponad 32% w roku 2050. Proces ten, napędzany przez rekordowo niski wskaźnik dzietności — oscylujący w Polsce wokół 1,2–1,3, tj. znacznie poniżej progu prostej zastępowalności pokoleń wynoszącego 2,1 — oraz wydłużającą się przeciętną długość życia, ma charakter strukturalny i nieodwracalny w horyzoncie planowania strategicznego. W gminach wiejskich, takich jak Lgota Wielka, starzenie się jest szczególnie intensywne z powodu nakładającego się na nie odpływu migracyjnego ludzi młodych do miast w poszukiwaniu pracy i kształcenia.

Starzenie się społeczeństwa generuje systematycznie rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, zdrowotne i społeczne skierowane do seniorów. Domy dziennego pobytu, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, opieka wytchnieniowa dla rodzin sprawujących opiekę nieformalną, telemedycyna, dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób o ograniczonej mobilności — wszystkie te obszary będą wymagały rosnących nakładów finansowych i organizacyjnych ze strony gminy. Równocześnie kurczyć się będzie baza podatkowa i liczba osób aktywnych zawodowo, co oznacza malejące wpływy podatkowe i rosnące koszty socjalne. Jest to jedno z największych wyzwań finansowych stojących przed samorządem w perspektywie całej dekady realizacji niniejszej Strategii. Odpowiedzią musi być zarówno aktywna polityka prorodzinna i prosenioralna, jak i wdrażanie innowacyjnych, tańszych modeli świadczenia usług, w tym opartych na technologiach cyfrowych i robotyce opiekuńczej.

Starzenie się niesie za sobą również zmiany w modelu popytu konsumenckiego. Seniorzy dysponują innymi potrzebami, priorytetami zakupowymi i sposobami spędzania czasu niż osoby młode. Rośnie popyt na usługi zdrowotne, rehabilitacyjne, kulturalne i turystyczne dostosowane do wieku. W krajach Europy Zachodniej i Japonii rozwinął się już dynamicznie tzw. silver economy — gospodarka srebrzystego pokolenia, obejmująca szerokie spektrum produktów i usług adresowanych do osób starszych. Polska jest na wcześniejszym etapie tego procesu, lecz tempo zmian demograficznych jest wystarczające, by traktować silver economy jako jeden z realnych kierunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i usług.

Sztuczna inteligencja przestała być zjawiskiem rezerwowanym dla laboratoriów badawczych i największych korporacji technologicznych — stała się technologią powszechnie dostępną, przenikającą do codziennego życia, pracy i zarządzania. Przełom, jaki dokonał się wraz z upowszechnieniem dużych modeli językowych (Large Language Models) od roku 2022 i 2023, oznacza, że automatyzacja pracy intelektualnej i twórczej staje się możliwa w zakresie dotąd zarezerwowanym dla ludzi. Prognozuje się, że w ciągu najbliższych 10 lat automatyzacja dotknie od 30 do 50% obecnych stanowisk pracy w krajach rozwiniętych, przy czym nie chodzi wyłącznie o pracę fizyczną przy liniach produkcyjnych, lecz również o prace biurowe, administracyjne, prawnicze, rachunkowe, a nawet diagnostyczne i projektowe.

Dla gminy wiejskiej skutki rewolucji AI są dwustronne. Z jednej strony, automatyzacja może pogłębić bezrobocie technologiczne szczególnie w grupach o niskich kwalifikacjach lub wykonujących rutynowe czynności — a takie grupy są statystycznie silniej reprezentowane w gminach wiejskich niż w miastach.

Konieczna jest zatem aktywna polityka edukacyjna i szkoleniowa, nakierowana na podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców w każdym wieku, ze szczególnym uwzględnieniem osób po 45. roku życia i kobiet. Z drugiej strony, sztuczna inteligencja stwarza nowe możliwości dla rolnictwa precyzyjnego, zarządzania gminą, diagnostyki stanu infrastruktury, optymalizacji zużycia energii i personalizacji usług publicznych. Systemy AI wspierające decyzje agrarne — dobór odmian, optymalizacja nawożenia, prognozowanie plonów, wykrywanie chorób roślin — są już dostępne komercyjnie i mogą zwiększyć efektywność lokalnego rolnictwa.

Robotyzacja produkcji i usług postępuje w całej gospodarce. Polska staje się jednym z liderów robotyzacji w Europie Środkowo-Wschodniej, z rosnącą gęstością robotów przemysłowych przypadających na 10 000 pracowników. Roboty przemysłowe wypierają pracowników z fizycznych stanowisk montażowych, natomiast roboty usługowe i coboty (roboty współpracujące) przenikają do handlu, gastronomii, logistyki i ochrony zdrowia. W dłuższej perspektywie pojawią się autonomiczne pojazdy rolnicze — ciągniki, kombajny i opryskiwacze — które zmienią model pracy w gospodarstwach rolnych, zmniejszając zapotrzebowanie na najemną siłę roboczą. Wszystko to wymaga dostosowania systemu kształcenia zawodowego oraz aktywnej polityki rynku pracy na szczeblu lokalnym.

Gospodarka danych i cyfryzacja administracji publicznej otwierają nowe możliwości zarządzania gminą. Inteligentne systemy zarządzania energią, monitorowania jakości środowiska, zarządzania odpadami, planowania przestrzennego i komunikacji z mieszkańcami stają się coraz tańsze i bardziej dostępne. Rozwój e-usług publicznych pozwala na obsługę mieszkańców bez konieczności fizycznej wizyty w urzędzie, co ma szczególne znaczenie dla osób starszych i mniej mobilnych. Gmina Lgota Wielka powinna konsekwentnie inwestować w cyfryzację własnej administracji oraz rozbudowę lokalnej infrastruktury cyfrowej, w tym sieci szerokopasmowych zapewniających dostęp do szybkiego Internetu dla wszystkich gospodarstw domowych i podmiotów gospodarczych.

Transformacja systemu transportowego jest jednym z najbardziej spektakularnych procesów zachodzących w globalnej gospodarce. Elektryfikacja transportu drogowego postępuje w tempie wykładniczym: w roku 2023 co piąty nowy samochód sprzedany na świecie był pojazdem elektrycznym lub hybrydowym plug-in. Unia Europejska podjęła wiążącą decyzję o zakazie sprzedaży nowych samochodów osobowych z silnikami spalinowymi po roku 2035, co oznacza, że flota pojazdów w Polsce w horyzoncie obowiązywania niniejszej Strategii ulegnie zasadniczej przebudowie. Producenci samochodów — w tym Volkswagen, Stellantis, Renault i inne marki posiadające zakłady produkcyjne w Polsce — intensywnie przestawiają swoje linie montażowe na produkcję pojazdów elektrycznych, co niesie za sobą skutki dla całego łańcucha dostaw, w tym dla dostawców komponentów z polskich regionów przemysłowych.

Dla mieszkańców gminy wiejskiej elektromobilność niesie zarówno szanse, jak i wyzwania. Z jednej strony, niższe koszty eksploatacyjne samochodu elektrycznego w porównaniu z benzynowym — zwłaszcza przy dostępie do taniego prądu ze źródeł własnych, np. fotowoltaiki — mogą stanowić realną oszczędność dla budżetów domowych. Z drugiej strony, infrastruktura ładowania pojazdów elektrycznych jest na obszarach wiejskich wciąż bardzo słabo rozwinięta, zasięg na jednym ładowaniu bywa niewystarczający dla dojazdów do odleglejszych miejscowości, a cena zakupu pojazdu elektrycznego pozostaje wyższa niż spalinowego. Gmina powinna zatem aktywnie zabiegać o instalację publicznych punktów ładowania przy głównych węzłach komunikacyjnych, obiektach użyteczności publicznej i parkingach, a także rozważyć elektryfikację własnej floty pojazdów komunalnych.

Transformacja transportu nie ogranicza się wyłącznie do elektryfikacji samochodów osobowych. Rewolucja dotyka również transportu zbiorowego — autobusy elektryczne i wodorowe wypierają diesle z komunikacji miejskiej i podmiejskiej; pojazdy autonomiczne mogą w perspektywie dekady zmienić model transportu zbiorowego na terenach wiejskich, gdzie tradycyjne linie autobusowe są nierentowne. Drony dostawcze i logistyczne testowane są już w wielu krajach jako alternatywa dla dostawy ostatniej mili na terenach trudno dostępnych. Mikromobilność — rowery elektryczne, hulajnogi elektryczne —

zyskuje popularność w dojazdach na krótkich dystansach i może uzupełniać ofertę transportową gminy. Planowanie przestrzenne i inwestycje w infrastrukturę drogową powinny uwzględniać tę wieloaspektową transformację transportową, aby Lgota Wielka była gotowa na zmiany, które nadejdą niezależnie od jej decyzji.

Globalizacja gospodarcza, która przez trzy dekady po 1990 roku napędzała wzrost dobrobytu na całym świecie, weszła w fazę redefinicji i częściowego odwrotu. Pandemia COVID-19 w latach 2020–2022 ujawniła dramatyczną kruchość globalnych łańcuchów dostaw opartych na zasadzie just-in-time i geograficznej koncentracji produkcji strategicznych komponentów — półprzewodników, leków, materiałów medycznych — w jednym lub kilku krajach. Zakłócenia łańcuchów dostaw spowodowały niedobory i inflację kosztową w całej globalnej gospodarce, która odczuła skutki zatrzymania chińskich fabryk, zamknięcia portów czy braków transportu morskiego. Pandemia przyniosła jednocześnie skokowy wzrost cyfryzacji handlu, usług i pracy, który nie został cofnięty po jej zakończeniu.

Nowe tendencje w globalnych łańcuchach dostaw — regionalizacja, reshoring, nearshoring — sprzyjają lokalizacji przemysłu w Europie Środkowej, co stwarza szanse dla polskich gmin posiadających dostępne tereny inwestycyjne i wykwalifikowaną siłę roboczą. Polska korzysta z tych trendów, przyciągając inwestycje w nowoczesne centrum usług wspólnych, w produkcję półprzewodników, elektromobilność i logistykę. Dla Lgoty Wielkiej kluczowe jest odpowiednie przygotowanie infrastruktury — drogi, media, Internet, tereny inwestycyjne — które umożliwi przyciąganie inwestorów szukających lokalizacji w spokojnym, ekologicznym otoczeniu z dobrym dojazdem do głównych tras komunikacyjnych.

Paradygmat zrównoważonego rozwoju, wyrażony w Celach Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs) przyjętych w 2015 roku, stał się dominującym frameworkiem polityki publicznej na szczeblu globalnym, unijnym i krajowym. Dla gmin oznacza to rosnące oczekiwania ze strony mieszkańców, instytucji finansujących i organów nadzoru w zakresie ochrony środowiska, racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi i ograniczania śladu węglowego. Gospodarka cyrkularna — zakładająca maksymalne wydłużenie cyklu życia produktów, ograniczenie odpadów i recykling surowców — staje się nie tylko postulatem ekologicznym, lecz wymogiem regulacyjnym i szansą biznesową. Selektywna zbiórka odpadów, kompostowanie odpadów zielonych, ponowne wykorzystanie materiałów budowlanych — wszystkie te działania wpisują się zarówno w obowiązujące przepisy unijne, jak i w oczekiwania społeczne.

Zmieniają się modele konsumpcji: rośnie segment konsumentów preferujących produkty lokalne, ekologiczne i o udokumentowanym łańcuchu pochodzenia. Ten trend otwiera nowe możliwości dla lokalnych producentów żywności z gminy Lgota Wielka. Krótkie łańcuchy dostaw żywności, rolnicze skrzynki subskrypcyjne, kooperatywy spożywcze, sprzedaż bezpośrednia i agro-turystyka to instrumenty, które pozwalają lokalnym rolnikom na zwiększenie marż i budowanie lojalnej grupy odbiorców, z pominięciem wielkich sieci handlowych dyktujących niskie ceny skupu. Gmina może wspierać te inicjatywy przez tworzenie miejsc sprzedaży bezpośredniej, platform cyfrowych dla lokalnych producentów i promocję regionalnych produktów.

Unia Europejska pozostaje najważniejszym zewnętrznym źródłem finansowania rozwoju polskich gmin. Perspektywa finansowa 2021–2027 dysponuje dla Polski alokacją rzędu ponad 76 miliardów euro z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, a dodatkowe środki napływają z Krajowego Planu Odbudowy. Województwo łódzkie, w ramach Funduszy Europejskich dla Łódzkiego 2021–2027, realizuje programy wsparcia dla gmin wiejskich w obszarach: infrastruktury transportowej, cyfryzacji, ochrony środowiska, efektywności energetycznej, usług społecznych i rewitalizacji. Gmina Lgota Wielka powinna aktywnie korzystać z tych możliwości, budując kompetencje administracyjne niezbędne do skutecznego aplikowania o dofinansowanie i zarządzania projektami unijnymi.

Trwają już negocjacje nad kolejną perspektywą finansową UE na lata 2028–2034. Choć jej ostateczny kształt nie jest jeszcze znany, wskazują one na kontynuację priorytetu transformacji klimatycznej, cyfryzacji i wzmacniania odporności (resilience) regionów. Coraz większy nacisk kładziony jest na wymiar terytorialny — wsparcie obszarów wiejskich, obszarów przejściowych (takich jak Łódzkie, z uwagi na dziedzictwo energetyki węglowej w sąsiednich regionach) i obszarów o niekorzystnych warunkach demograficznych. Gminy, które już teraz wypracują dokumenty strategiczne wysokiej jakości, spójne z priorytetami unijnymi i krajowymi, znajdą się w znacznie lepszej pozycji startowej w wyścigu o środki nowej perspektywy.

4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest jednym z obligatoryjnych elementów strategii rozwoju gminy, wymaganym przez art. 10e ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Stanowi graficzno-opisowe zobrazowanie długookresowej, strategicznej wizji rozwoju Lgoty Wielkiej — zorientowanej terytorialnie, wynikającej z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i posiadanego potencjału, uwzględniając przy tym specyfikę i wewnętrzne zróżnicowanie przestrzeni gminy. Wskazuje natomiast zasadnicze kierunki i priorytety polityki przestrzennej, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych i decyzjach inwestycyjnych gminy w całym okresie realizacji Strategii.

Fundamentem dla opracowania niniejszego modelu jest Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka, opracowany przez spółkę Refunda z siedzibą we Wrocławiu będący aktem prawa miejscowego, który zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zastąpi dotychczasowe Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lgota Wielka (Uchwała nr LVIII/270/2022 z dnia 28 grudnia 2022 r.) z dniem 1 maja 2026 r. Plan ogólny wyznacza kompletny katalog stref planistycznych dla obszaru całej gminy, obejmującej 6304,347 ha, co stanowi szczegółową i aktualną podstawę do określenia niniejszego modelu. Uzupełniające źródła to Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych). Plan wszedł w życie 1 maja 2026.

4.1. Ogólna charakterystyka struktury przestrzennej gminy

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską zlokalizowaną na południu województwa łódzkiego, w powiecie radomskim. Obejmuje 9 sołectw i 10 miejscowości: Brudzice, Długie, Kolonia Krępa, Kolonia Lgota (z przysiółkiem Dąbrówka Lgocka), Krępa (z Józefiną), Krzywanice (z Otoczem i Pieńkami Krzywańskimi), Lgota Wielka jako siedziba władz gminy, Wiewiórow (z Dąbrową Wiewiórowską, Smugą i Zalesicami), Woźniki oraz Wola Blakowa (z Antoniowem). Gmina graniczy od zachodu z gminą Strzelce Wielkie (powiat pajęczański), od północy z gminami Sulmierzyce i Kleszczów, od wschodu z gminami Kamieńsk i Dobryszce, zaś od południa z gminą Ładzice.

Struktura przestrzenna gminy jest jednorodna i typowa dla gmin rolniczych środkowej Polski. Dominującym elementem krajobrazu są rozległe użytki rolne, zajmujące około 88,2% powierzchni gminy — jeden z najwyższych wskaźników w województwie łódzkim. Zabudowa skupia się wzdłuż dróg powiatowych w formie zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej, tworząc wieloogniskową sieć osadniczą bez wyraźnej koncentracji miejskiej. Największymi miejscowościami pod względem zaludnienia i wyposażenia w usługi są: Lgota Wielka (siedziba urzędu gminy, szkoła, ośrodek zdrowia, biblioteka, apteki), Wola Blakowa (szkoła podstawowa, remiza OSP), Krzywanice (boisko, remiza OSP), Krępa (remiza OSP, boisko) i Woźniki (remiza OSP, klub sportowy). Lesistość gminy wynosi zaledwie 7,8%, a

lasa koncentrują się głównie w północno-wschodniej części gminy w obrębie Brudzice. Sieć hydrograficzna jest uboga — głównym ciekim jest rzeka Kręcina.

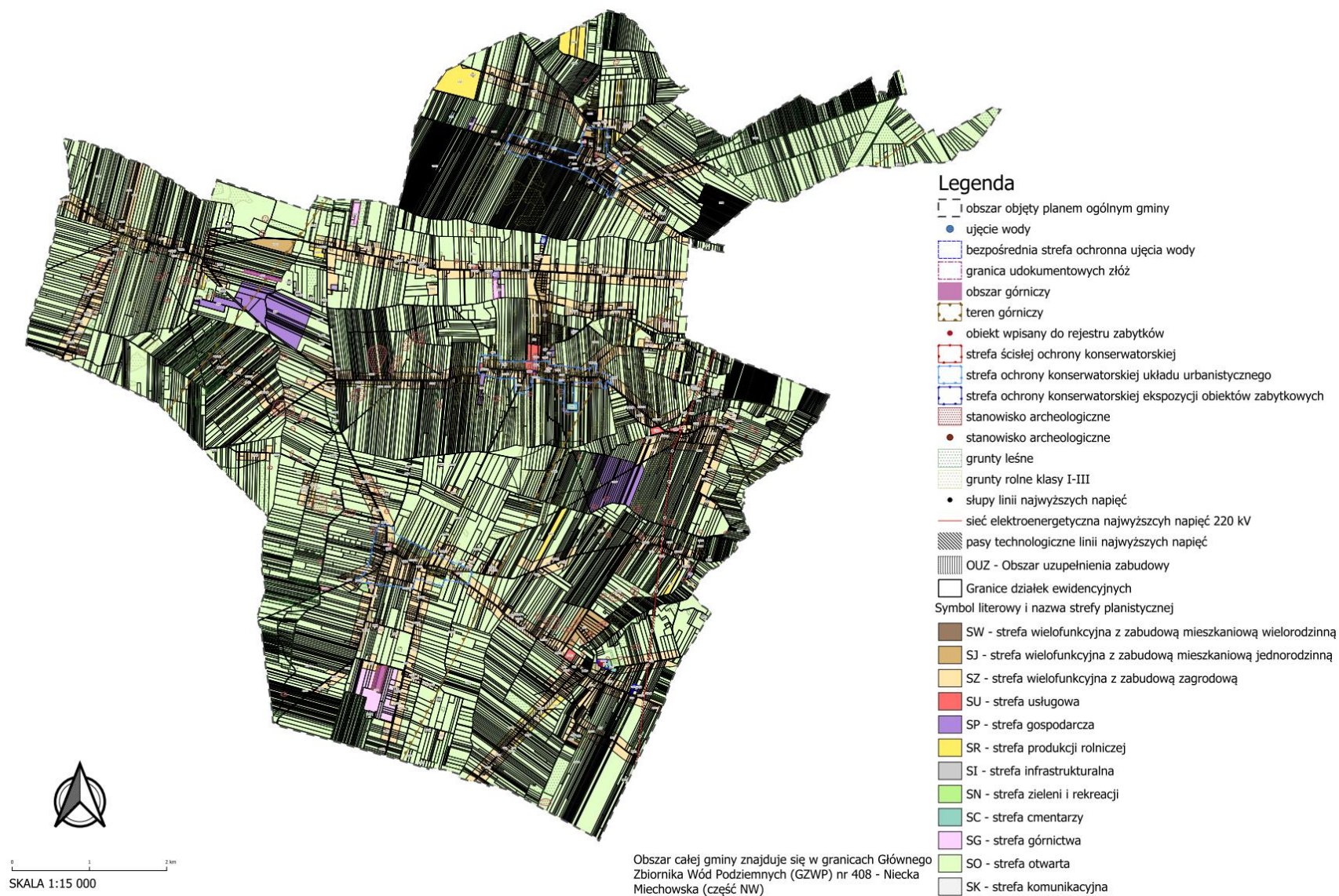
Brudzice stanowią ważny lokalny węzeł usług społecznych i aktywności mieszkańców. W budynku byłej szkoły podstawowej realizowane jest przedsięwzięcie utworzenia Klubu Dziecięcego dla 16 dzieci w ramach programu «Aktywny Maluch». Miejscowość dysponuje boiskiem, remizą OSP, kościołem oraz zapleczem służącym integracji mieszkańców. Dostępność komunikacyjną zapewnia droga powiatowa nr 1921E oraz sieć dróg gminnych, w tym zmodernizowane odcinki nr 112302E Brudzice–Janów i nr 112309E Brudzice–Kotlewy

Gmina jest dobrze skomunikowana z Radomskiem (ok. 12 km — siedziba powiatu) i Bełchatowem (ok. 25 km) za pośrednictwem sieci dróg powiatowych klasy zbiorczej. Przez gminę nie przebiegają drogi krajowe ani wojewódzkie. Kluczowe drogi powiatowe to: nr 3947E (relacja Radomsko–Krzywanice–granica powiatu), nr 1921E (Brudzice–Lgota Wielka–Wola Blakowa–Ładzice) i nr 3509E (Brudzice–Wiewiórów–Dobryszce). To właśnie te osie komunikacyjne wyznaczają szkielet struktury przestrzennej gminy i determinują lokalizację zabudowy, usług i aktywności gospodarczej.

4.2. Strefy planistyczne — fundament modelu przestrzennego

Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka wyznacza dwanaście stref planistycznych, które stanowią operacyjną podstawę modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Każda strefa odpowiada dominującej funkcji danego obszaru i determinuje dozwolony sposób zagospodarowania, parametry zabudowy oraz wymagany udział powierzchni biologicznie czynnej. Łączny obszar objęty obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wynosi 2949,3613 ha — tj. około 46,83% powierzchni gminy. Na pozostałym obszarze przestrzeń kształtowana jest w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy, które zgodnie z nowym prawem planistycznym mogą być wydawane wyłącznie na obszarach przeznaczonych do uzupełnienia zabudowy (obszar uzupełnienia zabudowy — OUZ), wyznaczonych w Planie Ogólnym.

Rysunek 4. Plan ogólny gminy Lgota Wielka, część graficzna uzasadnienia.

Spośród wyznaczonych stref planistycznych bezwzględnie dominującą rolę pełni strefa wielofunkcyjna z zabudową zagrodową (SZ) — aż 127 stref rozmieszczonych na terenie całej gminy. Odzwierciedla to historyczny i funkcjonalny charakter osadnictwa wiejskiego gminy, w którym zabudowa zagrodowa — łącząca funkcje mieszkaniowe z produkcją rolniczą — dominuje zarówno ilościowo (ok. 95% ogółu funkcji mieszkaniowej), jak i obszarowo. Dużą różnorodność wykazuje strefa usługowa (SU) z 35 wyznaczonymi strefami — co świadczy o rozproszonym rozmieszczeniu usług publicznych i komercyjnych w poszczególnych sołectwach. Strefa gospodarcza (SP) z 10 strefami lokalizuje potencjał produkcyjny gminy, natomiast szczególnie istotna jest strefa otwarta (SO) obejmująca tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, w tym obszar korytarza ekologicznego „Bełchatów–Radomsko” przebiegającego przez północno-wschodnią część gminy.

4.3. Charakterystyka stref funkcjonalnych — jednostki funkcjonalno-przestrzenne

4.3.1. Strefa osadniczo-usługowa — centra sołeckie

Kluczowym elementem modelu funkcjonalno-przestrzennego jest sieć centrów sołeckich, tworzących wieloogniskowy układ usługowy gminy. Lgota Wielka — jako siedziba gminy — pełni rolę lokalnego centrum administracyjno-usługowego, w którym koncentrują się: Urząd Gminy, Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej, Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia, Gminna Biblioteka Publiczna, dwie apteki, boisko piłkarskie oraz siedziba OSP włączonej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Wzdłuż drogi powiatowej nr 1921E i 3947E — stanowiących kręgosłup komunikacyjny gminy — koncentruje się zdecydowana większość obiektów usługowych i zabudowy mieszkaniowej o wyższej intensywności. Lgota Wielka posiada zabytkowy drewniany kościół parafialny pw. Świętego Klemensa z 1767 roku (wpisany do rejestru zabytków decyzją z 27 grudnia 1967 r.) oraz zabytkowy układ przestrzenny wsi sznurowej — elementy te stanowią o tożsamości miejsca i wymagają ochrony konserwatorskiej przy wszelkich działaniach inwestycyjnych.

Wola Blakowa pełni rolę stref pomocniczych centrów edukacyjnych — lokalizacja placówki oświatowej zapewnia dostępność edukacyjną dla dzieci z zachodniej i południowej części gminy. Krzywanice, Krępa i Woźniki dysponują obiektami sportowymi (boiska piłkarskie), remizami OSP i placami zabaw, tworząc ważne węzły społeczno-rekreacyjne dla lokalnych społeczności. Krępa posiada ponadto zabytkowy drewniany kościół parafialny pw. Świętej Urszuli z 1760 roku (rejestr zabytków, decyzja 1967 r.) oraz Środowiskowy Dom Samopomocy — obiekt opieki społecznej o znaczeniu ponadlokalnym. Wszystkie wymienione miejscowości obsługiwane są przez strefy usługowe (SU) i wielofunkcyjne (SJ, SZ) wyznaczone w Planie Ogólnym, zapewniające ciągłość dotychczasowego zagospodarowania oraz rezerwę dla nowych inwestycji publicznych.

4.3.2. Strefa produkcji rolniczej — dominujący komponent przestrzenny

Strefa produkcji rolniczej (SR i SO w funkcji rolniczej) stanowi przestrzenną dominantę gminy. Użytki rolne zajmują 88,2% powierzchni gminy — ok. 5560 ha — z wyraźną przewagą gruntów ornych i użytków zielonych klas bonitacyjnych IV–V. Grunty rolne klas III, zajmujące zaledwie ok. 482 ha (8% powierzchni gminy), zlokalizowane są głównie w centralnej części gminy w obrębach Wola Blakowa, Lgota Wielka, Brudzice, Krzywanice i Woźniki. Podlegają one wzmożonej ochronie na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych — zmiana ich przeznaczenia na cele nierolnicze o powierzchni powyżej 0,5 ha wymaga zgody Ministra Rolnictwa. Plan Ogólny wyznaczył w ich większości strefę otwartą (SO), chroniąc je przed presją inwestycyjną. W ramach Planu Ogólnego dla 27 stref produkcji rolniczej (SR) przewidziano profile dopuszczające produkcję wielkotowarową, akwakulturę i gospodarkę rolną. Wyjątkowo istotna jest strefa 2SR z profilem

dotatkowym „teren biogazowni” — co wpisuje się w strategiczne kierunki rozwoju gminy w zakresie energetyki odnawialnej z biomasy i biogazownictwa rolniczego. Biogazownia rolnicza zlokalizowana na gruntach rolnych, zasilana substratami z lokalnych gospodarstw, może stać się jednym z kluczowych projektów prorozwojowych gminy, generując zarówno energię elektryczną i ciepłą, jak i dodatkowy dochód dla rolników.

4.3.3. Strefa gospodarcza — potencjał inwestycyjny

Strefa gospodarcza (SP) obejmuje 10 wyodrębnionych stref zlokalizowanych w różnych częściach gminy, z parametrami zabudowy umożliwiającymi lokalizację obiektów produkcyjnych, magazynowych i usług wyższego rzędu. Trzy strefy (8SP, 9SP, 10SP) wyróżniają się wyższą dopuszczalną intensywnością zabudowy nadziemnej (2,1) i udziałem powierzchni zabudowy do 70%, co umożliwia realizację bardziej intensywnych obiektów przemysłowych.

Strefy gospodarcze zostały wyznaczone na terenach, na których znajduje się już zabudowa produkcyjna lub produkcyjno-usługowa, oraz na obszarach przewidzianych do rozwoju tej funkcji w dotychczasowych dokumentach planistycznych. Wyznaczone zostały również nowe strefy gospodarcze w miejscach, gdzie planowana jest zabudowa produkcyjna, jako kontynuacja polityki przestrzennej gminy. Określone standardy urbanistyczne stanowią kontynuację polityki przestrzennej gminy.

W kontekście trendów nearshoringowych i rosnącego zainteresowania inwestorów lokalizacjami w gminach wiejskich dobrze skomunikowanych z ośrodkami miejskimi, strefy SP stanowią realny potencjał inwestycyjny gminy. Ich atrakcyjność jest tym większa, że Lgota Wielka graniczy z gminą Kleszczów — jedną z najbogatszych gmin w Polsce, będącą centrum energetyczno-przemysłowym, i z gminą Dobryszyce — korzystającą z sąsiedztwa Radomska. Ukierunkowana polityka przestrzenna gminy, obejmująca przygotowanie uzbrojonych terenów inwestycyjnych w strefach SP, może przynieść efekt w postaci nowych miejsc pracy i wzrostu wpływów podatkowych. Niniejsza Strategia wyznacza tę ścieżkę jako jeden z kluczowych kierunków działań w sferze gospodarczej.

4.3.4. Strefa przyrodniczo-otwarta — fundament trwałego rozwoju

Strefa otwarta (SO) obejmuje 24 wyznaczone strefy, chroniąc tereny o cennych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i ekologicznych przed zabudową i intensywnym zagospodarowaniem. Jest to bezpośredni wyraz polityki ochrony ładu przestrzennego i dziedzictwa przyrodniczego gminy. Przez północno-wschodnią część gminy (w szczególności w obrębie Brudzice i Wiewiórow) przebiega korytarz ekologiczny „Bełchatów–Radomsko” — element regionalnej sieci ekologicznej, będący obszarem migracji dzikich zwierząt i wymiany genów między populacjami. Na terenie jego przebiegu Plan Ogólny wyznaczył strefę otwartą (SO), zakazując zabudowy i chroniąc naturalne trasy migracyjne. Dwa szczególne przypadki stref otwartych zasługują na odrębne omówienie z perspektywy modelu funkcjonalno-przestrzennego. Strefa 13SO z profilem dodatkowym „teren elektrowni słonecznej” otwiera możliwość lokalizacji wielkopowierzchniowej instalacji fotowoltaicznej — co wpisuje się w politykę energetyczną gminy nastawioną na wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Strefa 14SO z profilem „teren elektrowni wiatrowej” i maksymalną dopuszczalną wysokością zabudowy aż 270 m wskazuje na możliwość lokalizacji turbiny wiatrowej o dużej mocy. Obie te strefy są wyrazem świadomego wyboru gminy w kierunku udziału w transformacji energetycznej kraju — tworzą one realną szansę na generowanie dochodów własnych gminy z tytułu podatku od nieruchomości i opłat dzierżawnych.

Cały obszar gminy Lgota Wielka leży w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 408 – Niecka Miechowska (część NW). Jest to zbiornik wód podziemnych o znaczeniu regionalnym, pełniący funkcję retencyjną i strategiczne znaczenie dla zaopatrzenia w wodę pitną. Polityka przestrzenna gminy musi uwzględniać konieczność ochrony tego zasobu poprzez ograniczanie działań mogących prowadzić do zanieczyszczenia wód gruntowych i regulowanie zagospodarowania terenu w sposób minimalizujący ryzyko infiltracji substancji szkodliwych. Plan Ogólny uwzględnia ten wymóg,

wyznaczając strefy infrastrukturalne (SI) w bezpośrednim sąsiedztwie dwóch ujęć wód podziemnych: Kolonia Krępa (poziom kredowy) i Wiewiórów (poziom jurajski).

4.3.5. Strefa dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo kulturowe gminy Lgota Wielka, choć stosunkowo skromne w porównaniu z historycznymi centrami miejskimi, odgrywa istotną rolę w kształtowaniu tożsamości lokalnej i może stać się elementem strategicznego wyróżnika gminy. Dwa obiekty wpisane do rejestru zabytków — kościół parafialny pw. Świętego Klemensa w Lgocie Wielkiej (1767 r.) i kościół parafialny pw. Świętej Urszuli w Krępie (1760 r.) — wymagają wzmożonej ochrony konserwatorskiej i mogą stanowić punkt kotwiczący dla lokalnej oferty kulturalnej i turystycznej. Na terenie gminy zinwentaryzowano łącznie 32 obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, w tym kapliczki, krzyże przydrożne, dwory i układy przestrzenne wsi (Lgota Wielka jako wieś sznurowa, Wola Blakowa jako wieś ulicówka), a także 152 stanowiska archeologiczne — dowód na wielowiekowe, intensywne zasiedlenie tych ziem już w epoce brązu, okresie rzymskim i wczesnym średniowieczu.

W Planie Ogólnym tereny z zabytkami wpisanymi do rejestru objęto strefą usługową (SU) z obowiązującymi zaleceniami konserwatorskimi, a stanowiska archeologiczne wymagają nadzoru archeologicznego przy wszelkich pracach ziemnych w promieniu 30 metrów od ich granicy. Niniejsza Strategia rekomenduje opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami oraz zaplanowanie działań na rzecz adaptacji historycznych obiektów na cele kulturalne, edukacyjne lub turystyczne — w szczególności zabytkowych kościołów i budynku d. dworu w Krzywanicach, wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków.

4.3.6. Strefa górnicza — zasoby surowcowe

Na terenie gminy Lgota Wielka udokumentowano trzy złoża kopalin: Krzywanice (piaski i żwiry, zasoby 375,97 tys. t, złożo rozpoznane szczegółowo), Wiewiórów I (piaski i żwiry, zasoby 75,12 tys. t, złożo rozpoznane szczegółowo) oraz Wiewiórów, Wola Blakowa (surowce ilaste ceramiki budowlanej, zasoby 34,06 tys. t, wydobyć zaniechane). Ponadto na terenie gminy Lgota Wielka ustanowione zostały tereny górnicze dla złóż Bełchatów – Pole Bełchatów oraz Bełchatów – Pole Szczerców — co oznacza, że część obszaru gminy zlokalizowana jest w zasięgu oddziaływania eksploatacji górniczej z sąsiedniej gminy Kleszczów, generującej potencjalne drgania sejsmiczne i lej depresyjny wpływający na stosunki wodne. Strefa górnicza (SG) wyznaczona w Planie Ogólnym ogranicza nową zabudowę mieszkaniową, usługową i produkcyjną na tych terenach, chroniąc przyszłych użytkowników przed ryzykiem szkód górniczych i zabezpieczając dostęp do złóż.

4.4. System powiązań i infrastruktura

System powiązań komunikacyjnych gminy Lgota Wielka oparty jest wyłącznie na drogach powiatowych klasy zbiorczej — gmina nie posiada dróg krajowych ani wojewódzkich, co jest jednym z jej najistotniejszych ograniczeń rozwojowych. Kluczowe osie komunikacyjne to: droga powiatowa nr 3947E (Radomsko–Lgota Wielka–Krzywanice–granica powiatu pączęzańskiego, dł. 19,5 km), łącząca siedzibę gminy z miastem powiatowym; droga powiatowa nr 1921E (Brudzice–Lgota Wielka–Wola Blakowa–Ładzice, dł. 18,4 km), stanowiąca oś komunikacyjną w kierunku północ–południe; droga powiatowa nr 3509E (Brudzice–Wiewiórów–Dobryszce, dł. 17,9 km), łącząca północną część gminy z gminą Dobryszce i drogą krajową nr 42; droga powiatowa nr 3927E (Dąbrówka–Wola Blakowa–Krępa–Stobiecko Szlacheckie, dł. 9,7 km), łącząca zachodnie i wschodnie sołectwa; droga powiatowa nr 3915E przebiegająca przez południową część gminy w kierunku Kamieńska i Brudzie.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna stanowi jeden z kluczowych obszarów interwencji gminy. Gmina jest w 100% zwodociągowana — zasilana z ujęcia Kolonia Krępa i ujęcia Wiewiórów. Gmina posiada

rozwinęta sieć kanalizacji sanitarnej, która w ostatnich latach była sukcesywnie rozbudowywana w kilku miejscowościach. Dalsza polityka przestrzenna koncentruje się na uzupełnianiu lokalnych braków, wykonywaniu przyłączy i zapewnieniu obsługi nowych terenów inwestycyjnych. Sieć gazowa ma ograniczony zasięg i występuje w miejscowości Brudzice. Na pozostałym obszarze polityka ograniczania niskiej emisji powinna koncentrować się na efektywności energetycznej, OZE i niskoemisyjnych źródłach ciepła, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań technicznych i ekonomicznych. Przez teren gminy przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220 kV relacji Joachimów–Rogowiec 1, z pasem technologicznym 50 m (po 25 m od osi), który ogranicza zabudowę w swoim zasięgu.

4.5. Obszary strategicznej interwencji

Na podstawie dokonanej analizy uwarunkowań, diagnozy problemów i potencjałów oraz wyznaczonych celów strategicznych, w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej wskazuje się następujące Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) Gminy Lgota Wielka, wymagające skoncentrowanego, zintegrowanego działania w okresie do 2032 roku.

OSI	Nazwa i lokalizacja	Charakter problemu / potencjału	Typ interwencji
OSI 1	Centrum usługowo-administracyjne Lgoty Wielkiej (wzdłuż ul. Radomszczańskiej)	Koncentracja usług publicznych; presja na remont i modernizację obiektów; potencjał rekreacyjny	Modernizacja infrastruktury usługowej, rewitalizacja przestrzeni publicznych, ochrona zabytków
OSI 2	Strefy gospodarcze (SP) — przygotowanie terenów inwestycyjnych	Brak kompleksowo przygotowanych terenów inwestycyjnych; potencjał dla nowych inwestorów	Uzbrojenie terenów, opracowanie MPZP, promocja inwestycyjna
OSI 3	Tereny OZE — strefa 13SO (elektrownia słoneczna) i 14SO (wiatrowa)	Potencjał dla dużych instalacji OZE; szansa na dochody gminy	Plany miejscowe, negocjacje z inwestorami, umowy dzierżawy
OSI 4	Korytarz ekologiczny Bełchatów–Radomsko (NE część gminy)	Kluczowy zasób przyrodniczy; zagrożenie fragmentacją; potencjał retencyjny	Ochrona przed zabudową, mała retencja, zalesienia, ścieżki przyrodnicze
OSI 5	Obszary wymagające punktowego uzupełnienia sieci kanalizacyjnej	lokalne braki w kanalizacji — zagrożenie dla GZWP nr 408; nierówny dostęp do infrastruktury	Kolejne etapy sieci kanalizacyjnej, dofinansowanie z FEŁ i KPO
OSI 6	Obszar wsparcia rolnictwa i biogazownictwa (strefa 2SR)	Potencjał dla biogazowni rolniczej i krótkich łańcuchów żywności; presja zmian klimatycznych	Wsparcie rolników, klastry energii, biogazownia, małe przetwórstwo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka (REFUNDA, 2025) i diagnozy strategicznej.

4.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej

Przyjęty model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Lgota Wielka wyraża strategiczną wizję gminy jako wiejskiej, aktywnej energetycznie i gospodarczo, dbającej o zachowanie rolniczego i krajobrazowego charakteru swojego terytorium, przy równoczesnym tworzeniu warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego i podnoszenia jakości życia mieszkańców. Poniższe ustalenia i rekomendacje stanowią wytyczne dla polityki przestrzennej gminy i powinny być uwzględniane przy opracowywaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy oraz przy planowaniu inwestycji publicznych.

W zakresie ochrony przestrzeni rolniczej i przyrodniczej gmina powinna konsekwentnie chronić grunty rolne, w szczególności klasy III, przed przeznaczeniem na cele nierolnicze — plan ogólny prawidłowo wyznaczył je w strefach otwartych. Wszelkie decyzje dotyczące zmian przeznaczenia gruntów rolnych wysokich klas powinny być traktowane jako wyjątek, a nie norma, a ewentualne zgody udzielane wyłącznie w przypadku silnie uzasadnionego interesu publicznego. Korytarz ekologiczny „Bełchatów–Radomsko” musi pozostać wolny od zabudowy, a działania gminy w tej strefie powinny być zorientowane na wzmacnianie naturalnych funkcji ekosystemu — retencji, różnorodności biologicznej i migracji gatunków.

W zakresie transformacji energetycznej gmina powinna aktywnie wspierać realizację instalacji OZE, w szczególności w wyznaczonych strefach SO z profilem elektrowni słonecznej i wiatrowej. Gmina powinna dążyć do zawarcia umów dzierżawy z inwestorami zainteresowanymi budową instalacji, zapewniając sobie dochody z tytułu podatku od nieruchomości. Rekomenduje się opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów stref 13SO i 14SO, co skróci czas realizacji inwestycji i zwiększy pewność prawną dla potencjalnych inwestorów. Jednocześnie gmina powinna wspierać budowę klastra energii i spółdzielni energetycznej skupiającej lokalnych producentów i odbiorców energii¹⁵.

5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Niniejszy rozdział stanowi realizację obowiązku ustawowego wynikającego z art. 10e ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, który nakazuje, aby strategia rozwoju gminy określała ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, obejmujące: zasady ochrony środowiska i jego zasobów, zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego, zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego, kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej, zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy powyżej 500 kW, zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, a także zasady kształtowania zagospodarowania na obszarach zdegradowanych i wymagających rekultywacji.

¹⁵ Rozdział opracowany na podstawie: projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka, REFUNDA sp. z o.o., czerwiec 2025 r.; ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym; Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 8 grudnia 2023 r. w sprawie projektu planu ogólnego gminy; Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030; Poradnika praktycznego do opracowania strategii rozwoju gminy, MFiPR, Warszawa 2021.

Ustalenia i rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale są bezpośrednio powiązane z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej opisanym w rozdziale 4. i stanowią jego normatywne rozwinięcie.

5.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

Środowisko przyrodnicze gminy Lgota Wielka, choć pozbawione formalnych form ochrony przyrody (na terenie gminy nie wyznaczono parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu ani obszarów Natura 2000), charakteryzuje się wartościami wymagającymi troskliwej ochrony w ramach prowadzonej polityki przestrzennej. Przez północno-wschodnią część gminy przebiega korytarz ekologiczny „Bełchatów–Radomsko”, będący elementem regionalnej sieci ekologicznej, umożliwiającym migrację fauny i wymianę genów między populacjami. Całość obszaru gminy położona jest w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 408 – Niecka Miechowska (część NW) — strategicznego zasobu wód podziemnych o regionalnym znaczeniu dla zaopatrzenia w wodę pitną.

Ustalenia w zakresie ochrony środowiska są następujące. Na całym obszarze gminy, a w szczególności w strefie korytarza ekologicznego „Bełchatów–Radomsko”, obowiązuje zasada pierwszeństwa ochrony wartości przyrodniczych przed presją inwestycyjną — każda nowa inwestycja w strefie otwartej (SO) powinna być poprzedzona analizą jej wpływu na drożność korytarza. Obszar korytarza ekologicznego powinien być wolny od wszelkiej zabudowy kubaturowej, a gmina powinna aktywnie dążyć do wzmacniania jego funkcji przyrodniczych poprzez zalesienia, małą retencję i renaturyzację lokalnych cieków. W kontekście GZWP nr 408 wszystkie inwestycje generujące ryzyko zanieczyszczenia wód gruntowych — składowiska, stacje paliw, obiekty przemysłowe z substancjami niebezpiecznymi — powinny podlegać szczególnemu rygorowi środowiskowemu, w tym obligatoryjnemu uszczelnieniu podłoża i systemom monitoringu wód. Zakaz lokalizacji tego rodzaju obiektów obowiązuje w strefach ochrony bezpośredniej ujęć wód w Kolonii Krępa i Wiewiórowie.

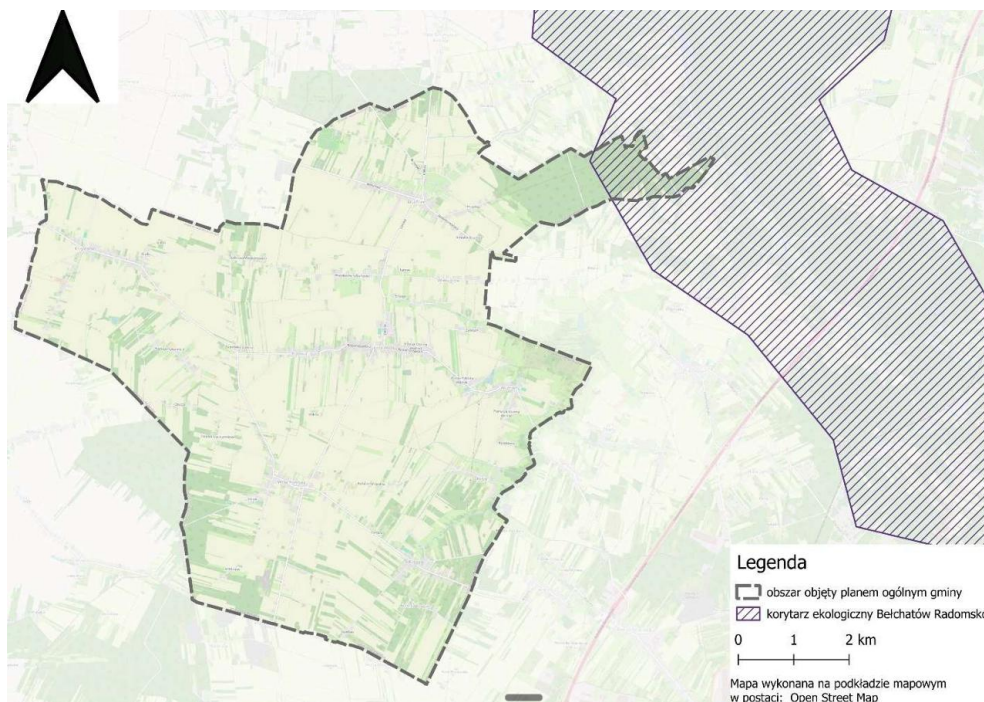
W zakresie ochrony powietrza i przeciwdziałania niskiej emisji polityka przestrzenna gminy powinna konsekwentnie promować zmianę systemu ogrzewania budynków z indywidualnych palenisk na paliwa stałe na niskoemisyjne źródła ciepła — pompy ciepła, kotły na biomasę certyfikowanej jakości, ogrzewanie elektryczne zasilane z OZE. Gmina nie posiada sieci gazowej, co oznacza, że priorytetem w zakresie ciepłownictwa powinna być elektryfikacja ogrzewania i odnawialne źródła energii, a nie rozbudowa sieci gazowej, gdyż ta — w świetle polityki klimatycznej UE — straciłaby na znaczeniu jeszcze przed zakończeniem okresu amortyzacji inwestycji. Nowe miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny zawierać zapisy zobowiązujące do stosowania urządzeń grzewczych spełniających co najmniej wymagania klasy 5. normy PN-EN 303-5:2012 lub wyższe.

Ochrona krajobrazu rolniczego stanowi jedną z kluczowych zasad polityki przestrzennej Lgoty Wielkiej. Gmina posiada wyjątkowo wysoki udział użytków rolnych (88,2%) i mało urozmaicony, ale wartościowy krajobraz polno-wiejski, klasyfikowany w Audycie Krajobrazowym Województwa Łódzkiego (uchwała Nr XIII/150/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 kwietnia 2025 r.) jako krajobrazy przyrodnicze leśne i przyrodniczo-kulturowe wiejskie z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych. Polityka przestrzenna gminy powinna chronić otwartość i czytelność tego krajobrazu — ograniczać zabudowę na terenach eksponowanych widokowo, dbać o utrzymanie zadrzewień śródpolnych, alei i zieleni przydrożnej jako elementów struktury krajobrazowej i siedlisk dla fauny polnej. Przy realizacji nowych inwestycji infrastrukturalnych i kubaturowych wymagane jest przeprowadzenie analizy krajobrazowej i zastosowanie rozwiązań minimalizujących dysharmonię wizualną.

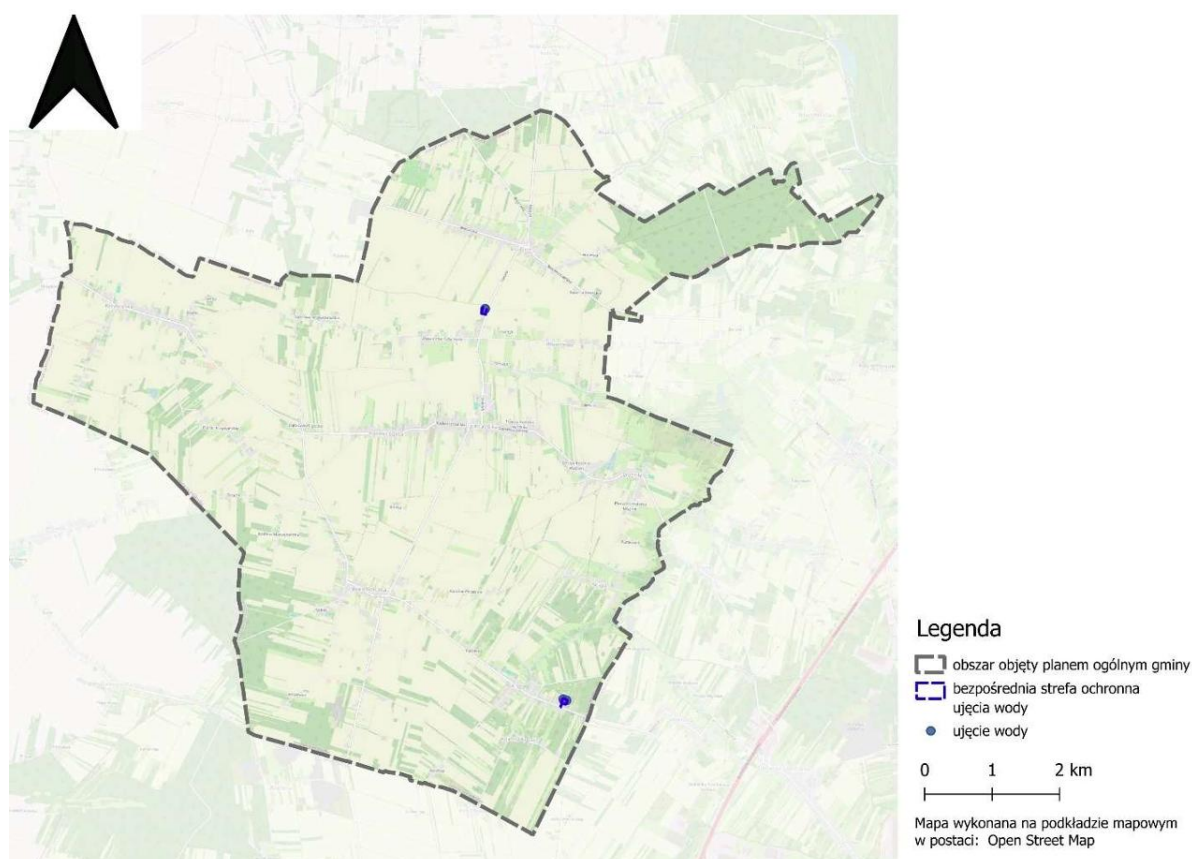
Gmina powinna konsekwentnie realizować program usuwania azbestu z obiektów na terenie gminy, kontynuując z powodzeniem dotychczasową politykę — zadanie realizowane jest od kilku lat we

współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Azbest stanowi zagrożenie dla zdrowia mieszkańców i pośrednio dla środowiska gleby i wód, a jego pełna eliminacja z terenu gminy powinna nastąpić do roku 2032. W zakresie ochrony wód powierzchniowych — rzeka Kręcica i lokalne cieki — obowiązuje zakaz zabudowy kubaturowej w bezpośrednim otoczeniu koryt rzecznych oraz nakaz zachowania buforowych pasów roślinności nadrzecznej jako naturalnych filtrów biologicznych.

Rysunek 5. Przebieg korytarza ekologicznego na terenie gminy Lgota Wielka

Rysunek 6. Obszar występowania ujęć wód na terenie gminy Lgota Wielka

5.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

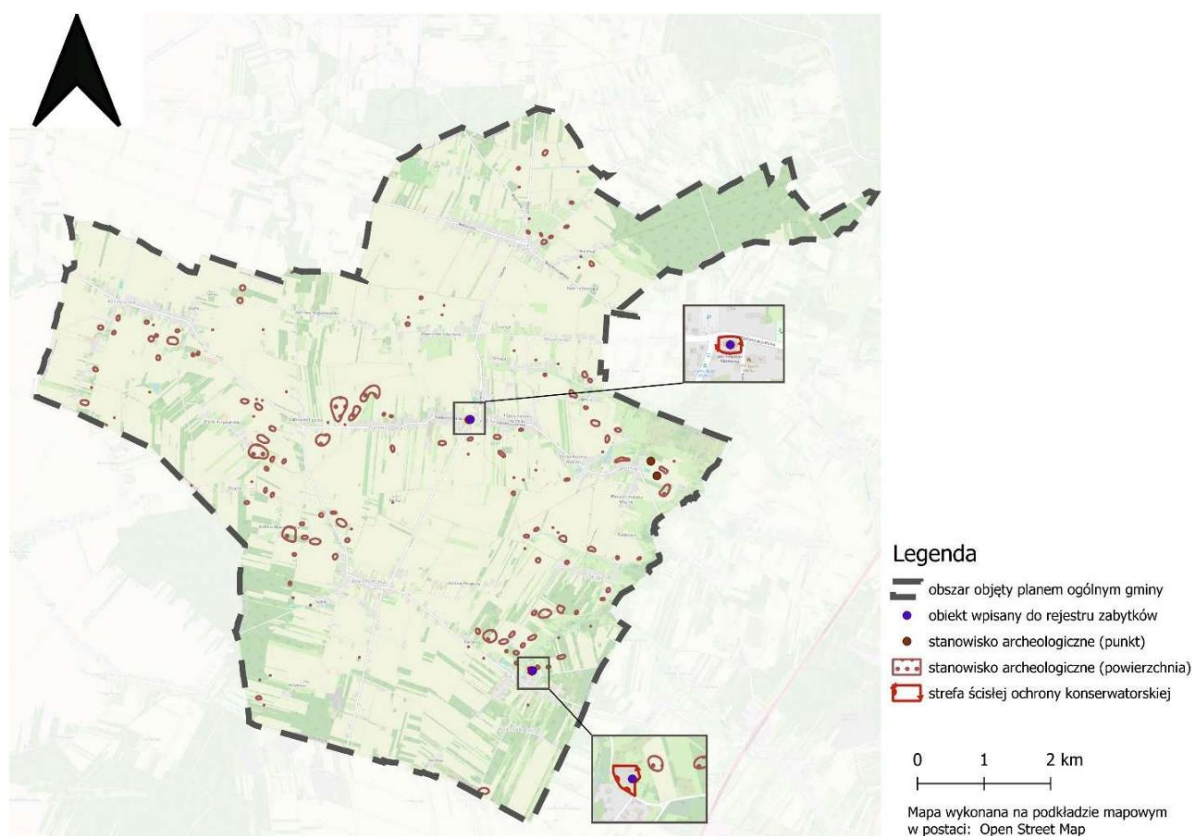
Dziedzictwo kulturowe gminy Lgota Wielka, choć skromniejsze niż w przypadku gmin o długiej tradycji miejskiej, stanowi niezbywalny element tożsamości lokalnej i wymaga trwałej ochrony w ramach polityki przestrzennej. Na terenie gminy istnieją dwa obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego: kościół parafialny pw. Świętej Urszuli w Krępie (rok budowy ok. 1760, decyzja nr 732 z dnia 27 grudnia 1967 r.) oraz kościół parafialny pw. Świętego Klemensa w Lgocie Wielkiej (rok budowy 1767, decyzja nr 737 z dnia 27 grudnia 1967 r.) — oba są drewnianymi kościołami o konstrukcji zrębowej i reprezentują wyjątkowe walory architektoniczne i historyczne. Wszelkie prace remontowe, modernizacyjne lub inwestycje w bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów wymagają uzyskania pozwolenia Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i muszą być prowadzone zgodnie z jego zaleceniami, w poszanowaniu formy, materiałów i otoczenia zabytku.

Gminna Ewidencja Zabytków, prowadzona na podstawie Zarządzenia Nr 0050.1.5.2015 Wójta Gminy Lgota Wielka z dnia 16 stycznia 2015 r. (ze zmianami z lat 2020, 2022 i 2023), obejmuje 32 obiekty, w tym: budynki mieszkalne, kapliczki i krzyże przydrożne, dzwonnice, cmentarze i ogrodzenia kościelne, dwór w Krzywanicach (obiekt nieużytkowany), świetlicę wiejską w Krzywanicach (dawna szkoła) oraz zabytkowe układy przestrzenne wsi — Lgota Wielka jako wieś sznurowa i Wola Blakowa jako wieś ulicówka. Polityka przestrzenna gminy powinna obejmować ochronę tych obiektów poprzez odpowiednie ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w tym wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej i określenie dopuszczalnych gabarytów nowej zabudowy w ich otoczeniu. Nowa zabudowa w strefach ochronnych powinna nawiązywać charakterem, skalą i materiałami do

lokalnej tradycji budowlanej — drewno, cegła, dachy dwuspadowe — wykluczając rozwiązania dysharmonizujące.

Na terenie gminy zinwentaryzowano 152 stanowiska archeologiczne, wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to stanowiska powierzchniowe (przeważająca większość) i dwa punktowe, dokumentujące wielowiekowe zasiedlenie tych ziem — od epoki kamienia i epoki brązu, przez kulturę łużycką, okres rzymski, wczesne i późne średniowiecze po czasy nowożytne. W odległości 30 metrów od granicy każdego stanowiska archeologicznego, wszelkie prace ziemne wymagają przeprowadzenia nadzoru archeologicznego lub — w uzasadnionych przypadkach — wyprzedzających ratowniczych badań wykopaliskowych, finansowanych przez inwestora. Obowiązek ten dotyczy inwestycji zarówno publicznych, jak i prywatnych. Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka uwzględnił te zasady, a miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny je precyzować poprzez graficzne zaznaczenie stref ochrony stanowisk.

Rysunek 7. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz stanowiska archeologiczne na terenie gminy Lgota Wielka

Gmina powinna niezwłocznie przystąpić do opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2026–2029 (z możliwością przedłużenia) — dokument ten, wymagany przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest instrumentem planowania i finansowania działań konserwatorskich. Program powinien wskazać priorytety remontów i rewaloryzacji obiektów zabytkowych, z uwzględnieniem możliwości dofinansowania ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwa Łódzkiego i funduszy europejskich. Szczególne starania powinny być skierowane na ratowanie zabytków technicznie zagrożonych — zabytkowego dworu w Krzywanicach i drewnianych kościołów.

5.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów i potrzeby w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

Struktura zagospodarowania terenów gminy Lgota Wielka powinna ewoluować w kierunku zrównoważonego, zwartego i wielofunkcyjnego osadnictwa wiejskiego, opartego na istniejącej sieci sołectw i ich tradycyjnej strukturze. Polityka przestrzenna gminy odrzuca model rozlewania się zabudowy (urban sprawl) na tereny rolnicze jako nieefektywny, kosztowny infrastrukturalnie i degradujący krajobraz. Nowa zabudowa powinna powstawać wyłącznie w strefach uzupełnienia zabudowy (OUZ) wyznaczonych w Planie Ogólnym lub na terenach objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego z funkcją mieszkaniową. Chłonność terenów niezabudowanych w wyznaczonych strefach mieszkaniowych (SJ, SW, SZ) wynosi 2 289 osób, podczas gdy zapotrzebowanie na nową zabudowę w perspektywie 2043 roku wynosi 522 osoby — oznacza to, że istniejące rezerwy przestrzenne są wystarczające i nie ma żadnego uzasadnienia dla poszerzania stref mieszkaniowych na tereny dotychczas rolnicze lub leśne poza granicami wyznaczonymi w Planie Ogólnym.

Dominującą formą zabudowy mieszkaniowej w gminie pozostaje zabudowa zagrodowa (strefa SZ), obejmująca 127 wyznaczonych stref rozmieszczonych na terenie całej gminy. Jej utrzymanie i ochrona przed degradacją jest priorytetem polityki przestrzennej — jednocześnie w ramach tej strefy dopuszcza się modernizację, rozbudowę i uzupełnianie istniejącej zabudowy zgodnie z parametrami określonymi w Planie Ogólnym (maks. intensywność 0,2–0,8, maks. wysokość 15 m, min. 30% powierzchni biologicznie czynnej). Nowe inwestycje mieszkaniowe jednorodzinne powinny nawiązywać skalą, formą i materiałami do tradycji budowlanej gminy — preferowane są bryły zwarte, dwuspadowe lub wielospadowe dachy, stonowane kolory elewacji, ogrody przydomowe. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny precyzować te wymagania, wprowadzając m.in. ograniczenia co do minimalnej powierzchni biologicznie czynnej na działce budowlanej.

Polityka przestrzenna gminy powinna wspierać adaptację i rewitalizację istniejących obiektów zagrodowych i gospodarczych — szczególnie budynków pustostanów i nieużywanych budynków po dawnych gospodarstwach — na cele mieszkaniowe lub usługowe. Tego rodzaju działania są korzystniejsze środowiskowo i ekonomicznie niż inwestowanie na surowym terenie, a jednocześnie przyczyniają się do zachowania charakteru zabudowy wiejskiej i ograniczenia rozpraszania zabudowy. Gmina powinna rozważyć wprowadzenie do kolejnych MPZP zachęt do adaptacji istniejących obiektów, np. poprzez dopuszczenie wyższego wskaźnika intensywności zabudowy w przypadku adaptacji istniejącej kubatury.

5.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską o rozproszonym osadnictwie, której centrum usługowe — Lgota Wielka — nie dysponuje i nie planuje posiadania warunków lokalizacyjnych, komunikacyjnych i demograficznych dla obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu art. 2 pkt 19a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²). Tego rodzaju obiekty generują intensywny ruch samochodowy, wymagają rozbudowanej infrastruktury parkingowej i drogowej, a ich lokalizacja na obszarach wiejskich prowadzi zazwyczaj do degradacji lokalnych struktur handlowych i centrum usługowego sołectwa.

Polityka przestrzenna gminy wyklucza lokalizację obiektów handlu wielkopowierzchniowego na jej terenie. Ustalenie to jest uzasadnione zarówno skalą i charakterem gminy, jak i wymogiem ochrony lokalnego handlu drobnego, który pełni nie tylko funkcję ekonomiczną, lecz również społeczną — jest

miejszem codziennych kontaktów mieszkańców i elementem aktywności centrum sołeckiego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny zawierać jednoznaczny zakaz lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży przekraczającej 400 m² poza terenem miejscowości Lgota Wielka, a w samej Lgocie Wielkiej — zakaz lokalizacji obiektów przekraczających powierzchnię 1000 m², co odpowiada skali i potrzebom lokalnego rynku.

5.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Inwestycje celu publicznego na terenie gminy Lgota Wielka powinny być lokalizowane zgodnie z hierarchią potrzeb wynikającą z diagnozy społeczno-gospodarczej i przestrzennej, a ich rozmieszczenie powinno uwzględniać zasadę dostępności — każdy mieszkaniec gminy powinien mieć zapewniony dostęp do podstawowych usług publicznych w rozsądnej odległości i czasie. Kluczowe inwestycje celu publicznego o znaczeniu gminnym w perspektywie Strategii obejmują: dalszą rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej, modernizację dróg gminnych i powiatowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (chodniki, pobocza, oznakowanie), utrzymanie wysokiej jakości obiektów infrastruktury społecznej (szkoły, świetlice, place zabaw, boiska), rozwój sieci instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej oraz realizację obiektów małej retencji wodnej.

Lokalizacja inwestycji celu publicznego musi uwzględniać wymogi Planu Ogólnego i obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W strefach otwartych (SO) dopuszczalne jest lokalizowanie jedynie elementów małej architektury, ścieżek, urządzeń retencyjnych i infrastruktury technicznej. W strefach usługowych (SU) preferowana jest lokalizacja obiektów infrastruktury społecznej — szkół, świetlic, obiektów sportowych, ośrodków zdrowia. Wszelkie inwestycje celu publicznego w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów zabytkowych lub stanowisk archeologicznych muszą uwzględniać uwarunkowania konserwatorskie i poprzedzone być wymaganymi uzgodnieniami z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego dla gminy Lgota Wielka wskazano inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym w zakresie dostosowania kanalizacji i oczyszczalni ścieków do wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG — realizacja tego zadania powinna być uwzględniona w planowaniu przestrzennym i finansowym gminy jako priorytet.

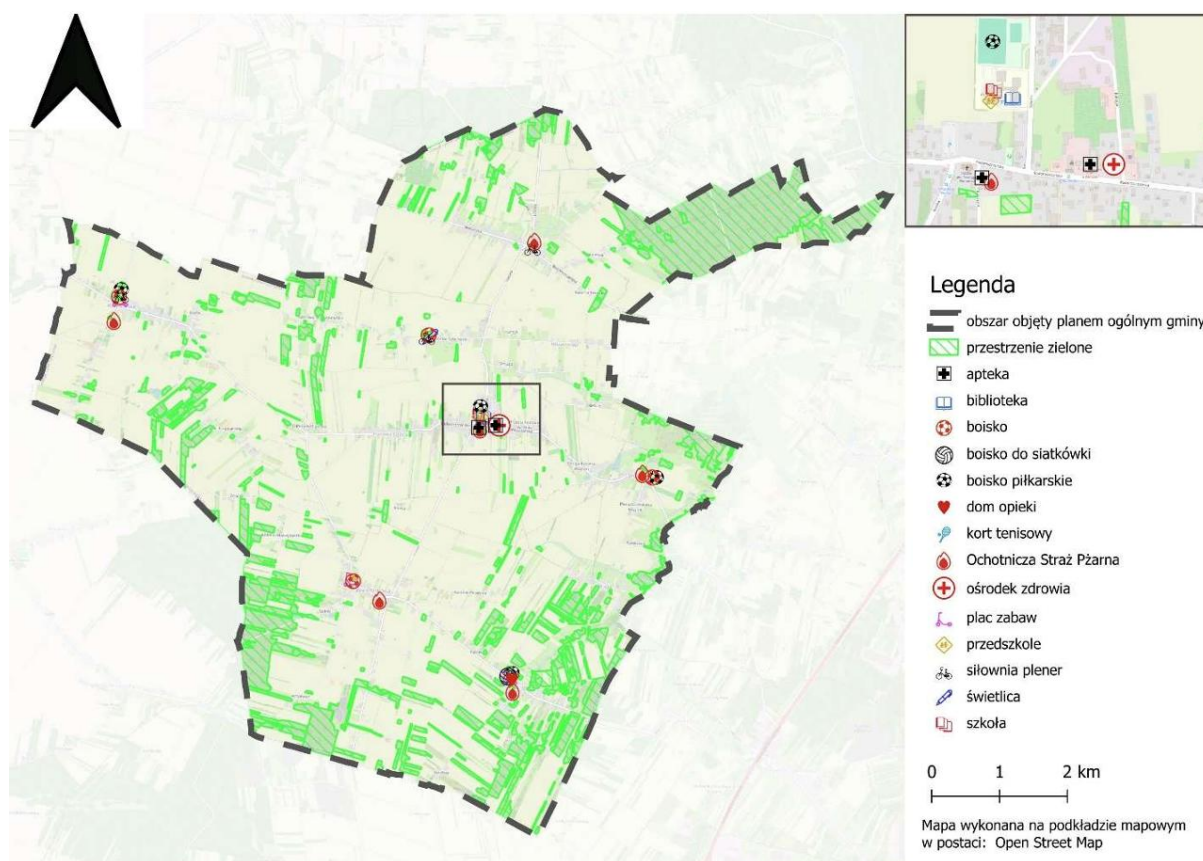
5.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

System komunikacyjny gminy Lgota Wielka opiera się wyłącznie na sieci dróg powiatowych klasy zbiorczej, co stanowi jego zasadnicze ograniczenie — gmina nie posiada dróg krajowych ani wojewódzkich zapewniających bezpośrednie połączenie z siecią autostradową i ekspresową. Polityka przestrzenna gminy powinna dążyć do systematycznej poprawy stanu nawierzchni dróg powiatowych i gminnych, eliminacji wąskich gardeł komunikacyjnych i poprawy bezpieczeństwa ruchu poprzez budowę chodników, dróg rowerowych i oświetlenia przy ciągach o największym natężeniu ruchu. Pięć dróg powiatowych — nr 3947E, 1921E, 3509E, 3927E i 3915E — stanowi kręgosłup sieci komunikacyjnej i na nich powinna koncentrować się interwencja infrastrukturalna. Gmina powinna aktywnie współpracować z Zarządem Dróg Powiatowych w Radomsku w zakresie programowania i finansowania remontów tych dróg, a projekty modernizacji infrastruktury drogowej — kluczowy komponent wydatków budżetowych — powinny być planowane wieloletnie w ścisłym powiązaniu z Wieloletnią Prognozą Finansową.

Gmina jest w 100% zwodociągowana i posiada dwa sprawne ujęcia wód podziemnych — bezpieczeństwo wodne jest zapewnione. Brak kanalizacji w części sołectw stanowi jednak ryzyko dla jakości wód gruntowych zasilających GZWP nr 408 i ogranicza możliwości inwestycyjne na terenach nieobsługiwanych. Kolejne etapy kanalizacji powinny objąć miejscowości dotychczas nieskomunalizowane, a finansowanie powinno być realizowane ze środków własnych gminy wspieranych przez fundusze europejskie (Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027) i środki krajowe. Sieć gazowa nie będzie rozbudowywana — polityka klimatyczna UE i krajowa zakłada odejście od gazu ziemnego jako źródła ciepła w gospodarstwach domowych, co czyni inwestycję w gazową sieć dystrybucyjną nieopłacalną w horyzoncie 20 lat. Zamiast tego gmina powinna wspierać elektryfikację ogrzewania i instalację OZE.

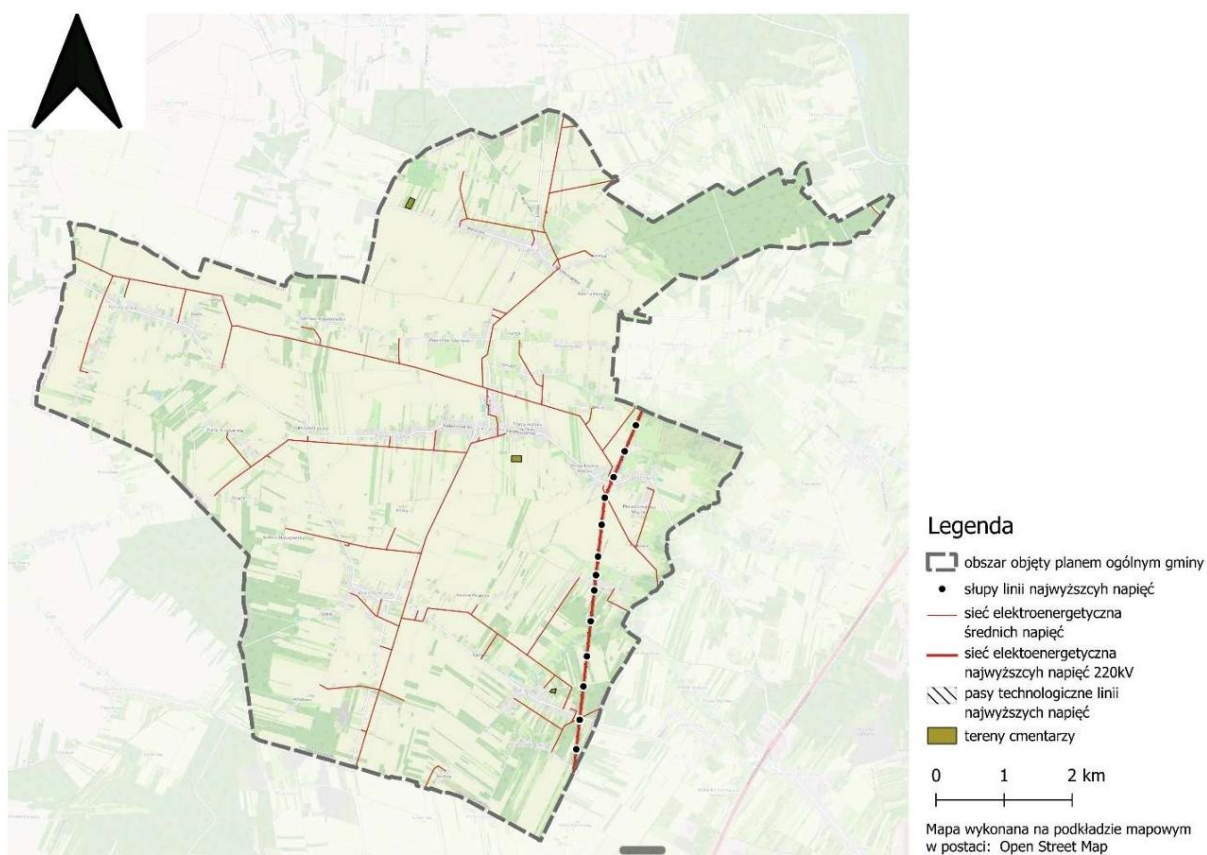
W zakresie infrastruktury społecznej polityka przestrzenna gminy powinna dążyć do utrzymania istniejącej sieci szkół podstawowych (Lgota Wielka, Wola Blakowa) — ich zamknięcie prowadziłoby do istotnego pogorszenia dostępności edukacyjnej dla dzieci z miejscowości peryferyjnych. Przy malejącej liczbie uczniów (wynikającej z trendów demograficznych) priorytetem powinno być podnoszenie jakości i wyposażenia placówek, a nie ich konsolidacja. Nowe inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej powinny koncentrować się na: rozbudowie oferty usług dla seniorów (Środowiskowy Dom Samopomocy w Krępie jest cennym zasobem, który należy wspierać). Priorytetem jest utrzymanie, modernizacja i doposażanie istniejących placów zabaw oraz siłowni plenerowych, a także utworzenie takich obiektów w dwóch sołectwach, które dotychczas ich nie posiadają

Rysunek 8. Obiekty infrastruktury społecznej oraz przestrzeń zielone na terenie gminy Lgota Wielka

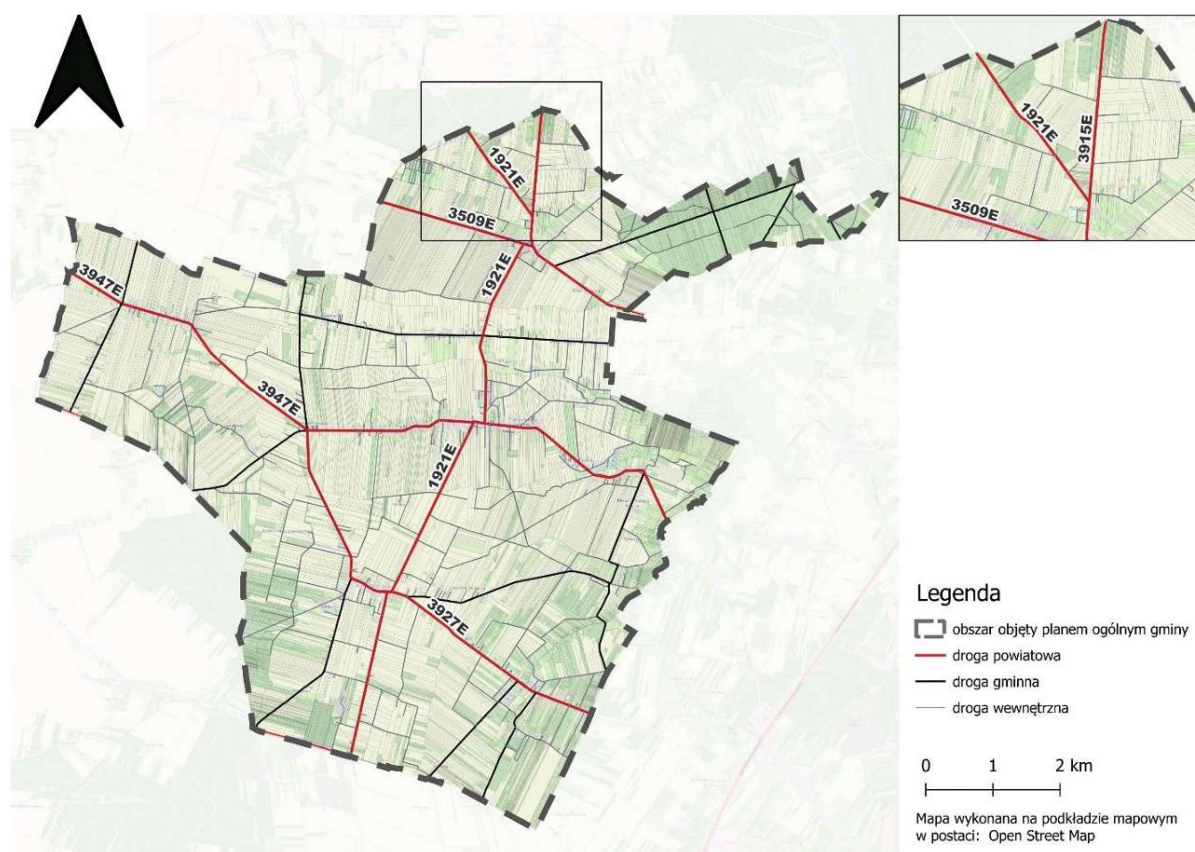
Źródło: Plan ogólny gminy Lgota Wielka.

Rysunek 9. Infrastruktura techniczna na terenie gminy Lgota Wielka

Źródło: Plan ogólny gminy Lgota Wielka.

Rysunek 10. Sieć transportowa na terenie gminy Lgota Wielka

Źródło: Plan ogólny gminy Lgota Wielka.

5.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka przewiduje możliwość lokalizacji wielkoskalowych instalacji OZE w dwóch strefach otwartych: strefie 13SO z profilem dodatkowym „teren elektrowni słonecznej” oraz strefie 14SO z profilem „teren elektrowni wiatrowej” i dopuszczalną wysokością zabudowy do 270 metrów. Obie strefy zlokalizowane są z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, krajobrazowych i technicznych i stanowią obszary, na których polityka przestrzenna gminy dopuszcza realizację inwestycji OZE o mocy przekraczającej 500 kW. Polityka energetyczna gminy, wynikająca z celów klimatycznych Strategii, aktywnie wspiera realizację tego rodzaju inwestycji jako szansę na dywersyfikację dochodów gminy (podatek od nieruchomości od instalacji przemysłowych OZE) i wzmocnienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.

Ustalenia w zakresie lokalizacji urządzeń OZE powyżej 500 kW są następujące. Instalacje elektrowni wiatrowych mogą być lokalizowane wyłącznie na terenach objętych strefą SO z profilem elektrowni wiatrowej (14SO) i wyłącznie po uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego ten teren — MPZP jest obligatoryjny na podstawie ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych. Minimalna odległość elektrowni wiatrowej od zabudowań mieszkalnych musi wynosić co najmniej 10-krotność całkowitej wysokości turbiny lub 700 m — w zależności od tego, która wartość jest większa, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Lokalizacja elektrowni słonecznej o mocy powyżej 500 kW dopuszczalna jest na terenach strefy 13SO po uchwaleniu odpowiedniego MPZP, z zachowaniem wymogu minimalnego udziału powierzchni

biologicznie czynnej (min. 20%) na terenie instalacji, uwzględnienia wymogów ochrony wód podziemnych GZWP nr 408 oraz przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko. Instalacje OZE o mocy do 500 kW (mikroinstalacje i małe instalacje) mogą być lokalizowane na dachach i terenach niezabudowanych działek we wszystkich strefach planistycznych, gdzie jest to technicznie możliwe — w szczególności strefy SJ, SZ, SU, SR i SP. Gmina powinna aktywnie wspierać powstawanie instalacji prosumenckich, klastry energii i spółdzielnie energetyczne.

5.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (tzw. I grupa) oraz mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko (II grupa), wymienione w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagają szczególnego traktowania w polityce przestrzennej gminy, która leży w całości w granicach GZWP nr 408 — strategicznego zasobu wód podziemnych. Polityka przestrzenna gminy Lgota Wielka przyjmuje zasadę ostrożności jako nadrzędną regułę przy decydowaniu o lokalizacji przedsięwzięć tego rodzaju.

Przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko są wykluczone z lokalizacji na terenie gminy, z wyjątkiem instalacji OZE (elektrownie wiatrowe, farmy fotowoltaiczne) w wyznaczonych strefach SO — które podlegają indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko — oraz inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym (sieć kanalizacyjna, linie energetyczne), gdzie środowiskowe wymogi są spełniane obligatoryjnie w procedurze decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU). Na terenie gminy Lgota Wielka wyklucza się lokalizację zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZDR) i zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR) — przepis ten, przewidziany w Planie Ogólnym, ma szczególne znaczenie ze względu na sąsiedztwo gminy z gminą Kleszczów, na terenie której takie zakłady funkcjonują. Przedsięwzięcia z II grupy mogą być lokalizowane po uzyskaniu decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, przeprowadzeniu analizy potrzeby przeprowadzenia OOS i — jeżeli jest wymagana — sporządzeniu raportu oddziaływania na środowisko. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny precyzować strefy, w których poszczególne kategorie przedsięwzięć są dopuszczalne, ograniczone lub wykluczone.

5.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Rolnicza przestrzeń produkcyjna stanowi dominujący i strategicznie najważniejszy komponent przestrzeni gminy Lgota Wielka. Jej ochrona, racjonalne użytkowanie i modernizacja są celami nadrzędnymi polityki przestrzennej. Polityka przestrzenna gminy wdraża zasadę bezwzględnej ochrony gruntów rolnych klas bonitacyjnych III przed przeznaczeniem na cele nierolnicze — grunty te zajmują ok. 482 ha i zlokalizowane są głównie w centralnej części gminy. Każda zmiana przeznaczenia gruntów klasy I–III o zwartym obszarze przekraczającym 0,5 ha wymaga zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Plan Ogólny konsekwentnie objął grunty klasy I–III strefą otwartą (SO) lub strefą wielofunkcyjną z zabudową zagrodową (SZ), rezygnując z wyznaczania na nich stref intensywnego inwestowania.

Grunty rolne klasy IV i niższych — stanowiące zdecydowaną większość użytków rolnych gminy — są kluczowym zasobem produkcji zbożowej, rzepakowej i hodowlanej. Ich ochrona przed rozpraszającą zabudową jest priorytetem, a dopuszczenie zabudowy na tych gruntach poza strefami OUZ i MPZP jest wykluczone. Gmina powinna aktywnie wspierać konsolidację gruntów rolnych (scalanie i wymianę), poprawę struktury agrarnej i modernizację infrastruktury rolniczej (drogi dojazdowe do pól, urządzenia melioracyjne). Na terenie gminy zlokalizowane są grunty zmeliorowane w obrębach Brudzice, Długie,

Kolonia Krępa, Kolonia Lgota, Lgota Wielka, Wiewiórow i Woźniki — urządzenia melioracyjne (sieć drenerska i rowy) muszą być uwzględniane w planowaniu przestrzennym i chronione przed uszkodzeniem przez nowe inwestycje. Wzorcem do naśladowania w rolnictwie gminy powinny być: rolnictwo precyzyjne, rolnictwo ekologiczne certyfikowane, produkcja na potrzeby krótkich łańcuchów dostaw żywności i agrobiznes.

Leśna przestrzeń produkcyjna obejmuje ok. 493 ha (8% powierzchni gminy), koncentrując się w północno-wschodniej części (obręb Brudzice). Grunty leśne — zarówno publiczne, jak i prywatne — są chronione przed zmianą przeznaczenia na podstawie cytowanej ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Polityka przestrzenna gminy zakłada: zakaz zabudowy terenów leśnych z wyjątkiem obiektów związanych z gospodarstwem leśnym i małą architekturą rekreacyjną, zachowanie istniejących kompleksów leśnych w ich dotychczasowych granicach, wspieranie sukcesywnych zalesień gruntów najslabszych bonitacyjnie (klasy VI) jako działania zwiększającego retencję wodną i pochłanianie CO₂, a także wykorzystanie terenów leśnych i ich sąsiedztwa dla ścieżek edukacyjnych i oferty rekreacyjnej gminy.

5.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i wymagających rekultywacji

Rada Gminy Lgota Wielka nie podjęła dotychczas uchwał w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w rozumieniu ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Oznacza to, że na terenie gminy nie ma formalnie wyznaczonych obszarów rewitalizacji, a w Planie Ogólnym nie wskazano obszarów wymagających rehabilitacji ani remediacji. Plan Ogólny wskazuje natomiast obszary wymagające rekultywacji — tereny związane z eksploatacją surowców mineralnych, w szczególności w okolicy złóż piasków i żwirów (Wola Blakowa, Wiewiórow I) i surowców ilastych (Wiewiórow). Po zakończeniu wydobywania kopalin obszary te powinny być poddane rekultywacji w kierunku turystycznym, rekreacyjnym lub wodnym — z możliwością realizacji zbiorników wodnych, które pełnić mogą funkcję małej retencji i obszarów rekreacyjnych.

W zakresie obszarów wymagających przekształceń i rehabilitacji, polityka przestrzenna gminy identyfikuje jako wymagające działań naprawczych te tereny, na których warunki użytkowania gruntów wymagają dostosowania do nowych funkcji wyznaczonych w Planie Ogólnym — dotyczy to przede wszystkim gruntów rolnych i leśnych objętych nowymi strefami mieszkaniowymi lub usługowymi w obrębie OUZ i MPZP. W takich przypadkach zmiana przeznaczenia musi być poprzedzona uiszczeniem należnych opłat z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolnej lub leśnej. Gmina powinna rozważyć podjęcie działań diagnozujących ewentualne obszary o cechach degradacji (opuszczone zabudowania, tereny przemysłowe, zdegradowane przestrzenie publiczne) i — jeżeli ich skala i charakter to uzasadniają — przystąpienie do sporządzenia programu rewitalizacji. Tego rodzaju dokument umożliwiłby korzystanie z dedykowanych instrumentów wsparcia unijnego w ramach polityki spójności 2021–2027 (narzędzie Zintegrowane Inwestycje Terytorialne lub Instrumenty Terytorialne).

6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Część programowa niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka na lata wynika bezpośrednio z diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej gminy, analizy trendów zewnętrznych oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych. Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Strategia określa cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym,

gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym. Cele strategiczne mają charakter długofalowy i wyznaczają generalny kierunek działań w całym dekadowym horyzoncie Strategii. Uzupełniają je cele operacyjne — uszczegółowione, średniookresowe — wraz z kierunkami działań przekładającymi wizję na konkretne przedsięwzięcia. Struktura celów tworzy logicznie spójny system: realizacja działań w ramach celów operacyjnych zapewnia osiągnięcie celów strategicznych, a te z kolei realizują wizję rozwoju gminy.

Wszystkie cele sformułowane zostały zgodnie z metodą SMART — są konkretne (Specific), mierzalne (Measurable), osiągalne (Achievable), realistyczne (Realistic) i określone w czasie (Time-bound). Są przy tym spójne z celami Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 (w szczególności z celem strategicznym 1 — nowoczesna i konkurencyjna gospodarka, celem 2 — obywatelskie społeczeństwo równych szans i celem 3 — atrakcyjna i dostępna przestrzeń), jak również z celami krajowych strategii sektorowych i unijnymi celami polityki spójności 2021–2027. Gmina Lgota Wielka zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego położona jest w Bełchatowsko-Szczercowskim Górniczo-Energetycznym Obszarze Funkcjonalnym — co nakłada na nią szczególne obowiązki i szanse w kontekście transformacji energetycznej.

Wizja Gminy Lgota Wielka

Lgota Wielka w 2032 roku to gmina przyjazna do życia i pracy — z nowoczesną infrastrukturą, aktywną społecznością, zrównoważoną gospodarką rolną i rosnącym udziałem w transformacji energetycznej. Gmina dba o swoje dziedzictwo, chroni krajobraz i środowisko, tworzy warunki dla przedsiębiorczości i zapewnia mieszkańcom dostęp do usług publicznych na poziomie odpowiadającym ich potrzebom.

6.1. Cel strategiczny I — Wymiar społeczny

Cel strategiczny I Wymiar społeczny

Wysoka jakość życia, dostępność usług publicznych i aktywna społeczność lokalna

Do roku 2032 gmina Lgota Wielka zapewni mieszkańcom dostęp do nowoczesnych, wysokiej jakości usług publicznych w zakresie edukacji, zdrowia, kultury i pomocy społecznej, wzmacniając aktywność obywatelską, integrację społeczną i spójność wspólnoty lokalnej.

Wyzwania demograficzne stojące przed gminą Lgota Wielka — starzenie się populacji, ujemny przyrost naturalny, migracja młodych mieszkańców do miast — sprawiają, że sfera społeczna wymaga szczególnie przemyślanej i wielowymiarowej polityki. Liczba ludności gminy systematycznie maleje — a struktura wiekowa przesuwana się w kierunku starszych grup wiekowych. Równocześnie wzrasta oczekiwanie mieszkańców co do jakości i dostępności usług publicznych: szkolnictwa, ochrony zdrowia, kultury, sportu i pomocy społecznej. Cel strategiczny I odpowiada na te wyzwania, kierując strumień działań na modernizację i utrzymanie istniejącej infrastruktury społecznej, rozbudowę oferty dla seniorów, wsparcie rodzin z dziećmi i aktywizację wszystkich grup mieszkańców.

Cel operacyjny I.1. — Nowoczesna edukacja szansą dla mieszkańców gminy

Gmina Lgota Wielka utrzymuje sieć szkół podstawowych — w Lgocie Wielkiej, Woli Blakowej przy wskaźniku skolaryzacji 81,8%. Cel operacyjny zakłada utrzymanie tej sieci i podniesienie jakości kształcenia poprzez systematyczną modernizację bazy dydaktycznej, termomodernizację budynków szkolnych, doposażenie pracowni komputerowych i naukowych, a także wdrożenie edukacji w zakresie kompetencji cyfrowych i klimatycznych na wszystkich poziomach nauczania. Kierunki działań obejmują: modernizację i rozbudowę bazy szkolnej (w tym kontynuację termomodernizacji), zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu we wszystkich placówkach oświatowych, rozbudowę oferty

pozaekcyjnej i zajęć wyrównawczych, wsparcie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, organizację gminnych programów stypendialnych i nagród dla wyróżniających się uczniów oraz współpracę ze szkołami ponadpodstawowymi z sąsiednich gmin w zakresie doradztwa zawodowego.

Cel operacyjny I.2. — Aktywna polityka społeczna i usługi dla seniorów

Rosnący udział osób starszych w strukturze demograficznej gminy wymaga rozbudowy systemu usług opiekuńczych, zdrowotnych i społecznych. Środowiskowy Dom Samopomocy w Krępie jest kluczowym zasobem w tym obszarze — jego utrzymanie i rozbudowa oferty jest priorytetem. Kierunki działań obejmują: rozbudowę usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, aktywizację osób starszych przez Klub Seniora i programy edukacji cyfrowej dla 60+, wsparcie rodzin sprawujących opiekę nieformalną (opieka wytchnieniowa), realizację programów profilaktyki zdrowotnej i profilaktyki uzależnień dla wszystkich grup wiekowych, walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym za pośrednictwem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, a także tworzenie przyjaznych przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych — chodniki, ławki, wiaty, strefy wypoczynku.

Cel operacyjny I.3. — Aktywna kultura, sport i integracja społeczna

Aktywność kulturalna, sportowa i obywatelska mieszkańców jest spoiwem lokalnej tożsamości i warunkiem dobrostanu społecznego. Gmina Lgota Wielka dysponuje boiskami piłkarskimi w czterech miejscowościach, dwoma aktywnymi klubami sportowymi, Gminną Biblioteką Publiczną i Świetlicami Wiejskimi. Kierunki działań obejmują: modernizację i budowę nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych (w szczególności siłowni plenerowych i wielofunkcyjnych placów aktywności w każdym sołectwie, hali sportowej i boisk), wsparcie działalności ochotniczych straży pożarnych jako organizacji społeczno-ratowniczych, budowę i remonty świetlic wiejskich jako centrów aktywności lokalnej, organizację cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych wzmacniających lokalną tożsamość, wsparcie kół gospodyń wiejskich i innych organizacji pozarządowych, a także cyfryzację Gminnej Biblioteki Publicznej i rozszerzenie jej oferty o usługi e-biblioteki i punktu dostępu do e-usług publicznych.

6.2. Cel strategiczny II — Wymiar gospodarczy

Cel strategiczny II Wymiar gospodarczy

Konkurencyjna gospodarka lokalna, nowe miejsca pracy i nowoczesne rolnictwo

Do roku 2032 gmina Lgota Wielka stworzy warunki sprzyjające powstawaniu nowych przedsiębiorstw, przyciągnięciu inwestorów zewnętrznych i modernizacji lokalnego rolnictwa, zwiększając liczbę podmiotów gospodarczych, dochody gminy i możliwości zatrudnienia dla mieszkańców.

Gospodarka gminy Lgota Wielka opiera się na mikroprzedsiębiorstwach (96,2% podmiotów REGON), handlu, budownictwie, drobnym przetwórstwie i rolnictwie. W 2024 roku w rejestrze REGON figurowało 369 podmiotów — wzrost o 47% od 2009 roku. Wskaźnik aktywności gospodarczej poprawił się z 1208 (2019) do ok. 1486 podmiotów na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (2024), jednak wciąż lokuje gminę poniżej średniej powiatu. Brak dużych zakładów pracy powoduje, że znaczna część mieszkańców dojeżdża do pracy w Radomsku i Bełchatowie. Cel strategiczny II koncentruje się na tworzeniu lokalnych miejsc pracy, aktywnym pozyskiwaniu inwestorów do stref gospodarczych (SP), wsparciu rolnictwa i budowie nowych źródeł dochodu — w szczególności z energetyki odnawialnej.

Cel operacyjny II.1. — Tworzenie warunków dla inwestycji i nowych miejsc pracy

Przygotowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych jest warunkiem koniecznym przyciągnięcia zewnętrznych inwestorów, których lokalizacja w gminie przyniosłaby nowe miejsca pracy i wzrost wpływów podatkowych. Plan Ogólny gminy wyznaczył 10 stref gospodarczych (SP) z dopuszczalnymi parametrami zabudowy produkcyjnej i magazynowej. Kierunki działań obejmują: przygotowanie

i uzbrojenie wybranych stref SP w media (energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja, Internet), opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla stref inwestycyjnych skracających czas realizacji inwestycji, aktywną promocję terenów inwestycyjnych wśród potencjalnych inwestorów z branż kompatybilnych z profilem gminy (przetwórstwo rolno-spożywcze, logistyka, lekka wytwórczość), budowę systemu obsługi inwestora w Urzędzie Gminy (jedno okienko), współpracę z Łódzką Agencją Rozwoju Regionalnego i Polską Agencją Inwestycji i Handlu w zakresie pozyskania inwestorów, a także tworzenie warunków dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki jako uzupełniającego kierunku aktywności gospodarczej.

Cel operacyjny II.2. — Wsparcie lokalnych przedsiębiorców i aktywizacja zawodowa

Sektor mikroprzedsiębiorstw jest motorem lokalnej aktywności gospodarczej i wymaga sprzyjającego środowiska instytucjonalnego. Kierunki działań obejmują: organizację szkoleń, doradztwa i mentoringu dla lokalnych przedsiębiorców (we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu — Izłą Rzemieślniczą, Stowarzyszeniem Radomszczańskich Przedsiębiorców), wsparcie dostępu do funduszy europejskich dla mikro- i małych firm (w szczególności w zakresie cyfryzacji, efektywności energetycznej i podnoszenia kwalifikacji), tworzenie warunków dla rozwoju e-commerce i sprzedaży bezpośredniej produktów lokalnych, aktywizację zawodową osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo przez programy realizowane przy udziale Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku, a także wspieranie powstawania spółdzielni socjalnych i podmiotów ekonomii społecznej jako form zatrudnienia dla osób wykluczonych z rynku pracy.

Cel operacyjny II.3. — Modernizacja rolnictwa i rozwój łańcuchów wartości żywności

Rolnictwo pozostaje fundamentem tożsamości i gospodarki gminy — użytki rolne zajmują 88,2% powierzchni. Sektor rolny wymaga jednak głębokiej modernizacji, zarówno w zakresie struktury agrarnej, jak i stosowanych metod agrotechnicznych i kanałów sprzedaży. Kierunki działań obejmują: wsparcie informacyjne i doradcze rolników w zakresie korzystania z programów PROW i planów strategicznych dla rolnictwa (dopłaty do rolnictwa ekologicznego, modernizacja gospodarstw), promowanie rolnictwa ekologicznego i integrowanego jako ścieżki do wyższych marż i certyfikowanych rynków zbytu, organizację systemu sprzedaży bezpośredniej i krótkich łańcuchów dostaw żywności (targi, kooperatywy, sklep internetowy produktów lokalnych), wsparcie dla tworzenia grup producenckich i spółdzielni mleczarskich, wspieranie biogazowni rolniczej (strefa 2SR Planu Ogólnego) jako projektu generującego dochody dla rolników i gminę, a także inwestycje w małą retencję wodną zwiększającą odporność produkcji rolnej na susze.

6.3. Cel strategiczny III — Wymiar przestrzenny i infrastrukturalny

Cel strategiczny III Wymiar przestrzenny i infrastrukturalny

Nowoczesna infrastruktura, ład przestrzenny i atrakcyjność osiedleńcza gminy

Do roku 2032 gmina Lgota Wielka zrealizuje kompleksową modernizację infrastruktury drogowej, technicznej i cyfrowej, dokończy budowę sieci kanalizacji sanitarnej na całym terenie gminy i wzmocni atrakcyjność osiedleńczą, zapewniając mieszkańcom warunki zamieszkania odpowiadające współczesnym standardom.

Infrastruktura techniczna i drogowa stanowi jeden z kluczowych determinantów jakości życia mieszkańców i atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Budżet gminy Lgota Wielka przeznaczył w 2024 roku aż 40,1% wydatków ogółem (16,6 mln zł) na inwestycje — co świadczy o prorozwojowym charakterze polityki finansowej. Znaczna część tych inwestycji dotyczyła infrastruktury drogowej. Pomimo intensywnych nakładów, sieć dróg gminnych wymaga dalszej modernizacji, kanalizacja sanitarna nie obejmuje wszystkich sołectw, a cyfryzacja usług publicznych i dostęp do szybkiego Internetu pozostają

obszarami wymagającymi wsparcia. Cel strategiczny III koncentruje działania inwestycyjne na tych priorytetach.

Cel operacyjny III.1. — Kompleksowa modernizacja infrastruktury drogowej

Sieć dróg powiatowych i gminnych stanowi kręgosłup systemu komunikacyjnego gminy — przez gminę nie przebiegają drogi krajowe ani wojewódzkie, co czyni drogi powiatowe nr 3947E, 1921E, 3509E, 3927E i 3915Ei gminne absolutnie kluczowymi arteriami komunikacyjnymi. Kierunki działań obejmują: systematyczną modernizację nawierzchni dróg gminnych i powiatowych (w ramach programów rządowych i unijnych), budowę chodników i ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż dróg o największym natężeniu ruchu — w szczególności przez centra sołeckie, poprawę oznakowania i bezpieczeństwa ruchu przy szkołach i obiektach użyteczności publicznej, budowę oświetlenia ulicznego energooszczędnego (LED) na drogach nieoświetlonych, utrzymanie i modernizację przepustów i mostków na ciekach wodnych (z uwzględnieniem zmian hydrologicznych wynikających ze zmian klimatu).

Cel operacyjny III.2. — Dokończenie budowy kanalizacji sanitarnej i poprawa gospodarki wodno-ściekowej

Budowa kompleksowej sieci kanalizacji sanitarnej jest priorytetem inwestycyjnym gminy ze względu na ochronę GZWP nr 408 — Niecka Miechowska, na terenie którego leży cała gmina. Kierunki działań obejmują: realizację kolejnych etapów sieci kanalizacji sanitarnej w sołectwach dotychczas nieskomunalizowanych (priorytet: Brudzice, Wola Blakowa, Długie, Lgota Wielka — uzupełnienie sieci), modernizację i rozbudowę oczyszczalni ścieków stosownie do rosnącej przepustowości, monitoring i utrzymanie ujęć wód podziemnych Kolonia Krępa i Wiewiórów zapewniających 100% pokrycia zapotrzebowania na wodę pitną, realizację inwestycji w zakresie małej retencji wodnej (stawy, zbiorniki retencyjne, renaturyzacja cieków), realizację obowiązku wynikającego z PZPWŁ w zakresie dostosowania kanalizacji do wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG, a także edukację mieszkańców w zakresie właściwej eksploatacji przydomowych oczyszczalni ścieków i szczelności szamb.

Cel operacyjny III.3. — Cyfryzacja usług publicznych i dostęp do szybkiego Internetu

Cyfryzacja jest jednym z kluczowych narzędzi modernizacji usług publicznych i podnoszenia efektywności administracji. Kierunki działań obejmują: dalsze unowocześnienie infrastruktury sieci szerokopasmowych dla wszystkich gospodarstw domowych i podmiotów na terenie gminy (we współpracy z operatorami telekomunikacyjnymi i w ramach Programu Polska Szerokopasmowa), wdrożenie e-usług administracyjnych umożliwiających obsługę mieszkańców bez konieczności wizyty w urzędzie (e-podania, e-płatności, e-informacje), cyfryzację archiwów Urzędu Gminy i obiegu dokumentów, wdrożenie systemu Geoportalu Gminy umożliwiającego dostęp do danych przestrzennych i planistycznych, a także wyposażenie szkół i biblioteki w szybki Internet i urządzenia do zdalnej nauki.

Cel operacyjny III.4. — Ład przestrzenny, ochrona krajobrazu i atrakcyjność sołectw

Jakość przestrzeni publicznej i ład przestrzenny decydują o atrakcyjności gminy jako miejsca do zamieszkania. Kierunki działań obejmują: konsekwentne wdrażanie Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka jako aktu prawa miejscowego, modernizację i zagospodarowanie przestrzeni publicznych w centrum każdego sołectwa (zieleni, ławki, oświetlenie, tablice informacyjne, parkingi), realizację programu małej architektury (altany, wiaty, place zabaw, ścieżki rowerowe), ochronę i rewaloryzację zabytkowego układu przestrzennego wsi sznurowej w Lgocie Wielkiej i wsi ulicówki w Woli Blakowej, a także wdrożenie zasad zrównoważonego kształtowania zieleni przydomowej i publicznej — z uwzględnieniem gatunków odpornych na susze.

6.4. Cel strategiczny IV — Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Cel strategiczny IV Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Zielona, energetyczna i odporna na zmiany klimatu gmina Lgota Wielka

Do roku 2032 gmina Lgota Wielka zwiększy produkcję energii ze źródeł odnawialnych, obniży emisję gazów cieplarnianych z sektora komunalnego i rolniczego, zwiększy odporność na zmiany klimatu poprzez inwestycje w małą retencję i zieleń, a całkowicie usunie azbest z terenu gminy.

Wymiar klimatyczno-środowiskowy, wprowadzony do obowiązkowej zawartości strategii gminy przez nowelizację ustawy o samorządzie gminnym, odpowiada kluczowemu wyzwaniu cywilizacyjnemu, przed którym stoi cała ludzkość, a jego skutki są już odczuwalne na terenie gminy Lgota Wielka — susze, ekstremalne opady i wzrost temperatury negatywnie wpływają na produkcję rolną i dobrostan mieszkańców. Gmina ma jednocześnie wyjątkowy potencjał energetyczny — Plan Ogólny przewiduje możliwość lokalizacji elektrowni słonecznej i wiatrowej o dużej mocy — co tworzy szansę na uczynienie z transformacji energetycznej źródła dochodów i lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Cel strategiczny IV integruje działania klimatyczne, energetyczne i środowiskowe w spójny program działań na dekadę.

Cel operacyjny IV.1. — Rozwój odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczna

Gmina Lgota Wielka posiada wyjątkowy potencjał OZE: Plan Ogólny wyznaczył strefę 14SO dopuszczającą lokalizację elektrowni wiatrowej do 270 m wysokości oraz strefę 13SO dla farmy fotowoltaicznej. Niezwykle ważnym elementem mają być też elektrownie biogazowe. Kierunki działań obejmują: przygotowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów stref 13SO i 14SO umożliwiających realizację inwestycji OZE, negocjacje i zawarcie umów dzierżawy z inwestorami zewnętrznymi na warunkach korzystnych dla budżetu gminy, tworzenie warunków dla rozwoju prosumenckiej energetyki obywatelskiej (fotowoltaika na dachach budynków mieszkalnych i rolniczych), aktywne wspieranie powołania klastra energii lub spółdzielni energetycznej skupiającej gminy i odbiorców z obszaru, montaż instalacji OZE na wszystkich budynkach użyteczności publicznej (szkoły, urząd gminy, świetlice, remiza OSP), termomodernizację budynków gminnych redukującą zapotrzebowanie na energię, a także wymianę źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych prywatnych w ramach programów dofinansowania (Czyste Powietrze, FEŁ 2021–2027).

Cel operacyjny IV.2. — Adaptacja do zmian klimatu i gospodarka wodna

Nasilające się susze i ekstremalne zjawiska pogodowe wymagają systemowych działań adaptacyjnych, zarówno w skali całej gminy, jak i na poziomie indywidualnych gospodarstw i sołectw. Kierunki działań obejmują: realizację programu małej retencji wodnej — budowę oczek wodnych, stawów, systemów zbierania wód opadowych, retencji przydomowej, renaturyzację rowów i cieków wodnych, ograniczając odpływ wód z terenu gminy i zwiększając zasoby wodne dostępne dla rolnictwa; wdrożenie zielono-niebieskiej infrastruktury w przestrzeni publicznej sołectw (nasadzenia drzew, łąki kwietne, ogrody deszczowe przy budynkach publicznych); wspieranie rolników w zakresie dostępu do systemów nawadniania upraw i doradztwa agrotechnicznego uwzględniającego zmiany klimatyczne (dobór odmian tolerujących susze, agrotechnika bezorkowa); a także aktualizację Planu Zarządzania Kryzysowego z uwzględnieniem rosnących ryzyk klimatycznych.

Cel operacyjny IV.3. — Likwidacja azbestu, gospodarka odpadami i ochrona środowiska

Gmina Lgota Wielka od lat realizuje program usuwania azbestu — jedno z najważniejszych zadań środowiskowych gminy. Kierunki działań obejmują: kontynuację i finalizację programu usuwania wyrobów zawierających azbest do roku 2032 (we współpracy z WFOŚ), wdrożenie skutecznego systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych osiągającego poziomy recyklingu wymagane przez prawo UE i krajowe, edukację ekologiczną mieszkańców w zakresie segregacji odpadów, ograniczania plastiku i kompostowania odpadów zielonych, ochronę lokalnych zasobów wód podziemnych GZWP

nr 408 poprzez eliminację nieszczelnych zbiorników bezodpływowych i wymianę na przydomowe oczyszczalnie ścieków lub przyłączenie do kanalizacji, sukcesywne zalesianie gruntów najłabszych bonitacyjnie zwiększające retencję, bioróżnorodność i pochłanianie CO₂, a także ochronę i utrzymanie korytarza ekologicznego Bełchatów–Radomsko jako kluczowego zasobu przyrodniczego.

6.5. Powiązania między celami — logika interwencji

Cztery cele strategiczne Strategii Gminy Lgota Wielka tworzą zintegrowany system wzajemnie wzmacniających się kierunków działań. Inwestycje w infrastrukturę (Cel III) poprawiają warunki zamieszkania, przyciągają inwestorów i obniżają koszty działalności gospodarczej, wspierając tym samym Cel II. Rozwój OZE (Cel IV) generuje dochody gminy z podatku od nieruchomości i redukuje koszty energii w budynkach publicznych, zwalniając środki na usługi społeczne (Cel I). Nowoczesna edukacja (Cel I.1) kształtuje kompetencje przyszłych pracowników i przedsiębiorców (Cel II). Mała retencja (Cel IV.2) wzmacnia odporność rolnictwa (Cel II.3) i poprawia walory krajobrazowe sołectw (Cel III.4).

7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

Niniejszy rozdział stanowi realizację art. 10e ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym i jest bezpośrednią operacjonalizacją czterech celów strategicznych opisanych w rozdziale 6. Kierunki działań wskazują, co jest do zrobienia, aby osiągnąć wyznaczone cele — opisują obszary koncentracji wysiłków organizacyjnych i finansowych gminy oraz jej partnerów w całym dekadowym horyzoncie Strategii. Realizacja poszczególnych działań w ramach celów operacyjnych zapewnia osiągnięcie celów strategicznych, które z kolei służą urzeczywistnieniu wizji gminy Lgota Wielka jako miejsca przyjaznego do życia, pracy i aktywności dla każdego pokolenia mieszkańców.

Katalog kierunków działań nie ma charakteru zamkniętego. W miarę pojawiania się nowych możliwości finansowania, wyników kolejnych cykli monitoringu i ewaluacji lub zmian uwarunkowań zewnętrznych może być uzupełniany i modyfikowany zgodnie z procedurą aktualizacji Strategii. Wiodącym realizatorem wszystkich opisanych kierunków jest Gmina Lgota Wielka reprezentowana przez Wójta i Urząd Gminy. Partnerami realizacyjnymi są w szczególności: Starostwo Powiatowe w Radomsku, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, agencje unijne i krajowe, organizacje pozarządowe, lokalni przedsiębiorcy i rolnicy oraz sama społeczność lokalna.

Cel strategiczny I | Wymiar społeczny

Wysoka jakość życia, dostępność usług publicznych i aktywna społeczność lokalna

Realizacja Celu strategicznego I wynika bezpośrednio z diagnozy wyzwań demograficznych gminy — systematycznie malejącej liczby ludności, ujemnego przyrostu naturalnego i odpływu migracyjnego młodych mieszkańców — i odpowiada na nie poprzez podniesienie jakości i dostępności usług publicznych we wszystkich sferach życia społecznego. Działania w tym wymiarze tworzą warunki, które sprawiają, że Lgota Wielka staje się miejscem, w którym warto pozostać i do którego warto powrócić — miejscem o bogatej ofercie edukacyjnej, opiekuńczej, kulturalnej i sportowej, przyjaznym dla każdego pokolenia.

Cel operacyjny I.1. Nowoczesna edukacja szansą dla mieszkańców gminy

Szkoły podstawowe gminy Lgota Wielka — w Lgocie Wielkiej i Woli Blakowej — pozostają jednym z najważniejszych zasobów wspólnoty lokalnej. Są nie tylko miejscem kształcenia, lecz również centrami życia społecznego swoich sołectw i węzłami dostępu do usług publicznych dla całych rodzin. Zachowanie i wzmocnienie tej sieci w obliczu niekorzystnych trendów demograficznych jest zadaniem strategicznym, wymagającym równocześnie nakładów inwestycyjnych w infrastrukturę i przemyślanych działań podnoszących jakość oferty edukacyjnej.

Gmina koncentruje działania na kompleksowej modernizacji bazy dydaktycznej i sportowej wszystkich trzech szkół podstawowych. Obejmuje to kontynuację termomodernizacji budynków szkolnych, doposażenie pracowni komputerowych i naukowych, zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w każdej placówce, a także budowę i modernizację zaplecza sportowego przy szkołach — w szczególności hali sportowej i kompleksu boisk wielofunkcyjnych przy szkole w Lgocie Wielkiej, dla których gmina posiada już Programy Funkcjonalno-Użytkowe i jest na etapie opracowywania dokumentacji projektowej. Nowoczesna baza sportowa, dostępna po godzinach lekcyjnych dla całej lokalnej społeczności, wzmocni aktywność fizyczną mieszkańców w każdym wieku.

Równoległy kierunek obejmuje wzmocnienie samego procesu kształcenia: wdrożenie programów edukacji cyfrowej i klimatycznej, rozbudowę oferty zajęć pozalekcyjnych i wyrównawczych, wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz ustanowienie gminnego systemu stypendialnego dla wyróżniających się uczniów. Gmina będzie aktywnie współpracować ze szkołami ponadpodstawowymi z sąsiedztwa w zakresie doradztwa zawodowego, tak aby absolwenci szkół gminy mieli realną wiedzę o ścieżkach kształcenia i możliwościach zawodowych dostępnych bez konieczności opuszczania regionu.

Cel operacyjny I.2. Aktywna polityka społeczna i usługi dla seniorów

Starzenie się społeczności lokalnej jest procesem nieuchronnym, który będzie się pogłębiać przez cały okres obowiązywania niniejszej Strategii. Stanowi to wyzwanie dla finansów gminy, lecz również zobowiązanie do zapewnienia godnych warunków życia wszystkim mieszkańcom, niezależnie od wieku i sprawności. Gmina Lgota Wielka podejmuje to wyzwanie, kierując znaczące środki na budowę systemu usług opiekuńczych i aktywizujących rosnącego liczebnie środowiska seniorów.

Kluczowym działaniem jest uruchomienie Klubu Seniora — miejsca codziennej aktywności, integracji i wsparcia dla osób starszych z terenu całej gminy. Klub będzie prowadzić zajęcia ruchowe i rekreacyjne, warsztaty edukacyjne, szkolenia z obsługi komputera i smartfona, spotkania tematyczne i wyjazdy integracyjne. Środowiskowy Dom Samopomocy w Krępie — kluczowy zasób opieki społecznej dla osób z niepełnosprawnościami — będzie utrzymywany i rozwijany jako niezbędny element lokalnego systemu wsparcia. Punkt rehabilitacji, planowany jako adaptacja istniejącego budynku gminnego, zapewni mieszkańcom dostęp do usług rehabilitacyjnych w miejscu zamieszkania, bez konieczności dalekich dojazdów do Radomska.

Uzupełnieniem tych działań jest rozbudowa usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania, opieka wytchnieniowa dla rodzin sprawujących opiekę nieformalną oraz adaptacja przestrzeni publicznych do potrzeb osób o ograniczonej mobilności — chodniki z łagodną nawierzchnią, miejsca siedzące, wiaty przystankowe, podjazdy. Programy profilaktyki zdrowotnej organizowane cyklicznie dla różnych grup wiekowych, realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy

z organizacjami pozarządowymi, zamkną ofertę wsparcia społecznego na poziomie odpowiadającym rzeczywistym potrzebom mieszkańców.

Cel operacyjny I.3. Aktywna kultura, sport i integracja społeczna

Jakość życia w gminie wiejskiej mierzy się nie tylko dostępnością infrastruktury technicznej, lecz również bogactwem życia społecznego, kulturalnego i sportowego. Gmina Lgota Wielka dysponuje solidnymi fundamentami aktywności obywatelskiej — dwoma klubami sportowymi, sześcioma remizami OSP, kołami gospodyń wiejskich, Gminną Biblioteką Publiczną — lecz oferta ta wymaga wzmocnienia i unowocześnienia, aby sprostać rosnącym oczekiwaniom mieszkańców, szczególnie młodego pokolenia.

Priorytetem jest kompleksowe wzmocnienie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w skali całej gminy. Obok hali sportowej i boisk wielofunkcyjnych przy szkole w Lgocie Wielkiej, budowane będzie nowe boisko sportowe w Brudzicach — gmina posiada już gotową dokumentację projektową i oczekuje na pozwolenie na budowę — a także boisko do gry w padla jako nowa propozycja w ofercie sportowej gminy. W miejscowości Woźniki powstanie przestrzeń letniego wypoczynku z trasami biegowymi i spacerowymi, oświetleniem i małą architekturą rekreacyjną. W każdym sołectwie nieposiadającym dotąd obiektu rekreacyjnego zainstalowane zostaną siłownia plenerowa i elementy małej architektury.

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, planowany jako adaptacja części budynku szkoły podstawowej w Lgocie Wielkiej, stanie się centrum oferty kulturalnej gminy — z salą widowiskowo-kulturalną, pracowniami artystycznymi i siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej. Zakup mobilnej sceny plenerowej z nagłośnieniem i oświetleniem scenicznym umożliwi organizację profesjonalnych imprez kulturalnych i sportowych we wszystkich sołectwach. Aranżacja terenu przy siedzibie Urzędu Gminy stworzy przestrzeń targowiska gminnego i miejsca imprez plenerowych — nowe centrum integracji społecznej w sercu gminy. Rozbudowa i modernizacja placu zabaw w Lgocie Wielkiej, zakup sceny plenerowej oraz wsparcie dla OSP, kół gospodyń wiejskich i innych organizacji pozarządowych, realizowane przez coroczny program współpracy, sprawią, że energia obywatelska lokalnej społeczności będzie stale wzmacniana i doceniana.

Cel strategiczny II | Wymiar gospodarczy

Konkurencyjna gospodarka lokalna, nowe miejsca pracy i nowoczesne rolnictwo

Sfera gospodarcza gminy Lgota Wielka wymaga zdecydowanego impulsu, który przełamie dominację odpływu zarobkowego i uruchomi lokalne źródła zatrudnienia i dochodów. Działania w ramach Celu strategicznego II są ukierunkowane na stworzenie warunków, w których zarówno istniejący mikroprzedsiębiorcy mogą się rozwijać, jak i zewnętrzni inwestorzy mają realne powody i możliwości, by lokować swoje projekty na terenie gminy. Równoległy kierunek to modernizacja rolnictwa — fundamentu tożsamości i gospodarki Lgoty Wielkiej — i budowa nowych źródeł dochodu z energetyki odnawialnej.

Cel operacyjny II.1. Tworzenie warunków dla inwestycji i nowych miejsc pracy

Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka wyznaczył 10 stref gospodarczych (SP) z parametrami dopuszczającymi realizację obiektów produkcyjnych, magazynowych i usługowych. Aby strefy te stały się realnie atrakcyjne dla inwestorów, gmina będzie sukcesywnie uzbrajać je w infrastrukturę techniczną — przyłącza energetyczne, wodociąg, kanalizację sanitarną, drogi dojazdowe i łączność szerokopasmową — oraz obejmować miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które skracają czas i ryzyko procesu inwestycyjnego. Priorytet uzbrojenia obejmuje strefy zlokalizowane przy głównych drogach powiatowych, o najlepszej dostępności komunikacyjnej i najbliższej istniejących sieci.

Gmina wdroży system obsługi inwestora w Urzędzie Gminy jako jednego punktu kontaktowego — z cyfrowym przewodnikiem po ofercie inwestycyjnej, mapą dostępnych terenów i jasną ścieżką administracyjną od decyzji o lokalizacji do rozpoczęcia budowy. Aktywna promocja terenów inwestycyjnych prowadzona będzie we współpracy z Łódzką Agencją Rozwoju Regionalnego i Polską Agencją Inwestycji i Handlu, z ukierunkowaniem na branże komplementarne z profilem gminy: przetwórstwo rolno-spożywcze, logistykę, lekką wytwórczość i usługi dla rolnictwa. Uzupełniającym kierunkiem aktywności gospodarczej będzie agroturystyka i turystyka wiejska — gmina będzie wspierać tworzenie produktów turystycznych opartych na zabytkowych kościołach, krajobrazie rolniczym i sieci ścieżek rowerowych.

Cel operacyjny II.2. Wsparcie lokalnych przedsiębiorców i aktywizacja zawodowa

Mikroprzedsiębiorstwa stanowiące 96,2% podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy są motorem lokalnej aktywności i podstawowym pracodawcą poza rolnictwem. Ich wzmocnienie wymaga środowiska instytucjonalnego ułatwiającego dostęp do wiedzy, finansowania i rynków. Gmina będzie organizować cykliczne szkolenia i spotkania networkingowe dla lokalnych przedsiębiorców, we współpracy z Izłą Rzemieślniczą i Stowarzyszeniem Radomszczańskich Przedsiębiorców, zapewniając praktyczne doradztwo z zakresu finansowania unijnego, cyfryzacji, efektywności energetycznej i nowoczesnych metod zarządzania.

Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i biernych zawodowo realizowana będzie wspólnie z Powiatowym Urzędem Pracy w Radomsku przez programy staży, szkoleń i dotacji na działalność gospodarczą. Gmina będzie wspierać powstawanie podmiotów ekonomii społecznej — spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych — które oferują miejsca pracy dla osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Tworzenie warunków dla sprzedaży bezpośredniej i handlu elektronicznego produktami lokalnymi zwiększy marże producentów i zbuduje rozpoznawalność produktów z gminy Lgota Wielka.

Cel operacyjny II.3. Modernizacja rolnictwa i rozwój łańcuchów wartości żywności

Użytki rolne obejmujące 88,2% powierzchni gminy są nie tylko fundamentem gospodarki, lecz również tożsamości i krajobrazu Lgoty Wielkiej. Ich ochrona i jednoczesna modernizacja to dwa równoległe cele, które wzajemnie się wzmacniają — nowoczesne rolnictwo precyzyjne i ekologiczne może być bardziej produktywnie, odporne na susze i wyżej wyceniane niż tradycyjna produkcja masowa.

Głównym kierunkiem działań jest wsparcie informacyjne i doradcze rolników w zakresie programów pomocowych: dopłat do rolnictwa ekologicznego, modernizacji gospodarstw i tworzenia grup

producentów. Gmina będzie działać jako pośrednik informacyjny między rolnikami a instytucjami — ARiMR, Łódzkim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego i Izłą Rolniczą Województwa Łódzkiego — organizując szkolenia, wyjazdy studyjne i dni demonstracyjne nowych technologii. Priorytetem jest promowanie rolnictwa ekologicznego i integrowanego jako ścieżki do wyższych cen skupu i dostępu do rosnącego rynku żywności certyfikowanej.

Równoległy kierunek to organizacja systemu krótkich łańcuchów dostaw żywności: targowisko gminne przy siedzibie Urzędu Gminy, platforma sprzedaży bezpośredniej w Internecie i współpraca z kooperatywami spożywczymi z Radomska i okolic będą tworzyć kanały dystrybucji omijające pośredników i przynoszące rolnikom wyższe marże. Potencjał biogazowni rolniczej na terenie strefy 2SR wyznaczonej w Planie Ogólnym z profilem biogazowni będzie aktywnie propagowany wśród potencjalnych inwestorów i rolników, jako szansa na nowe źródło dochodu. Inwestycje w małą retencję wodną, opisane szerzej w ramach Celu IV, będą bezpośrednio wzmacniać odporność produkcji rolnej na nasilające się susze.

Cel strategiczny III | Wymiar przestrzenny i infrastrukturalny

Nowoczesna infrastruktura, ład przestrzenny i atrakcyjność osiedleńcza gminy

Infrastruktura techniczna i drogowa determinuje jakość życia i atrakcyjność inwestycyjną gminy w sposób najbardziej bezpośredni. Brak kanalizacji sanitarnej w części sołectw, niezadowalający stan nawierzchni drogowych i niski poziom dostępności szerokopasmowego Internetu to problemy realne, odczuwane przez mieszkańców na co dzień. Działania w ramach Celu strategicznego III są ukierunkowane na systematyczne, konsekwentne niwelowanie tych niedoborów, przy jednoczesnym dbaniu o estetyczny i harmonijny ład przestrzenny, który również decyduje o tym, czy gmina jest miejscem, w którym chce się żyć.

Cel operacyjny III.1. Kompleksowa modernizacja infrastruktury drogowej

Gmina Lgota Wielka nie posiada dróg krajowych ani wojewódzkich. System komunikacyjny opiera się na pięciu drogach powiatowych klasy zbiorczej oraz sieci 12 publicznych dróg gminnych. Drogi gminne znajdują się w bardzo dobrym stanie technicznym i są wyposażone w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo pieszych, w tym chodniki. Ich właściwe utrzymanie ma kluczowe znaczenie dla codziennej mobilności mieszkańców, dostępu do usług publicznych oraz atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy.

W okresie realizacji Strategii działania będą koncentrować się na utrzymaniu osiągniętego standardu infrastruktury drogowej, wykonywaniu bieżących remontów oraz punktowej modernizacji odcinków wymagających poprawy. Kontynuowane będą również działania związane z modernizacją oznakowania, odwodnienia i oświetlenia ulicznego, w tym stosowaniem energooszczędnych opraw LED. Gmina będzie współpracować z Powiatem Radomszczańskim w zakresie modernizacji dróg powiatowych oraz rozwijać infrastrukturę pieszą i rowerową, wspierając bezpieczeństwo ruchu, codzienne dojazdy i aktywną turystykę.

Cel operacyjny III.2. Unowocześnieni kanalizacji sanitarnej i poprawa gospodarki wodno-ściekowej

Gmina dysponuje dobrze rozwiniętą infrastrukturą drogową i wodno-kanalizacyjną. Wyzwaniem jest utrzymanie wysokiego standardu dróg, punktowe uzupełnianie sieci kanalizacyjnej, obsługa nowych terenów inwestycyjnych oraz dalszy rozwój e-usług. Argument środowiskowy jest tu bezwzględny — cały obszar gminy leży w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 408 — Niecka Miechowska, a brak szczelnej kanalizacji stwarza realne ryzyko zanieczyszczenia strategicznych zasobów wód podziemnych, z których gmina czerpie wodę pitną dla 100% mieszkańców. Dotychczasowe etapy objęły miejscowości Krępa, Kolonia Krępa, Wiewiórow i Woźniki — w kolejnych etapach pierwszeństwo mają Brudzice, Wola Blakowa i Długie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego wskazuje dostosowanie kanalizacji Lgoty Wielkiej do wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG jako inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym — co nadaje temu zadaniu szczególną rangę i ułatwia pozyskanie dofinansowania. Modernizacja i monitoring obu ujęć wód podziemnych — Kolonia Krępa i Wiewiórow — będą zapewniały ciągłość i jakość dostaw wody dla wszystkich mieszkańców, także tych z sąsiedniej Gminy Sulmierzyce zasilanych z ujęcia Wiewiórow.

Cel operacyjny III.3. Cyfryzacja usług publicznych i dostęp do szybkiego Internetu

Dostęp do szybkiego Internetu stanowi obecnie jeden z podstawowych elementów infrastruktury technicznej i społecznej. Gmina Lgota Wielka posiada rozwiniętą infrastrukturę szerokopasmową, w tym sieć światłowodową, umożliwiającą mieszkańcom korzystanie z pracy zdalnej, e-nauki, handlu elektronicznego oraz usług cyfrowych. Dalsze działania gminy będą koncentrować się na współpracy z operatorami telekomunikacyjnymi, utrzymaniu wysokiej jakości połączeń oraz punktowym uzupełnianiu zasięgu w miejscach wymagających poprawy.

Równoległym kierunkiem będzie dalsza cyfryzacja Urzędu Gminy i rozwój e-usług publicznych, obejmujących m.in. elektroniczne składanie podań, e-płatności, przekazywanie informacji drogą elektroniczną oraz cyfrowy obieg dokumentów. Rozwijany portal mapowy GIS zapewni mieszkańcom, inwestorom i projektantom łatwy dostęp do danych przestrzennych i planistycznych. Dostęp do szybkiego Internetu w szkołach, bibliotece i innych obiektach publicznych będzie wspierał edukację cyfrową, podnoszenie kompetencji mieszkańców oraz powszechne korzystanie z usług elektronicznych.

Cel operacyjny III.4. Ład przestrzenny, ochrona krajobrazu i atrakcyjność sołectw

Estetyka przestrzeni publicznej, porządek w zagospodarowaniu terenu i harmonijny krajobraz decydują o tym, czy gmina jest miejscem, z którego mieszkańcy są dumni. Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka, który obowiązuje od 1 maja 2026 roku jako obowiązujący akt prawa miejscowego, stwarza solidną podstawę prawną dla konsekwentnej polityki przestrzennej. Gmina przystąpi do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów kluczowych inwestycji — stref gospodarczych SP i stref OZE — co skróci czas realizacji i zwiększy pewność prawną dla inwestorów.

W każdym sołectwie realizowany będzie program zagospodarowania i modernizacji przestrzeni publicznej: zieleń urządzone, ławki, oświetlenie, wiaty przystankowe i tablice informacyjne. Szczególną ochroną objęte zostaną zabytkowe układy przestrzenne — wieś sznurowa Lgota Wielka i wieś Wola

Blakowa — które są materialną pamięcią historii osadnictwa na tym terenie. Zagospodarowanie terenu przy urzędzie gminy jako targowiska i przestrzeni imprez plenerowych stworzy nowe centrum integracji społecznej. Wdrożenie zasad zrównoważonego kształtowania zieleni publicznej z doбором gatunków odpornych na suszę wpisze się w adaptację gminy do zmian klimatycznych, łącząc estetykę z funkcją ekologiczną.

Cel strategiczny IV | Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Gmina samowystarczalna energetycznie

Transformacja energetyczna i adaptacja do zmian klimatu to nie postulaty odległej przyszłości — to nagląca konieczność, której skutki gmina Lgota Wielka odczuwa już dziś w postaci nasilających się susz, gwałtownych opadów i rosnących kosztów energii. Działania w ramach Celu strategicznego IV łączą ze sobą dwa komplementarne wektory: zmniejszenie emisji i wzrost udziału OZE z jednej strony, oraz budowanie odporności społeczności i ekosystemów na już zachodzące zmiany z drugiej. Gmina ma wyjątkowy potencjał w tym obszarze — Plan Ogólny wyznaczył strefy dla instalacji wiatrowej i fotowoltaicznej — i zamierza go w pełni wykorzystać z korzyścią dla mieszkańców i budżetu gminy. Ważnym elementem rozwoju mają się stać małe elektrownie biogazowe.

Cel operacyjny IV.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczna

Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka wyznaczył strefę 14SO dla lokalizacji elektrowni wiatrowej o wysokości do 250 metrów i strefę 13SO dla farmy fotowoltaicznej. To unikalne zasoby planistyczne, które tworzą realną szansę na lokalizację dużych, komercyjnych instalacji OZE generujących znaczące wpływy z podatku od nieruchomości do budżetu gminy — szacunkowo od kilkuset tysięcy do nawet kilku milionów złotych rocznie przy pełnej realizacji. Gmina opracuje dla tych terenów miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i przeprowadzi negocjacje z inwestorami zewnętrznymi, dbając o maksymalizację korzyści dla budżetu i lokalnej społeczności — w tym o zatrudnienie lokalne i dzierżawę gruntów dla właścicieli nieruchomości.

Jednocześnie gmina zamontuje instalacje fotowoltaiczne na wszystkich budynkach użyteczności publicznej — szkołach, urzędzie gminy, Stacjach Uzdatniania Wody, oczyszczalniach, świetlicach i remizach OSP — oraz przeprowadzi ich kompleksową termomodernizację. Łączny efekt tych działań to radykalne obniżenie kosztów energii ponoszonych przez gminę i zmniejszenie śladu węglowego jej działalności. Wspierany będzie również rozwój energetyki prosumenckiej: fotowoltaika na dachach budynków prywatnych, gminny program dofinansowania magazynów energii dla gospodarstw domowych posiadających panele PV, a w perspektywie średniookresowej — klaster energii lub spółdzielnia energetyczna integrująca lokalnych producentów i odbiorców. W budynkach mieszkalnych prywatnych wspierana będzie wymiana źródeł ciepła przez programy Czyste Powietrze i FEŁ 2021–2027. Planuje się również prowadzenie kampanii informacyjnych, dotyczących spalania odpadów w piecach w gospodarstwach domowych/ budynkach gospodarczych — akcje mają na celu przedstawienie niekorzystnego wpływu spalanych odpadów na zdrowie mieszkańców oraz środowisko.

Cel operacyjny IV.2. Adaptacja do zmian klimatu i gospodarka wodna

Susza jest i będzie coraz poważniejszym zagrożeniem dla produkcji rolnej i bezpieczeństwa wodnego gminy. Niska retencja wodna — wynikająca z zaledwie 7,8% lesistości i intensywnego odwodnienia melioracyjnego — sprawia, że woda opadowa szybko odpływa z terenu gminy, nie zasilając wód gruntowych. Odpowiedzią jest systematyczny program małej retencji: budowa i odbudowa oczek wodnych i stawów śródpolnych, renaturyzacja rzeki Kręciny i lokalnych cieków, progi piętrzące na rowach melioracyjnych, systemy zbierania wód opadowych przy budynkach publicznych. Program ten, finansowany z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska (program Stop Suszy) i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska, ma na celu zwiększenie retencji wodnej gminy o co najmniej 50 000 m³ do roku 2035.

Uzupełnieniem programu retencji jest wdrożenie zielono-niebieskiej infrastruktury w przestrzeni publicznej sołectw — nasadzenia drzew dobranych pod kątem tolerancji na susze i upały, łąki kwietne przy obiektach publicznych, ogrody deszczowe zbierające wody opadowe. Gmina opracuje Gminny Plan Adaptacji do Zmian Klimatu jako dokument szczegółowo identyfikujący lokalne ryzyka klimatyczne i katalogujący działania adaptacyjne. Współpraca z rolnikami w zakresie nawadniania upraw, doboru odmian tolerujących susze i agrotechniki bezorkowej jest integralnym elementem adaptacji klimatycznej całej gminy.

Cel operacyjny IV.3. Likwidacja azbestu, gospodarka odpadami i ochrona środowiska

Azbest pozostający na pokryciach dachowych i w elementach budynków na terenie gminy jest realnym zagrożeniem zdrowotnym, narastającym wraz ze starzeniem się i degradacją tych wyrobów. Gmina Lgota Wielka realizuje program usuwania azbestu od lat — i zobowiązuje się do pełnej likwidacji wszystkich wyrobów azbestowych z obszaru gminy do roku 2032. Coroczne edycje programu realizowane we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej są finansowane w znaczącej części ze środków zewnętrznych, minimalizując obciążenie finansowe właścicieli nieruchomości.

W zakresie gospodarki odpadami gmina będzie systematycznie rozbudowywać infrastrukturę selektywnej zbiórki i wzmacniać edukację ekologiczną mieszkańców — kampanie informacyjne, warsztaty dla uczniów, akcje sprzątania terenu — dążąc do osiągnięcia poziomów recyklingu wymaganych prawem krajowym i unijnym (minimum 55% do roku 2035). Ochrona korytarza ekologicznego Bełchatów–Radomsko przebiegającego przez północno-wschodnią część gminy będzie realizowana przez utrzymanie strefy otwartej (SO) wyznaczonej w Planie Ogólnym i aktywne działania renaturyzacyjne. Sukcesywne zalesienia gruntów najsłabszych bonitacyjnie zwiększą retencję, pochłanianie CO₂ i różnorodność biologiczną gminy.

8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Niniejszy rozdział określa wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka, stanowiąc realizację art. 10e ust. 3 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Przez dokumenty wykonawcze rozumie się obowiązkowe lub fakultatywne

plany, programy i inne dokumenty funkcjonujące na poziomie gminy, których treść musi pozostawać w zgodności z celami i kierunkami niniejszej Strategii jako dokumentu nadrzędnego.

Strategia Rozwoju Gminy Lgota Wielka jest dokumentem kierunkowym najwyższego szczebla w lokalnym systemie zarządzania rozwojem. Wyznacza ona cztery cele strategiczne — w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-infrastrukturalnym i klimatyczno-środowiskowym — których realizacja opiera się na szerokim ekosystemie dokumentów sektorowych, planów i programów. Każdy dokument wykonawczy opracowywany lub aktualizowany po wejściu w życie niniejszej Strategii powinien być z nią spójny: zarówno w zakresie diagnozy i oceny problemów, jak i proponowanych kierunków działań i wskaźników postępu. W przypadku stwierdzenia sprzeczności między dokumentem wykonawczym a Strategią, priorytet mają ustalenia Strategii.

Podstawową zasadą rządzącą relacją Strategii i dokumentów wykonawczych jest zasada wieloszczeblowej spójności: Strategia formułuje cele i kierunki, a dokumenty sektorowe operacjonalizują je na poziomie konkretnych zadań, harmonogramów, kosztów i podmiotów odpowiedzialnych. Poniżej wskazano kluczowe obszary tematyczne, w których gmina Lgota Wielka powinna dysponować aktualnymi dokumentami wykonawczymi, wraz z wytycznymi merytorycznymi wynikającymi z celów Strategii.

Planowanie przestrzenne i zagospodarowanie terenu

Fundamentem polityki przestrzennej gminy jest Plan Ogólny Gminy Lgota Wielka opracowany przez spółkę Refunda we Wrocławiu w czerwcu 2025 roku, który z dniem 1 maja 2026 r. zastąpił dotychczasowe Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego jako obowiązujący akt prawa miejscowego. Plan Ogólny wyznacza kompletny katalog dwunastu stref planistycznych dla całego obszaru gminy i stanowi bezpośrednią podstawę do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

Wytyczne wynikające ze Strategii wskazują, że w pierwszej kolejności — do końca 2026 roku — gmina powinna opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszarów strategicznych: stref gospodarczych SP wyznaczonych w Planie Ogólnym, przeznaczonych pod inwestycje produkcyjne i magazynowe, oraz stref OZE — strefy 13SO z profilem farmy fotowoltaicznej i strefy 14SO z profilem elektrowni wiatrowej. Brak MPZP dla tych obszarów jest bezpośrednią barierą dla realizacji kluczowych inwestycji i uniemożliwia pozyskanie inwestorów zewnętrznych. Kolejne plany miejscowe powinny stopniowo obejmować centra sołeckie, w których planowane są inwestycje publiczne i zagospodarowanie przestrzeni. Przy sporządzaniu wszystkich dokumentów planistycznych należy bezwzględnie respektować ustalenia Planu Ogólnego, a w szczególności ochronę strefy otwartej (SO) wyznaczonej na terenie korytarza ekologicznego Bełchatów–Radomsko, stref ochrony bezpośredniej ujęć wód podziemnych oraz zabytkowych układów przestrzennych wsi sznurowej w Lgocie Wielkiej i wsi ulicówki w Woli Blakowej.

Energetyka, efektywność energetyczna i elektromobilność

Gmina Lgota Wielka nie posiada sieci gazowej, co w połączeniu z wyjątkowym potencjałem OZE wskazanym w Planie Ogólnym czyni transformację energetyczną szczególnie pilnym obszarem polityki lokalnej. W najbliższym możliwym terminie — rekomenduje się rok 2026 — gmina powinna opracować Założenia do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe jako dokument identyfikujący aktualne zapotrzebowanie na energię, bilans jej pozyskiwania i docelowy scenariusz transformacji energetycznej gminy.

Strategia wskazuje, że dokument ten musi uwzględniać trzy kluczowe kierunki: po pierwsze, lokalizację i zagospodarowanie stref OZE wyznaczonych w Planie Ogólnym (strefy 13SO i 14SO) jako potencjalnych miejsc dużych instalacji wiatrowej i fotowoltaicznej, generujących dochody podatkowe dla gminy; po drugie, program termomodernizacji budynków użyteczności publicznej i montażu na nich instalacji fotowoltaicznych; po trzecie, program wsparcia mieszkańców w wymianie starych źródeł ciepła na niskoemisyjne — przede wszystkim pompy ciepła i kotły na biomasę certyfikowanej jakości — realizowany przez aktywny punkt konsultacyjny programu Czyste Powietrze w Urzędzie Gminy. Odrębnie gmina powinna opracować Strategię Elektromobilności do roku 2027, wskazując

harmonogram elektryfikacji własnej floty pojazdów komunalnych i lokalizacje stacji ładowania przy obiektach publicznych.

Gospodarka komunalna i infrastruktura techniczna

Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Kanalizacyjnych jest dokumentem wymagającym niezwłocznej aktualizacji o harmonogram kolejnych etapów rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej w sołectwach dotychczas nieobsługiwanych. Strategia wskazuje punktowe uzupełnienie brakujących odcinków sieci, przede wszystkim w Wiewiórowie i Woli Blakowej oraz na lokalnych obszarach Brudzik, Krępy i Kolonii Krępy. Aktualizacja planu powinna ponadto obejmować program modernizacji obu ujęć wód podziemnych gminy — Kolonia Krępa i Wiewiórow — oraz zapewnić spójność z wieloletnim planem inwestycyjnym i Wieloletnią Prognozą Finansową.

Polityka mieszkaniowa gminy powinna być opisana w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy, uwzględniającym specyficzne potrzeby grup wymagających wsparcia — osób starszych, rodzin wielodzietnych i osób z niepełnosprawnościami — w powiązaniu z polityką senioralną i społeczną wynikającą z Celu strategicznego I Strategii.

Ochrona środowiska, gospodarka odpadami i adaptacja klimatyczna

Cel strategiczny IV Strategii — zielona, energetyczna i odporna na zmiany klimatu gmina Lgota Wielka — wymaga spójnego zestawu dokumentów sektorowych obejmującego kilka wzajemnie powiązanych obszarów. Gminny Program Ochrony Środowiska powinien zostać zaktualizowany do perspektywy roku 2030 z uwzględnieniem priorytetów klimatycznych Strategii i wymagań Polskiego Ładu Klimatycznego. Konieczne jest w nim wskazanie działań ochrony GZWP nr 408, zachowania korytarza ekologicznego Bełchatów–Radomsko i programu zalesień na gruntach najsłabszych bonitacyjnie.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, który gmina powinna opracować do końca pierwszego półrocza 2026 roku, stanie się kluczowym dokumentem wykonawczym Celu IV — wskazując harmonogram termomodernizacji budynków publicznych, instalacji OZE na obiektach gminnych i wsparcia mieszkańców w wymianie źródeł ciepła. Coroczna realizacja Programu Usuwania Azbestu powinna zmierzać do pełnej eliminacji wyrobów zawierających azbest z terenu gminy do roku 2032 — cel ten należy wpisać do Wieloletniej Prognozy Finansowej jako cykliczne wydatki inwestycyjne. Do końca 2027 roku gmina powinna opracować dwa nowe dokumenty planistyczne: Program Małej Retencji Wodnej, definiujący lokalizacje i harmonogram inwestycji retencyjnych niezbędnych dla ochrony produkcji rolnej i zasobów wody pitnej, oraz Gminny Plan Adaptacji do Zmian Klimatu (MPA), który szczegółowo zidentyfikuje lokalne ryzyka klimatyczne — susze, podtopienia, fale upałów — i wskaże katalog działań adaptacyjnych dla poszczególnych sektorów. Dokumenty te są dla gminy fakultatywne i powinny zostać sporządzone tylko w przypadku, gdy będą użyteczne.

Transport, drogi i zrównoważona mobilność

Polityka transportowa gminy operacjonalizowana jest przede wszystkim przez coroczne plany inwestycji drogowych, synchronizowane z Wieloletnią Prognozą Finansową. Plany te powinny realizować kierunek III.1 Strategii — wieloletni program modernizacji dróg gminnych o łącznej długości około 10 kilometrów — i obejmować lokalizacje priorytetowe wskazane na podstawie stanu technicznego nawierzchni, natężenia ruchu i wniosków mieszkańców. Osobnym elementem polityki transportowej jest sieć ścieżek rowerowych o docelowej długości około 20 kilometrów, której planowanie powinno uwzględniać połączenie z infrastrukturą Gminy Kleszczów i być ujęte w wieloletnim harmonogramie inwestycji.

Plan Zrównoważonej Mobilności (SUMP) gmina powinna opracować do końca 2028 roku — jest to nie tylko rekomendacja merytoryczna, lecz w perspektywie nowej unijnej perspektywy finansowej 2028–2034 coraz częściej wymóg formalny warunkujący dostęp do środków na projekty transportowe. Plan powinien integrować wszystkie środki transportu dostępne na terenie gminy: komunikację samochodową, rowerową, pieszą i zbiorową, wskazując priorytety inwestycyjne i działania organizacyjne poprawiające dostępność komunikacyjną sołectw. Strategia Elektromobilności, rekomendowana jako część szerszego dokumentu energetycznego, powinna wskazywać harmonogram instalacji stacji ładowania przy hali sportowej, Urzędzie Gminy i Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu.

Dokumenty te są dla gminy fakultatywne i powinny zostać sporządzone tylko w przypadku, gdy będą użyteczne.

Polityka społeczna, pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Obecnie obowiązująca Strategia to Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lgota Wielka na lata 2021-2026 (Załącznik do: Uchwały XXXV/172/2021 Rady Gminy w Lgocie Wielkiej z dnia 26 marca 2021 r.). Trwają prace nad nowym dokumentem. Dokument ten powinien włączyć działania Celu operacyjnego I.2 Strategii — Klub Seniora, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, opieka wytnieniowa, punkt rehabilitacji — jako konkretne zadania z podmiotami odpowiedzialnymi i harmonogramem realizacji. Spójny z nim powinien być Gminny Program Wspierania Rodziny, obejmujący wsparcie rodzin dysfunkcyjnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Coroczne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, finansowane z opłat za zezwolenia na sprzedaż alkoholu, powinny być integralnie powiązane z działalnością Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu jako centrum aktywności pozwalającym na konstruktywne zagospodarowanie czasu wolnego, szczególnie dzieci i młodzieży.

W gminie obowiązuje również Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Lgota Wielka na lata 2026 – 2029. Swoim zakresem obejmuje on również profilaktykę uzależnień cyfrowych (uzależnienie behawioralne). W ramach programu zakłada się prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

Kultura, sport, rewitalizacja i współpraca z organizacjami pozarządowymi

Coroczny Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi jest podstawowym instrumentem angażowania lokalnego kapitału społecznego w realizację celów Strategii. W kolejnych edycjach programu gmina powinna poszerzać krąg wspieranych organizacji o podmioty aktywne w obszarach kultury, sportu i pomocy społecznej, zwiększać limity dotacji i wprowadzać mechanizm małych grantów dla inicjatyw oddolnych niewymagających skomplikowanej dokumentacji aplikacyjnej. Wsparcie kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych i lokalnych klubów sportowych powinno być traktowane jako inwestycja w kapitał społeczny gminy, który jest dźwignią każdego innego wymiaru rozwoju.

Plany Odnowy Miejscowości — dla sołectw, które jeszcze ich nie posiadają — powinny zostać opracowane do końca 2027 roku jako dokumenty umożliwiające pozyskanie środków z programu PROW Leader na zagospodarowanie przestrzeni publicznych sołectw. Plany te powinny być spójne z ustaleniami Planu Ogólnego i obejmować projekty małej architektury, modernizacji świetlic i remiz oraz budowę obiektów rekreacyjnych wskazanych w Strategii.

Zarządzanie kryzysowe i bezpieczeństwo

Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego, choć formalnie aktualny, powinien zostać zaktualizowany o nowe ryzyka klimatyczne nasilające się od roku 2020 — susze atmosferyczne i glebowe, podtopienia lokalne po gwałtownych opadach i fale upałów. Aktualizacja powinna uwzględniać wyniki Gminnego Planu Adaptacji do Zmian Klimatu i wskazywać procedury reagowania na każdy ze zidentyfikowanych scenariuszy. Odrębnym elementem planu powinno być uwzględnienie ryzyk związanych z sąsiedztwem czynnej eksploatacji węgla brunatnego przez KWB Bełchatów — w tym potencjalnych wstrząsów sejsmicznych i wpływu leja depresyjnego kopalni na stosunki wodne — jako trwałych uwarunkowań bezpieczeństwa tej części gminy. Rola OSP Lgota Wielka, włączonej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, wymaga wyraźnego odzwierciedlenia w planie jako kluczowego zasobu ratowniczego — gmina powinna zagwarantować ciągłość jej finansowania i systematyczne doposażenie w sprzęt.

Ogólne zasady sporządzania dokumentów wykonawczych

Niezależnie od obszaru tematycznego, każdy dokument wykonawczy sporządzany lub aktualizowany w trakcie obowiązywania niniejszej Strategii powinien spełniać kilka zasad ogólnych. Zasada nadrzędności Strategii oznacza, że jej ustalenia są punktem odniesienia dla wszystkich dokumentów niższego rzędu — w przypadku sprzeczności rozstrzyga Strategia. Zasada terminowości wymaga, aby dokumenty nieaktualne lub niezgodne z celami Strategii zostały zaktualizowane w ciągu dwunastu miesięcy od jej wejścia w życie, a dokumenty całkowicie nowe zostały opracowane zgodnie z harmonogramem wskazanym powyżej, w zdecydowanej większości do końca 2027 roku. Zasada spójności z Wieloletnią Prognozą Finansową oznacza, że każde działanie inwestycyjne wynikające z dokumentu wykonawczego musi mieć odzwierciedlenie w WPF jako element wieloletniego planu inwestycyjnego.

Zasada partycypacji nakazuje, aby opracowywanie i aktualizacja dokumentów wykonawczych odbywała się z udziałem interesariuszy lokalnych — radnych, sołtysów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców — analogicznie do procedury konsultacji społecznych towarzyszącej opracowaniu niniejszej Strategii. Zasada klimatyczna, wynikająca z art. 10e ustawy o samorządzie gminnym po nowelizacji z 2020 roku, zobowiązuje do uwzględnienia wymiaru klimatycznego w każdym dokumencie wykonawczym, bez względu na jego obszar tematyczny. Zasada monitoringu wymaga, aby każdy dokument wykonawczy zawierał własny system wskaźników zgodny z systemem wskaźników Strategii, a wyniki jego monitoringu były włączane do corocznego Raportu o Stanie Gminy. Realizatorem wiodącym opracowania i aktualizacji dokumentów wykonawczych jest Urząd Gminy Lgota Wielka, a odpowiedzialność organizacyjną za utrzymanie aktualności poszczególnych dokumentów sektorowych ponoszą kierownicy właściwych referatów pod nadzorem Sekretarza Gminy.

9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

Niniejszy rozdział określa oczekiwane rezultaty planowanych działań podejmowanych przez Gminę Lgota Wielka w ramach realizacji Strategii Rozwoju, stanowiąc tym samym realizację art. 10e ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 13 ust. 1a pkt 7 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Rezultaty opisują pożądane zmiany — w zasobach materialnych i niematerialnych, w organizacji usług publicznych, w jakości życia mieszkańców i kondycji środowiska — które nastąpią w wyniku konsekwentnej realizacji kierunków działań określonych w rozdziale 7.

Rezultaty planowanych działań wyrażone są w postaci wskaźników monitoringowych, dla których określono trzy wartości: wartość bazową odpowiadającą stanowi wyjściowemu (rok 2024), wartość śródkresową planowaną na rok 2032 — stanowiący punkt kontrolny realizacji Strategii — oraz wartość docelową przewidywaną na zakończenie okresu realizacji Strategii. Przyjęta metodologia jest zgodna z zaleceniami Poradnika praktycznego do opracowania strategii rozwoju gminy (MFIPR, Warszawa 2021) i rozróżnia wskaźniki produktu — mierzące fizyczne efekty inwestycji — wskaźniki rezultatu — opisujące bezpośrednie zmiany wynikające z produktów — oraz wskaźniki oddziaływania, które mierzą długookresowe, systemowe zmiany w gminie.

Wszystkie wskaźniki zostały dobrane z uwzględnieniem czterech kryteriów: adekwatności do celów strategicznych, mierzalności przy użyciu dostępnych źródeł danych, łatwości pozyskiwania informacji w corocznych cyklach monitoringowych oraz komplementarności z wskaźnikami stosowanymi w dokumentach regionalnych i krajowych. Głównym źródłem danych jest Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31 XII każdego roku), uzupełniony o dane własne Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Regulacji Energetyki i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska.

Cel strategiczny I | Wymiar społeczny

Wysoka jakość życia, dostępność usług publicznych i aktywna społeczność lokalna

Realizacja Celu strategicznego I przyniesie wymierne zmiany w sferze edukacji, usług społecznych i aktywności obywatelskiej mieszkańców gminy. Oczekuje się, że do roku 2032 gmina Lgota Wielka będzie dysponowała nowoczesną bazą sportową i kulturalną, dostępnym systemem usług dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami oraz silnymi organizacjami społecznymi aktywnie uczestniczącymi w życiu lokalnym. Wymiernymi efektami inwestycji w infrastrukturę społeczną będą: wzrost wskaźnika skolaryzacji w szkołach podstawowych, zwiększenie liczby uczestników zajęć sportowych i kulturalnych, zmniejszenie odsetka osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wzrost aktywności organizacji pozarządowych.

W wymiarze produktowym najważniejszymi rezultatami będą: oddanie do użytku hali sportowej przy Szkole Podstawowej w Lgocie Wielkiej, wybudowanie kompleksu boisk ORLIK, budowa boiska sportowego w Brudzicach, uruchomienie Klubu Seniora, otwarcie punktu rehabilitacji przy ul. Kościelnej, zorganizowanie Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w zaadaptowanej przestrzeni szkoły oraz zagospodarowanie przestrzeni rekreacyjnej w Woźnikach. Każda z tych inwestycji odpowiada bezpośrednio na zidentyfikowany problem lub niezaspokojoną potrzebę społeczności lokalnej — od braku krytego obiektu sportowego, przez niedobory w ofercie senioralnej, aż po brak centrum kulturalnego.

Wskaźnik rezultatu / oddziaływania	Jedn.	Wartość bazowa (2025)	Wartość śródkres. (2028)	Wartość docelowa (2032)	Źródło danych
Wskaźnik skolaryzacji brutto na poziomie szkoły podstawowej	%	81,8	83,5	86,0	GUS BDL
Liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy	szt.	8	12	16	Urząd Gminy
Liczba sołectw wyposażonych w siłownię plenerową lub plac aktywności	szt.	2	6	9	Urząd Gminy
Liczba miejsc w instytucjach dziennego wsparcia dla seniorów (Klub Seniora, ŚDS)	msc.	30	50	70	GOPS / UG
Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania	os.	dane GOPS	+20%	+40%	GOPS / UG
Liczba aktywnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych wspieranych przez gminę	szt.	dane UG	+3	+6	Urząd Gminy
Liczba uczestników zajęć sportowych i rekreacyjnych w obiektach gminnych (rocznie)	os.	dane UG	wzrost o 25%	wzrost o 60%	Urząd Gminy
Wartość wydatków na kulturę, sport i rekreację jako % budżetu gminy	%	~3,5	≥4,5	≥5,0	GUS BDL

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych; Urząd Gminy Lgota Wielka; GOPS. Wartości bazowe: stan na 31 XII 2024 r.

Cel strategiczny II | Wymiar gospodarczy

Konkurencyjna gospodarka lokalna, nowe miejsca pracy i nowoczesne rolnictwo

Realizacja Celu strategicznego II powinna przynieść wyraźny wzrost aktywności gospodarczej mierzony liczbą podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, saldem rejestracji i wyrejestrowań oraz wskaźnikiem podmiotów na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym. Przygotowanie uzbrojonych terenów inwestycyjnych w strefach SP i aktywna polityka informacyjna wobec inwestorów zewnętrznych mają stworzyć warunki do lokalizacji na terenie gminy co najmniej kilku nowych podmiotów o charakterze produkcyjnym lub usługowym, generujących nowe miejsca pracy dla mieszkańców. Efektem będzie ograniczenie skali odpływu zarobkowego i zwiększenie dochodów własnych gminy. W sektorze rolnym oczekiwane rezultaty obejmują wzrost liczby rolników uczestniczących w systemach wspieranych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zwiększenie udziału certyfikowanej produkcji ekologicznej w ogóle produkcji rolnej gminy, uruchomienie stałego punktu sprzedaży bezpośredniej na targowisku gminnym oraz — w perspektywie do 2032 roku — realizację projektu biogazowni rolniczej w strefie 2SR Planu Ogólnego. Równolegle oczekuje się, że sieć ścieżek rowerowych i rozwinięta oferta agroturystyczna wzmocnią turystykę wiejską jako uzupełniające źródło dochodu dla części mieszkańców i rolników.

Wskaźnik rezultatu / oddziaływania	Jedn.	Wartość bazowa (2025)	Wartość śródkres. (2028)	Wartość docelowa (2032)	Źródło danych
Liczba podmiotów REGON ogółem	szt.	369	400	430	GUS BDL
Wskaźnik podmiotów REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	szt.	~1 486	1 600	1 750	GUS BDL
Saldo rejestracji i wyrejestrowania podmiotów REGON (rocznie)	szt.	+6	≥+8	≥+10	GUS BDL
Dochody własne gminy ogółem (mln zł)	mln zł	~8,1	~10,5	~13,0	GUS BDL
Liczba nowych miejsc pracy powstałych w strefach gospodarczych SP	os.	0	+10	+30	Urząd Gminy
Liczba rolników korzystających z doradztwa rolniczego i programów wspieranych przez ARiMR	os.	dane UG	wzrost o 20%	wzrost o 30%	Urząd Gminy

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych; Urząd Gminy Lgota Wielka; ARiMR. Wartości bazowe: stan na 31 XII 2024 r.

Cel strategiczny III | Wymiar przestrzenny i infrastrukturalny

Nowoczesna infrastruktura, ład przestrzenny i atrakcyjność osiedleńcza gminy

Realizacja Celu strategicznego III przyniesie najbardziej wymierne i widoczne w przestrzeni rezultaty: rozbudowaną i zmodernizowaną sieć drogową, kanalizację sanitarną obejmującą wszystkie miejscowości gminy, szybki Internet dostępny w każdym gospodarstwie domowym, e-usługi publiczne dostępne zdalnie oraz zagospodarowane i estetyczne przestrzenie publiczne w centrach sołectw. Są to inwestycje, które przekształcają warunki materialne życia mieszkańców w sposób najbardziej bezpośredni i odczuwalny.

Dokończenie kanalizacji sanitarnej jest działaniem priorytetowym, którego rezultatem będzie zarówno poprawa warunków sanitarnych, jak i eliminacja ryzyka zanieczyszczenia Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 408 — Niecka Miechowska. Każdy kilometr nowo wybudowanej kanalizacji i każdy kilometr zmodernizowanej drogi stanowią bezpośredni produkt inwestycji i jednocześnie wyzwalacz dalszych korzyści: wzrostu wartości nieruchomości, poprawy dostępności dla inwestorów, zmniejszenia emisji pyłów z dróg gruntowych i ograniczenia kosztów napraw pojazdów ponoszonych przez mieszkańców.

Wskaźnik rezultatu / oddziaływania	Jedn.	Wartość bazowa (2025)	Wartość śródkres. (2028)	Wartość docelowa (2032)	Źródło danych
Długość przebudowanych i wyremontowanych dróg gminnych (narastająco od 2026 r.)	km	0	+5	+10	Urząd Gminy
Odsetek gospodarstw domowych z dostępem do Internetu ≥ 100 Mb/s	%	dane UKE	70	95	UKE / UG
Liczba e-usług publicznych dostępnych zdalnie przez ePUAP / mObywatel	szt.	dane UG	5	10	Urząd Gminy
Liczba sołectw z zmodernizowaną przestrzenią publiczną (zieleni, oświetlenie, m. archit.)	szt.	1	3	5	Urząd Gminy
Wydatki inwestycyjne gminy jako % wydatków ogółem	%	40,1	≥ 35	≥ 35	GUS BDL

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych; Urząd Gminy Lgota Wielka; Urząd Komunikacji Elektronicznej. Wartości bazowe: stan na 31 XII 2024 r.

Cel strategiczny IV | Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Gmina samowystarczalna energetycznie

Realizacja Celu strategicznego IV przyniesie rezultaty w trzech wzajemnie powiązanych obszarach: transformacji energetycznej, adaptacji do zmian klimatu i ochrony środowiska. W sferze energetycznej oczekuje się znaczącego wzrostu mocy zainstalowanej ze źródeł odnawialnych na terenie gminy — zarówno dzięki instalacjom prosumenckim na dachach budynków prywatnych i publicznych, jak i potencjalnie dzięki realizacji dużych instalacji wiatrowej i fotowoltaicznej w wyznaczonych strefach Planu Ogólnego. Efektem finansowym dla budżetu gminy powinien być wzrost wpływów z podatku od

nieruchomości od instalacji OZE oraz redukcja kosztów energii w budynkach użyteczności publicznej rzędu 30–50% do roku 2030.

W obszarze adaptacji klimatycznej kluczowym rezultatem jest zwiększenie retencji wodnej gminy o minimum 50 000 m³ poprzez program małej retencji, co przełoży się na zmniejszenie deficytów wody w glebie w sezonie wegetacyjnym i ograniczenie strat w produkcji rolnej w latach suchych. Całkowita likwidacja azbestu z terenu gminy do roku 2032 to rezultat o charakterze zdrowotnym — eliminacja zagrożenia dla układu oddechowego mieszkańców wynikającego z degradacji starych pokryć azbestowych. Osiągnięcie poziomu recyklingu odpadów komunalnych powyżej 55% do roku 2030 jest wymogiem prawa unijnego i krajowego, a jednocześnie wymiarem odpowiedzialności środowiskowej gminy wobec przyszłych pokoleń.

Wskaźnik rezultatu / oddziaływania	Jedn.	Wartość bazowa (2025)	Wartość śródkres. (2028)	Wartość docelowa (2032)	Źródło danych
Moc zainstalowana w instalacjach OZE na terenie gminy (kW)	kW	dane URE	wzrost o 20%	wzrost o 30%	URE / UG
Liczba budynków użyteczności publicznej gminy z instalacją fotowoltaiczną	szt.	dane UG	5	10	Urząd Gminy
Szacowana redukcja kosztów energii w obiektach gminnych dzięki OZE i termomodernizacji	tys. zł/rok	0	100	200	Urząd Gminy
Liczba wybudowanych zbiorników i urządzeń małej retencji (narastająco)	szt.	dane UG	+5	+12	Urząd Gminy
Szacowany wzrost pojemności retencyjnej gminy (narastająco)	tys. m ³	0	+20	+50	Urząd Gminy
Odsetek wyrobów azbestowych usuniętych z terenu gminy (narastająco od 2025 r.)	%	dane UG	70	100	WFOŚiGW / UG
Poziom recyklingu odpadów komunalnych	%	dane UG	45	≥55	Urząd Gminy
Liczba gospodarstw domowych objętych dofinansowaniem wymiany źródeł ciepła (Czyste Powietrze, FEŁ)	os.	0	30	80	Urząd Gminy

Źródło: Urząd Gminy Lgota Wielka; Urząd Regulacji Energetyki; WFOŚiGW w Łodzi; GUS. Wartości bazowe: stan na 31 XII 2024 r.

Wskaźniki oddziaływania strategicznego

Wskaźniki oddziaływania mierzą długookresowe, systemowe zmiany w kondycji gminy wynikające z łącznego efektu realizacji wszystkich czterech celów strategicznych. Są one wyrazem finalnego obrazu Lgoty Wielkiej w roku 2032 — takiego, jakim chce go widzieć społeczność lokalna i jaki wyłania się z wizji gminy przyjętej jako punkt wyjścia całej Strategii. Wskaźniki oddziaływania mają charakter wynikowy — nie są bezpośrednio sterowalne przez jedną inwestycję ani program, lecz wynikają z kumulatywnego efektu wszystkich działań podejmowanych przez gminę i jej partnerów w ciągu dekady.

Wskaźnik rezultatu / oddziaływania	Jedn.	Wartość bazowa (2025)	Wartość śródkres. (2028)	Wartość docelowa (2032)	Źródło danych
Liczba ludności gminy ogółem	os.	~4 100	~4 050	≥3 900*	GUS BDL
Saldo migracji wewnętrznych (napływ minus odpływ)	os.	dane GUS	poprawa o 50%	saldo zbliżone do 0	GUS BDL
Dochody własne gminy na 1 mieszkańca (zł)	zł	~1 970	~2 500	~3 200	GUS BDL
Nakłady inwestycyjne gminy na 1 mieszkańca (zł)	zł	~4 000	≥3 500	≥3 500	GUS BDL
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (odsetek os. korzystających z pomocy GOPS)	%	dane GOPS	bez wzrostu	stabilny lub malejący	GOPS / UG
Ocena satysfakcji mieszkańców z jakości życia w gminie (badanie ankietowe)	pkt (1–5)	badanie 2026	≥3,5	≥4,0	Badanie UG

* Wartość docelowa wyraża ambicję spowolnienia tempa depopulacji względem prognozy GUS. Prognoza GUS zakłada 3 663 osoby w roku 2043 — realizacja Strategii powinna prowadzić do wyhamowania tego trendu powyżej wartości progностycznej.

Przyjęte wartości wskaźnikowe mają charakter indykatorywny — wyznaczają kierunek i skalę oczekiwanych zmian. Przy każdej aktualizacji rocznej Wieloletniej Prognozy Finansowej i przy okazji corocznego Raportu o Stanie Gminy sporządzanego przez Wójta na podstawie art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym, wartości wskaźników będą weryfikowane i — jeżeli zajdzie taka potrzeba — korygowane zgodnie z procedurą aktualizacji Strategii. Źródłem danych dla monitoringu wskaźników jest przede wszystkim Bank Danych Lokalnych GUS, uzupełniany przez dane własne Urzędu Gminy, co zapewnia łatwość pozyskania informacji przy zachowaniu porównywalności w kolejnych cyklach monitoringowych.

10. Źródła finansowania

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka i związanych z nią kierunków działań wymaga zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnorodnych źródeł — zarówno własnych budżetu gminy, jak i zewnętrznych: europejskich, rządowych i środowiskowych.

Łączna szacunkowa wartość planowanych działań inwestycyjnych w horyzoncie Strategii wynosi około 69 milionów złotych, przy założeniu, że ok. 80% tej kwoty zostanie sfinansowane ze źródeł zewnętrznych, a wkład własny gminy — rozłożony na cały okres realizacji — wyniesie ok. 20%, czyli około 14 milionów złotych. Taki rozkład jest realistyczny w świetle dotychczasowej aktywności gminy i dostępności mechanizmów dofinansowania w perspektywie finansowej UE 2021–2027 oraz prognozowanej perspektywie 2028–2034. Niniejszy rozdział opisuje poszczególne kategorie źródeł finansowania dostępnych dla gminy w ramach realizacji każdego z czterech celów strategicznych.

Środki własne budżetu Gminy Lgota Wielka

Budżet gminy i Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF)

Podstawowym instrumentem finansowania realizacji Strategii są środki własne budżetu gminy — dochody z podatków lokalnych (podatek od nieruchomości, rolny, leśny, od środków transportu), udziałów w PIT i CIT oraz opłat lokalnych. Wieloletnia Prognoza Finansowa jest kluczowym instrumentem planowania — powinna być corocznie synchronizowana z priorytetami Strategii, rezerwując środki na wkład własny do planowanych projektów inwestycyjnych w kolejnych latach.

Gmina może ponadto zasilać budżet inwestycyjny poprzez zaciąganie zobowiązań finansowych w postaci kredytów i pożyczek preferencyjnych, emitowanie obligacji komunalnych oraz korzystanie z funduszy sołeckich, które stanowią odrębną pulę środków przeznaczonych na inicjatywy na poziomie poszczególnych sołectw. W perspektywie Strategii, w miarę wzrostu wpływów z podatku od nieruchomości od instalacji OZE — planowanych stref 13SO i 14SO — dochody własne gminy mogą ulec znaczącemu zwiększeniu, co stworzy dodatkową przestrzeń fiskalną dla inwestycji.

Fundusze europejskie perspektywy 2021–2027

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027 (FEŁ 2021–2027)

Program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027, zarządzany przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, jest najważniejszym zewnętrznym źródłem finansowania inwestycji gminnych w bieżącym horyzoncie finansowym. Program obejmuje środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) i finansuje projekty w zakresie: infrastruktury drogowej i transportowej, kanalizacji sanitarnej i gospodarki wodnej, efektywności energetycznej i OZE, cyfryzacji usług publicznych, edukacji, włączenia społecznego i usług dla seniorów. Gmina Lgota Wielka powinna aktywnie aplikować o środki FEŁ dla realizacji kluczowych kierunków działań z każdego celu strategicznego, szczególnie w obszarach kanalizacji (Cel III.2), OZE i termomodernizacji (Cel IV.1) oraz usług społecznych (Cel I.2). Alokacja dla województwa łódzkiego w ramach FEŁ 2021–2027 wynosi ponad 2,5 miliarda euro, z czego znacząca część przeznaczona jest na wsparcie gmin wiejskich.

Warto odnotować, że trwają już negocjacje nad nową perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2028–2034. Choć jej ostateczny kształt nie jest jeszcze znany, wszelkie sygnały wskazują na kontynuację priorytetu transformacji klimatycznej, cyfryzacji i wzmacniania odporności regionów. Gminy dysponujące aktualną, wysokiej jakości strategią rozwoju — spójną z priorytetami unijnymi i krajowymi, opatrzoną mierzalnymi wskaźnikami i wiarygodnym systemem wdrażania — będą znajdować się w korzystniejszej pozycji w procesie aplikowania o środki nowej perspektywy.

Krajowe programy rządowe

Istotnym źródłem finansowania działań skierowanych do seniorów i osób z niepełnosprawnościami są programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej — w szczególności program Klub Senior+, finansujący tworzenie i prowadzenie dziennych domów i klubów seniora, program Opieka Wytchnieniowa oraz program Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością. Gmina powinna corocznie weryfikować aktualne edycje tych programów i aplikować o środki na zadania odpowiadające kierunkom działań z Celu I.2. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oferuje z kolei dotacje na remont i rewitalizację obiektów zabytkowych oraz na tworzenie i modernizację obiektów infrastruktury kulturalnej — co wpisuje się bezpośrednio w cele związane z ochroną zabytkowych kościołów w Lgocie Wielkiej i Krępie oraz tworzeniem Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu.

Fundusze ochrony środowiska i energetyki

Wojewódzki i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW / NFOŚiGW)

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie stanowią kluczowe źródła finansowania działań klimatyczno-środowiskowych wynikających z Celu IV Strategii. Z tych funduszy finansowane są przede wszystkim: program usuwania azbestu (kontynuowany corocznie z dofinansowaniem WFOŚiGW do 85% kosztów kwalifikowanych), inwestycje małej retencji wodnej (program Stop Suszy NFOŚiGW), wymiana źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych (program Czyste Powietrze NFOŚiGW, z preferencyjnym dostępem przez gminny punkt konsultacyjny), termomodernizacja obiektów publicznych, montaż OZE na budynkach gminnych oraz opracowanie dokumentów środowiskowych (Plan Adaptacji do Zmian Klimatu, Program Ochrony Środowiska). Gmina Lgota Wielka aktywnie współpracuje z WFOŚiGW i będzie kontynuować tę współpracę w ramach realizacji wszystkich zadań środowiskowych Strategii.

Odrębnym źródłem finansowania w obszarze energetyki są instrumenty dedykowane transformacji energetycznej: program dofinansowania prosumenckiej fotowoltaiki Mój Prąd zarządzany przez NFOŚiGW oraz Ulga Termomodernizacyjna w ramach podatku dochodowego od osób fizycznych, wspierająca indywidualnych inwestorów w wymianie źródeł ciepła. Dla gmin realizujących projekty energetyczne przy udziale partnerów prywatnych dostępne są ponadto instrumenty finansowe oferowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego w ramach programu Czyste Powietrze dla gmin i instrumentów zwrotnych dla samorządów. Gmina powinna aktywnie informować mieszkańców o dostępnych instrumentach wsparcia i pełnić funkcję lokalnego centrum informacji o możliwościach dofinansowania.

Pozostałe źródła finansowania

Uzupełniającym źródłem finansowania, szczególnie dla projektów miękkich — szkoleniowych, doradczych i aktywizacyjnych — są krajowe programy Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO), programu Aktywni Obywatele i Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS), adresowanych do organizacji pozarządowych działających na terenie gminy. Gmina może wspierać lokalne organizacje w aplikowaniu o te środki przez informację, pomoc doradczą i udostępnianie pomieszczeń, nie będąc bezpośrednim wnioskodawcą. Sektor prywatny — w szczególności inwestorzy zewnętrzni zainteresowani lokalizacją instalacji OZE w strefach 13SO i 14SO — stanowi odrębną, potencjalnie bardzo znaczącą kategorię finansowania zewnętrznego, która nie obciąża budżetu gminy, a generuje wpływy podatkowe. Negocjacje z inwestorami OZE i zawieranie umów dzierżawy gruntów na korzystnych warunkach będzie jedną z priorytetowych aktywności gminy w obszarze finansowania transformacji energetycznej.

Skuteczna realizacja Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka wymaga aktywnej, systematycznej i kompetentnej polityki pozyskiwania środków zewnętrznych. Zasada wieloźródłowości — łączenia środków własnych z różnymi instrumentami zewnętrznymi — pozwala na realizację inwestycji o wartości wielokrotnie przekraczającej możliwości samego budżetu gminy. Warunkiem koniecznym skuteczności tej polityki jest: posiadanie aktualnej i wysokiej jakości dokumentacji projektowej (programy funkcjonalno-użytkowe, projekty budowlane, kosztorysy) gotowej do złożenia wraz z wnioskiem aplikacyjnym w momencie ogłoszenia naboru; systematyczne monitorowanie harmonogramów naborów wniosków we wszystkich programach; utrzymanie odpowiedniej zdolności administracyjnej w Urzędzie Gminy do przygotowywania i rozliczania projektów; a także budowanie relacji z instytucjami zarządzającymi programami pomocowymi na poziomie regionalnym i krajowym.

Gmina Lgota Wielka posiada ugruntowane kompetencje w pozyskiwaniu dofinansowania — czego dowodem jest dynamika wzrostu budżetu inwestycyjnego od 2017 roku. Na każdą złotówkę środków własnych gmina przyciągała historycznie od 3 do 6 złotych dofinansowania zewnętrznego

11. System wdrażania Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Lgota Wielka jest dokumentem o charakterze ponadkadencyjnym, wyznaczającym ramy długofalowej polityki rozwoju lokalnej wspólnoty samorządowej na przestrzeni całej dekady. Sama w sobie stanowi punkt wyjścia, nie zaś punkt dojścia — jej rzeczywista wartość zależy wyłącznie od konsekwentnego i sprawnego wdrażania. Proces realizacji Strategii jest złożonym, wielowymiarowym przedsięwzięciem, angażującym różnorodne podmioty — od organów gminy, przez jej jednostki organizacyjne, po organizacje pozarządowe, przedsiębiorców, sołectwa i mieszkańców. Wymaga on ciągłego monitorowania postępów, rzetelnej oceny osiągniętych efektów, sprawniej komunikacji z interesariuszami oraz — gdy zajdzie taka potrzeba — gotowości do korygowania przyjętych kierunków działań w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne.

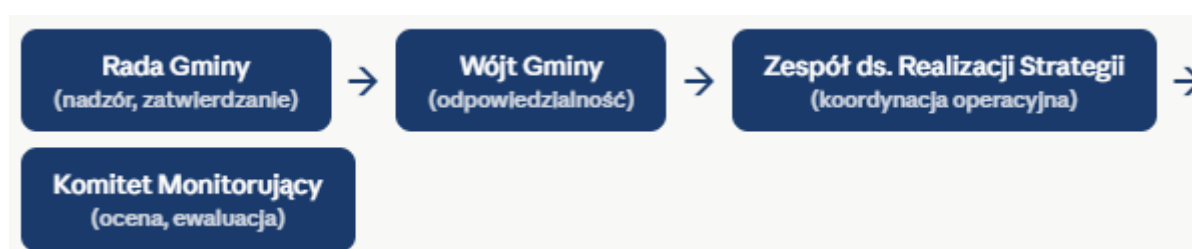
Podstawę prawną systemu wdrażania Strategii stanowią w szczególności: ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, która w art. 10e nakłada na gminy obowiązek posiadania strategii rozwoju oraz precyzuje jej zakres merytoryczny, a także ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, określająca zasady zarządzania rozwojem, monitorowania i ewaluacji interwencji publicznych. Artykuł 28aa ustawy o samorządzie gminnym zobowiązuje wójta do

przedstawiania radzie gminy corocznego raportu o stanie gminy, obejmującego m.in. realizację polityk, strategii i uchwał — co oznacza, że niniejsza Strategia jest wprost powiązana z obowiązującą sprawozdawczością publiczną, a jej wdrażanie będzie raportowane w ramach tego mechanizmu.

Strategia Lgoty Wielkiej jest własnością społeczności lokalnej — budowana była z jej udziałem i dla niej. Dlatego też cały system wdrażania osadzony jest w logice partycypacji, transparentności i odpowiedzialności publicznej. Udział mieszkańców, sołtysów, liderów lokalnych, organizacji pozarządowych i przedstawicieli biznesu w procesie realizacji nie jest wyłącznie postulatem formalnym, lecz warunkiem koniecznym skutecznej implementacji. Społeczna akceptacja i poczucie współodpowiedzialności za przyjęte kierunki rozwoju stanowią trwały fundament, na którym budować można długofalowe efekty wykraczające poza horyzont jednej kadencji samorządowej.

Za realizację niniejszej Strategii odpowiedzialny jest Urząd Gminy Lgota Wielka, działający pod kierownictwem Wójta Gminy. Wójt Gminy pełni rolę głównego organu wykonawczego i ponosi polityczną oraz prawną odpowiedzialność za zgodność prowadzonej polityki gminnej z celami i kierunkami określonymi w Strategii. Rada Gminy Lgota Wielka sprawuje funkcję nadzorczą i zatwierdzającą — przyjęte przez nią uchwały budżetowe, wieloletnia prognoza finansowa oraz uchwały merytoryczne winny pozostawać w zgodności z priorytetami Strategii. Wynikająca z art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym instytucja raportu o stanie gminy stanowi naturalny, coroczny mechanizm weryfikacji stopnia realizacji celów strategicznych przez Radę Gminy.

Funkcję operacyjną koordynatora wdrażania Strategii pełni specjalnie wyznaczony zespół pracowników Urzędu Gminy, którego skład i zakres zadań określa Wójt w drodze zarządzenia. Zespół ten, dalej zwany Zespołem ds. Realizacji Strategii (ZRS), odpowiada za bieżące zarządzanie dokumentem strategicznym, zbieranie danych niezbędnych do prowadzenia monitoringu, przygotowywanie raportów i zapewnienie spójności planowanych działań inwestycyjnych z zapisami Strategii. Do zakresu obowiązków Zespołu ds. Realizacji Strategii należą w szczególności: koordynacja współpracy pomiędzy referatami urzędu i jednostkami organizacyjnymi gminy w zakresie wdrażania Strategii; zbieranie danych statystycznych i finansowych obrazujących postęp wdrażania; przygotowywanie corocznych raportów monitorujących; zapewnienie aktualności dokumentów wykonawczych i ich zgodności ze Strategią; współpraca z partnerami zewnętrznymi — organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, instytucjami powiatu i województwa; obsługa Komitetu Monitorującego oraz dokonywanie oceny po zakończeniu każdego etapu realizacji.

Monitorowania wdrażania Strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący, powołany uchwałą Rady Gminy Lgota Wielka. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą osoby zaangażowane w opracowanie dokumentu — w szczególności: Wójt Gminy lub wyznaczony przez niego zastępca, Sekretarz Gminy, Skarbnik Gminy, pracownicy merytoryczni Urzędu odpowiedzialni za poszczególne obszary tematyczne Strategii, co najmniej dwóch radnych delegowanych przez Radę Gminy, sołtysi sołectw jako reprezentacja społeczności lokalnej, a także zaproszeni przedstawiciele organizacji pozarządowych, środowisk przedsiębiorców oraz instytucji kultury i edukacji działających na terenie gminy. Tak skonstruowany skład Komitetu gwarantuje zarówno fachową ocenę postępów wdrażania, jak i zachowanie wymiaru partycypacyjnego procesu zarządzania strategicznego.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą nie rzadziej niż raz na dwa lata, przy czym dopuszczalne są spotkania nadzwyczajne zwoływane przez Wójta Gminy lub na wniosek co najmniej jednej trzeciej składu Komitetu — w szczególności w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności zewnętrznych zagrażających realizacji celów Strategii. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełni właściwy pracownik Urzędu Gminy, wyznaczony przez Wójta. Do jego obowiązków należy: przygotowywanie porządku obrad, gromadzenie i dystrybucja materiałów sprawozdawczych, protokołowanie posiedzeń i przysyłanie protokołów członkom Komitetu, a także archiwizowanie dokumentacji monitoringowej. Na każdym posiedzeniu Komitet dokonuje analizy ilościowych i jakościowych informacji o wdrażanych działaniach i całej Strategii w aspekcie rzeczowym i finansowym, ze szczególnym uwzględnieniem wartości osiągniętych wskaźników w stosunku do wartości bazowych i docelowych. Wnioski i rekomendacje Komitetu stanowią wiążące wskazówki dla Wójta i Zespołu ds. Realizacji Strategii w zakresie ewentualnych działań korygujących.

12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

12.1. System monitorowania

Monitoring jest kluczowym narzędziem zarządzania wdrażaniem Strategii, zapewniającym ciągłą, systematyczną i rzetelną wiedzę o postępach realizacji przyjętych celów i kierunków działań. Jego zadaniem jest przede wszystkim wykrywanie odchyłeń pomiędzy planowanym a rzeczywistym przebiegiem realizacji, tak aby możliwe było wczesne reagowanie i uruchamianie działań korygujących, zanim odchylenia te przerodzą się w trwałe problemy implementacyjne. Monitoring nie jest celem samym w sobie — pełni funkcję służebną wobec skutecznego wdrażania Strategii, dostarczając informacji niezbędnych do podejmowania właściwych decyzji zarządczych.

System monitoringu Strategii Gminy Lgota Wielka oparty jest na trzech wzajemnie uzupełniających się filarach. Pierwszym z nich jest analiza wskaźnikowa, prowadzona w oparciu o zdefiniowany dla każdego celu strategicznego i operacyjnego zestaw wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, wraz z ustalonymi wartościami bazowymi (rok 2025) oraz wartościami docelowymi. Analizę wskaźnikową przeprowadza Zespół ds. Realizacji Strategii co najmniej raz w roku, z wykorzystaniem danych ze statystyki publicznej — przede wszystkim Banku Danych Lokalnych GUS — a także danych własnych urzędu, jego jednostek organizacyjnych i partnerów realizacyjnych. Wskaźniki opierają się na jednym, stałym źródle danych przez cały okres realizacji Strategii, co zapewnia porównywalność wyników w kolejnych cyklach monitoringowych.

Drugim filarem jest sprawozdawczość z realizacji działań, przygotowywana na podstawie informacji własnych Urzędu Gminy oraz przekazywanych przez partnerów realizacyjnych z wykorzystaniem ustandaryzowanego formularza sprawozdawczego. Raport z realizacji działań uzupełnia obraz liczbowy o kontekst jakościowy: opisuje uwarunkowania realizacji poszczególnych przedsięwzięć, wskazuje napotkane trudności i zagrożenia oraz dokumentuje osiągnięte efekty, których nie można w pełni ująć wskaźnikami ilościowymi. Trzecim filarem jest powiązanie systemu monitoringu ze sprawozdawczością obowiązkową — raportem o stanie gminy, sporządzanym corocznie przez Wójta na podstawie art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym i przedstawianym Radzie Gminy do dnia 31 maja każdego roku. Raport o stanie gminy staje się w ten sposób corocznym, publicznie dostępnym dokumentem obrazującym postęp realizacji Strategii i poddawany debacie publicznej z udziałem mieszkańców.

Szczególnie wartościowym uzupełnieniem monitoringu wskaźnikowego jest monitoring przestrzenny, polegający na zestawieniu map realizacji inwestycji publicznych z wcześniejszymi opracowaniami dotyczącymi obszarów i kierunków interwencji. Obserwacja zmian w wyposażeniu poszczególnych

sołectw w infrastrukturę techniczną i społeczną, w sieci osadniczej czy w dostępności transportowej pozwala na ocenę nie tylko formalnego wykonania zadań, lecz również ich rzeczywistego wpływu na jakość życia w poszczególnych częściach gminy. Monitoring przestrzenny prowadzony będzie przy okazji aktualizacji dokumentów planistycznych.

12.2. Sposób oceny

W procesie zarządzania realizacją Strategii Gminy Lgota Wielka wyróżnia się trzy następujące po sobie fazy oceny, odpowiadające różnym momentom i funkcjom procesu ewaluacyjnego.

Ocena wstępna (ex ante)

Ocena ex ante przeprowadzona została na etapie opracowywania niniejszej Strategii, przed jej przyjęciem przez Radę Gminy. Jej zadaniem było zbadanie trafności przyjętych celów strategicznych w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów i potrzeb, spójności wewnętrznej dokumentu, adekwatności zaproponowanych kierunków działań oraz poprawności systemu wskaźników monitoringowych. Ewaluacja ex ante umożliwiła identyfikację potencjalnych słabości dokumentu przed jego formalnym zatwierdzeniem i stworzenie warunków do ich usunięcia. Rozpoczęcie realizacji poszczególnych działań i projektów poprzedzone zostaje ustaleniem wartości bazowych wskaźników ilościowych i jakościowych, wyraźnym określeniem etapów cząstkowych, harmonogramów i podmiotów odpowiedzialnych. Przyjęte parametry stosowane są w sposób spójny przez cały okres realizacji Strategii.

Monitoring sterujący (on-going)

Monitoring sterujący prowadzony jest przez cały okres wdrażania Strategii. Jest to najważniejsza operacyjnie faza oceny, gdyż dostarcza bieżących informacji o przebiegu realizacji i umożliwia reagowanie na odchylenia w czasie rzeczywistym. Monitoring sterujący obejmuje coroczne sprawozdania z realizacji działań, analizy wskaźnikowe przeprowadzane co najmniej raz w roku, a także — w razie potrzeby — doraźne analizy tematyczne zlecane przez Wójta lub Komitet Monitorujący. Wyniki monitoringu sterującego prezentowane są obligatoryjnie na posiedzeniach Komitetu Monitorującego oraz włączane do corocznego raportu o stanie gminy. Na koniec roku 2029 — przeprowadzona zostanie szczegółowa ocena śródkresowa, której wyniki mogą stać się podstawą do modyfikacji kierunków działań lub aktualizacji wartości docelowych wskaźników, jeżeli zmiany uwarunkowań zewnętrznych lub wewnętrznych tego wymagają.

Ewaluacja końcowa (ex post)

Kontrolna ocena końcowa — ewaluacja ex post — przeprowadzona zostanie po zakończeniu okresu realizacji Strategii, to jest po roku 2032. Jej celem jest kompleksowe zbadanie, w jakim stopniu przyjęte cele strategiczne zostały osiągnięte, jakie były rzeczywiste efekty i oddziaływanie podjętych działań na jakość życia mieszkańców i kondycję gminy, jakie czynniki sprzyjały realizacji a jakie ją utrudniały, a także jakie wnioski i rekomendacje wynikają z doświadczeń dekady wdrażania dla przyszłych dokumentów strategicznych. Ewaluacja końcowa służy nie tylko ocenie minionego okresu, lecz przede wszystkim informowaniu o kształcie kolejnego cyklu planowania strategicznego. Planowanie nowej strategii na lata po roku 2032 powinno być poprzedzone wynikami ewaluacji ex post niniejszego dokumentu. Komitet Monitorujący sporządza raport końcowy, który jest publicznie dostępny i poddawany szerokim konsultacjom społecznym.

Strategia Lgoty Wielkiej jest dokumentem żywym — powinna ewoluować razem z gminą i jej otoczeniem. Obowiązujące przepisy prawa nie wykluczają zmiany strategii przed upływem okresu jej obowiązywania, a praktyka zarządzania strategicznego wskazuje, że elastyczność i gotowość do aktualizacji jest cechą sprawnych samorządów. Na podstawie wniosków z monitoringu i ewaluacji — w szczególności z oceny śródkresowej przeprowadzonej w roku 2029 — podejmowane mogą być

decyzje o uzupełnieniu lub modyfikacji dokumentu. Dotyczy to zarówno dostosowania kierunków działań i instrumentów realizacyjnych do zmienionych uwarunkowań (np. nowej perspektywy finansowej UE, zmiany przepisów prawa, istotnych zmian demograficznych lub klimatycznych), jak i aktualizacji wartości docelowych wskaźników, jeżeli ich pierwotne określenie okazało się nadmiernie ambitne lub zbyt zachowawcze. Każda zmiana Strategii wymaga przeprowadzenia procedury analogicznej do jej uchwalenia — w tym konsultacji społecznych i ponownego zatwierdzenia przez Radę Gminy — chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

Komunikacja społeczna i partycypacja w procesie wdrażania

Skuteczne wdrażanie Strategii wymaga nie tylko sprawnego zarządzania wewnątrz urzędu, lecz również aktywnej, dwukierunkowej komunikacji z mieszkańcami i wszystkimi interesariuszami lokalnego rozwoju. Gmina Lgota Wielka zobowiązuje się do zapewnienia transparentności procesu realizacji Strategii poprzez systematyczne publikowanie wyników monitoringu i raportów na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Wyniki oceny śródkresowej i końcowej będą poddawane publicznej debacie z udziałem mieszkańców — na wzór procedury konsultacyjnej towarzyszącej opracowaniu dokumentu.

Sołtysi i sołeckie rady pełnią rolę naturalnych pośredników między strukturą samorządową a codziennym życiem mieszkańców poszczególnych miejscowości, stanowiąc nieoceniony kanał przekazywania informacji o rzeczywistych potrzebach i ocenie efektów wdrażanych działań. Organizacje pozarządowe — stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne i inne — są kluczowymi partnerami w realizacji działań o charakterze społecznym, kulturalnym i środowiskowym; ich zaangażowanie będzie aktywnie wspierane przez gminę poprzez roczny program współpracy i mechanizm małych grantów. Przedsiębiorcy lokalni, rolnicy, a w przyszłości potencjalni inwestorzy zewnątrz — stanowią niezbędnych partnerów w realizacji celów sfery gospodarczej. Gmina będzie dbała o utrzymanie otwartego dialogu z tym środowiskiem, m.in. poprzez nieformalne spotkania konsultacyjne, udział w targach i imprezach branżowych oraz aktywną politykę informacyjną.

Strategia Lgoty Wielkiej zakłada, że proces jej wdrażania jest procesem uczenia się — uczenia się zarówno samorządu, jak i lokalnej społeczności. Każdy cykl monitoringowy przynosi nową wiedzę o tym, co działa, co wymaga korekty i w jakim kierunku powinna ewoluować polityka lokalna. Ta wiedza, systematycznie gromadzona, analizowana i upowszechniana, stanowi niezbywalny zasób instytucjonalny gminy — kapitał, który rośnie w miarę konsekwentnego wdrażania Strategii i który procentować będzie w każdym następnym cyklu planowania strategicznego.

13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Niniejszy rozdział został przygotowany w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 przyjętą Uchwałą Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r. Wykazuje on zgodność i komplementarność celów oraz kierunków działań Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka z celami strategicznymi określonymi w dokumencie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań gminy jako jednostki wiejskiej położonej w południowej części województwa łódzkiego, w powiecie radomszczańskim, w sąsiedztwie Bełchatowsko-Szczercowskiego Górniczo-Energetycznego Obszaru Funkcjonalnego.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym. Zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju strategie gminne winny być spójne z dokumentami wyższego rzędu — w tym ze strategią województwa.

Wykazanie tej spójności stanowi wymóg formalny niniejszej Strategii, lecz przede wszystkim jest potwierdzeniem, że kierunki działań wybrane przez Gminę Lgota Wielka wpisują się w szeroki, regionalny kontekst i korzystają z synergii polityki rozwoju na wszystkich szczeblach samorządu.

Wizja rozwoju Województwa Łódzkiego

Wizja Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 brzmi:

HARMONIJNIE ROZWIJAJĄCE SIĘ WOJEWÓDZTWO W CENTRUM POLSKI, PRZYJAZNE RODZINOM, MIESZKAŃCOM MIAST I OBSZARÓW WIEJSKICH. REGION, W KTÓRYM NOWOCZESNA GOSPODARKA IDZIE W PARZE Z OCHRONĄ WALORÓW KULTUROWYCH I PRZYRODNICZYCH.

Wizja ta koresponduje bezpośrednio z wizją przyjętą w niniejszej Strategii: Lgota Wielka w 2032 roku to gmina przyjazna do życia i pracy — z nowoczesną infrastrukturą, aktywną społecznością, zrównoważoną gospodarką rolną i rosnącym udziałem w transformacji energetycznej. Gmina dba o swoje dziedzictwo, chroni krajobraz i środowisko, tworzy warunki dla przedsiębiorczości i zapewnia mieszkańcom dostęp do usług publicznych na poziomie odpowiadającym ich potrzebom. Oba dokumenty łączy wspólny mianownik: zrównoważony i harmonijny rozwój łączący wymiar gospodarczy, społeczny i środowiskowy, z poszanowaniem walorów kulturowych i przyrodniczych oraz dbałością o jakość życia wszystkich mieszkańców.

Cele strategiczne SRWŁ 2030 i ich powiązanie z celami Strategii Lgoty Wielkiej

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 wyznacza trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer: gospodarczej, społecznej i przestrzennej, uzupełnione o jeden cel horyzontalny. Dla każdego z tych celów SRWŁ 2030 wskazuje cele operacyjne i kierunki działań, które bezpośrednio rezonują z celami i działaniami opisanymi w niniejszej Strategii Gminy Lgota Wielka. Poniżej omówiono tę spójność dla każdego celu strategicznego SRWŁ 2030 oddzielnie.

Cel SRWŁ 2030: Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka

Powiązanie z celami Strategii Lgoty Wielkiej: Cel strategiczny II — Konkurencyjna gospodarka lokalna, nowe miejsca pracy i nowoczesne rolnictwo

SRWŁ 2030 wskazuje jako priorytety: podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, transformację w kierunku Przemysłu 4.0, cyfryzację, wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, modernizację sektora rolnego oraz transformację energetyczną obszaru bełchatowsko-szczercowskiego. Gmina Lgota Wielka realizuje te kierunki poprzez: przygotowanie uzbrojonych terenów inwestycyjnych w wyznaczonych strefach gospodarczych SP, aktywną politykę przyciągania inwestorów zewnętrznych z branż komplementarnych z profilem gminy, wspieranie lokalnych mikroprzedsiębiorców przez szkolenia i doradztwo, modernizację rolnictwa i budowę krótkich łańcuchów dostaw żywności ekologicznej. Planowane inwestycje w odnawialne źródła energii — w szczególności farma fotowoltaiczna i elektrownia wiatrowa w wyznaczonych strefach OZE — wpisują się wprost w regionalną politykę transformacji energetycznej, zapisaną w Obszarze Nowej Energii SRWŁ 2030.

Cel SRWŁ 2030: Obywatelskie społeczeństwo równych szans

Powiązanie z celami Strategii Lgoty Wielkiej: Cel strategiczny I — Wysoka jakość życia, dostępność usług publicznych i aktywna społeczność lokalna

SRWŁ 2030 podkreśla znaczenie zwiększania dostępności do wysokiej jakości usług w zakresie ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji, kultury, sportu i turystyki jako warunku zapewnienia spójności społecznej oraz ograniczania negatywnych skutków procesów demograficznych —

depopulacji i starzenia się społeczeństwa. Gmina Lgota Wielka odpowiada na te wyzwania wieloaspektowym zestawem działań: modernizacją infrastruktury szkolnej (hala sportowa, kompleks ORLIK), uruchomieniem Klubu Seniora, stworzeniem punktu rehabilitacji, organizacją Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu, rozbudową siłowni plenerowych w sołectwach i wsparciem aktywności organizacji pozarządowych. Każde z tych działań odpowiada bezpośrednio na cel SRWŁ 2030 dotyczący zapewnienia równego dostępu do usług publicznych na obszarach wiejskich i ograniczenia procesów wykluczenia społecznego.

Cel SRWŁ 2030: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Powiązanie z celami Strategii Lgoty Wielkiej: Cel strategiczny III — Nowoczesna infrastruktura, ład przestrzenny i atrakcyjność osiedleńcza; Cel IV — Zielona, energetyczna i odporna na zmiany klimatu gmina

SRWŁ 2030 kładzie nacisk na kompleksową poprawę dostępności województwa sprzyjającą budowaniu spójności terytorialnej, w tym rozbudowę infrastruktury drogowej, wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej, ochronę walorów środowiskowych i krajobrazowych, adaptację do zmian klimatu oraz poprawę jakości powietrza. Gmina Lgota Wielka realizuje te kierunki przez: wieloletni program modernizacji dróg gminnych, punktowe uzupełnienie sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach i przy nieruchomościach dotychczas nieobjętych systemem zbiorczym. (priorytet ochrony GZWP nr 408 — Niecka Miechowska), zapewnienie dostępu do Internetu szerokopasmowego dla wszystkich mieszkańców, wdrożenie Planu Ogólnego jako instrumentu ładu przestrzennego, program małej retencji wodnej oraz termomodernizację budynków publicznych połączoną z instalacją OZE. Działania te wpisują się wprost w cele SRWŁ 2030 dotyczące spójności terytorialnej, ochrony środowiska i transformacji klimatycznej.

Cel SRWŁ 2030: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo (cel horyzontalny)

Powiązanie z celami Strategii Lgoty Wielkiej: System wdrażania Strategii — Komitet Monitorujący, monitoring wskaźnikowy, Raport o Stanie Gminy

Cel horyzontalny SRWŁ 2030 zakłada prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, wzmacnianie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej oraz niwelowanie barier rozwojowych. Gmina Lgota Wielka realizuje te zasady przez: opracowanie wieloletniego, spójnego dokumentu strategicznego opartego na rzetelnej diagnozie i partycypacji społecznej, wdrożenie systemu monitoringu z rocznymi raportami o stanie gminy, powołanie Komitetu Monitorującego skupiającego różnych interesariuszy oraz aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych pozwalające na realizację ambitnych celów rozwojowych przy zachowaniu dyscypliny finansowej.

Obszar Nowej Energii — szczególne uwarunkowania terytorialne

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 wyznacza dla obszaru bełchatowsko-szczercowskiego szczególny status jako Obszar Strategicznej Interwencji o nazwie Obszar Nowej Energii. Obejmuje on 35 gmin województwa łódzkiego, w tym — ze względu na sąsiedztwo z Kopalnią Węgla Brunatnego Bełchatów i oddziaływanie jej terenów górniczych — gminę Lgota Wielka.

Obszar ten obejmuje 35 gmin o powierzchni 3 667 km² i liczbie ludności wynoszącej 417 tys. osób, co stanowi 20% powierzchni województwa łódzkiego i 17% jego ludności. Dla zidentyfikowanego obszaru transformacji kluczowe jest konsekwentne budowanie akceptacji społecznej dla mających zachodzić przemian oraz wsparcie samorządów lokalnych w opracowaniu nowego modelu rozwoju gospodarczego, w tym przygotowywania projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych oraz modeli organizacyjnych i montażu finansowego dla ich realizacji.

Rysunek 11. Obszar Nowej Energii

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 (SRWŁ 2030)

Przynależność gminy Lgota Wielka do Obszaru Nowej Energii ma istotne konsekwencje zarówno dla polityki gminy, jak i dla możliwości finansowania planowanych działań. Z jednej strony oznacza potrzebę aktywnego zaangażowania w transformację energetyczną poprzez rozbudowę odnawialnych źródeł energii — czemu służą zapisy Celu IV Strategii, w szczególności planowana lokalizacja instalacji fotowoltaicznej i wiatrowej w strefach 13SO i 14SO wyznaczonych w Planie Ogólnym Gminy Lgota Wielka. Z drugiej strony otwiera dostęp do dedykowanych instrumentów wsparcia finansowego przeznaczonych właśnie dla gmin Obszaru Nowej Energii — w tym środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST), zarządzanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027.

Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego, stanowiący rozwinięcie SRWŁ 2030 dla tego Obszaru, przewiduje wsparcie dla gmin w zakresie dywersyfikacji gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy, inwestycji w OZE i efektywność energetyczną, modernizacji infrastruktury komunalnej i społecznej oraz działań na rzecz przedsiębiorczości i rynku pracy. Wszystkie te kierunki są tożsame z celami i działaniami opisanymi w niniejszej Strategii, co potwierdza jej głęboką spójność z regionalną polityką rozwoju.

Polityka wobec obszarów wiejskich w SRWŁ 2030

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 formułuje szczegółowe zapisy dotyczące wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, do których należy gmina Lgota Wielka. Za istotne SRWŁ 2030 uznaje działania związane z poprawą warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, wzrostem dostępności i jakości usług publicznych, zwiększaniem dostępności transportowej i rozwojem infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej. Na obszarach wiejskich o przeważającej funkcji rolniczej SRWŁ 2030 przewiduje z kolei działania ukierunkowane na modernizację i restrukturyzację gospodarstw rolnych, wspieranie rolnictwa ekologicznego i żywności wysokiej jakości, lokalnych rynków

rolno-spożywczych i targowisk, a także poprawę zdolności retencyjnych, budowę obiektów retencjonujących wodę i wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Lgota Wielka wpisuje się we wszystkie wyżej wymienione kierunki SRWŁ 2030 przeznaczone dla obszarów wiejskich. Poprawa warunków dla przedsiębiorczości realizowana jest przez przygotowanie terenów inwestycyjnych w strefach SP, system obsługi inwestora i wsparcie lokalnych mikroprzedsiębiorców. Wzrost dostępności usług publicznych zapewniają inwestycje w infrastrukturę społeczną, edukacyjną i sportową. Unowocześnienie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej stanowi jeden z kluczowych priorytetów inwestycyjnych gminy, a zapewnienie dostępu do Internetu szerokopasmowego jest odpowiedzią na cel teleinformatyczny. Modernizacja rolnictwa, promowanie rolnictwa ekologicznego, organizacja targowiska gminnego i wsparcie dla krótkich łańcuchów dostaw żywności odpowiadają na zapisy SRWŁ 2030 o wzmacnianiu sektora rolnego. Wreszcie program małej retencji wodnej i lokalizacja instalacji OZE wpisują się wprost w zapisy SRWŁ 2030 o poprawie zdolności retencyjnych i wspieraniu produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Wniosek — ocena zgodności

Przeprowadzona analiza zgodności Strategii Rozwoju Gminy Lgota Wielka ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 potwierdza pełną spójność obu dokumentów na poziomie wizji, celów strategicznych i kierunków działań. Strategia Lgoty Wielkiej stanowi dokument komplementarny wobec SRWŁ 2030 — uszczegółowia i operacjonalizuje jej cele na poziomie lokalnym, uwzględniając specyfikę gminy wiejskiej, jej rolniczy charakter, demograficzne wyzwania oraz wyjątkowy kontekst przynależności do Obszaru Nowej Energii. Realizacja niniejszej Strategii przyczyni się bezpośrednio do osiągania celów regionalnych wyznaczonych przez Sejmik Województwa Łódzkiego, a gmina Lgota Wielka aktywnie wpisuje się w realizację polityki spójności terytorialnej województwa.

Zachodzi tu zgodność przede wszystkim w zakresie: poprawy warunków dla rozwoju przedsiębiorczości (tereny inwestycyjne SP, wsparcie mikroprzedsiębiorców, agroturystyka), wzrostu dostępności i jakości usług publicznych (hala sportowa, Klub Seniora, punkt rehabilitacji, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu), rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i teleinformatycznej (kanalizacja sanitarna, Internet szerokopasmowy), transformacji energetycznej Obszaru Nowej Energii (strefy OZE 13SO i 14SO, termomodernizacja, programy wsparcia wymiany źródeł ciepła), modernizacji i restrukturyzacji sektora rolnego (doradztwo, rolnictwo ekologiczne, targowisko gminne, biogazownia), poprawy zdolności retencyjnych i ochrony środowiska (program małej retencji, usuwanie azbestu, ochrona GZWP nr 408), a także wzmacniania ładu przestrzennego i atrakcyjności osiedleńczej gminy (Plan Ogólny, modernizacja dróg, zagospodarowanie przestrzeni publicznych sołectw).

SPIS TABEL

Tabela 1 : Kluczowe Zagrożenia dla Zasobów Wodnych w Gminie Lgota Wielka	19
Tabela 2. Zmieszane odpady zebrane z obszaru gminy Lgota Wielka w latach 2016–2024	22
Tabela 3 Macierz Zagrożeń Środowiskowych i Proponowanych Działań Naprawczych	23
Tabela 4 Obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków	33
Tabela 5. Dynamika liczby ludności w latach 2016–2024 — analiza porównawcza	37
Tabela 6. Ruch naturalny w gminie Lgota Wielka w latach 2016–2024	39
Tabela 7. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2016-2024 - analiza porównawcza	40
Tabela 8. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w latach 2016-2024	42
Tabela 9. Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Lgota Wielka w latach 2016-2024	43
Tabela 10. Saldo migracji ogólnie na 1000 ludności w latach 2016-2024 - analiza porównawcza	45
Tabela 11. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym — Lgota Wielka 2016-2024	46
Tabela 12. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogólnie w 2024 r. — analiza porównawcza	47
Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe w 2024 roku — analiza porównawcza	49
Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w gminie Lgota Wielka w latach 2016-2024	51
Tabela 15. Mieszkania wyposażone w instalacje — % ogółu mieszkań w gminie Lgota Wielka 2016-2024	52
Tabela 16. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej — Lgota Wielka 2016-2024	56
Tabela 17. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej — Lgota Wielka 2016-2024	57
Tabela 18. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności — analiza porównawcza 2016-2024	58
Tabela 19. Wydatki z budżetu gminy Lgota Wielka w roku 2024 (w zł)	60
Tabela 20. Udział wydatków na pomoc społeczną (działy 852+853) w budżetach gminy Lgota Wielka 2016-2024	61
Tabela 21. Udział wydatków na pomoc społeczną (852+853) w 2024 r. — analiza porównawcza	62
Tabela 22. Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Lgota Wielka w latach 2016-2024	64
Tabela 23. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności produkcyjnej [%] — analiza porównawcza 2016-2024	65
Tabela 24. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Lgota Wielka wg sekcji PKD 2007 w latach 2016-2024	68
Tabela 25. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Lgota Wielka wg sektora i formy prawnej 2016-2024	70
Tabela 26. Poziom aktywizacji gospodarczej — podmioty REGON na 10 tys. ludności — analiza porównawcza 2016-2024	71
Tabela 27. Saldo liczby firm w latach 2021-2024 — analiza porównawcza	73

SPIS MAP

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego, powiat radomszczański, gmina Lgota Wielka	6
--	---

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności 2016–2024 (rok 2016 = 100%). Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych.	38
--	----

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Położenie gminy Lgota Wielka na mapie powiatu radomszczańskiego	7
Rysunek 2 Podział administracyjny gminy Lgota Wielka	7
Rysunek 3 Formy ochrony przyrody najbliższe gminie Lgota Wielka	16
Rysunek 4. Plan ogólny gminy Lgota Wielka, część graficzna uzasadnienia.	97
Rysunek 5. Przebieg korytarza ekologicznego na terenie gminy Lgota Wielka	104
Rysunek 6. Obszar występowania ujęć wód na terenie gminy Lgota Wielka	105
Rysunek 7. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz stanowiska archeologiczne na terenie gminy Lgota Wielka	106
Rysunek 8. Obiekty infrastruktury społecznej oraz przestrzenie zielone na terenie gminy Lgota Wielka	109
Rysunek 9. Infrastruktura techniczna na terenie gminy Lgota Wielka	110
Rysunek 10. Sieć transportowa na terenie gminy Lgota Wielka	111
Rysunek 11. Obszar Nowej Energii	145

SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie	32
Fotografia 2. Kościół św. Klemensa w Lgocie Wielkiej	33